

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**WOJEWÓDZTWO
LUBELSKIE**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Ewaluacja ex-ante projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 z uwzględnieniem możliwości wdrożenia instrumentów finansowych dla realizacji celów Programu

RAPORT KOŃCOWY

Wykonawca:

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego

grudzień 2013

Badanie jest finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013

Spis treści

Wykaz skrótów	4
STRESZCZENIE	7
Przedmiot badania.....	7
1 WPROWADZENIE	12
1.1 Uzasadnienie badania	12
1.2 Przedmiot badania	12
1.3 Cel badania.....	12
2 SYNTETYCZNY OPIS ZASTOSOWANYCH METOD BADAWCZYCH	13
3 OGÓLNA OCENA PROJEKTU PROGRAMU	13
4 OCENA TRAFNOŚCI RPO DO WYZWAŃ I POTRZEB SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH.....	16
4.1 Ocena diagnozy społeczno-ekonomicznej.....	16
4.2 Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej	34
5 OCENA LOGIKI INTERWENCJI	35
5.1 Ocena wpływu realizacji programu operacyjnego na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju lub regionu	35
5.2 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów.....	39
5.3 Spójność wewnętrzna celów i działań planowych do realizacji	42
5.4 Ocena możliwości wdrożenia instrumentów finansowych dla realizacji celów Programu ..	43
5.5 Potencjał podejścia zintegrowanego terytorialnie w ramach przyjętej logiki interwencji ..	47
5.6 Ocena stanu spełnienia warunkowości ex-ante	51
6 OCENA SPÓJNOŚCI PROGRAMU OPERACYJNEGO Z DOKUMENTAMI ZEWNĘTRZNYMI.....	51
6.1 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z unijną strategią „Europa 2020”	51
6.2 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 ze Wspólnymi Ramami Strategicznymi (z 2012 r.).....	52
6.3 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z projektem UP	52
6.4 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego. 53	
6.5 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 ze Strategią Rozwoju Kraju 2020	54
6.6 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego	56
6.7 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	57
6.8 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z 9 strategiami zintegrowanymi służącymi realizacji założeń rozwojowych Strategii Rozwoju Kraju 2020	58
7 OCENA UWZGLĘDNIENIA W PROGRAMIE OPERACYJNYM CELÓW POLITYK HORYZONTALNYCH 59	
7.1 Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania	59
7.2 Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu.....	60

7.3	Przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych	60
8	OCENA SYSTEMU REALIZACJI I POTENCJAŁU ADMINISTRACYJNEGO	61
8.1	Ocena adekwatności potencjału ludzkiego i zdolności administracyjnych	61
8.2	Ocena sposobu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów.....	63
9	OCENA ZAŁOŻEŃ PROCESÓW MONITOROWANIA I EWALUACJI.....	64
9.1	Wstęp	64
9.2	Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego.....	65
9.3	Ocena doboru wskaźników dla oceny realizacji celów pośrednich („kamieni milowych”) .	65
9.4	Ocena sposobów umożliwiających terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych	66
9.5	Ocena źródeł oraz metod generowania danych oraz sposobów służących zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych.....	66
9.6	Ocena zasobów ludzkich oraz potencjału instytucjonalnego systemu monitorowania i ewaluacji	66
10	WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	68
11	ANEKSY.....	74
11.1	Opis zakresu i sposobu uwzględnienia w programie operacyjnym wniosków i rekomendacji	74
Tabela uwzględnienia wniosków i rekomendacji z badania ewaluacyjnego ex-ante projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 w stosunku do projektu RPO WL 2014-2020 (uchwała Zarządu Województwa Lubelskiego nr CCXXXIV/4777/2014 z dnia 18 marca 2014 r).....		
11.2	Indeks odniesień do wymagań Komisji Europejskiej dotyczących zakresu ewaluacji ex- ante wskazanych w art. 48 projektu rozporządzenia ogólnego	82
11.3	Koncepcja procesu oceny ex-ante programu operacyjnego	83
11.4	Synteza Oceny Oddziaływania na Środowisko	87
11.5	Wstępna koncepcja procesu ewaluacji RPO	98

Wykaz skrótów

Skrót	Rozwinięcie skrótu
B+R	Prace badawczo-rozwojowe
B+R+I	Prace badawczo-rozwojowo-innowacyjne
CATI	Wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny na podstawie kwestionariusza (ang. <i>Computer Assisted Telephone Interview</i>)
CAWI	Wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony www (ang. <i>Computer-Assisted Web Interview</i>)
CT	Cel tematyczny
DSRK	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FGI	Wywiad fokusowy (ang. <i>Focus Group Interview</i>)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	technologie informacyjno - komunikacyjne (ang. <i>Information and Communication Technologies</i>)
IDI	Indywidualny Wywiad Pogłębiony (ang. <i>Individual In-Depth Interview</i>)
IOB	Instytucje otoczenia biznesu
IP	Instytucja Pośrednicząca
IP2	Instytucja Pośrednicząca II Stopnia
IZ	Instytucja Zarządzająca
JBR	Jednostka badawczo-rozwojowa
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KJE	Krajowa Jednostka Ewaluacji
KOT	Krajowa Organizacja Turystyczna
KPR	Krajowy Program Reform
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020

LGD	Lokalna Grupa Działania
LSR	Lokalna Strategia Rozwoju
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
OP	Oś priorytetowa
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OSI	Obszary strategicznej interwencji
OZE	Odnawialne źródła energii
PES	Podmioty ekonomii społecznej
PI	Priorytet Inwestycyjny
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
RIPOK	Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RLKS	Rozwój lokalny kierowany przez społeczność
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
ROT	Regionalna Organizacja Turystyczna
RPO WL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
SIWZ	Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
SOPZ	Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia
SRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020
SRWL	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego
SWOT	Mocne strony, Słabe strony, Szanse, Zagrożenia (ang. <i>Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats</i>)
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UMWL	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
UP	Umowa Partnerstwa
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

WRS	Wspólne Ramy Strategiczne
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

STRESZCZENIE

Przedmiot badania

Przedmiotem ewaluacji ex-ante jest projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (RPO).

Przez projekt RPO rozumiano dokumenty opracowywane w okresie realizacji przedmiotowego zamówienia, począwszy od, Założeń regionalnego programu operacyjnego dla województwa lubelskiego na lata 2014-2020 oraz Wstępny projekt regionalnego programu operacyjnego dla województwa lubelskiego na lata 2014-2020, a także materiały cząstkowe, przygotowane w ramach prac nad kolejną wersją projektu programu, w tym m.in. tabele wskaźników dla poszczególnych osi priorytetowych.

Cel badania

Głównym celem ewaluacji ex-ante była ocena logiki interwencji przyjętej w ramach projektu programu operacyjnego. Ewaluacja ex-ante udzieliła odpowiedzi na pytania sformułowane w dwóch podstawowych obszarach badawczych:

1. ocena, czy planowane w ramach programu interwencje publiczne znalazły uzasadnienie społeczno-ekonomiczne,
2. ocena, czy realizacja tych interwencji przyczyniła się do osiągnięcia pożądanych celów rozwojowych, zaspokojenia i rozwiązania zdiagnozowanych potrzeb oraz problemów społeczno-ekonomicznych.

Syntetyczny opis zastosowanych metod badawczych

Zastosowano następujące metody badawcze i analityczne:

- Analiza dokumentów (desk research)
- Badanie CAWI z potencjalnymi beneficjentami
- Badanie CATI wśród potencjalnych wnioskodawców – przedsiębiorców
- Warsztaty z osobami odpowiedzialne za przygotowanie RPO WL 2014-2020
- Wywiady pogłębione (przedstawiciele instytucji pośredniczących w udzielaniu pozadotacyjnych form finansowania, eksperci dziedzinowi, przedstawiciele instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WL 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL 2007-2013, przedstawiciele instytucji związanych z wdrożeniem instrumentów zwrotnych, przedstawiciele Ministerstwa Rozwoju Regionalnego)
- Badanie delfickie
- Spotkanie z elementami FGI z ekspertami ds. SOOŚ

OCENA TRAFNOŚCI RPO DO WYZWAŃ I POTRZEB SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH

1. Ocena diagnozy społeczno-ekonomicznej

Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych osiach priorytetowych programu

Biorąc pod uwagę, iż województwo lubelskie plasuje się generalnie na jednym z niższych miejsc w kraju pod względem wskaźników rozwojowych w ramach poszczególnych celów głównych projektu UP (zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawa spójności społecznej i terytorialnej, podniesienie sprawności i efektywności państwa). Zasadność interwencji publicznej w ramach RPO WL 2014-2020 uwarunkowana jest celowością odpowiedzi na ryzyka wewnętrzne oraz potrzeby wynikające z tendencji rozwojowych związanych z pogłębiającym się poziomem zróżnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego a skutkujące różnokierunkowym kształtowaniem się

województwa w stosunku do średniej europejskiej. W ramach badania ex-ante **nie stwierdzono braku zasadności interwencji** w poszczególnych PI, włączonych w zakres projektu RPO WL 2014-2020. Zasadność realizacji poszczególnych typów interwencji znajduje potwierdzenie w teoriach naukowych i badaniach empirycznych.

Trafność interwencji w kontekście diagnozy społeczno-ekonomicznej

W Osiach Priorytetowych zaproponowane działania są adekwatne i w większości w dużym stopniu odpowiadają na zdiagnozowane problemy i wyzwania społeczno-gospodarcze. Dobór działań wskazanych w RPO zapewnia oddziaływanie w stopniu bezpośrednim i pośrednim na wskazane w diagnozie problemy i wyzwania. Nie stwierdzono luk w zakresie realizacji poszczególnych wyzwań i problemów. Nie stwierdzono nieścisłości w formułowaniu odniesień poszczególnych obszarów interwencji do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb. W diagnozie zawarto szczegółowy opis zjawisk i wyzwań, do których odnoszą się bezpośrednio lub pośrednio planowane typy operacji.

Analiza i ocena związków przyczynowo-skutkowych

Po dokonaniu analizy należy stwierdzić, iż główne problemy społeczno - gospodarcze problemy rozwoju, związane z poszczególnymi CT objętymi interwencjami RPO WL 2014-2020 zostały zidentyfikowane prawidłowo. Co ważne, w większości wypadków stwierdza się zasadność wybranych działań w ramach poszczególnych PI, wyszczególnionych wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu, których osiągnięcia należy się spodziewać.

2. Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej

Ogólne zapisy dotyczące koncentracji tematycznej (tzw. *ring fencing*) w Programach Operacyjnych zawarte zostały w Umowie Partnerstwa¹, a następnie uszczegółowione na poziom regionów przez MRR w piśmie kierowanym do IZ RPO z dn. 30 lipca 2013. Zaproponowany w projekcie RPO WL podział środków finansowych pomiędzy poszczególne cele tematyczne częściowo spełnia wymogi dotyczące minimalnych poziomów koncentracji środków wyznaczonych przez MRR dla regionów mniej rozwiniętych. Warunek ten **nie został spełniony** w przypadku alokacji, jaka została przeznaczona na cztery pierwsze cele tematyczne (CT1-CT4) - w projekcie Programu wynosi ona 46,0% łącznych środków z EFRR przy minimalnym poziomie ustalonym w UP na 59%. Spełnione natomiast zostały założenia dotyczące poziomu finansowania CT4 i CT9. Przyjęty poziom alokacji na CT4 wynosi 24% środków EFRR zaś na CT9 – 26% środków EFS.

3. Ocena logiki interwencji

Ocena wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną

W toku oceny ex-ante stwierdzono jednoznacznie pozytywne oddziaływanie Programu na sytuację społeczno-gospodarczą. Architektura celów i interwencji jest bowiem zgodna z kierunkiem pożądanych zmian oraz zdiagnozowanymi trendami. Nie zidentyfikowano potencjalnych negatywnych efektów realizacji działań na sytuację społeczno-gospodarczą. Należy podkreślić pewne symptomy i zależności oddziaływania Programu na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu, wynikające z logiki interwencji.

Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów

W wyniku analizy alternatywnych sposobów realizacji celów **OP 1, OP 2** nie zidentyfikowano możliwych alternatywnych przesunięć alokacji pomiędzy poszczególnymi PI. W ramach oceny szacunkowej **OP 3** można wskazać typy interwencji, które z uwagi na rozdrobnienie alokacji, niską wysokość docelową wskaźników, niegenerującą zmiany społeczno-gospodarczej należy rozważyć do usunięcia. Analiza alternatywnych sposobów realizacji celów **OP 4** wskazuje na potencjał rozszerzenia katalogu interwencji. Podobnie też alternatywny scenariusz realizacji **OP 5** zakłada

¹ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, październik 2013r, s. 100.

wspieranie inwestycji prokosumenckich, realizowanych na potrzeby indywidualnych gospodarstw domowych. W opisie **OP 7** w sposób ogólny określono typy interwencji PI 6.1. jako Działania w zakresie zapobiegania oraz ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych. W ramach analizy nie rekomenduje się rezygnacji z poszczególnych PI. A ramach analizy alternatywnych scenariuszy dla **OP 8** nie rekomenduje się przyjmowania wariantu alternatywnych w stosunku do zakresu działania zaproponowanego w RPO. W **pozostałych** nie stwierdzono potrzeby zwiększenia alokacji w celu umożliwienia zmiany społeczno-gospodarczej. Założone cele i kwantyfikacje wskaźników spowodują na koniec przyszłego roku programowania dużą zmianę społeczno-gospodarczą. Planowane typy operacji są adekwatne do zdefiniowanych potrzeb i komplementarne do działań podejmowanych na szczeblu krajowym bez możliwości realizacji wsparcia z innych funduszy.

Spójność wewnętrzna celów i działań planowanych do realizacji

Zaplanowane działania charakteryzują się dużą komplementarnością wewnątrzfundusową i międzyfundusową. Występują powiązania między celami poszczególnych osi priorytetowych, cele poszczególnych osi wzmacniają się wzajemnie. Nie występuje sytuacja, w której cele jednej osi priorytetowej osłabiają efekty innej.

Ocena możliwości wdrożenia instrumentów finansowych dla realizacji celów Programu

Ogólna ocena umiejscowienia IF w strukturze RPO jest pozytywna. Nie zidentyfikowano niezgodności z Wytycznymi MRR oraz regulacjami prawa krajowego i UE. Proponuje się rozważyć możliwości wytworzenia rozwiązań mieszanych łączących wsparcie zwrotne i bezzwrotne.

Potencjał podejścia zintegrowanego terytorialnie w ramach przyjętej logiki interwencji

W projekcie RPO nie wskazano, jakie efekty zamierza się osiągnąć w wyniku wykorzystania podejścia terytorialnego jako wartości dodanej wynikającej z podejścia tematycznego. Wydaje się, że terytorialne podejście w RPO w praktyce ograniczono do obszaru funkcjonalnego Lublina, miast subregionalnych i obszarów wiejskich. Alternatywnie zbyt słabo wskazano na role innych OSI w recenzowanym dokumencie. Sformułowania są bardzo ogólne. W projekcie RPO (rozdział 4) nie wskazuje się na budowanie partnerstwa, pobudzanie potencjałów endogenicznych, poszukiwanie synergii, a jedynie na dopasowanie interwencji do specyfiki regionalnej. W ocenie ewaluatora **wyjaśnienie w projekcie RPO celu i sposobu zastosowania podejścia terytorialnego** jest słuszne, ale bardzo ogólne. IZ nie wskazała, co konkretnie chciałaby osiągnąć w wyniku wykorzystania podejścia terytorialnego jako wartości dodanej wynikającej z podejścia tematycznego.

Ocena stanu spełnienia warunkowości ex-ante

Spełnienie warunkowości ex-ante dla programu opisane zostało w Rozdziale 9. WARUNKOWOŚĆ EX-ANTE. W RPO zidentyfikowano **ogólne warunki ex-ante**, takie jak: Zapobieganie dyskryminacji, Równouprawnienie płci, Niepełnosprawność, Zamówienia publiczne, Pomoc państwa, Prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA), Systemy statystyczne i wskaźniki rezultatu.

4. Ocena spójności programu operacyjnego z dokumentami zewnętrznymi

W ramach procesu ewaluacji ex-ante dokonana została ocena spójności założeń i celów programu operacyjnego z najważniejszymi unijnymi (Strategia EUROPA 2020, Wspólne Ramy Strategiczne), krajowymi (Umowa Partnerstwa, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Regiony. Miasta. Obszary Wiejskie, Strategia Rozwoju Kraju 2020, Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, z 9 strategiami zintegrowanymi służącymi realizacji założeń rozwojowych Strategii Rozwoju Kraju 2020) i regionalnymi (Strategia Rozwoju Województwa) dokumentami planistycznymi.

Ocenię poddano następujące elementy w ramach każdego dokumentu:

- a) Spójność założeń i celów RPO 2014-2020 z celami i diagnozą przedstawioną w dokumencie strategicznym,
- b) Analiza wpływu RPO na realizację celów strategicznych,
- c) Powiązanie wskaźników RPO ze wskaźnikami dokumentów strategicznych.

Cele określone w ramach priorytetów Programu są komplementarne w stosunku do założeń i wytycznych przygotowanych na poziomie wspólnotowym oraz krajowym. Wyniki analizy pokazały, że w tym zakresie nie występują żadne istotne odstępstwa treści Programu od dokumentów strategicznych.

5. Ocena uwzględnienia w programie operacyjnym celów polityk horyzontalnych

Zasada zrównoważonego rozwoju jest podstawową zasadą uwzględnianą przez Województwo Lubelskie w pracach nad dokumentami strategicznymi i operacyjnymi. Opis stopnia i zakresu uwzględniania zasady zrównoważonego rozwoju należy jednak uznać za niewystarczający. Zaleca się uzupełnienie opisu sposobu wdrażania zasady poprzez wskazanie konkretnych PI, w ramach których zasada będzie realizowana łącznie ze wskazaniem tych PI (infrastrukturalnych), w których kryterium przynajmniej neutralnego wpływu będzie miało charakter kryterium dostępu. Zaleca się również zestawienie informacji finansowych dotyczących udziału alokacji przeznaczanej na realizację numerowanych PI, realizujących w sposób pozytywny bądź neutralny cele zasady zrównoważonego rozwoju w ogóle alokacji Programu.

Realizacja celów zasady równości szans i niedyskryminacji została wzięta pod uwagę w ramach przygotowania diagnozy oraz całego programu w znaczącej części. Nie przedstawiono jednak w sposób wyczerpujący opisu statystycznego sytuacji grup dyskryminowanych w ramach diagnozy obszarów tematycznych, w których realizowane będą cele zasady równości szans płci i niedyskryminacji. Nie określono także potrzeb grup docelowych numerowanych kategorii.

6. Ocena systemu realizacji i potencjału administracyjnego

W chwili obecnej rozdział poświęcony systemowi instytucjonalnemu RPO na lata 2014-2020 nie jest wypełniony treścią. Należy opracować tę część RPO zgodnie z *Szablonem...* (sekcja 7). Z punktu widzenia efektywności przygotowania przyszłego okresu programowania, wydaje się, iż najefektywniejszym rozwiązaniem będzie dostosowanie już istniejących struktur do wdrażania funduszy z perspektywy 2014-2020. Pozytywnie należy zatem ocenić deklarację w RPO, iż w przyszłej perspektywie finansowej zostaną wykorzystane mechanizmy i doświadczenia wypracowane w perspektywie 2007-2013, a także bazowanie na istniejących strukturach związanych z wdrażaniem funduszy europejskich. Takie rozwiązanie powinno pomóc rozpocząć merytoryczną pracę w zakresie wdrażania funduszy (tj. skrócić czas potrzebny na przygotowywanie procedur, struktur itp.). W istniejące instytucje wdrażania funduszy UE oraz w osoby w nich zatrudnione „inwestuje się” pod kątem odpowiedniego przygotowania do wykonywania zadań od przeszło 9 lat, co doprowadziło do zbudowania poważnego kapitału w tym obszarze. Jeżeli w strukturach wdrażania RPO IZ przyjmie rozwiązanie polegające na przekazaniu części odpowiedzialności innym instytucjom, zasadne jest, aby podmioty te posiadały duży zakres samodzielności i kompetencji. Wskazać można też zagrożenia dla systemu zarządzania i wdrażania RPO 2014-2020, m.in. ryzyko rotacji kadr, dwufunduszowość oraz różnice między EFRR i EFS, wymiar terytorialny oraz rozbudowa IZ o funkcje związane z certyfikacją wydatków.

7. Ocena założeń procesów monitorowania i ewaluacji

Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego

W wyniku oceny całościowego systemu wskaźników osi priorytetowych stwierdzono, że:

- 1) System wskaźników zawarty w RPO WL 2014-2020, oparty na wskaźnikach zaczerpniętych z WLWK, należy uznać za nie w pełni kompletny. Znajdują się w nim wskaźniki produktu

oraz wskaźniki rezultatu strategicznego, lecz nie wskazano wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także brak w nim źródeł pozyskiwania danych. Rekomenduje się uzupełnienie RPO w tym zakresie.

- 2) W projekcie RPO WL 2014-2020 nie określono wartości celów pośrednich. Nie wspomina się też o monitorowaniu stopnia osiągnięcia kamieni milowych (celów pośrednich). Rekomenduje się włączenie zapisu mówiącego, że postępy w zakresie kamieni milowych będą raportowane począwszy od sprawozdania rocznego przedkładanego do KE w 2017 (za rok 2016). Dodatkowo w roku 2017 i 2019 KE przedłożone zostaną raporty z postępów we wdrażaniu oraz w 2019 dokonana będzie ocena wykonania PO. Rekomendacje te są zgodne z wytycznymi z UP.
- 3) Ocena sposobów umożliwiających terminowe dostarczenie odpowiedniego zakresu danych jest utrudniona ze względu na brak informacji opisujących planowany system monitoringu i sprawozdawczości oraz systemu ewaluacji (sekcja 7.1). RPO nie określa dedykowanych rozwiązań organizacyjnych w tym zakresie, ani zadań przypisanych jednostkom/instytucjom uczestniczącym w procesach monitoringu i ewaluacji.

1 WPROWADZENIE

1.1 Uzasadnienie badania

Zobowiązanie do przeprowadzenia ewaluacji ex-ante programu operacyjnego wynika z zapisów projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące EFRR, EFS i Funduszu Spójności, oraz uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1083/2006 (rozporządzenie ogólne). Zakres i ogólne zasady realizacji ewaluacji ex-ante programów operacyjnych w ramach polityki spójności w okresie 2014-2020 zostały zdefiniowane w art. 48 ww. projektu rozporządzenia ogólnego. Komisja Europejska doprecyzowała zapisy rozporządzenia w dokumencie *Programming Period 2014-2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy. Guidance document on ex-ante evaluation. European Regional Development Fund. European Social Fund. Cohesion Fund.*

Ponadto założenia metodologiczne dotyczące sposobu ewaluacji ex-ante programów operacyjnych w Polsce zawarte zostały w dokumencie *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, przygotowanym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (MRR).

1.2 Przedmiot badania

Przedmiotem ewaluacji ex-ante jest **projekt REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2014-2020** (RPO WL 2014-2020) z uwzględnieniem możliwości wdrożenia instrumentów finansowych dla realizacji celów Programu. Przez projekt RPO WL 2014-2020 rozumie się dokumenty opracowywane w okresie realizacji przedmiotowego zamówienia, począwszy od wstępnej koncepcji / zarysu tego dokumentu poprzez wstępny projekt zatwierdzony uchwałą nr CCII/4113/2013 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 1 października 2013 roku w sprawie przyjęcia RPO WL na lata 2014-2020.

1.3 Cel badania

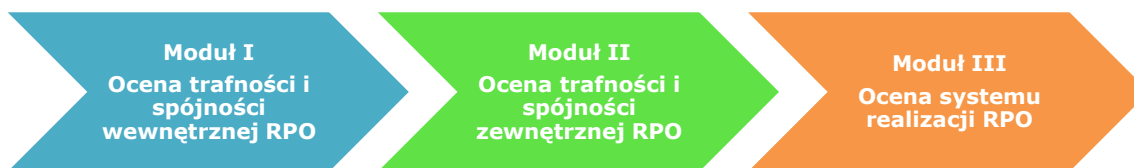
Głównym celem ewaluacji ex-ante była ocena logiki interwencji przyjętej w ramach projektu programu operacyjnego. Ewaluacja ex-ante udzieliła odpowiedzi na pytania sformułowane w trzech podstawowych obszarach badawczych:

1. ocena, czy planowane w ramach programu interwencje publiczne znajdują uzasadnienie społeczno-ekonomiczne,
2. ocena, czy realizacja tych interwencji przyczyni się do osiągnięcia pożądanych celów rozwojowych, zaspokojenia i rozwiązania zdiagnozowanych potrzeb oraz problemów społeczno-ekonomicznych.
3. ocena czy proponowane metody realizacji interwencji publicznych są najbardziej efektywne w kontekście uwarunkowań rynkowych.

Ewaluacja ex-ante jest ściśle powiązana z procesem programowania. Głównym produktem badania są wnioski i rekomendacje, zawierające propozycje zmian w projekcie programu operacyjnego.

Zamawiający określił trzy moduły ewaluacji ex-ante:

Wykres 1. Moduły badawcze w ramach oceny ex-ante RPO

Źródło: SOPZ

Głównym produktem badania jest niniejszy raport. Został on przygotowany w sposób, który ma pomóc Instytucji Zarządzającej (IZ) w trakcie negocjacji z KE uzasadnić decyzje strategiczne, zawarte w projekcie programu operacyjnego.

2 SYNTETYCZNY OPIS ZASTOSOWANYCH METOD BADAWCZYCH

Zgodnie z oczekiwaniami Zamawiającego, przedmiotem badania w ramach ewaluacji ex-ante była przede wszystkim zastosowana w ramach projektu programu teoria zmiany i zaprojektowana na jej podstawie logika interwencji. Stosowane były głównie metody typu desk research: przegląd literatury oraz wyników badań naukowych i ewaluacyjnych. Ponadto metodyka badania uwzględniała metody jakościowe i eksperckie²:

- Warsztaty z osobami odpowiedzialnymi za przygotowanie RPO WL 2014-2020,
- IDI z przedstawicielami instytucji pośredniczących w udzielaniu pozadotacyjnych form finansowania,
- Wywiady z ekspertami dziedzinowymi,
- Wywiady z przedstawicielami instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WL 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL 2007-2013,
- Wywiady z przedstawicielami instytucji związanych z wdrożeniem instrumentów zwrotnych,
- Wywiady z przedstawicielami MRR,
- Badanie ilościowe CAWI z potencjalnymi instytucjonalnymi beneficjentami RPO,
- Badanie ilościowe CAWI z pracownikami instytucji zarządzających i pośredniczących we wdrażaniu programów wsparcia,
- Badanie ilościowe CATI z przedsiębiorcami regionu,
- Wywiad grupowy z Wykonawcą Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko (SOOŚ)
- Badanie delfickie.

3 OGÓLNA OCENA PROJEKTU PROGRAMU

W projekcie RPO zamieszczono diagnozę wyzwań, potrzeb i potencjałów sektorów objętych programem, a także opis, w jaki sposób Program przyczyni się do realizacji Strategii Europa 2020.

W diagnozie sytuacji społeczno-ekonomicznej odniesiono się do wszystkich kwestii, które są istotne z punktu widzenia właściwego ukierunkowania interwencji publicznej. W ramach badania ex-ante nie stwierdzono braku zasadności interwencji w poszczególnych Priorytetach Inwestycyjnych (PI), włączonych w zakres projektu RPO. W Osiach Priorytetowych (OP) zaproponowane działania są adekwatne i w większości w dużym stopniu odpowiadają na zdiagnozowane problemy i wyzwania społeczno-gospodarcze. Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów wskazuje się rekomendowane zmiany i uzupełnienia (patrz rozdział 5.2).

Dobór działań wskazanych w RPO zapewnia oddziaływanie w stopniu bezpośrednim i pośrednim na wskazane w diagnozie problemy i wyzwania. Nie stwierdzono luk w zakresie realizacji

² Szczegółowy opis zastosowanych metod znajduje się w załączniku nr 11.3 Koncepcja procesu ewaluacji programu operacyjnego.

poszczególnych wyzwań i problemów. Stwierdzono jednak nieścisłości w formułowaniu odniesień poszczególnych obszarów interwencji do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb. W nielicznych wypadkach w diagnozie zawarto szczegółowy opis zjawisk i wyzwań, do których nie odnoszą się ani bezpośrednio, ani pośrednio planowane typy operacji. Stwierdzono także występowanie obszarów interwencji, które nie znalazły w pełni udokumentowanego odniesienia w diagnozie społeczno-gospodarczej regionu.

Przyjęte teorie społeczno-ekonomiczne oraz wyniki dotychczas przeprowadzonych badań empirycznych pozwalają potwierdzić istnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zidentyfikowanymi problemami społeczno-gospodarczymi w regionie a zaproponowanymi typami interwencji. W kilku przypadkach proponowane są zmiany, głównie odnoszące się do wskaźników (rozdział 4.1).

Diagnoza wykonana na potrzeby Programu nie określa listy, jak również nie priorytetyzuje zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych w regionie. Aktualny Szablon programu operacyjnego 2014-2020 (*Szablon...*) nie wymaga tych elementów. Nie oznacza to, że problemy te nie zostały właściwie rozpoznane – odniesienia do nich znajdują się w ramach różnych części diagnozy.

Zidentyfikowane w dokumentach strategicznych kierunki polityki regionu były główną – poza uwarunkowaniami wynikającymi z wytycznych dotyczących programowania krajowego – kategorią danych determinujących zakres i strukturę interwencji zaplanowanych w RPO WL 2014-2020. Brak opisu statystycznego zdiagnozowanych deficytów, przedstawiony poniżej w tabeli nr 1 nie pozwala na przedstawienie pełnych rekomendacji dotyczących rangowania problemów województwa. Podobnie też cele sformułowane dla poszczególnych OP nie pozwalają na rangowanie a więc priorytetyzację poszczególnych celów szczegółowych, odpowiadającym PI. Kwestia ta utrudnia ocenę konstrukcji Programu pod względem celowości alokacji środków dla poszczególnych Celów tematycznych (CT). REKOMENDACJA: Rekomenduje się uzupełnienie opisu Sekcji Rozdział 1. Wkład programu w realizację strategii EUROPA 2020 oraz w osiągnięcie spójności gospodarczo-społecznej i terytorialnej wskazanie priorytetów problemów regionu na które odpowiadać będzie RPO. Priorytetyzacja powinna wynikać z problemów, jednak nie zawsze znajdzie to odzwierciedlenie w strukturze kosztów.

Zaproponowany w projekcie RPO WL podział środków finansowych pomiędzy poszczególne cele tematyczne częściowo spełnia wymogi dotyczące minimalnych poziomów koncentracji środków wyznaczonych przez MRR dla regionów mniej rozwiniętych.

System wskaźników oparty na wskaźnikach zaczerpniętych z WLWK, należy uznać za nie w pełni kompletny. W projekcie RPO przedstawiono listę wskaźników produktu i rezultatu strategicznego (EFRR) oraz wskaźników produktu, rezultatu i rezultatu długoterminowego dla Priorytetów Inwestycyjnych EFS. W większości przypadków wskaźniki dobrano trafnie i spełniają one zalecenia MRR, tj. dla większości osi finansowanych z EFRR określone zostały jeden lub maksymalnie dwa wskaźniki rezultatu strategicznego wykorzystując – tam gdzie jest to możliwe – wskaźniki z UP lub ich uszczegółowienie. Nie wskazano natomiast wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także brak w nim źródeł pozyskiwania danych. W projekcie RPO WL 2014-2020 nie określono wartości celów pośrednich. Nie wspomina się też o monitorowaniu stopnia osiągnięcia kamieni milowych (celów pośrednich) dla poszczególnych PI EFRR.

Ocena zastosowania zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego w RPO wskazuje, iż generalnie prawidłowo zamieszczono opis zintegrowanego podejścia do rozwoju terytorialnego, biorąc pod uwagę treść i cele programu oraz projekt UP. Opisy w tym obszarze są jednak bardzo ogólne, wymagają doprecyzowania i uzupełnień, również w zgodzie z *Szablonem...* (rozdział 5.5).

Oceniany projekt RPO nie zawiera opisu systemu instytucjonalnego. W RPO prawidłowo przedstawiono rozdział poświęcony działaniom ukierunkowanym na zmniejszenie obciążeń administracyjnych dla beneficjentów.

W projekcie RPO znajduje się rozdział poświęcony uwzględnieniu w Programie zasad horyzontalnych. W ramach przygotowywania diagnozy oraz całego programu wzięto pod uwagę zasady równości szans płci, niedyskryminacji oraz zrównoważonego rozwoju w znacznym stopniu, jednak opisy powinny zostać rozwinięte i uzupełnione o dane statystyczne. Również zastosowanie tych zasad na różnych etapach wdrażania RPO wymaga uzupełnienia (rozdział 7).

Podsumowując, ogólna ocena projektu RPO jest pozytywna, choć poszczególne elementy wymagają jeszcze uzupełnień. W kolejnych rozdziałach odnosimy się szczegółowo do kwestii wymagających zmian.

4 OCENA TRAFNOŚCI RPO DO WYZWAŃ I POTRZEB SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH

Poniższy rozdział odpowiada na pytanie badawcze 1: Czy interwencja publiczna w postaci RPO trafnie odpowiada na wyzwania i potrzeby społeczno-ekonomiczne.

4.1 Ocena diagnozy społeczno-ekonomicznej

Aktualność i trafność analiz trendów społeczno-ekonomicznych wykorzystanych w diagnozie

Diagnoza składa się z kilkunastu podrozdziałów prezentujących najważniejsze wnioski odnoszące się do różnych obszarów, określających sytuację społeczno-gospodarczą województwa lubelskiego. W każdym z nich zawarto kluczowe w danej dziedzinie informacje, na ogół (poza nielicznymi wyjątkami, o których mowa dalej) prawidłowo skoncentrowane wokół obszarów, którym adresowana jest interwencja publiczna zaproponowana w programie.

Szablon..., wyraźnie wskazuje, że przy budowaniu diagnozy istotne jest uwzględnienie uzasadnień dla wybranych przez region PI. W związku z tym, konieczne było zweryfikowanie dwóch kluczowych kwestii:

- czy każdy wybrany PI znajduje swoje odzwierciedlenie w diagnozie;
- czy diagnoza nie zawiera zbyt obszernych informacji na temat problemów, wobec których nie zostanie podjęta interwencja publiczna.

Diagnoza wykonana na potrzeby RPO WL jest trafna. Zastosowano sekwencję opisu wskazującą na występowanie takich wyzwań rozwojowych, opisanych danymi statystycznymi, na które odpowiedzią są interwencje przewidziane do realizacji ramach RPO WL 2014-2020. W licznych przypadkach konkluzje wnioskowania o deficytach i wyzwaniach rozwojowych województwa lubelskiego nie są jednak podparte rzetelnymi danymi statystycznymi, opartymi o szeregi czasowe, które by wskazywały na aktualność trendów oraz umożliwiałyby ukierunkowaniem zmiany społeczno-gospodarczej we wskazanych obszarach.

Poniżej wskazujemy wybrane kwestie, w których możliwe są dalsze udoskonalenia, nie są one jednak kluczowe dla poprawnego wyboru obszarów wsparcia.

Tabela 1. Problemy nieuwjęte w diagnozie lub opisane w niewystarczającym stopniu

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
OP 1 Badania i rozwój		
Niska konkurencyjność przedsiębiorstw.	Diagnoza lubelskiego rynku innowacji – synteza ekspertyz na potrzeby RSI 2020. Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.	Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie Uzasadnienie: Brak danych statystycznych opisujących problem. Rekomendacje: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dane Diagnozy lubelskiego rynku innowacji – synteza ekspertyz na potrzeby RSI 2020: – nasycenie podmiotami gospodarczymi (w 2010 r. 762 podmioty na 10 tys. mieszkańców, 15 miejsce w kraju); – liczba podmiotów wyrejstrowanych (w 2011 r. o 1,4 tys. więcej)

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
		<p>wyrejestrowanych niż zarejestrowanych podmiotów);</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskaźniki mówiące o strukturze wielkościowej; - udział procentowy województwa lubelskiego w ogólnopolskim napływie Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych (1,2%).
OP 2 Cyfrowe Lubelskie		
Brak programu finansowania innowacyjności firm prowadzących w regionie swoją działalność.	<p>Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.</p> <p>Diagnoza lubelskiego rynku innowacji – synteza ekspertyz na potrzeby RSI 2020.</p>	<p>Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Problem został wskazany w Analizie SWOT dla województwa lubelskiego, jednak nie opisano go w RPO.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie opisu o dane znajdujące się na s. 31 Diagnozy lubelskiego rynku innowacji.</p> <p>Najważniejszą barierą procesów innowacyjnych jest brak finansowych środków własnych w przedsiębiorstwach. Przedsiębiorcy wskazują brak zewnętrznych środków finansowych. Województwo lubelskie ma jeden z najniższych udziałów środków zagranicznych (bezwrotnych) w nakładach na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych.</p>
OP 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw		
Stagnacja rotacji liczby przedsiębiorstw	<p>Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.</p> <p>Bank Danych Lokalnych, dane dla podmiotów gospodarczych z 2012 r.</p>	<p>Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie RPO.</p> <p>Uzasadnienie: W diagnozie został wskazany problem, jednak brak danych statystycznych obrazujących go. W Analizie SWOT znajduje się jedynie informacja o tym, że w 2011 r. liczba wyrejestrowanych podmiotów przewyższała o 1,4 tys. liczbę podmiotów nowo zarejestrowanych.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie informacji o dane z GUS, przeprowadzenie analizy rotacji liczby przedsiębiorstw oraz porównanie wyników z pozostałymi województwami. Nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w województwie lubelskim w 2012 r. było 15 515, wyrejestrowanych 11 080.</p>
Trudność przedsiębiorstw w utrzymaniu się na rynku we wczesnej fazie rozwoju	Kierunki rozwoju przedsiębiorstw w województwie lubelskim, 2011	<p>Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie RPO.</p> <p>Uzasadnienie: W diagnozie został wskazany problem, jednak brak danych statystycznych lub badań obrazujących go.</p>

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
		<p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie opisu o dane z raportu wskazanego w źródle. Obrazuje on problemy przedsiębiorców w funkcjonowaniu na rynku:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bieżąca sytuacja gospodarcza; - konkurencja w branży; - popyt na towary i usługi ; - koszty wprowadzenia nowych rozwiązań ; - ryzyko ekonomiczne przedsięwzięcia; - dostępność do funduszy pomocowych UE; - stopień spójności przepisów prawnych; - dostępność finansowania zewnętrznego; - kwalifikacje pracowników; - dostępność instytucji wspierających. <p>Znaczna część przedsiębiorców uznała, że ulokowanie firmy na Lubelszczyźnie nie ma ani pozytywnego ani negatywnego wpływu na prowadzenie działalności gospodarczej. 36,9% przedsiębiorców wskazała to położenie jako negatywne dla funkcjonowania ich firmy.</p>
Niska konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP	Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.	<p>Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie RPO.</p> <p>Uzasadnienie: W diagnozie RPO problem został wskazany, jednak nie poparty danymi statystycznymi. Problem rozwinięty został w Analizie SWOT w przypisach do słabej strony Słabo rozwinięty sektor MŚP (niski stopień nasycenia przedsiębiorczością, niska zdolność do konkurowania i finansowania własnego rozwoju).</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dane z Analizy SWOT.</p>
OP 4 Energia przyjazna środowisku – brak uwag do diagnozy		
OP 5 Efektywność energetyczna – brak uwag do diagnozy		
OP 6 Gospodarka niskoemisyjna - brak uwag do diagnozy		
OP 7 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów		
Słaby stan technicznej infrastruktury przeciwpowodziowej oraz brak integracji sposobów zagospodarowania terenu do istniejących na danym obszarze zagrożeń.	<p>Program Ochrony Środowiska województwa lubelskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019, Lublin 2012</p> <p>Program małej retencji województwa lubelskiego, Aktualizacja, Lublin 2005</p>	<p>Ocena: Problem niedostatecznie opisany w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Problem został wskazany zarówno w diagnozie jak i analizie SWOT, jednak nie został poparty danymi statystycznymi.</p> <p>Rekomendacja: Należy wskazać łączną pojemność obiektów małej retencji wodnej w regionie z uwagi na fakt, że celem strategicznym OP 7 będzie zwiększenie pojemności tych</p>

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
		objektów.
Rzadka sieć i małe zasoby wód powierzchniowych oraz ich zanieczyszczenie.	Prognoza oddziaływania na środowisko projektu RPO WL na lata 2014-2020, Gliwice 2013	<p>Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie RPO.</p> <p>Uzasadnienie: Problem został wskazany zarówno w diagnozie jak i analizie SWOT, jednak nie został poparty danymi statystycznymi.</p> <p>O wielkości zasobów wodnych świadczy m.in. wskaźnik dostępności wody dla ludności i gospodarki narodowej (wyrażony ilorazem średniego rocznego odpływu), który w Polsce wynosi ok. 1600 m³/miesz./r., wobec ok. 4500 m³/miesz./r. średnio w Europie. Zasoby wód powierzchniowych województwa lubelskiego należą do najniższych w kraju, o czym świadczy przytoczony wskaźnik dostępności wody, który wynosi ok. 1300 m³/miesz./rok. 10.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o informacje z Prognozy oddziaływania na środowisko.</p>
Zmniejszająca się różnorodność biologiczna środowiska przyrodniczego na poziomie genetycznym, gatunkowym i siedliskowym wywołana nadmierną ekspansją/działalnością człowieka oraz zagrożeniami naturalnymi i zanieczyszczeniem środowiska	Prognoza oddziaływania na środowisko projektu RPO WL na lata 2014-2020, Gliwice 2013	<p>Ocena: Brak opisu problemu w diagnozie RPO.</p> <p>Uzasadnienie: Bez opisu problemu, który został zidentyfikowany w Prognozie OOŚ.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dane z Prognozy OOŚ.</p>
Nagromadzenie wyrobów zawierających azbest i konieczność ich utylizacji	Prognoza oddziaływania na środowisko projektu RPO WL na lata 2014-2020, Gliwice 2013	<p>Ocena: Problem w niewystarczający sposób opisany w diagnozie RPO.</p> <p>Uzasadnienie: Z danych zaprezentowanych na stronie internetowej Kampanii AZBEST! Kampania antyazbestowa wynika, że województwo lubelskie zajmuje drugie miejsce w Polsce (po województwie mazowieckim) pod względem wytwarzania ilości wyrobów zawierających azbest w obiektach budowlanych (ok. 2 mln ton).</p> <p>Rekomendacja: Należy uzupełnić opis osi i analizę SWOT o problem unieszkodliwiania azbestu wraz z wskazaniem interwencji odpowiadających na ten zdiagnozowany problem w ramach PI 6.1.</p>

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
OP 8 Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska		
Dekapitalizacja ³ obiektów kultury, szczególnie w gminach	<p>Kałamucka W., Parki kulturowe w województwie lubelskim, ZARZĄDZANIE KRAJOBRAZEM KULTUROWYM Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Nr 10, Sosnowiec 2008</p> <p>ANEKS statystyczno–diagnostyczny do Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Lublin 2013</p> <p>Prognoza oddziaływania na środowisko projektu RPO WL na lata 2014-2020, Gliwice 2013</p>	<p>Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie RPO.</p> <p>Uzasadnienie: Problem obniżania wartości technicznej obiektów kultury na skutek ich nieodnawiania (dekapitalizacja) został wskazany, jednak nie przedstawiono danych statystycznych obrazujących skalę problemu.</p> <p>Według stanu na dzień 31.12.2010 roku w województwie lubelskim wpisano łącznie do rejestru zabytków 3746 obiektów, co w skali kraju daje 9 pozycję wśród województw. Pomimo że charakterystyka ilościowa zabytków nie odzwierciedla wysokich walorów kulturowych regionu, o jakości decydują obiekty o istotnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego Polski, Europy, a nawet kultury ogólnoswiatowej</p> <p>Specyfiką jest duży udział obiektów sakralnych (786), cmentarzy (459) oraz mniejszych obiektów. Istnieje zagrożenie zastępowania starych kościołów przez nowe. W złym stanie technicznym są pałace magnackie oraz dwory szlacheckie nielicznie poddawane pracom konserwatorskim i remontowym. Znaczna ilość opuszczonych dworców i pałaców świadczy o niewystarczających działaniach.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dane statystyczne o potencjale obiektów kultury i zagrożeniu ich dekapitalizacją.</p>
Niedostateczny rozwój systemu szlaków dziedzictwa kulturowego	Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.	<p>Ocena: Brak wskazanego problemu w diagnozie RPO.</p> <p>Uzasadnienie: Brak informacji o istnieniu problemu w RPO, informacja znajduje się w Analizie SWOT.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o opis problemu ze względu na znaczenie szlaków dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki regionu.</p>
Brak zintegrowanego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej		<p>Ocena: Problem niewystarczająco i niepoprawnie opisany w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Problem został opisany jako planowane działanie oraz nie uzupełniono go danymi obrazującymi problem.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się</p>

³ Zgodnie z potocznym rozumieniem pojęcia „Dekapitalizacja” oznacza ono obniżanie się wartości technicznej majątku trwałego na skutek jego nieodnawiania, czyli bieżącego likwidowania objawów zużycia poprzez bieżącą działalność remontową i inwestycje.

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
		przeformułowanie działania na problem oraz uzupełnienie go o dane opisujące stan systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej w regionie.
Emisja zanieczyszczeń powietrza z różnych źródeł	Prognoza oddziaływania na środowisko projektu RPO WL na lata 2014-2020, Gliwice 2013 Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2012 roku, WIOŚ w Lublinie, Lublin 2013	Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie. Uzasadnienie: W dokumentach wymienionych obok podane są źródła zanieczyszczeń oraz substancje wydostające się w ich wyniku do atmosfery. Czynnikiem mającym negatywny wpływ na zdrowie ludzi, jak również na stan gleby, jest zanieczyszczenie powietrza pyłami PM10 w województwie. Rekomendacja: Należy doprecyzować diagnozę o wskazanie danych statystycznych obrazujących problem emisji zanieczyszczeń powietrza z różnych źródeł.
OP 9 Mobilność regionalna i ekologiczny transport		
Zły stan sieci drogowej oraz niedostateczne parametry	Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego, Departament Polityki Regionalnej UMWL Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.	Ocena: Problem został niewystarczająco opisany i uzasadniony w diagnozie Uzasadnienie: W diagnozie wskazano na podstawowe problemy dotyczące stanu dróg, jednak nie oparto się na żadnych danych. Uzasadnienie, dlaczego akurat ta sfera potrzebuje szczególnego wsparcia, wymaga uszczegółowienia. Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy danymi pokazującymi i niedostatki w infrastrukturze drogowej.
Wysoki stopień zużycia sieci kolejowej i taboru	Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.	Ocena: Problem został niewystarczająco opisany i uzasadniony w diagnozie Uzasadnienie: Wskazano na niedostatki w rozwoju sieci i taboru kolejowego. Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie obserwacji o dane, w szczególności pokazujące zmiany w czasie.
OP 10 Rynek pracy		
Niekorzystna sytuacja na rynku pracy osób długotrwale bezrobotnych – zagrożenie wykluczeniem społecznym	Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego, Departament Polityki Regionalnej UMWL Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa lubelskiego 1999 – 2009. Instytut Badań Strukturalnych 2010	Ocena: Problem został niewystarczająco opisany i uzasadniony w diagnozie Uzasadnienie: W diagnozie wskazano na podstawowe problemy dotyczące sytuacji osób długotrwale bezrobotnych, jednak nie oparto się na żadnych danych. Uzasadnienie, dlaczego ta grupa wymaga szczególnego wsparcia, wymaga uszczegółowienia.

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
	Dane GUS, Bank Danych Lokalnych. Opracowania WUP w Lublinie Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.	Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy choćby danymi zawartymi w analizie SWOT pokazującymi, jaki odsetek ogółu bezrobotnych nie pracuje od ponad 1 roku.
Wysokie bezrobocie ukryte na terenach wiejskich	Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego, Departament Polityki Regionalnej UMWL Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa lubelskiego 1999 – 2009; Instytut Badań Strukturalnych 2010	Ocena: Problem został niewystarczająco opisany Uzasadnienie: Problem ukrytego bezrobocia na terenach wiejskich nie zostało uwzględnione w diagnozie. Rekomendacja: Należy powołać się na podstawowe dane dotyczące niskiego wskaźnika zatrudnienia. Rekomenduje się także uwzględnienie problemu ukrytego bezrobocia na wsi, poprzez nadanie w opisie rodzajów wsparcia szczególnego znaczenia terenom wiejskim.
Mała możliwość dostępu do kapitału osób planujących założenie własnej działalności gospodarczej	Publikacje wydane w ramach projektu Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny	Ocena: Problem został niewystarczająco uzasadniony w diagnozie Uzasadnienie: Jedynie napomknięto, że istnieją bariery w dostępie do kapitału dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej. Problem ten wymaga głębszego uzasadnienia i oparcia w danych. Rekomendacja: Należy powołać się na dostępne dane i uzasadnić, że akurat ten problem stanowi istotną barierę dla rozwoju regionalnego rynku pracy.
OP 11 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian – brak uwag do diagnozy		
OP 12 Włączenie społeczne		
Dziedziczenie biedy i bezradności w sprawach wychowawczych.	Sytuacja społeczno – bytowa rodzin z dziećmi zamieszkałych w województwie lubelskim. Raport końcowy, Genaral Projekt, Sp. z o. o. (na zlecenie ROPS - Obserwatorium Integracji Społecznej), 2012; <i>Pomoc społeczna - infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2010 r.</i> , GUS, 2012 Raport z badań instytucji pomocy	Ocena: Problem został niewystarczająco uzasadniony w diagnozie Uzasadnienie: Jedynie napomknięto, że istnieją przesłanki dziedziczenia biedy i bezradności w sprawach wychowawczych bez podparcia się danymi statystycznymi w ujęciu dynamicznym. Rekomendacja: Należy powołać się na dostępne dane w oparciu o wyniki badań i raporty OPS i ROPS województwa lubelskiego.

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
	<p>i integracji społecznej województwa lubelskiego, Europerspektywa, 2010, <i>Biuletyn Statystyczny</i> Ministerstwa Zdrowia, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia, 2011.</p> <p>Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.</p> <p>Strategia Rozwoju Polityki Społecznej Województwa lubelskiego na lata 2005-2013</p> <p>Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2012; Notatka sygnałna <i>Ubóstwo w Polsce 2011 r.</i>, Główny Urząd Statystyczny, 2012, <i>Informacja dot. pomocy społecznej w województwie lubelskim za 2010 r.</i>, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie</p>	
<p>Znaczne dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, w tym koncentracja usług społecznych w ośrodkach miejskich.</p>	<p>Pomoc społeczna - infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2010 r., GUS, 2012</p> <p>Raport z badań instytucji pomocy i integracji społecznej województwa lubelskiego, Europerspektywa, 2010, <i>Biuletyn Statystyczny</i> Ministerstwa Zdrowia, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia, 2011.</p> <p>Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.</p> <p>Strategia Rozwoju Polityki Społecznej Województwa lubelskiego na lata 2005-2013</p> <p>Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, MRR, 2012; Notatka sygnałna <i>Ubóstwo w Polsce 2011 r.</i>, GUS, 2012, <i>Informacja dot. pomocy</i></p>	<p>Ocena: Problem został niewystarczająco uzasadniony w diagnozie</p> <p>Uzasadnienie: Jedyne napomknięto występowanie deficytu bez podparcia się danymi statystycznymi w ujęciu dynamicznym.</p> <p>Rekomendacja: Należy powołać się na dostępne dane w oparciu o wyniki badań i raporty OPS i ROPS województwa lubelskiego.</p>

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
	<p>społecznej w województwie lubelskim za 2010 r., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie</p> <p>Instytucje wobec potrzeb osób starszych, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, 2010.</p> <p>Sytuacja osób starszych zamieszkałych w województwie lubelskim, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, 2011</p>	
<p>Niedostateczna jest oferta wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, usług na rzecz osób starszych oraz niepełnosprawnych.</p>	<p>Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.</p> <p>Strategia Rozwoju Polityki Społecznej Województwa lubelskiego na lata 2005-2013</p> <p>Sytuacja osób starszych zamieszkałych w województwie lubelskim, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, 2011; Instytucje wobec potrzeb osób starszych, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, 2010.</p>	<p>Ocena: Problem został niewystarczająco uzasadniony w diagnozie</p> <p>Uzasadnienie: Jedynie napomknięto, że istnieją przesłanki deficytu i wyzwania w tym obszarze bez podparcia się danymi statystycznymi w ujęciu dynamicznym.</p> <p>Rekomendacja: Należy powołać się na dostępne dane w oparciu o wyniki badań i raporty województwa lubelskiego.</p>
<p>Podmioty ekonomii społecznej cechuje nietrwałość, niestabilność funkcjonowania oraz nierównomierne rozmieszczenie.</p>	<p><i>Diagnoza sektora podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim. Raport z badań</i>, BD Center (na zlecenie ROPS - Obserwatorium Integracji Społecznej), 2012; <i>Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej</i>, projekt, 2012; <i>Ocena zasobów pomocy społecznej na 2011 r.</i> Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, 2012;</p> <p><i>Wieloletni plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie</i>, który powstaje w ramach Projektu z Poddziałania 7.1.3 PO KL.</p> <p><i>Zatrudnienie, integracja społeczna, edukacja i</i></p>	<p>Ocena: problem został niewystarczająco uzasadniony w diagnozie</p> <p>Uzasadnienie: Jedynie napomknięto, że istnieją przesłanki deficytu i wyzwania w tym obszarze bez podparcia się danymi statystycznymi w ujęciu dynamicznym.</p> <p>Rekomendacja: Należy powołać się na dostępne dane w oparciu o wyniki badań i raporty województwa lubelskiego.</p>

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
	<i>adaptacyjność – wsparcie z EFS w latach 2014-2020. Zapis głównych wniosków i refleksji z dyskusji przeprowadzonej podczas warsztatów 18 i 25 lipca 2012 r. MRR, 2012.</i>	
OP 13 Edukacja, umiejętności i kompetencje – brak uwag do diagnozy		
OP 14 Infrastruktura społeczna		
Społeczności zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym zamieszkują jednocześnie tereny dotknięte w dużym stopniu degradacją infrastruktury.	<p>Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.</p> <p>Strategia Rozwoju Polityki Społecznej Województwa lubelskiego na lata 2005-2013</p> <p>Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast, Województwo Lubelskie, Zarząd Województwa Lubelskiego, 2006; Studium urbanizacji Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego Karty Gmin, Zarząd Województwa Lubelskiego, 2009; Studium urbanizacji Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego, Zarząd Województwa Lubelskiego, 2009</p>	<p>Ocena: Problem został niewystarczająco uzasadniony w diagnozie</p> <p>Uzasadnienie: Jedynie napomknięto, że istnieją przesłanki deficytu i wyzwania w tym obszarze bez podparcia się danymi statystycznymi w ujęciu dynamicznym.</p> <p>Rekomendacja: Należy powołać się na dostępne dane w oparciu o wyniki badań i raporty województwa lubelskiego.</p>
Deficyty w dostępie do usług medycznych i zdrowotnych.	<p>Pomoc społeczna - infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2010 r., Główny Urząd Statystyczny, 2012</p> <p>Raport z badań instytucji pomocy i integracji społecznej województwa lubelskiego, Europerspektywa, 2010, Biuletyn Statystyczny Ministerstwa Zdrowia, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia, 2011.</p> <p>Analiza SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020.</p> <p>Strategia Rozwoju Polityki Społecznej Województwa lubelskiego na lata 2005-2013</p> <p>Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów</p>	<p>Ocena: Problem został niewystarczająco uzasadniony w diagnozie</p> <p>Uzasadnienie: Jedynie napomknięto, że istnieją przesłanki deficytu i wyzwania w tym obszarze bez podparcia się danymi statystycznymi w ujęciu dynamicznym.</p> <p>Rekomendacja: Należy powołać się na dostępne dane w oparciu o wyniki badań i raporty województwa lubelskiego.</p>

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
	<p>POKL 2007-2013, MRR, 2012; Notatka sygnałowa Ubóstwo w Polsce 2011 r., GUS, 2012, Informacja dot. pomocy społecznej w województwie lubelskim za 2010 r., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie</p> <p>Instytucje wobec potrzeb osób starszych, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, 2010.</p> <p>Sytuacja osób starszych zamieszkałych w województwie lubelskim, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, 2011</p>	
OP 15 Pomoc techniczna		
<p>Konieczność wsparcia potencjalnych beneficjentów na etapie przygotowywania i weryfikacji dokumentacji projektowej w zakresie wybranych projektów strategicznych.</p>	<p>Badanie opinii uczestników szkoleń realizowanych na zlecenie IZ POPT w 2009 r.</p> <p>Ocena zakresu wsparcia pomocy technicznej pod kątem przygotowania Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020</p>	<p>Ocena: problem został niewystarczająco opisany/uzasadniony w rozdziale 2.B RPO.</p> <p>Uzasadnienie: Niewystarczająca wiedza potencjalnych projektodawców oraz zgłaszana przez nich chęć zwiększenia umiejętności. Konieczność podniesienia kompetencji projektodawców zwłaszcza odpowiedzialnych za projekty strategiczne.</p> <p>Projekty duże wymagają, jako istotne dla osiągnięcia celów interwencji, szczególnego wsparcia. Rola pomocy technicznej jest szczególnie ważna zarówno w formie bezpośredniej (szkolenia, informacja) jak i pośredniej (przygotowanie instytucji i systemu).</p>
<p>Zagrożenie niewystąpienia właściwej informacji oraz promocji RPO WL 2014-2020</p>	<p>Analiza potrzeb informacyjnych beneficjentów i odbiorców pomocy w ramach PO PT 2007 – 2013; raport ewaluacyjny na zlecenie MRR, Warszawa 2010</p>	<p>Ocena: problem został niewystarczająco opisany/uzasadniony w diagnozie rozdziale 2.B RPO.</p> <p>Uzasadnienie: Niewystarczający poziom przejrzystości zapisów zawartych w dokumentach, trudnodostępne informacje, a w niektórych przypadkach jakość informacji skierowanych zarówno do zwykłych odbiorców jak i potencjalnych beneficjentów.</p> <p>Dynamika wdrażania RPO WL w województwie jest znaczna, równocześnie występują obszary geograficzne, które są mniej aktywne w sięganiu po wsparcie oferowane w ramach RPO WL. Kluczowymi odbiorcami działań informacyjno – promocyjnych dotyczących RPO WL są potencjalni projektodawcy - osoby zainteresowane realizacją projektów dofinansowanych w ramach Programu</p>

Problem	Opis/źródło	Ocena, uzasadnienie i rekomendacja
		<p>(osoby składające wnioski aplikacyjne, uczestnicy szkoleń itp.) oraz beneficjenci – osoby, których projekty zostały wytypowane do dofinansowania w ramach RPO WL. Tylko 59,4% biorących udział w badaniu beneficjentów spotkało się z informacjami o RPO WL w mediach. 37% respondentów uważa, że informacje przekazywane są w sposób nieczytelny. Panel ekspertów uczestniczących w badaniu ewaluacyjnym podkreślił konieczność: promocji RPO WL, kształcenia beneficjentów oraz naprawienia negatywnej opinii społeczeństwa.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie rozdziału 2.B RPO o opis problemów związanych z zapewnieniem prawidłowej realizacji Programu, na które może oddziaływać PT. Należy uzgodnić z MRR zasadność odstąpienia od wprowadzenia do programu opisu diagnozy i Analizy SWOT problemów odnoszących się do PT.</p>

Źródło: opracowanie własne

Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych OP programu

Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych OP oceniana jest pod względem:

- odpowiedzi na wyzwania, płynące z korzystnych tendencji rozwojowych przybliżających województwo lubelskie do średniej krajowej i średniej europejskiej. Interwencje należy uznać za zasadne w przypadku, gdy bez wsparcia ze strony środków europejskich wektor tendencji mógłby ulec odwróceniu, bądź nastąpiłaby niekorzystna stagnacja; realizacja interwencji jest uzasadniona możliwością zdyskontowania potencjału endogennego regionu w stronę rozwoju społeczno-gospodarczego;
- odpowiedzi na potrzeby, wynikające z deficytów krajowych polityk, bądź z opóźnień rozwojowych potransformacyjnych. Zasadność interwencji wynika w tych przypadkach z ryzyka pogłębienia się deficytów i zwiększenia różnic rozwojowych między województwem lubelskim a pozostałymi regionami Europy w wyniku braku interwencji współfinansowanych ze środków europejskich;
- odpowiedzi na ryzyka zewnętrzne, związane z ogólnoswiatowym spowolnieniem gospodarczym. Interwencję publiczną należy uznać za zasadną w przypadku, gdy jej zastosowanie może osłabić negatywne konsekwencje spowolnienia gospodarczego, mogące zatrzymać korzystne tendencje rozwojowe regionu.

Biorąc pod uwagę, iż województwo lubelskie plasuje się generalnie na jednym z niższych miejsc w kraju pod względem wskaźników rozwojowych w ramach poszczególnych celów głównych projektu UP (zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawa spójności społecznej i terytorialnej, podniesienie sprawności i efektywności państwa). Zasadność interwencji publicznej w ramach RPO WL 2014-2020 uwarunkowana jest celowością odpowiedzi na ryzyka wewnętrzne oraz potrzeby wynikające z tendencji rozwojowych związanych z pogłębiającym się poziomem zróżnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego a skutkujące różnokierunkowym kształtowaniem się województwa w stosunku do średniej europejskiej.

W ramach badania ex-ante **nie stwierdzono braku zasadności interwencji** w poszczególnych PI, włączonych w zakres projektu RPO WL 2014-2020. Zasadność realizacji poszczególnych typów interwencji znajduje potwierdzenie w teoriach naukowych i badaniach empirycznych.

Interwencje realizowane w ramach **OP 1** wzmocnią podstawy do wzrostu konkurencyjności, zwłaszcza w sektorze MŚP. Umożliwi to również powstawanie tzw. innowacji dla wzrostu⁴ co jak wiadomo jest warunkiem koniecznym, aby skutecznie konkurować na rynku międzynarodowym⁵. Z zestawień GUS wynika, że w województwie lubelskim jedynie 3,8% przychodów firm to przychody ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych. Efektem wymiernym prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźników produktu. Konceptcje rozwoju regionalnego oparte na przeciwstawnej doktrynie Keynesa uzasadniają realizację przyjętych w RPO działań. Konceptcje zakładają konieczność interwencjonizmu władz publicznych, zwłaszcza na obszarach słabo rozwiniętych gospodarczo, poprzez m. in. inwestycje w infrastrukturę oraz wsparcie ośrodków naukowych. Keynesiści postrzegają inwestycje jako składnik popytowy (efekty krótkookresowe) oraz czynnik współuczestniczący w tworzeniu zdolności produkcyjnych, a zatem i podaży (efekty długookresowe), gdyż wydatki inwestycyjne tworząc rynek zbytu na dobra inwestycyjne, równocześnie tworzą możliwość zwiększenia podaży produkcji. W teorii Harroda - Domara przyjmuje się dodatkowo założenie, że przyrost inwestycji powoduje wzrost popytu oraz rozszerzenie mocy wytwórczych w tym samym okresie, czyli nie następują żadne opóźnienia czasowe wywołane procesem inwestycyjnym. Wpływ realizacji PI należy rozpatrywać w perspektywie krótkookresowej, jednak należy pamiętać, że tego typu działania mogą mieć również efekty długofalowe. Współczesne teorie rozwoju regionalnego wskazują na istotność budowy kooperacji oraz zaufania pomiędzy podmiotami działającymi na wspólnym rynku. Wystąpienie tego typu relacji pomiędzy przedsiębiorcami a sektorem B+R może wywołać efekt synergiczny.

Działania proponowane do realizacji w ramach **OP 2** odpowiadają na niski poziom wykorzystania usług oferowanych przez ICT. Podnoszenie tzw. kompetencji cyfrowych jest jednym z podstawowych elementów strategii kreowania warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Cele te wpisują się również w działania w Polsce związane z osiągnięciem celów zapisanych w „Europejskiej Agendy Cyfrowej”, „Policy Paper na rzecz rozwoju cyfrowego Polski do 2020 r.”.

Interwencje **OP 3** zgodne są z podejściem keynesizmu. Konceptcje rozwoju regionalnego oparte na doktrynie Keynesa zakładają konieczność interwencjonizmu władz publicznych, szczególnie na terenach słabego wzrostu gospodarczego. Działania te mają polegać na m.in. wsparciu kompetencji przedsiębiorstw. Zgodnie z teorią produktu podstawowego Innesa, władze publiczne powinny wspierać proces specjalizacji oraz zmniejszać koszty transakcyjne produkcji. Zgodnie z Konceptcją Portera podstawą rozwoju regionu jest budowa sieci współpracy i konkurencji pomiędzy podmiotami gospodarczymi. Planowane działania odpowiadają kierunkom określonym w Europejskiej Karcie Małych Przedsiębiorstw *Think small first (European Charter for Small Enterprises)*⁶. Zgodnie z Kartą, sytuację małych przedsiębiorstw w UE można poprawić poprzez działania mające na celu pobudzenie przedsiębiorczości oraz działania zmierzające do tego, by przy kształtowaniu polityki w należyty sposób uwzględniane były potrzeby małych przedsiębiorstw. Związek logiczny proponowanych działań z diagnozowanymi problemami oparty jest na teorii konwergencji. Unijna polityka regionalna, w swoim pierwszym celu wskazuje właśnie „konwergencję” wspiera regiony biedne poprzez programy operacyjne, które wspierają innowacje oraz badania i rozwój dla przedsiębiorców. Jest to bardzo istotne, ponieważ nie można dopuścić do tego by postęp techniczny występował tylko w regionach bogatych. Wsparcie aktywności międzynarodowej sektora MŚP zgodne będzie z teorią bazy ekonomicznej (*economic base theory*). Podstawowym założeniem tej teorii jest oparcie rozwoju regionalnego na działalności eksportowej. Zewnętrzny popyt na towary i usługi wytwarzane w danym regionie jest w myśl teorii bazy ekonomicznej najważniejszym elementem stymulującym wzrost gospodarczy. Oprócz tego teoria bazy ekonomicznej zachęca do poszukiwania przedsiębiorstw, mogących korzystnie wpływać na dalszy rozwój regionu.

⁴ Por. Rosenberg 2004, Wong 2005, Griffith et al. 2004

⁵ Schwab 2010, Sala-i-Martin et al. 2009

⁶ Przyjęta przez Państwa Członkowskie na spotkaniu Rady Europejskiej w Feira 19-20 czerwca 2000 r

Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach OP 4 odpowiadają na potrzebę poprawy stanu infrastruktury energetycznej (mocy wytwórczych z wykorzystaniem OZE). Bez wsparcia inwestycje te w ogóle nie zostałyby zrealizowane lub byłyby zrealizowane w węższym zakresie oraz w późniejszym terminie lub w dłuższym okresie. Przy odpowiednim poziomie wsparcia energia pozyskiwana ze źródeł energii odnawialnej może stanowić istotny udział w bilansie energetycznym województwa lubelskiego i tym samym przyczynić się do osiągnięcia w 2020 roku założonych wartości wskaźników na poziomie całego kraju. W związku z tym wspierane będą zadania, które skutkować mają zwiększeniem wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.

Z kolei zasadność interwencji realizowanych w ramach **OP 5** wynika z potrzeby rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, do którego należy zaliczyć nie tylko ograniczenie emisji do atmosfery niebezpiecznych dla zdrowia i życia substancji, ale również poprawę efektywności energetycznej, m.in. w budynkach.⁷

Badania ewaluacyjne dotyczące poprzedniego okresu programowania wskazują na istotny wpływ wsparcia finansowego inwestycji w infrastrukturę energetyczną na wzrost wykorzystania innowacyjnych technologii wytwarzania energii poprzez nowe i zmodernizowane moce wytwórcze. Pomimo znaczących zasobów, OZE zaspokajają jedynie niewielką część potrzeb energetycznych województwa. Wzrost emisji gazów cieplarnianych z transportu w Polsce, w porównaniu z rokiem 1990 wyniósł 75%, podczas gdy średni wzrost z tego sektora dla UE-27 w porównywalnym okresie wyniósł ponad 20%⁸. Dane te stanowią główną przyczynę zasadności interwencji planowanych do realizacji w ramach **OP 6**.

Zasadność interwencji realizowanych w ramach **OP 7** wynika z potrzeby zmniejszenia potencjalnych strat w gospodarce. Rozwój systemu gospodarowania odpadami, wyposażenia w sieć infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców województwa, a tym samym atrakcyjności inwestycyjnej obszaru. Wpływ na stan obszarów chronionych może przyczynić się do wzrostu liczby turystów, co będzie miało wpływ na gospodarkę.

Konieczność realizacji przedsięwzięć w zakresie **OP 8**, jako ważnego czynnika integracji społecznej oraz atrakcyjności województwa została wskazana w RPO WL 2014-2020 i wynika ze SRWL, cel 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu. Konieczność przeprowadzenia kompleksowych programów rewitalizacji na obszarach ze zdiagnozowanymi problemami społecznymi jest przyczyną projektowania działań zmierzających do rewitalizacji fizycznej i społecznej obszarów miejskich oraz obszarów wiejskich. Walory turystyczne związane ze spędzaniem czasu wolnego uzależnione są nie tylko od cech krajobrazowych, ale także od atrakcyjności otoczenia estetycznego i społecznego⁹. Jest to również wystarczająca przesłanka do rozwinięcia działań rekultywujących tereny miejskie. Wskaźnik mierzy bezpośrednio produkt zaproponowanego działania.

Działania zaplanowane do realizacji w ramach **OP 9** odpowiadają na wnioski z badań ewaluacyjnych dotyczących inwestycji infrastrukturalnych, w tym na zasadność zastosowania proponowanych wskaźników strategicznych¹⁰. Poprawa wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej i szybkość podróży zależy od szeregu czynników, do których zalicza się między innymi: kategoria drogi i stan infrastruktury drogowej, występowanie obszarów zabudowanych, ukształtowanie terenu¹¹, itp. Autorzy (Komornicki, Rosik) wskazują też, że na wskaźnik dostępności międzygałęziowej będą miały wpływ działania w innych gałęziach transportowych: w kolejnictwie, żegludzie śródlądowej, transporcie lotniczym, komunikacji publicznej, itp.

⁷ *Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku*. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 roku.

⁸ Raport Inspekcji Ochrony Środowiska, Warszawa 2011.

⁹ Goeldner C.R., Ritchie B.J.R., 2006, *Tourism. Principles, Practices, Philosophies*, Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.

¹⁰ J. Burniewicz; *Nowoczesna infrastruktura transportowa jako podstawowy element intensyfikacji procesów rozwojowych w projektowanych dokumentach strategicznych*; MRR, czerwiec 2010.

¹¹ P. Rosik i inni; *Narzędzie ewaluacyjno-badawcze dostępności transportowej gmin w podukładach wojewódzkich*. PAN 2011.

Z kolei interwencje **OP 10** odpowiadają na konieczność stworzenia warunków dla zakładania nowych firm. Jest to kluczowe z punktu widzenia rozwoju społeczno-ekonomicznego całego regionu (nowe miejsca pracy, wzrost konkurencyjności regionu)¹². Gospodarka zyskuje nadto na ekonomicznej stabilności, zmniejszając swoją podatność na szoki zewnętrzne. Pozostałe typy interwencji, związane z aktywizacją zawodową osób bezrobotnych w wieku produkcyjnym, przyczyniają się bezpośrednio do obniżenia stopy bezrobocia – w tym przede wszystkim stopy bezrobocia nierejestrowanego¹³. Cele te wpisują się również w SRWL oraz SRK 2020. Z punktu widzenia pełnej aktywizacji zawodowej osób w wieku produkcyjnym, efektywne włączenie kobiet w regionalny rynek pracy jest kwestią kluczową. Istniejące w odniesieniu do kobiet bariery, utrudniające im aktywne uczestnictwo w życiu zawodowym, powinny być stopniowo eliminowane. Pełne włączenie kobiet w rynek pracy i towarzysząca mu pełna eliminacja form dyskryminacji na tle płci stanowi ważną determinantę wzrostu i rozwoju społecznego¹⁴. Dlatego też, działania należy uznać za w pełni uzasadnione, oraz komplementarne w stosunku do działań zapisanych odnośnie PI 8.5, 8.7, 8.9 oraz 8.10.

OP 11 odpowiada na potrzebę rozwoju kompetencji oraz kwalifikacji pracowników i przedsiębiorców jako warunku wzrostu i rozwoju sektora przedsiębiorstw. Wysokie kwalifikacje dają możliwość wielokierunkowego rozwoju firmy i jej działalności. Wykwalifikowane kadry gwarantują większą stabilność sektora przedsiębiorstw, jego większą elastyczność, zwiększają skłonność do długofalowego planowania i inwestowania¹⁵. To zaś przekłada się na wymierne efekty w postaci wzrostu gospodarczego regionu i jego silniejszej pozycji konkurencyjnej. Poziom adaptacyjności przedsiębiorstw w województwie lubelskim – zwłaszcza sektora MSP, wymaga działań prowadzących do ich rozwoju, w szczególności nakierowanych na profesjonalizację ich kadr i dostarczenie kompleksowych usług, w tym szkoleniowych i doradztwa specjalistycznego oraz wsparcia *outplacementowego* w okresie przejściowych trudności, odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw. Zapewni to rozwój województwa dzięki podniesieniu jakości kapitału ludzkiego.

Działania planowane do realizacji w ramach **OP 12** uzasadnione są zagrożeniami wynikającymi z niskiego tempa wzrostu gospodarczego regionu przy zagrożeniach płynących z tendencji stagnacyjnych rynku pracy. W świetle przedstawionych w diagnozie społeczno-gospodarczej tendencji wzrostu skali ubóstwa regionalnego konieczne staje się zintensyfikowanie działań aktywizujących społecznie i zawodowo osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Wzrastająca liczba osób otrzymujących świadczenia z powodu niepełnosprawności, potrzeba ochrony macierzyństwa, wielodzietności, bezdomności, trudności po opuszczeniu zakładu karnego oraz starzenie się ludności przy tendencjach migracyjnych wpływają na prognozę zwiększenia dynamiki wykluczenia społecznego. Wczesna diagnostyka zagrożenia wykluczeniem społecznym oraz wczesna interwencja w kategoriach zapobiegania względnej deprivacji materialnej czy niskiej intensywności pracy jest warunkiem koniecznym włączenia społecznego. System wczesnej prewencji zwiększa szansę reintegracji społecznej.¹⁶ Zgodnie z teorią geografii kulturowej¹⁷, brak dostępu do zinstytucjonalizowanych bądź społecznych form wczesnej interwencji i wsparcia na obszarach szczególnie dotkniętych wykluczeniem społecznym może być przyczyną gettoizacji i intensyfikacji patologii społecznych. Interwencje OP 12 odpowiedzą na potencjał ekonomii społecznej w generowaniu miejsc pracy dla osób wykluczonych społecznie oraz w realizacji usług społecznych. Zgodnie z teorią ekonomii społecznej Sachs¹⁸ i teorią ekonomii socjologicznej

¹² *From inactivity to work: The role of active labour market Policies*, OECD 2006; *OECD Employment Outlook 2013*; *Working for full employment*, John Philpott, Routledge 2012.

¹³ Labour market programmes and activation strategies: evaluating the impacts, OECD 2005].

¹⁴ *Closing the Gender Gap: Act Now*, OECD 2012; *Global Employment Trends for Women*, ILO 2012; *Gender equality, economic growth and employment*, Lsa Löfström, 2011.

¹⁵ OECD Skills Outlook 2013

¹⁶ Charles Gore, Jose B. Figueiredo – International Institute for Labour Studies. *Wykluczenie społeczne i polityka przeciwdziałania ubóstwu*.

¹⁷ Andolina et al. 2005

Radcliffe 2006

¹⁸ Sachs 2009

Granovetter¹⁹, cykl działania przedsiębiorstw ekonomii społecznej można podzielić na fazy: uzależnienia od dotacji (zleceń publicznych), okresu transformacji w kierunku łączenia różnych źródeł finansowania oraz okresu urynkowienia działalności przy rozszerzaniu składu przedsiębiorstwa. Wsparcie przejścia lubelskich przedsiębiorstw społecznych do fazy transformacji wymaga szeroko zakrojonych działań zwiększających kompetencje i umiejętności członków w radzeniu sobie na konkurencyjnym rynku. Wsparciu temu służyć też będą działania z zakresu upowszechniania ekonomii społecznej i samoorganizacji.

Zasadność realizacji interwencji w ramach **OP 13** wynika z doświadczeń bieżącego okresu programowania. Wsparcie instytucji szkolnych zarówno poprzez wsparcie nauczycieli (w tym w zakresie TIK), jak i bezpośrednio uczniów służyć będzie podniesieniu jakości edukacji, oraz – co się z tym bezpośrednio łączy – zmniejszeniu dysproporcji w dostępie do usług i instytucji edukacyjnych. Działania te powinny się przełożyć na zwiększenie liczby uczniów, którzy podnieśli swoje szanse edukacyjne. Z analiz przeprowadzonych w województwie lubelskim wynika, że szkolnictwo zawodowe w regionie jest systemem zamkniętym, nastawionym na wiedzę teoretyczną, połączoną z praktykami zawodowymi w większości przypadków przeprowadzanymi w obrębie placówki edukacyjnej, co wpływa na nieznaną lokalnego rynku pracy przez absolwentów²⁰. Można zatem wnioskować, że wskazany typ interwencji w pełni odpowiada na istniejące w regionie potrzeby. Działanie to jest również istotne z punktu widzenia lepszego wykształcenia osób biorących udział w szkolnictwie zawodowym, tak aby zwiększyć ich szanse na rynku pracy²¹. Bezpośrednia współpraca między instytucjami edukacyjnymi a pracodawcami, w zakresie staży i praktyk, poprawia dopasowanie kwalifikacji uzyskiwanych przez uczniów, z faktycznymi potrzebami rynku pracy, co pozwala na eliminację tzw. bezrobocia strukturalnego²². Z kolei działania nastawione na tworzenie miejsc wychowania przedszkolnego, w szczególności na terenach wiejskich, oraz dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, przyczynią się do wyrównania szans w dostępie do edukacji przedszkolnej między obszarami miejskimi a wiejskimi. Ważnym aspektem jest wzbogacenie oferty placówek przedszkolnych o dodatkowe zajęcia zwiększające możliwości edukacyjne dzieci. Dostęp do edukacji przedszkolnej jest istotny w dłuższej perspektywie, bowiem edukacja przedszkolna przyczynia się do wspierania rozwoju psychofizycznego dzieci oraz ma za zadanie przygotować je do nauki szkolnej. Mając na uwadze potencjał kształcenia ustawicznego, w ramach planowanych działań zostanie zwrócona uwaga na udzielanie wsparcia osobom dorosłym, które z własnej inicjatywy zamierzają zdobyć lub podwyższyć wykształcenie ogólne, kompetencje lub kwalifikacje. Działania te mają na celu nabycie lub dostosowanie posiadanych kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy.

Działania realizowane w ramach **OP 14** uzasadnione są koniecznością wsparcia infrastrukturalnego dla interwencji realizujących cele OP 11, 12 oraz 10. Wskazaniem dla realizacji interwencji infrastrukturalnych są zdiagnozowane deficyty w dostępności terytorialnej infrastruktury umożliwiającej realizację celów innowacyjnej edukacji, ekonomii społecznej oraz usług społecznych wspierających proces wychodzenia z wykluczenia społecznego.

Realizacja działań PT w ramach **OP 15** będzie komplementarne do działań wszystkich osi priorytetowych RPO, gdyż celem działań pomocy technicznej jest wsparcie realizacji całego Programu.

Analiza i ocena związków przyczynowo-skutkowych

Po dokonaniu analizy należy stwierdzić, iż główne problemy społeczno - gospodarcze problemy rozwoju, związane z poszczególnymi CT objętymi interwencjami RPO WL 2014-2020 zostały zidentyfikowane prawidłowo. Co ważne, w większości wypadków stwierdza się zasadność

¹⁹ Granovetter 1985

²⁰ Potrzeby lokalnego rynku pracy, a oferta szkolnictwa zawodowego w regionie – raport końcowy, Lublin, 2009.

²¹ Barro. J.R. 2002. "Education as a Determinant of Economic Growth," in E. Lazear (ed.), *Education in the Twenty-First Century*, Stanford, CA: Hoover Institute; Busso, M., J. Gregory and P. Kline. 2010. "Do Local Empowerment Programs Work? Evidence from the Federal Empowerment Zone Program," NBER Working Paper No. 16096.

²² OECD Employment Outlook 2013; *Working for full employment*, John Philpott, Routledge 2012; Benedikt Herz, Thijs van Rens (2011). *Structural Unemployment*, Universitat Pompeu Fabra, CREI and Universitat Pompeu Fabra.

wybranych działań w ramach poszczególnych PI, wyszczególnionych wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu, których osiągnięcia należy się spodziewać. Poniżej zaprezentowano wnioski i rekomendacje dla OP w których zasadne będzie wprowadzenie modyfikacji do systemu wskaźników:

W ramach **OP 2** realizowane będą działania mogące pozytywnie oddziaływać na wskaźnik z UP: Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną. Brak jest jednak dostępnych wskaźników strategicznych na stronach instytucji statystycznych odpowiadający wprost na wskaźnik z UP. Proponuje się wprowadzenie wskaźnika rezultatu strategicznego dla PI 2.3. Odsetek przedsiębiorstw korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną (%), źródłem danych będzie GUS, proponowana częstotliwość raportowania to raz na rok. Wartość bazowa za 2011 r. wynosi 92,3%. Średni koszt jednej jednostki wskaźnika liczba uruchomionych on-line usług na poziomie interakcji wg RPO 2007-2013 został wykorzystany dla oszacowania zmiany wartości wskaźnika.

W **OP3** (PI 3.1-PI 3.4) rekomenduje się dodanie wskaźnika strategicznego dla CT3 Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym jako % PKB). Wartość wskaźnika za 2011 r. według danych GUS wynosi 8,8%²³.

Ocena szacunkowa logiki interwencji **OP 4** wskazuje na to, iż wskaźniki produktu są dobrane właściwie. Biorąc pod uwagę przyjęte w ramach programu cele, tj. wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, proponujemy powiązać wskaźniki rezultatu bezpośredniego z docelowymi odbiorcami wyników. W rekomendowanym projekcie logiki interwencji proponujemy pozostawienie wskaźnika rezultatu bezpośredniego, który znalazł się w analizowanym projekcie RPO: dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (wskaźnik obecny w projekcie RPO).

W ramach analizy logiki interwencji **OP 5** stwierdzono, iż należy zachować zaproponowany wskaźnik produktu *Liczba przedsiębiorstw, które w wyniku wsparcia poprawiły efektywność energetyczną*. Uważamy, że wskaźnik w wysokim stopniu odpowiada analizowanym typom interwencji. Ze względu na fakt, iż wsparcie będzie udzielane wyłącznie w formie dotacji, proponowany wskaźnik obejmie liczbę wszystkich wspartych w ramach programu podmiotów. Nie proponuje się wprowadzać modyfikacji do listy proponowanych w projekcie programu wskaźników strategicznych. Wskaźnik *Zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych:- ogółem,- sektor przemysłowy,- sektor energetyczny,- sektor transportowy* oddaje w pełni charakter podejmowanych działań. Bardzo często w ramach przedsięwzięć zmniejszających zużycie energii pierwotnej realizuje się zakres związany z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.^{24 25}

W **OP 7** wskaźnik rezultatu strategicznego dla PI 5.2: Zbiorniki wodne – pojemność całkowita (m³) nie odpowiada wskaźnikowi z UP dla CT5: Pojemność obiektów małej retencji wodnej (dam³). Proponuje się zastąpienie tego wskaźnika wskaźnikiem Pojemność obiektów małej retencji wodnej²⁶ (dam³). Według Programu Gospodarki Wodnej Województwa Lubelskiego, Lublin 2005 pojemność małych zbiorników wodnych wynosiła 43500 dam³.

Średni koszt jednej jednostki wskaźnika można określić szacunkowo na podstawie danych historycznych realizowanych projektów obiektów małej retencji w innych województwach i wynosi ona 17 tys. zł = tys. m³. Do wyboru IZ pozostawia się wprowadzenie dodatkowego wskaźnika

²³ Wskaźnik wylicza się na podstawie danych GUS, jest to odsetek nakładów inwestycyjnych (mln zł) w sektorze prywatnym w PKB w cenach bieżących (w mln zł). Wartość nakładów inwestycyjnych w 2011 r. to 5169 mln zł, a PKB 58544 mln.

²⁴ Renewable energies – innovations for the future. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (BMU) (Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety), Berlin, 2006.

²⁵ Kreith F., Yogi Goswami D.: Handbook of energy efficiency and renewable energy, Boca Raton, CRC Press: Taylor & Francis Group, 2007. CRC Mechanical.Engineering Series.

²⁶ Zgodnie z definicją wskaźnik dotyczący obiektów małej retencji obejmuje pojemność budowli i urządzeń służących zatrzymaniu jak największej ilości wody w jej powierzchniowym i przypowierzchniowym obiegu. Są to: sztuczne zbiorniki wodne o pojemności do 5 mln metrów sześciennych, stawy rybne, samodzielne budowle piętrzące i ujęcia wody oraz inne budowle piętrzące lub transportujące wodę.

produktu dla PI 5.2 Liczba zakupionego sprzętu specjalistycznego ratowniczo-gaśniczego. Szacunkowy koszt jednego pojazdu ratowniczego to 600 tys. zł.

Z uwagi na konieczność pomiaru efektów inwestycji w ramach PI 6.1 należy dodać dane dotyczące wskaźnika odnoszącego się do zwiększenia efektywności modernizowanych zakładów, czyli Liczba rozbudowanych/zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów. Koszt modernizacji zakładu zagospodarowania odpadów o wielkości ok. 3 ha wynosi 4,5 mln zł²⁷. Przy zakładanej alokacji wartość docelowa wskaźnika wzrośnie o 32 zmodernizowane zakłady²⁸.

Proponuje się pozostawienie wskaźnika rezultatu 6.1 Udział odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w masie wszystkich zebranych odpadów komunalnych w skali kraju w ciągu roku (%). Według danych GUS, wartość bazowa dla 2011 roku wyniosła 9,3%. Proponuje się raportować wskaźnik z częstotliwością raz na rok. Wartość docelowa wskaźnika to 24%, przy koszcie 3 tys. zł za 1 tonę selektywnej zbiórki odpadów.

Brak jest wskaźnika produktu dla PI 6.4. Proponuje się wprowadzenie wskaźnika: *Liczba parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody objętych wsparciem (szt.)* – średni koszt jednej jednostki wskaźnika ustalono wg danych historycznych RPO innego regionu, dla woj. kujawsko-pomorskiego w wysokości 400 tys. zł. Drugim wskaźnikiem produktu dla PI 6.4 będzie: *Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych związanych z edukacją ekologiczną (szt.)*. – średni koszt jednej jednostki wskaźnika ustalono wg danych historycznych publicznych działań edukacyjnych realizowanych zgodnie z ustawą o opakowaniach i odpadach opakowaniowych bądź NFOŚiGW jako podmiotu finansującego projekty edukacji ekologicznej. Koszt uzależniony będzie od kosztów kwalifikowanych, które można szacować na poziomie 233 tys. zł²⁹. Do ustalenia pozostaje który z wskaźników będzie obejmował większą część inwestycji i pozostawienie tego wskaźnika produktu w opisie osi.

W ramach **OP 9** rekomenduje się zastosowanie wskaźnika rezultatu strategicznego *Międzygałęziowa dostępność transportowa (WMDT)*. W związku z wątpliwościami dotyczącymi możliwości wykorzystania tego wskaźnika na poziomie interwencji w ramach regionalnych programów operacyjnych, należy spodziewać się modyfikacji metodologii szacowania tego wskaźnika. W sytuacji, gdy WMDT okaże się niemożliwy do zastosowania, rekomenduje się zastosowanie wskaźnika średniego czasu przejazdu ze stolic powiatów do Lublina. Do szacowania wartości tego ostatniego wykorzystywać należy odrębne badania pomiaru ruchu lub można posłużyć się danymi z map nawigacyjnych, w tym dostępnych nawigacji komercyjnych.

W niniejszym rozdziale **OP 10** została pominięta, ponieważ system wskaźników zaproponowanych w RPO jest kompletny i wśród rekomendacji nie znalazły się takie, które odnosiłyby się do uzupełnienia OP 10.

W trakcie oceny szacunkowej logiki interwencji **OP 11** ustalono, iż zawarta w projekcie RPO propozycja wskaźników wydaje się uzasadniona i trafna, jeśli chodzi o wskaźniki produktu. Również w przypadku wskaźnika rezultatu dla PI 8.9 nie budzi on zastrzeżeń. Natomiast wskaźnik rezultatu bezpośredniego dla PI 8.10 w związku z brakiem na WLWK, został opracowany przez IZ. Istnieje więc obawa, że na dalszym etapie nie zostanie zaakceptowany przez MRR lub KE.

Z kolei w ramach oceny ex-ante **OP 12** rekomenduje się zastosowanie wskaźnika *Liczba osób, które podjęły kształcenie, szkolenie lub poszukujących pracy po opuszczeniu programu..* Odpowiada ona bowiem efektom aktywizacji społecznej ku poprawie zatrudnialności. Dla PI 9.7 rekomenduje się włączenie do katalogu wskaźników produktu wskaźnika *Liczba usług społecznych zrealizowanych w programie na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*. Stanowiąc on

²⁷ Materiały konferencyjne XXIII Ogólnopolskiej Konferencji Szkoleniowej: Eksploatacja i rekultywacja bezpiecznych składowisk odpadów, 2013, Kraków

²⁸ Dokładny opis szacowania wskaźników w załączonej tabeli

²⁹ Por. NFOŚiGW jako źródło wspierania działań z zakresu edukacji ekologicznej www.mos.gov.pl/g2/big/.../80c6d52c2949e71a224ffc2941600a1c.ppt

będzie uzupełniający miernik do zaproponowanej palety wskaźników produktu, umożliwiając w ten sposób pomiar efektu interwencji również w ujęciu kosztowym.

Analiza zidentyfikowanych problemów w ramach **OP 13**, planowanych interwencji i spodziewanych efektów wykazała konieczność poprawy wewnętrznej spójności. Konieczne jest doprecyzowanie, jakie efekty mają zostać osiągnięte dzięki poszczególnym działaniom oraz opracowanie wskaźników realizacji tych efektów. W opisach interwencji wielokrotnie efekty określa się jako „poprawa jakości...”, „wzmocnienie rozwoju...”, „zwiększenie szans...”, które nie określają precyzyjnie co ma być rezultatem podejmowanych działań i w żaden sposób nie są mierzalne.

Zaleca się uzupełnienie **OP 15** o wskaźniki produktu EFS dla PT i wprowadzenie do tabeli wskaźników produktu w pozycji wartość docelowa wyrazów: „nie dotyczy”.

4.2 Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej

Ogólne zapisy dotyczące koncentracji tematycznej (tzw. *ring fencing*) w Programach Operacyjnych zawarte zostały w Umowie Partnerstwa³⁰, a następnie uszczegółowione na poziom regionów przez MRR w piśmie kierowanym do IZ RPO z dn. 30 lipca 2013.

Zaproponowany w projekcie RPO WL podział środków finansowych pomiędzy poszczególne cele tematyczne częściowo spełnia wymogi dotyczące minimalnych poziomów koncentracji środków wyznaczonych przez MRR dla regionów mniej rozwiniętych. Warunek ten **nie został spełniony** w przypadku alokacji, jaka została przeznaczona na cztery pierwsze cele tematyczne (CT1-CT4) - w projekcie Programu wynosi ona 46,0% łącznych środków z EFRR przy minimalnym poziomie ustalonym w UP na 59%.

Spełnione natomiast zostały założenia dotyczące poziomu finansowania CT4 i CT9. Przyjęty poziom alokacji na CT4 wynosi 24% środków EFRR zaś na CT9 – 26% środków EFS.

Tabela. Ocena zachowania zasady koncentracji tematycznej

Minimalny poziom ring-fencingu	Przyjęty poziom ring-fencingu (wg UP)	Udział w alokacji danego Funduszu
min. 50% środków EFRR musi zostać przeznaczonych na cele tematyczne 1, 2, 3 i 4	59%	46%
min. 15% środków EFRR musi zostać przeznaczonych na cel tematyczny 4	20%	24%
min. 20% środków EFS musi zostać przeznaczonych na cel tematyczny 9	21%	26%

Źródło: opracowanie własne.

Alokacja przeznaczona na pomoc techniczną w ramach RPO WL 2014-2020 **spełnia**³¹ wytyczne określające maksymalny pułap przeznaczonych na ten cel środków na poziom 3,5% alokacji. Zgodnie z wymaganiami, środki te w całości pochodzą z funduszu EFS.

³⁰ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, październik 2013r, s. 100.

³¹ Szablon Programu Operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem – wersja końcowa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2013, s. 20.

Spełniony został także wymóg związany z obowiązkiem przeznaczenia co najmniej 60% środków EFS na maksymalnie cztery priorytety inwestycyjne³². W przypadku RPO WL 2014-2020 suma środków przeznaczonych na cztery najintensywniej wspierane priorytety inwestycyjne EFS (PI 9.4, 10.3, 8.5 i 8.9) osiągnęła poziom 61% alokacji z funduszu EFS.

Priorytet Inwestycyjny	Wsparcie unijne – mln Euro	% wsparcia z EFS	Łączny odsetek czterech najintensywniej wspieranych PI
9.4	104,15	18,0%	61,0%
10.3	104,15	18,0%	
8.5	92,58	16,0%	
8.9	52,07	9,0%	
8.7	40,5	7,0%	
10.1	40,5	7,0%	
9.7	28,93	5,0%	
8.8	17,36	3,0%	
9.8	17,36	3,0%	
8.10	11,57	2,0%	
Pomoc Techniczna	69,43	12,0%	
Łącznie	578,6	100%	

Źródło: Opracowanie własne

5 OCENA LOGIKI INTERWENCJI

Poniższy rozdział odpowiada na pytanie badawcze 2. Czy zaproponowana w ramach RPO logika interwencji umożliwi realizację zakładanych celów rozwojowych.

Ten komponent stanowi meritum ewaluacji ex-ante. Składają się na niego kompleksowe i wzajemnie powiązane zagadnienia, stanowiące podstawę oceny zasadności zaproponowanej strategii.

5.1 Ocena wpływu realizacji programu operacyjnego na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju lub regionu

W toku oceny ex-ante stwierdzono jednoznacznie pozytywne oddziaływanie Programu na sytuację społeczno-gospodarczą. Architektura celów i interwencji jest bowiem zgodna z kierunkiem pożądanych zmian oraz zdiagnozowanymi trendami. Nie zidentyfikowano potencjalnych negatywnych efektów realizacji działań na sytuację społeczno-gospodarczą. Należy podkreślić pewne symptomy i zależności oddziaływania Programu na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu, wynikające z logiki interwencji.

Tabela 4. Opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną

Nr i nazwa osi priorytetowej	Opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną
------------------------------	--

³² Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, październik 2013r, s. 100.

Nr i nazwa osi priorytetowej	Opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną
<p>OP 1 Badania i innowacje</p>	<p>Przy przyjętej logice interwencji efekty planowanych działań pozostaną odroczone oraz silnie zależne od czynników zewnętrznych i polityki publicznej po zakończeniu programowania 2014-2020. Po okresie wymaganym warunkami trwałości inwestycji i po zakończeniu realizacji projektów inwestycje w infrastrukturę JBR i mogą być wykorzystywane zgodnie z obecnymi tendencjami również bądź głównie do realizacji badań podstawowych, bądź na zlecenie instytucji publicznych krajowych i europejskich (granty). Realizacja badań stosowanych na zlecenie rynku będzie silnie uzależniona od skuteczności działań realizowanych w sektorze IOB, ze szczególnym uwzględnieniem usług w zakresie walidacji biznesowej i rynkowej innowacji przedsiębiorstw. Efekty tych interwencji w okresie programowania nie będą jednak monitorowane.</p> <p>Efekty dotyczyć będą skali regionalnej i krajowej. Wpływ na rozwój sytuacji regionu będzie pośredni, zależny od stopnia zaangażowania przedsiębiorstw i specjalizacji naukowych wpływających na branżę potencjału endogennego województwa.</p>
<p>OP 2 Cyfrowe Lubelskie</p>	<p>Efekty wsparcia to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorców korzystających z TIK (w tym tych udostępnianych przez administrację). • Generowanie wzrostu przedsiębiorczości związanego z powstawaniem nowych podmiotów, produktów i usług, kanałów ich dostarczania (co za tym idzie – wzrost zatrudnienia). • Efektywniejsze monitorowanie i wykorzystywanie posiadanych zasobów. • Poprawa jakości oraz usprawnienia w zarządzaniu administracją publiczną. • Wszystko to w długim okresie powinno wygenerować wzrost gospodarczy, za którym powinny iść zmiany warunków społecznych. • Sprawniejsze działanie administracji • Wysokiej jakości i powszechnie dostępne usługi świadczone przez urzędy administracji publicznej dzięki możliwości korzystania z usług elektronicznej administracji • Redukcja kosztów po stronie obywateli i przedsiębiorców w związku z oszczędnością czasu i wprowadzeniem elektronicznej drogi komunikacji z administracją i uproszczeniem procedur • Redukcja kosztów po stronie urzędów publicznych dzięki informatyzacji procedur w ramach urzędów. • Redukcja kosztów dzięki zintegrowanym zasobom informatycznym (znaczący wpływ w wybranych obszarach – informacja medyczna, turystyczna ze względu na zintegrowane podejście). • Poszerzenie i ułatwienie dostępu do cyfrowych kopii zasobów publicznych i dziedzictwa kulturowego za pośrednictwem Internetu. • Efekty działań ukierunkowanych na rozwój treści cyfrowych (digitalizację) będą również miały aspekt edukacyjny – uzupełniając formalną edukację cyfrową będą pozwalały rozwiązywać różne formy wykluczenia cyfrowego.
<p>OP 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw</p>	<p>Efekty wsparcia będą widoczne od razu poprzez wsparcie bezpośrednie przedsiębiorców. Efektem odroczonym będzie wzmocnienie potencjału lubelskiej przedsiębiorczości oraz tworzenie korzystnych warunków do lokowania na jego obszarze przedsiębiorstw i inwestycji. Zakłada się, że wpływ realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu będzie następujący:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój innowacyjności – remedium na niską innowacyjność gospodarki stanowiąc będą ośrodki wsparcia i promowanie działań innowacyjnych, dodatkowo efekt zostanie osiągnięty poprzez działania IOB na rzecz przedsiębiorców;

Nr i nazwa osi priorytetowej	Opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną
	<ul style="list-style-type: none"> • efekt zatrudnienia – poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w wyniku otrzymanego wsparcia; • efekt ekologiczny – poprzez wskazanie kryteriów konkursowych i przyjęty system konkursowy - przy ocenie jest brany pod uwagę także efekt ekologiczny przedsięwzięcia; • rozwój produkcji lokalnej – poprzez wykorzystanie zasobów ludzkich, kapitałowych i surowcowych z regionu; • skuteczne radzenie sobie przez małe firmy z recesją; • efekt regionalnej decentralizacji – poprzez przyjęcie uwarunkowań terytorialnych wsparcia przedsiębiorców; • mobilizacja kapitału – poprzez realizację wsparcia w ograniczonym zakresie w formie dotacji i realizacji instrumentów finansowych.
<p>OP 4 Energia przyjazna środowisku</p>	<p>Dominującą rolę w strukturze źródeł energii produkowanej w Polsce stanowi – i na przestrzeni najbliższych lat stanowić będzie – węgiel kamienny oraz brunatny. Obserwuje się jednak wyraźny wzrost zużycia energii elektrycznej, w związku z czym szacuje się, że do 2015 roku zużycie energii elektrycznej w Polsce wzrośnie do ponad 7000 kWh/osobę/rok. Dalszy rozwój gospodarczy Polski wymagać będzie radykalnego programu oszczędności energii oraz wzrostu produkcji nowych źródeł energii, ciepła i prądu. Znaczną część potrzebnej energii, zwłaszcza ciepła, będzie można uzyskać z OZE³³. Skutkuje to dużą redukcją emisji zanieczyszczeń.</p>
<p>OP 5 Efektywność energetyczna</p>	<p>Poprawa efektywności energetycznej daje wiele wymiernych korzyści gospodarce. M. in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jest to najmniej kosztowne rozwiązanie dla budowania gospodarki niskoemisyjnej³⁴; • jest ważnym czynnikiem budowania bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenia zależności od importu paliw – ogranicza zużycie surowców kopalnych; • poprawia konkurencyjność gospodarki, zwiększając jej wydajność i obniżając koszty – poprawia kondycję budżetów domowych, obniża koszty energii nawet o 35,9 mld zł rocznie³⁵; • jest ważnym czynnikiem tworzenia nowych miejsc pracy – szacuje się, że ambitna polityka proefektywnościowa w sektorze budownictwa to nawet 250 tys. nowych miejsc pracy netto do 2020 r. przede wszystkim w firmach remontowo-budowlanych, lecz także w przedsiębiorstwach produkcyjnych, usługach, transporcie itp.³⁶; • tworzy podstawy gospodarki innowacyjnej, zmniejsza emisję zanieczyszczeń, poprawia jakość powietrza itd. • Efektywność energetyczna, tzw. „czwarte paliwo”, jest najtańszym i powszechnie akceptowanym sposobem redukcji emisji gazów cieplarnianych.
<p>OP 6 Gospodarka niskoemisyjna w</p>	<p>Efektom będzie zwiększenie udziału w przewozie ładunków i osób gałęzi transportu alternatywnych w stosunku do transportu drogowego, co będzie prowadzić do lepszego zrównoważenia systemu transportowego, zmniejszenia negatywnego</p>

³³ Zimny J. Odnawialne źródła energii w budownictwie niskoenergetycznym, Kraków, Warszawa 2010.

³⁴ McKinsey & Company, Ocena potencjału redukcji emisji gazów cieplarnianych dla Polski do roku 2030, Warszawa 2009.

³⁵ Polski Klub Ekologiczny Okręg Górnośląski, Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, INFORSE, European Climate Foundation, 2009. Raport. Potencjał efektywności energetycznej i redukcji emisji w wybranych grupach użytkownika energii. Droga naprzód do realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego. Katowice 200

³⁶ Za: Arcipowska A., Tomaszewska A. „Efektywność zużycia energii”, Warszawa 2012; Wpływ kompleksowej termomodernizacji na rynek pracy w Polsce, Central European University we współpracy z Fundacją na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii (FEWE), Katowice 2011.

Nr i nazwa osi priorytetowej	Opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną
miastach	oddziaływania na środowisko oraz do redukcji zatłoczenia motoryzacyjnego. W ramach OP mogą być realizowane również inne projekty mające na celu zwiększenie konkurencyjności sektora i polepszenie jakości usług.
OP 7 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	<p>Wpływ osi na sytuację społeczno-ekonomiczną może być znaczący. Działania zapobiegające występowaniu zjawisk powodzi i suszy zabezpieczają gospodarkę rolną, jak i produkcyjną oraz społeczeństwo przed negatywnymi ich skutkami. Poprawa systemu gospodarowania odpadami, wyposażenia w sieć infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców województwa, a tym samym atrakcyjności inwestycyjnej obszaru.</p> <p>Wpływ na stan obszarów chronionych może przyczynić się do wzrostu liczby turystów, co będzie miało wpływ na gospodarkę.</p>
OP 8 Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska	<p>Projektowane działania odpowiadają na potrzeby i wyzwania regionu w obszarze dziedzictwa naturalnego i kulturowego w sposób wystarczający i wyczerpujący. Wpływ ex-ante projektowanych interwencji można określić jako znaczący w zakresie wykorzystania potencjału rozwojowego województwa lubelskiego wynikającego z ruchu turystycznego. Prognozowane działania przyczynią się do wzrostu odwiedzin, pociągając za sobą efekty mnożnikowe w animowaniu gospodarki regionu.</p> <p>Poprawa stanu obszarów zdegradowanych oraz ograniczenie emisji szkodliwych substancji do atmosfery przyczyni się do wzrostu jakości życia. Może to wywołać efekty mnożnikowe związane z napływem inwestorów oraz mieszkańców.</p>
OP 9 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	Realizacja interwencji zdecydowanie korzystnie wpłynie na rozwój regionu. W związku z przedstawioną w diagnozie niekorzystną sytuacją transportową woj. lubelskiego, należy założyć, że tego typu projekty są potrzebne, a wręcz niezbędne, jeśli rozważa się przyciągnięcie inwestorów, w tym zagranicznych, turystów, a także by poprawić komfort życia mieszkańców.
OP 10 Rynek pracy	<p>Realizacja interwencji w zakresie rynku pracy, w tym w obszarze aktywizacji przedstawicieli grup najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym towarzyszy wdrażaniu funduszy EFS od roku 2004. Podejmowane działania uzupełniają projekty realizowane przez urzędy pracy i cieszą się dużym zainteresowaniem wśród potencjalnych beneficjentów. W perspektywie 2014-2020 wsparcie zostało ukierunkowane na trzy najważniejsze obszary, których efektem będzie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wejście na rynek pracy osób, które dotychczas nie pracowały, aby nie zasilły grona osób bezrobotnych. 2) inicjowanie zakładania podmiotów, które w przyszłości będą zatrudniać kolejnych pracowników. 3) rozwój systemu opieki nad dziećmi do lat 3. <p>Spodziewać się należy, że kontynuowanie działań z zakresu aktywizacji zawodowej przyczyni się będzie do poprawy niekorzystnych zjawisk na rynku pracy, np. skrócenia średniego czasu bezrobocia.</p> <p>Pamiętać jednak należy, że sytuacja na rynku pracy zależy od wyników gospodarki w skali makro, więc efektywność podejmowanej w tym zakresie interwencji – choć przyczyni się będzie do stałej poprawy – może nie być wyraźnie zauważalna.</p>
OP 11 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do	Realizację CT 8 – który został podzielony na OP 10 i OP 11 - można uznać za strategiczną z punktu widzenia możliwości realizacji pozostałych Celów zapisanych w RPO WL 2014-2020, gdyż wysoki poziom wykorzystania zasobów siły roboczej w

Nr i nazwa osi priorytetowej	Opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną
zmian	gospodarce, przyczynia się do wzrostu wartości dodanej, a tym samym dochodów ludności, decydując o podniesieniu konkurencyjności regionu oraz jakości życia jego mieszkańców. Istnieje dodatni związek między poziomem zatrudnienia w gospodarce, a poziomem PKB per capita.
OP 12 Włączenie społeczne	Wpływ interwencji będzie hamował tendencje utrzymywania się a nawet pogłębiania negatywnych tendencji liczby ludności zagrożonej wykluczeniem społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin i osób niepełnosprawnych przy jednoczesnych deficytach systemowych związanych z sektorem usług społecznych dobra ogólnego. Brak interwencji spowodowałby pogłębienie skali wykluczenia społecznego przy utrzymywaniu stagnacyjnych tendencji lubelskiego rynku pracy. Wpływać będą przede wszystkim na rozwój społeczny regionu, przyczyniając się pośrednio do wzrostu gospodarczego poprzez zapobieganie wykluczeniu społecznemu, generowanie nowych miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej oraz rozwój sektora usług społecznych, przygotowywanie klientów pomocy społecznej do aktywizacji zawodowej. Poprzez realizację kompleksowych projektów skierowanych również do rodzin interwencje zapobiegają dziedziczeniu ubóstwa i rozszerzaniu się patologii.
OP 13 Edukacja umiejętności i kompetencje	Realizacja działań w dużym stopniu powinna przyczynić się do poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej województwie lubelskim poprzez: <ul style="list-style-type: none"> • wzrost zatrudnienia, • wydłużenie aktywności zawodowej, • zapewnienie lepszego funkcjonowania na rynku pracy osób dorosłych, • podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, • poprawę ich poziomu i jakości życia. <p>Rola edukacji dla rozwoju gospodarczego jest niepomiaralna. Po pierwsze, zwiększa ona produktywność pracowników. Po drugie, umożliwia uczestnictwo w międzynarodowym obiegu wiedzy i nowoczesnych technologii. Po trzecie wreszcie, stwarza klimat odpowiedni do prowadzenia innowacyjnych badań.</p>
OP 14 Infrastruktura społeczna	Wpływ interwencji uzależniony będzie od lokalizacji wsparcia i jej trafności w stosunku do zdiagnozowanych wyzwań i potrzeb wykluczenia społecznego w regionie. W ramach OP realizowane będą również inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie w ramach CT10.

Punktem wyjścia do oceny wpływu realizacji programu na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu jest diagnoza sytuacji aktualnej (w określonym punkcie czasu). Jedynie znając bieżącą sytuację (oraz trendy historyczne) można prowadzić prognozy dotyczące przyszłości. Tego typu diagnoza została przez ewaluatora przeprowadzona w skali wojewódzkiej i powiatowej zgodnie z stanem na koniec 2011 roku³⁷. Takie podejście zapewnia możliwość dokonywania porównań i odniesień między strukturami przestrzennymi (województwami, powiatami).

W celu dokonania diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej opracowany został **syntetyczny wskaźnik sytuacji społeczno-gospodarczej** (zarówno w skali wojewódzkiej, jak i dla powiatów województwa lubelskiego). Opis analizy wpływu RPO na rozwój społeczno – gospodarczy województwa na podstawie miary rozwoju Hellwiga stanowi Materiał dodatkowy do Raportu końcowego z badania ewaluacyjnego ex-ante.

5.2 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów

³⁷ Przyjęcie takiej daty wynika w głównej mierze z dostępności danych ze statystyki publicznej.

W wyniku analizy alternatywnych sposobów realizacji celów **OP 1** nie zidentyfikowano możliwych alternatywnych przesunięć alokacji pomiędzy poszczególnymi PI. W ramach analizy nie wskazano zasadności zwiększania alokacji typów interwencji z uwagi na brak wsparcia realizowanego na poziomie krajowym. Działania zaplanowane w projekcie RPO przyczyniają się do realizacji zakładanych celów zgodnie z dostępnym katalogiem możliwych typów interwencji zgodnie z Linia demarkacyjną.

Wsparcie ma stanowić zachętę dla przedsiębiorstw do wdrażania własnych lub zakupionych wyników badań naukowych i technologii. Większość przedsiębiorstw nie jest jednak w stanie samodzielnie udźwignąć wydatków związanych z utworzeniem infrastruktury B+R i dlatego nie prowadzi własnej działalności badawczej. Wsparcie tego typu projektów w długofalowej perspektywie przyczyni się do podniesienia konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw oraz do wzrostu nakładów na B+R, a także do tworzenia miejsc pracy w sferze B+R. **REKOMENDACJA:** Rekomenduje się wprowadzenie działania: bezzwrotne wsparcie dla projektów o małej skali realizowanych przez mikro i małe przedsiębiorstwa, w formie bonów na innowacje. Dodatkowe alternatywne działania przyczyniającymi się do osiągnięcia zakładanego celu, są m.in.:

- Projekty związane z zatrudnieniem młodych pracowników naukowych w przedsiębiorstwach;
- Projekty inwestycyjne związane z nabyciem środków trwałych niezbędnych do prowadzenia prac B+R;
- Kooperacja między podmiotami B+R+I w celu pełnego wykorzystania istniejącej infrastruktury badawczej;
- Urynkowienie prac badawczych;
- Wsparcie jednostek badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwach;
- Działania dostosowawcze dot. podaży B+R+I i potrzeb rynku w tym zakresie.

Analiza alternatywnych możliwości realizacji celów **OP 2** również nie identyfikuje możliwych alternatywnych przesunięć alokacji pomiędzy poszczególnymi PI. Pośród alternatywnych działań przyczyniających się do osiągnięcia zakładanego celu można wskazać:

- Budowa zintegrowanego systemu wspomagania zarządzania w administracji publicznej na poziomie regionalnym, ponadlokalnym i lokalnym (back-office);
- Elektroniczne usługi i treści dla biznesu i obywateli – dziedzinowe platformy usług, rozwój zasobów cyfrowych na poziomie regionalnym, ponadlokalnym i lokalnym;
- Zapewnienie szerokiego dostępu i wykorzystania technik ICT dla MŚP;
- Wsparcie dla mikro- i małych przedsiębiorstw działających min. 12 miesięcy, realizujących projekty ICT;
- Rozwój produktów i usług opartych na handlu elektronicznym;
- Geoinformacja.

W ramach oceny szacunkowej **OP 3** można wskazać typy interwencji, które z uwagi na rozdrobnienie alokacji, niską wysokość docelową wskaźników, niegenerującą zmiany społeczno-gospodarczej należy rozważyć do usunięcia. Jest to wsparcie zakupu podstawowego wyposażenia IOB przewidzianego w ramach PI 3.4. Środki z alokacji mogłyby zostać przesunięte na wsparcie istniejących innowacyjnych firm z regionu w ramach RSI. Rozwiązanie miałoby na celu ograniczenie rozdrobnienia środków kierowanych do prowadzących działalność innowacyjną. Ponadto, analizując efektywność kosztową, zasadne będzie rozszerzenie zakresu usług wpiętych w ramach projektu systemowego poprzez realizację usług doradczych dotyczących oceny potencjału rynkowego i ekonomicznego oraz dotyczące wdrożenia rynkowego nowego produktu lub usługi (promocja, dystrybucja, finansowanie). Rekomenduje się realizację usługi o charakterze diagnostyczno - doradczym skierowanej do MŚP: audyt innowacyjności. Wartością dodaną dla przedsiębiorcy korzystającego z usługi audytu będzie, poza dokładną analizą poziomu innowacyjności, zestaw rekomendacji zawierający propozycje rozwiązań do wdrożenia. Pozwalają one na sprawne podjęcie

działań inicjujących rozwój firmy pod kątem innowacyjności miękkiej. Ponadto, każdy audyt daje odpowiedź na pytanie, czy prowadzone do tej pory działania w sferze innowacji były skuteczne i na tyle efektywne, by zdecydować o osiągnięciu przewagi konkurencyjnej.

Analiza alternatywnych sposobów realizacji celów **OP 4** wskazuje na potencjał rozszerzenia katalogu interwencji. Należy prowadzić szeroko zakrojoną politykę informacyjną o efektywności energetycznej skierowaną do przedsiębiorstw, administracji publicznej oraz obywateli uwzględniającą najnowsze tendencje unijne dotyczące efektywności energetycznej. Politykę tę należy ukierunkować na wykorzystanie istniejącego w polskiej gospodarce potencjału efektywności energetycznej, stymulowanie innowacyjności, rozwoju i tworzeniu miejsc pracy. Rekomenduje się także rozważenie wprowadzenia instrumentów zwrotnych do realizacji działań w zakresie *Budowa i przebudowa infrastruktury energetycznej*.

Podobnie też alternatywny scenariusz realizacji **OP 5** zakłada wspieranie inwestycji prokonesumentkich, realizowanych na potrzeby indywidualnych gospodarstw domowych. Niemniej, jednak niska świadomość ekologiczna społeczeństwa w zakresie efektywności energetycznej, przysłania korzyści i możliwości jej wykorzystania. Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego sugeruje się działania edukacyjne w tym zakresie.

Niezadowolająca koniunktura rynku energii związana z wzrostem ceny wyprodukowania i przesyłu energii konwencjonalnej, może również stanowić czynnik stymulujący zwiększenie zainteresowania oraz rozwój przedsięwzięć poprawiających efektywność energetyczną. Z uwagi na dofinansowywanie niekonwencjonalnych źródeł energii, sposobów przesyłania i odbioru energii - koszty związane zakupem oraz instalacją są znacznie mniejsze, przez co inwestycje stają się bardziej opłacalne. Rozpraszanie energii poprzez budowę lokalnych źródeł jej produkcji, zmniejszyłyby potrzebę rozbudowy sieci przesyłowych.

Należy prowadzić szeroko zakrojoną politykę informacyjną o efektywności energetycznej skierowaną do przedsiębiorstw, administracji publicznej oraz obywateli uwzględniającą najnowsze tendencje unijne dotyczące efektywności energetycznej. Politykę tę należy ukierunkować na wykorzystanie istniejącego w polskiej gospodarce potencjału efektywności energetycznej, stymulowanie innowacyjności, rozwoju i tworzeniu miejsc pracy.

W opisie **OP 7** w sposób ogólny określono typy interwencji PI 6.1. jako Działania w zakresie zapobiegania oraz ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych. W ramach analizy nie rekomenduje się rezygnacji z poszczególnych PI.

Analizując zakres wsparcia wskazano na możliwość ukształtowania alternatywnego zakresu wsparcia w ramach typu interwencji rozbudowania i modernizacja RIPOK (PI 6.1). Proponuje się wprowadzenie działania pozwalającego na wsparcie usuwania wyrobów zawierających azbest. Należy zwiększyć alokację na typ interwencji *Rozwój kompleksowych systemów małej retencji* (PI 5.2.) i projekty w PI 6.1. Mając na uwadze ograniczone środki alokacji w ramach OP rekomenduje się rezygnację z finansowania interwencji typu: budowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę (PI 6.2).

A ramach analizy alternatywnych scenariuszy dla **OP 8** nie rekomenduje się przyjmowania wariantu alternatywnych w stosunku do zakresu działania zaproponowanego w RPO. Pozytywnie należy ocenić plan finansowania działań związanych z renowacją, restauracją, rewaloryzacją, rewitalizacją i zabezpieczeniem obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem. W ramach działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego pod uwagę powinny być wzięte projekty nie tylko z zakresu restauracji budynków zabytkowych, ale i kompleksowych działań rewitalizacyjnych w zabytkowych układach urbanistycznych oraz zabytkowych założeniach krajobrazowych (parki i ogrody pałacowe i dworskie, krajobraz komponowany).

W **pozostałych** nie stwierdzono potrzeby zwiększenia alokacji w celu umożliwienia zmiany społeczno-gospodarczej. Założone cele i kwantyfikacje wskaźników spowodują na koniec przyszłego

roku programowania dużą zmianę społeczno-gospodarczą. Planowane typy operacji są adekwatne do zdefiniowanych potrzeb i komplementarne do działań podejmowanych na szczeblu krajowym bez możliwości realizacji wsparcia z innych funduszy.

5.3 Spójność wewnętrzna celów i działań planowych do realizacji

Zaproponowane cele i działania charakteryzują się dużą komplementarnością wewnątrz funduszową. Interwencje realizowane w ramach **OP 1** wpłyną będą pozytywnie na cele **OP 2** poprzez zwiększenie możliwości i rozszerzenie rynku na wykorzystanie technologii cyfrowych. Zastosowanie TIK w gospodarce oraz administracji sprzyja szybszemu i efektywniejszemu załatwianiu spraw biznesowych oraz umożliwia stałą kontrolę nad procesami. Tym samym, wpływa dodatkowo na rozwój gospodarczy oraz konkurencyjność regionu. Może powstać efekt synergiczny. Z kolei promowanie oraz ułatwienie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów, wdrażanie nowych modeli biznesowych oraz promocja firm realizowane w ramach **OP 3** w połączeniu ze zwiększaniem dostępu do fachowej wiedzy z działalnością B+R mogą wywołać efekt synergii. Realizacja **OP 1** wzmocni też będzie osiągnięcie celu **OP 11** w zakresie mobilności zawodowej i możliwości adaptowania się zmian gospodarczych w kierunku rynku wysokiej jakości. Z kolei zmniejszenie dysproporcji w upowszechnianiu edukacji, zwiększenie kwalifikacji pracowników (**OP 13**) z działalnością B+R mogą wywołać efekt synergii.

OP 2 dodatkowo może powodować efekt synergiczny z efektami realizacji celu **OP 10** i **OP 13**. Zgodnie z opisem z **OP 2**, realizacja zadań przewidzianych w tym obszarze jest w stanie nie tylko zwiększać popyt na usługi TIK (co przekłada się na wzrost zatrudnienia przy ich obsłudze itp.), ale przede wszystkim generuje możliwość realizacji zupełnie nowych typów przedsięwzięć, o odmiennych kanałach komunikacji, logistyki itp. Daje to szansę na nowe miejsca pracy. Innowacyjna edukacja to edukacja czerpiąca ze zdobyczy technologii i potrafiąca zaprzęcać je do przekazywania wiedzy. Zwiększanie ilości i jakości TIK w edukacji, jak również digitalizowanie zasobów edukacyjnych, powinny dodatkowo wpłynąć na innowacyjność i jakość edukacji w regionie.

W ramach PI **OP 11** realizowane będą działania pozytywnie wpływające na **OP 3**. Działania wpłyną na wzmocnienie kapitału ludzkiego i wzmocnią konkurencyjność regionu. Może powstać efekt synergiczny.

W ramach PI **OP 13** realizowane będą działania pozytywnie wpływające na **OP 3**. Działania w ramach PI wpłyną na wzmocnienie kapitału ludzkiego i wzmocnią konkurencyjność regionu

Realizacja celu **OP 4** wpłyną będzie pozytywnie na osiągnięcie efektów **OP 1**. Ponieważ istotną barierą rozwoju OZE jest niedostatecznie rozwinięta produkcja sprawdzonych technologii, ich współfinansowanie przyczyni się do szybszego osiągnięcia celów w zakresie OZE i wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju poprzez dywersyfikację źródeł energii. Zwiększenie produkcji urządzeń energetyki odnawialnej wymusi zwiększenie działań w zakresie badań i innowacji. Działania **OP 4** wpłyną też pozytywnie na realizację celu **OP 3**. Szczególnie pozytywny wpływ będzie dotyczyć nowych przedsięwzięć. Zastosowanie źródeł odnawialnych i nowoczesnych efektywnych urządzeń, poprawia efektywność energetyczną, zwiększa konkurencyjność gospodarki, zwiększając jej wydajność i obniżając koszty – poprawia kondycję budżetów domowych, obniża koszty energii.

Związek **OP 4** z pozostałymi osiami „środowiskowymi” **OP 5**, **OP 6**, **OP 7** skutkować może efektem synergii. Urządzenia energetyki odnawialnej są efektywne energetycznie, a efektywność energetyczna daje wiele wymiernych korzyści gospodarce (patrz rozdział 5.1). Urządzenia energetyki odnawialnej przyczyniają się do budowania gospodarki niskoemisyjnej³⁸. Wytwarzanie energii ze źródeł zmodernizowanych, nowych znacząco ogranicza emisję zanieczyszczeń.

³⁸ McKinsey & Company, Ocena potencjału redukcji emisji gazów cieplarnianych dla Polski do roku 2030, Warszawa 2009.

Występuje także pozytywne wzmocnienie celów **OP 10**. Szacuje się, że ambitna polityka proefektywnościowa w sektorze budownictwa to nawet 250 tys. nowych miejsc pracy netto do 2020 r. przede wszystkim w firmach remontowo-budowlanych, lecz także w przedsiębiorstwach produkujących maszyny oraz materiały budowlane i izolacyjne, usługach, transporcie itp.

Realizacja celu **OP 8** jest komplementarna przede wszystkim z działaniami **OP 4, 5, 6, 7**. Przede wszystkim ochrona środowiska wpłynie korzystnie na promocję kulturalną regionu. Występuje także potencjał synergii celów **OP 8** i **OP 2**. Efekt synergiczny może powstać pomiędzy działaniami służącymi zdigitalizowaniu zbiorów cennych kulturowo oraz rozpowszechnianiu wiedzy, jak korzystać z informacji cyfrowej. Również poprawa środowiska naturalnego na terenach zdewastowanych oraz rewitalizacja fizyczna realizowane w ramach **OP 14** mogą wywołać efekt synergiczny z realizacją celów **OP 8**.

Działania **OP 9** wpływają pozytywnie na osiągnięcie celów **OP 8** oraz **OP 5**. Komplementarność występuje także pomiędzy działaniami związanymi ze zmniejszeniem stopnia zanieczyszczeń (w ramach **OP 6**) z PI 7.4. Rozwój transportu kolejowego i większego jego wykorzystanie w komunikacji regionalnej przyczyni się do spadku emisji CO₂.

W **OP współfinansowanych z EFS** główna oś komplementarności i potencjału efektu synergii przebiega wewnątrzfunduszowo. Najsilniejsza komplementarność występuje między **OP 10** a **OP 11**. Obie osie dotyczą CT 8 związanego z aktywnością zawodową i szeroko rozumianym rynkiem pracy. Wpływ interwencji podejmowanych w ramach OP 11, czyli zwiększenie możliwości adaptacyjnych przedsiębiorstw i pracowników, a także wydłużenie aktywności zawodowej będzie miało wpływ na zmianę sytuacji na regionalnym rynku pracy. Również logika interwencji w ramach **OP 12** wskazuje na silną zależność efektywności planowanych działań z rozwojem rynku pracy i edukacji. Sytuacja społeczna mieszkańców regionu ściśle związana jest z ich aktywnością na rynku pracy i wynikającymi stąd możliwościami ekonomicznymi. Sferą mocno związaną z rynkiem pracy jest edukacja, a w szczególności kompetencje i umiejętności, których uczniowie nabywają w procesie kształcenia. To, czy kompetencje te są związane z wymaganiami rynku pracy jest kluczowe dla zmiany w regionie.

Komplementarność międzyfunduszowa występuje w szczególności pomiędzy **PI 8.7** a **OP 3**. Rozwój samo zatrudnienia, wzrost liczby przedsiębiorstw sprawi, że poprawie ulegnie sytuacja gospodarcza w regionie. Z definicji interwencji osie współfinansowane z EFS pozostają komplementarne do interwencji realizowanych w ramach **OP 14**.

Działania realizowane w ramach PI 10.4 związane z rozwojem infrastruktury edukacyjnej są ściśle kompatybilne z tymi realizowanymi w ramach **OP 13** (PI 10.1 oraz PI 10.3) – są uzupełnieniem tych działań i mają na celu wsparcie interwencji realizowanych ze środków EFS. Podobnie interwencje w ramach PI 9.3 związane ze wspieraniem przedsiębiorczości społecznej pozostają komplementarne do działań planowanych w ramach PI 9.8. Poprawie stanu zdrowia mieszkańców służyć będą działania z zakresu profilaktyki realizowane w ramach OP 11 (PI 8.10), które są częściowo komplementarne z OP 14 (PI 9.1).

5.4 Ocena możliwości wdrożenia instrumentów finansowych dla realizacji celów Programu

Niniejszy rozdział zawiera analizę luki finansowej w woj. lubelskim. Rozdział ten stanowi syntetyczne streszczenie analizy możliwości zastosowania instrumentów inżynierii finansowej, który został przekazany Zamawiającemu w osobnym dokumencie. W ramach projektowanej interwencji sformułowano 35 PI. W przypadku 13 PI przewidziano zastosowanie instrumentów zwrotnych (pożyczki i/lub poręczenia) w stosunku do wszystkich lub niektórych rodzajów projektów (jaki będą składali beneficjenci). Poniżej zaprezentowano syntetyczne rekomendacje dotyczące możliwości zastosowania instrumentów zwrotnych w poszczególnych PI.

Tabela 7. Podział PI wg rodzaju wsparcia

Priorytet	dotacje	Instrumenty zwrotne
1.1 (infrastruktura B+R)	Tak	-
1.2 (inwestycje w B+I)	Tak	-
2.2 (produkty i usługi TIK)	-	Tak
2.3 (e-government)	Tak	-
3.1 (promowanie przedsiębiorczości)	-	Tak
3.2 (nowe modele biznesowe)	-	Tak
3.3 (rozwój produktów i usług)	-	Tak
3.4 (wzrost i innowacje)	-	Tak
4.1 (OZE- produkcja i dystrybucje)	-	Tak
4.2 (OZE w MSP)	-	Tak
4.3 (efektywność energetyczna)	-	Tak
4.5 (strategie niskoemisyjne)	-	Tak
4.7 (Kogeneracja)	-	Tak
5.2 (odporność na klęski żywiołowe)	Tak	-
6.1 (inwestycje w gospodarce odpadami)	Tak	-
6.2 (inwestycje w gospodarce wodnej)	Tak	-
6.3 (dziedzictwo kulturowe)	Tak	-
6.4 (różnorodność biologiczna)	Tak	-
6.5 (rekultywacja)	-	Tak
7.2 (mobilność regionalna)	Tak	-
7.4 (transport kolejowy)	Tak	-
8.5 (dostęp do zatrudnienia)	Tak	-
8.7 (samo zatrudnienie)	-	Tak
8.8 (równouprawnienie)	Tak	-
8.9 (adaptacja do zmian)	Tak	-
8.10 (starzenie się)	Tak	-
9.1 (infrastruktura zdrowotna)	Tak	-

9.2 (rewitalizacja fizyczna)	Tak	-
9.3 (przedsiębiorczość społeczna)	Tak	-
9.4 (aktywna integracja)	Tak	-
9.7 (dostęp do opieki zdrowotnej)	Tak	-
9.8 (wspieranie gospodarki społecznej)	Tak	-
10.1 (przedwczesne kończenie nauki)	tak	-
10.3 (dostępność uczenia się)	-	Tak
10.4 (infrastruktura edukacyjna)	Tak	-

Źródło: opracowanie własne

Analizie poddano alokację przypisaną do poszczególnych PI, aby oszacować optymalną wartość środków przeznaczoną na instrumenty finansowe na tym poziomie uszczegółowienia. Szacunki te przedstawia poniższa tabela. W tabeli nie uwzględniono PI 3.2, 3.4, 4.5 oraz 6.5, gdyż ewaluator rekomenduje nie stosowanie w ich przypadku instrumentów zwrotnych.

Tabela 8. Szacunki kapitalizacji poszczególnych instrumentów

PI	Rodzaj IF	Rodzaj wspieranych projektów	Odbiorcy ostateczni	Szacunkowa wartość IF
2.2	Fundusz pożyczkowy	Projekty polegające na wdrażaniu w przedsiębiorstwach rozwiązań z zakresu TIK, w tym w szczególności e-usług (inwestycje w środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne)	Start up'y, mikro i mali przedsiębiorcy.	35,85 mln zł
3.1	Fundusz pożyczkowy	Projekty polegające na doposażeniu infrastruktury firm nowo powstałych w celu zwiększenia skali prowadzonej działalności (inwestycje w środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne)	Start-up'y	61,83 mln zł
3.3	Fundusz pożyczkowy	Projekty polegające na doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług	Mikro i mali przedsiębiorcy z wyłączeniem start-up.	145,6 mln zł
4.1	Fundusz pożyczkowy	Projekty polegające na budowie i przebudowie infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii pochodzącej ze OZE, likwidacji „niskiej emisji”, produkcji urządzeń służących do produkcji paliw i energii z OZE.	Mikro, mali i średni przedsiębiorcy, JST, jednostki organizacyjne JST.	917 mln zł ³⁹
4.7		Projekty polegające na budowie lokalnych, małych źródeł energii w układzie ko-generacyjnym oraz modernizacja źródeł ciepła poprzez zmianę źródeł na jednostki kogeneracji.	Mikro, mali i średni przedsiębiorcy, JST, jednostki organizacyjne JST, inne podmioty.	233,2 mln zł
4.2	Fundusz pożyczkowy	Projekty polegające na termomodernizacji budynków i obiektów (redukcja strat energii, ciepła, wody)	Mikro, mali i średni przedsiębiorcy, spółki handlowe z większościowym udziałem JST	170 mln zł
4.3		Projekty polegające na termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej (mieszkalnictwo)	Wszystkie podmioty z wyjątkiem przedsiębiorców prywatnych	100-150 mln zł
8.7	Fundusz pożyczkowy	Projekty polegające na rozpoczęciu działalności gospodarczej	Osoby pracujące zamierzające rozpocząć własną działalność gospodarczą	6,5 mln zł
10.3	Fundusz pożyczkowy	Projekty polegające na podjęciu edukacji formalnej i pozaformalnej.	Osoby dorosłe zainteresowane edukacją formalną i pozaformalną	75,6 mln zł

Źródło: opracowanie własne

³⁹ Z propozycji zawartych w raporcie EBI wynika, że alokacja na instrumenty dotyczące „energy efficiency” i „Urban development” powinna wynieść maksymalnie 651 mln zł. Jest to więc kwota znacznie niższa niż to wynika z naszych wyliczeń (917+233+170+150; bez projektów z zakresu Urban development). Ponieważ raport EBI nie podaje szczegółów obliczeń dla woj. Lubelskiego nie możemy wskazać co jest przyczyną tej różnicy.

5.5 Potencjał podejścia zintegrowanego terytorialnie w ramach przyjętej logiki interwencji

Analizę w zakresie ujęcia podejścia terytorialnego w projekcie RPO przeprowadzono w oparciu o przekazane ewaluatorowi dokumenty, w tym:

- RPO WL na lata 2014-2020, Lublin, październik 2013 r.,
- *Strategię rozwoju województwa lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)*.

Analizy dokonano w oparciu o poniższe kryteria:

- Wyjaśnienie w projekcie RPO celu i sposobu zastosowania podejścia terytorialnego,
- Oparcie RPO na sterytorializowanej diagnozie;
- Wykorzystanie mechanizmu terytorialnego różnicowania celów i intensywności podejmowanych działań w celu dostosowania do różnicowań przestrzennych, ujętych w diagnozie;
- Wykorzystanie instrumentów dialogu *place-based*, takich jak ZIT, RLKS i inne formy partnerstwa lokalnego i subregionalnego;
- Zapewnienie mechanizmu koordynacji pionowej i poziomej przy wdrażaniu RPO, uwzględniającej wymóg podejścia terytorialnego i zintegrowanego;
- Zapewnienie monitoringu osiągniętych rezultatów w zakresie podejścia terytorialnego.

Poniżej przedstawiono tabelę, która stanowi zestawienie zawierające ocenę spełnienia poszczególnych kryteriów oraz rekomendacje ewaluatora dotyczące rozwiązań mających na celu podniesienie znaczenia podejścia terytorialnego w ocenianej osi RPO.

Tabela 9. Ocena zastosowania zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego w RPO WL na lata 2014-2020

KRYTERIUM OCENY (ASPEKT)	OCENA	REKOMENDACJE
<p>► Wyjaśnienie w projekcie RPO celu i sposobu zastosowania podejścia terytorialnego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnienie celu i sposobu zastosowania podejścia terytorialnego jest trafne, jednak sformułowane zostało w sposób zbyt ogólny. W projekcie RPO nie wskazano, jakie efekty zamierza się osiągnąć w wyniku wykorzystania podejścia terytorialnego jako wartości dodanej wynikającej z podejścia tematycznego. • W projekcie RPO (rozdział 4) nie wskazuje się na budowanie partnerstwa, pobudzanie potencjałów endogenicznych, poszukiwanie synergii, a jedynie na dopasowanie interwencji do specyfiki regionalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opisać sposoby łączenia podejścia terytorialnego i tematycznego (przydatny byłby diagram logiczny). • Opisać, jakie cele (efekty) samorząd chce osiągnąć dzięki stosowaniu zintegrowanego podejścia terytorialnego jako wartości dodanej do podejścia tematycznego. • We wstępie do Rozdziału 4 (część opisowa) należy wymienić wszystkie wykorzystane instrumenty terytorializacji RPO (to znajduje się obecnie w tekście RPO, co wymaga wyszukiwania).
<p>► Oparcie RPO na diagnozie sterytorializowanej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W RPO pojawia się odwołanie do diagnozy zawartej w <i>Strategii województwa</i>, gdzie wydzielono obszary strategicznej interwencji (OSI). Wydaje się, że terytorialne podejście w RPO w praktyce ograniczono do obszaru 	<ul style="list-style-type: none"> • Wskazać na podstawie Strategii Rozwoju tematy, dziedziny, problemy, wymagające w RPO ponadsektorowej i wielopodmiotowej współpracy, np. na obszarach gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych, w zakresie rozwoju turystyki, na obszarach

	<p>funkcjonalnego Lublina, miast subregionalnych i obszarów wiejskich. Alternatywnie zbyt słabo wskazano na role innych OSI w recenzowanym dokumencie. Sformułowania są bardzo ogólne.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dodatkowo, zakres tematyczny podejścia terytorialnego jest ograniczony do bardzo ogólnych stwierdzeń typu „funkcje do generowania wzrostu” bez głębszej identyfikacji problemów/wyzwań wymagających zintegrowanego podejścia. 	<p>przygranicznych, na obszarach potencjalnej eksploatacji złóż kopaliny itd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnić, dlaczego właśnie te problemy i wymienione w dokumencie obszary wymagają podejścia ponadsektorowego zorientowanego na specyficzne cechy terytoriów.
<p>► Wykorzystanie mechanizmu terytorialnego różnicowania celów i intensywności podejmowanych działań- w celu dostosowania do zróżnicowań przestrzennych, ujętych w diagnozie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W RPO pojawia się odwołanie do diagnozy zawartej w <i>Strategii województwa</i>, gdzie wydzielono obszary strategicznej interwencji (OSI). Odwołanie to, niestety, w niewielkim stopniu wpływa na strukturę samego dokumentu. • W głównych zasadach, dotyczących wyboru operacji w ramach kryteriów, brakuje nawiązania do OSI. Preferencje obszarowe są np. przewidywane dla interwencji związanych z marginalizacją społeczną i ubóstwem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Należy przeanalizować celowość uwzględnienia OSI w różnicowaniu celów/priorytetów lub intensywności interwencji w przestrzeni województwa. • W przypadku świadomej intencji dopasowania interwencji do problemów zidentyfikowanych dla OSI, w projekcie RPO należy uwzględnić obszarowe preferencje dla tego typu projektów (w zasadach dotyczących wyboru operacji).
<p>► Wykorzystanie instrumentów dialogu place-based, takich jak ZIT, RLKS i inne formy partnerstwa lokalnego oraz subregionalnego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przewidywane jest wykorzystanie ZIT, SIT, projektów zintegrowanych. IZ rozważa zastosowanie instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (CLLD) • Podejście RPO wydaje się mieć charakter ostrożnościowy. Samorząd chce przetestować nowe instrumenty. ZIT jest wdrażany tylko w Lublinie, co stanowi wymóg formalny. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie w RPO ZIT i SIT wydaje się trafne, a proces selekcji ZIT poprawny. • Należy pozytywnie ocenić decyzję o możliwości realizacji instrumentu RLKS (rozdział 4.1 Ramy realizacji RLKS). Na kolejnym etapie pracy nad projektem RPO proponuje się wskazanie priorytetów, w których możliwe jest stosowanie RLKS i sposobów dochodzenia do uwzględnienia lub nie uwzględnienia RLKS w ramach tych priorytetów⁴⁰. Zastosowanie instrumentu RLKS dotyczyć może wszystkich CT, zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa dla realizacji RLKS przewidziany został również dedykowany PI 9.9.
<p>► Zapewnienie mechanizmu koordynacji pionowej i poziomej przy wdrażaniu RPO, uwzględniającej wymóg podejścia terytorialnego i zintegrowanego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wskazano mechanizm powszechnie stosowany w RPO, który jest jednak zbudowany w oderwaniu od zintegrowanego podejścia terytorialnego. Wyjątkiem jest ZIT. W ocenie ewaluatora mechanizm taki jest niewystarczający, by zapewnić skuteczną koordynację. 	<ul style="list-style-type: none"> • Działanie grupy horyzontalnej, zapewniającej nie tylko koordynację ZIT, ale wdrażanie podejścia terytorialnego w ramach OP. <p><u>W przypadku realizacji RLKS w RPO WL 2014-2020 zasadne będzie wprowadzenie następujących elementów:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - określenie kwoty szacunkowej alokacji

⁴⁰ Przykładowo w projekcie Kujawsko-Pomorskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2014-2020, wersja 2.0 z października 2013 roku, przewiduje się realizację RLKS w PI 9.2 i 9.9.

		<p>EFS i EFRR na RLKS zgodnie z UP</p> <p>- trybu wyboru LGD do realizacji LSR. Wybór LGD powinien być dokonywany przez komitet wybierający LGD na poziomie Urzędu Marszałkowskiego. Instytucja zatwierdzająca wybór LSR – samorząd województwa.</p> <p>Zgodnie z <i>Szablonem...</i>, w Sekcji 4.1. RPO należy wprowadzić ustalenia dotyczące wsparcia przygotowawczego RLKS.</p>
<p>► Zapewnienie monitoringu osiągniętych rezultatów w zakresie podejścia terytorialnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Brak takiego mechanizmu, ponieważ nie zdefiniowano efektów specyficznych dla podejścia terytorialnego (<i>vide</i> pierwsza uwaga). 	<ul style="list-style-type: none"> • Określenie w programie <u>efektów</u> wdrażania podejścia terytorialnego i sposobów monitorowania ich osiągnięcia. • Wskazanie udziału podmiotów realizujących ZIT, RLKS, SIT w tym procesie.

Źródło: opracowanie własne

W ocenie ewaluatora **wyjaśnienie w projekcie RPO celu i sposobu zastosowania podejścia terytorialnego** jest słuszne, ale bardzo ogólne. IZ nie wskazała, co konkretnie chciałby osiągnąć w wyniku wykorzystania podejścia terytorialnego jako wartości dodanej wynikającej z podejścia tematycznego. Autorzy wskazują konieczność łączenia podejścia tematycznego i zintegrowanego (OSI) w ramach podejścia zintegrowanego, w szczególności skupiającego się na terenach wiejskich. Taki wybór OSI jest dokonywany również w innych regionach, gdzie występuje zwiększenie koncentracji wskaźników wskazujących na najgorszy dostęp do usług publicznych⁴¹. W celu zapewnienia linii demarkacyjnej z PROW 2014-2020 na etapie Uszczegółowienia należy wprowadzić kryteria wyboru projektów pozwalające na uniknięcie podwójnego finansowania projektów ze środków WPR dostępnych z PROW 2014-2020.

Sekcja RPO, rozdział 4 nie wskazuje się w wystarczającym stopniu na konieczność budowania partnerstwa, pobudzania potencjałów endogenicznych, poszukiwania synergii. Takie podejście zostało jedynie zasygnalizowane w 4. Rozdziale RPO w kontekście możliwości wzmacniania potencjału endogenego obszarów wiejskich w ramach podejścia zintegrowanego. W obecnej formie programu skupiono się jedynie na dopasowaniu interwencji do specyfiki regionalnej. Podejście to sprawia wrażenie odgórnego. W związku z powyższymi ocenami proponujemy opisanie sposobów łączenia podejścia terytorialnego i tematycznego. Użyteczny mógłby okazać się diagram logiczny (przykład na końcu niniejszego rozdziału). Sugerujemy również opisanie celów, jakie samorząd chciałby osiągnąć dzięki stosowaniu zintegrowanego podejścia terytorialnego jako wartości dodanej do podejścia tematycznego. Korzystne może okazać się wymienienie na wstępie wszystkich wykorzystanych instrumentów terytorializacji RPO, co znajduje się obecnie w tekście RPO, ale wymaga wyszukiwania odniesień w tekście programu.

Kolejnym z kryteriów oceny było **oparcie RPO na sterytorializowanej diagnozie**. W RPO pojawia się odwołanie do diagnozy zawartej w strategii rozwoju województwa, gdzie wydzielono obszary strategicznej interwencji (OSI). Wydaje się, że terytorialne podejście w RPO w praktyce ograniczono do obszaru funkcjonalnego miasta stołecznego, miast subregionalnych i obszarów wiejskich. Alternatywnie zbyt słabo wskazano na rolę innych OSI w RPO. Zakres tematyczny podejścia terytorialnego jest ograniczony do bardzo ogólnych stwierdzeń typu „funkcje do generowania wzrostu” bez głębszej identyfikacji problemów/wyzwań wymagających zintegrowanego podejścia. Rekomenduje się wskazanie tematów /dziedzin/problemów,

⁴¹ Por. Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 – projekt, Uchwała nr 2298/13 Zarządu Województwa Świętokrzyskiego z dnia 30 października 2013 r.

wymagających w RPO ponadsektorowej i wielopodmiotowej współpracy. Pomocne może okazać się również wyjaśnienie, dlaczego właśnie te problemy i wymienione w dokumencie obszary wymagają podejścia ponadsektorowego zorientowanego na specyficzne cechy terytoriów.

W kontekście **wykorzystania mechanizmu terytorialnego różnicowania celów i intensywności podejmowanych działań w celu dostosowania do zróżnicowań przestrzennych, ujętych w diagnozie** zwraca uwagę fakt, że w RPO pojawia się odwołanie do diagnozy zawartej w SRWL, gdzie wydzielono OSI. Odwołanie to jednak w niewielkim stopniu wpływa na strukturę samego dokumentu. W głównych zasadach, dotyczących wyboru operacji w ramach kryteriów, brakuje nawiązania do OSI. Preferencje obszarowe są np. przewidywane dla interwencji związanych z marginalizacją społeczną i ubóstwem. W związku z tym, rekomendujemy poddanie analizie celowości uwzględnienia OSI w różnicowaniu celów/priorytetów lub intensywności interwencji w przestrzeni województwa. W przypadku świadomej intencji dopasowania interwencji do problemów zidentyfikowanych dla OSI warto uwzględnić obszarowe preferencje dla tego typu projektów (w zasadach dotyczących wyboru operacji). Pozytywnie należy ocenić decyzję IZ dotyczącą możliwości wdrożenia RLKS.

W przypadku dalszych prac nad realizacją tego instrumentu terytorialnego zasadne będzie wskazanie elementów wymaganych w *Szablonie...* dla RLKS (w szczególności PI, które będą realizowane z wykorzystaniem RLKS). Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa istnieje możliwość zaprojektowania rozwiązań w oparciu o zasady RLKS, ale niezależnych od systemu grup LEADER – np. lokalne partnerstwa w miastach (niekwalifikowanych w EFRROW) lub lokalne partnerstwa dotyczące danej tematyki (np. podobne do terytorialnych paktów na rzecz zatrudnienia funkcjonujących w Austrii)⁴². Warunkiem wspierania takich partnerstw jako RLKS będzie zgodność partnerstwa i lokalnej strategii z zapisami art. 28-31 CPR (w tym np. wybór strategii w określonym terminie). Takie rozwiązanie wprowadzone zostało, przykładowo w projekcie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020, grudzień 2013.

W trakcie oceny **wykorzystania instrumentów dialogu place-based, takich jak ZIT, RLKS i inne formy partnerstwa lokalnego oraz subregionalnego** należy zwrócić uwagę, że przewidywane jest wykorzystanie ZIT, SIT, projektów zintegrowanych. Podejście zastosowane w RPO wydaje się mieć charakter ostrożnościowy, natomiast warto uwagi jest, iż samorząd chciałby przetestować nowe instrumenty. Wykorzystanie w RPO ZIT i SIT wydaje się słuszne a proces selekcji ZIT poprawny.

W wyniku analizy **poziomu zapewnienia mechanizmu koordynacji pionowej i poziomej przy wdrażaniu RPO, uwzględniającej wymóg podejścia terytorialnego i zintegrowanego** zdiagnozowano brak takiego mechanizmu. Istniejący w ramach RPO mechanizm wydaje się oderwany od zintegrowanego podejścia terytorialnego. Wyjątek stanowią ZIT. Wobec powyższego, pod rozwagę warto poddać działanie grupy horyzontalnej, zapewniającej nie tylko koordynację ZIT, ale wdrażanie podejścia terytorialnego w ramach OP. Rozwiązanie mogłoby zostać połączone z bieżącym monitorowaniem wdrażania RPO, np.: poszukiwaniem odpowiedzi na pytanie, czy rzeczywiście istniejące mechanizmy umożliwiają realizację preferencji obszarowych RPO.

Ostatnim kryterium oceny jest **zapewnienie monitoringu osiągniętych rezultatów w zakresie podejścia terytorialnego**. Stwierdzono brak takiego mechanizmu, ponieważ nie zdefiniowano efektów specyficznych dla podejścia terytorialnego. Rekomenduje się określenie w programie oczekiwanych efektów wdrażania podejścia terytorialnego i sposobów monitorowania ich osiągania. Ponadto zaleca się wskazanie udziału podmiotów realizujących ZIT, RLKS, SIT w tym procesie.

⁴² Podręcznik systemu programowania i wdrażania programów operacyjnych 2014-2020, MRR, luty 2012, str. 66

5.6 Ocena stanu spełnienia warunkowości ex-ante

Spełnienie warunkowości ex-ante dla programu opisane zostało w Rozdziale 9. WARUNKOWOŚĆ EX-ANTE. W RPO zidentyfikowano **ogólne warunki ex-ante** (Zapobieganie dyskryminacji, Równouprawnienie płci, Niepełnosprawność, Zamówienia publiczne, Pomoc państwa, Prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA), Systemy statystyczne i wskaźniki rezultatu). Zgodnie z zapisami Szablону programu operacyjnego 2014-2020, opis tych warunków powinien zostać określony również na poziomie regionalnym. Warunki ogólne wypełniane będą z poziomu krajowego – zgodnie z deklaracją MRR wszystkie PO otrzymają z MRR jednakowy wkład do tej sekcji.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się dokonanie opisu spełnienia warunkowości ex-ante w Suplemencie do programu⁴³. Proponujemy dokonanie opisu spełnienia warunków ogólnych ex-ante w formie tabeli nr 24: Wykaz warunków ex-ante obowiązujących program oraz ocena ich spełnienia, której wzór został określony w Szablonie programu operacyjnego 2014-2020, a następnie zgodnie z samooceną Tabeli 25: Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących ogólnych warunków ex-ante. Sekcja RPO dotycząca wypełnienia warunków ogólnych ex-ante zostanie uzupełniona w oparciu o jednolity wkład przygotowany przez MRR.

W tabeli nr 24 RPO dokonano identyfikacji **tematycznych warunków ex-ante** dla programu, za których spełnienie współodpowiedzialne są samorządy regionalne (określenie strategii inteligentnej specjalizacji, przedstawienie planów gospodarki odpadami oraz planów inwestycyjnych w sektorze transportu) W Rozdziale 9. RPO przeprowadzono ocenę czy warunek jest spełniony na dzień złożenia programu. Wprowadzony opis, wykaz instytucji odpowiedzialnych oraz harmonogram spełnia wymagania określone dla projektu programu operacyjnego zgodnie ze Szabloneм programu. W RPO słusznie wskazano na projekt RSI Województwa Lubelskiego do 2020 roku, obowiązujące plany: Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego do 2017 roku oraz Plan rozwoju sieci dróg wojewódzkich Województwa Lubelskiego na lata 2012 – 2020. Zgodnie z samooceną w Tabeli 26: Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących tematycznych warunków ex-ante opisano działania planowane działania w tym obszarze. Nie wskazano jednak planowanej daty przyjęcia przez Zarząd Województwa nowej RSI. REKOMENDACJA: W tabeli nr 26 należy wprowadzić informację o etapie przygotowania prognozy OOŚ dla projektu RSI na lata 2014-2020. Rekomenduje się wprowadzenie terminu planowanego przyjęcia przez Zarząd Województwa RSI. Sekcja RPO dotycząca wypełnienia tematycznych ex-ante zostanie uzupełniona w oparciu o jednolity wkład przygotowany przez MRR.

6 OCENA SPÓJNOŚCI PROGRAMU OPERACYJNEGO Z DOKUMENTAMI ZEWNĘTRZNYMI

6.1 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z unijną strategią „Europa 2020”

RPO WL 2014-2020 jest spójny ze strategią Europa 2020, choć w kilku miejscach proponujemy wprowadzić drobne korekty bądź uzupełnienia do dokumentu. Powiązanie poszczególnych OP z celami tej Strategii jest rozproszone i brakuje odniesień do tzw. projektów przewodnich UE wymienionych w Strategii.

REKOMENDACJA: Proponujemy wyodrębnić osobną tabelę zbiorczą, w której będą przedstawione wszystkie powiązania między OP projektu RPO WL a celami i projektami przewodnimi (flagowymi)

⁴³ Zgodnie z Szabloneм projektu programu, Informacje na temat warunkowości ex-ante mogą być przedstawione w oddzielnym dokumencie wyjaśniającym przedłożonym wraz z programem lub mogą być ujęte w sekcji 9 RPO, jako uzupełnienie tabeli 24.

Strategii 'Europa 2020'. Proponujemy ewentualnie wprowadzić uzupełnienia w tabeli nr 1 dotyczące spójności podejmowanych celów RPO WL ze Strategią Europa 2020. Proponujemy poszerzyć zapisy OP 2 o kwestię poprawy dostępności do szybkiego Internetu wszystkich mieszkańców regionu. Ta kwestia jest wprawdzie podnoszona na str. 57, ale w zbyt wąskim zakresie. Rekomendację uzasadnia to, że jest to główny cel projektu przewodniego Europejska Agenda Cyfrowa, a także niski odsetek gospodarstw domowych w województwie mających dostęp do komputera z Internetem (tylko ok. 55%) (por. str. 7 RPO WL).

6.2 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 ze Wspólnymi Ramami Strategicznymi (z 2012 r.).

Wspólne Ramy Strategiczne (WRS) są ważnym dokumentem programowania środków pomocowych UE, w tym również planowania europejskiej polityki spójności w okresie 2014-2020. Projekt RPO jest spójny z Wspólnymi Ramami Strategicznymi, choć można rozważyć pewne zmiany lub uzupełnienia, które będą zwiększały tę spójność.

REKOMENDACJA: Proponujemy wyodrębnić osobną tabelę zbiorczą, w której będą przedstawione wszystkie powiązania między OP projektu RPO WL a celami WRS. Rekomenduje się w większym stopniu uwzględnienie w OP 9 wspierania działań dotyczących zwiększania efektywności energetycznej na obszarach miejskich, w tym pod względem planowania lokalnego. Ewentualnie należałoby wykreślić informację ze str. 13 o zgodności OP 9 z czwartym celem tematycznym WRS. Zasadne jest uzupełnienie informacji na str. 10-11 dotyczącej zbieżności zapisów w części poświęconej Priorytetowi Inwestycyjnemu 9.2., które korespondują z zapisami 6 celu WRS – w obrębie głównych działań w ramach EFRR – takimi jak: „wsparcie na rzecz zrównoważonego, zintegrowanego rozwoju miast, między innymi poprzez środki na rzecz zrównoważonego drenażu miejskiego i likwidowania zasklepienia gleb, rekultywację obszarów zanieczyszczonych oraz rewitalizację infrastruktury kulturalnej”). Proponujemy zmienić proporcje finansowania rozwoju infrastruktury drogowej i kolejowej na korzyść kolejowej (na str. 37-38), co wynika z rekomendacji WRS. Jeżeli natomiast owa zmiana ze względu na zgłaszane potrzeby Beneficjentów oraz doświadczenia obecnej perspektywy jest bezzasadna, warto o tym wspomnieć, podkreślając tym samym troskę o spójność RPO WL 2014 – 2020 z WRS. Proponujemy uzupełnić informację na str. 14 na temat spójności RPO WL z ósmym celem tematycznym WRS o OP 3 (w zakresie inwestycji w inkubatory przedsiębiorczości), a także przedstawić bardziej precyzyjnie informację dotyczącą OP 14, która wspiera zarówno 9, jak i 8 cel tematyczny WRS. W opisie na str. 15 warto uzupełnić podane informacje, że cel tematyczny 10 WRS będzie też realizować OP 1 (w zakresie opisanym w WRS na str. 40 jako: „tworzenie i wzmacnianie partnerstw między szkolnictwem wyższym, przedsiębiorstwami i sektorem badawczym).

6.3 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z projektem UP

UP jest ważnym dokumentem, z którym powinna być zgodna treść programów operacyjnych realizujących politykę spójności UE. Ponieważ w chwili oceny projektu programu operacyjnego UP nie była jeszcze gotowa, dlatego dalsze rozważania zostaną oparte na stanowisku KE w tym zakresie. Uważamy bowiem, że będzie ono miało zasadnicze znaczenie dla ostatecznego kształtu UP. Poniżej przedstawiamy najważniejsze wnioski i rekomendacje dotyczące uzupełnień w projekcie RPO WL na lata 2014-2020.

Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020 przedstawia cztery priorytety w zakresie finansowania i powiązane z nimi cele tematyczne. Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego jest spójny z tymi priorytetami finansowymi przedstawionymi w stanowisku Komisji, choć można rozważyć pewne drobne zmiany lub uzupełnienia, które będą poprawiały tę spójność.

REKOMENDACJA: Proponujemy przedstawienie w formie tabelarycznej, na przykład na str. 16 lub 26 - spójności RPO WL z UP. Pierwszy priorytet w zakresie finansowania tej Umowy jest zgodny m.in. z OP 2, 4, 6 i 9. Drugi priorytet UP jest spójny z OP 1, 2, 3 i 10. Trzeci - z OP 10, 11, 12, 13 i 14. Wreszcie czwarty - z OP 4, 5, 7 i 8 RPO WL.

REKOMENDACJA: W nawiązaniu do Stanowiska Komisji proponujemy uwypuklenie inwestycji kolejowych podejmowanych w ramach OP 9. Owe podkreślenie powinno mieć miejsce również wówczas, gdy proporcjonalnie inwestycje te są względnie niskie w porównaniu do transportu drogowego (jednak udział ten znajduje uzasadnienie w zgłaszającym zapotrzebowaniu Beneficjentów oraz doświadczeniach obecnej perspektywy finansowej). Zarekomendowane odniesienie będzie wyraźnym znakiem znajomości Stanowiska Komisji, uwzględnienia go oraz dostosowania do regionalnych wymogów, w tamach których ze względu na lokalną specyfikę Lubelszczyzna może charakteryzować się niższym popytem na transport kolejowy niż wynikałoby to ze Stanowiska KE. Sugerujemy też poszerzenie katalogu działań w ramach OP 2 RPO WL o zwiększanie dostępności do szerokopasmowego Internetu nowej generacji (tzw. NGA), zwłaszcza na obszarach słabo zaludnionych, odległych lub wiejskich.

6.4 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego.

Na poziomie celu głównego, jak też celów szczegółowych/OP występuje w dużej mierze zgodność pomiędzy RPO WL a KSRR, chociaż analiza treści poszczególnych OP (celów tematycznych) wskazuje na kilka kwestii, gdzie RPO nie w pełni odnosi się do zapisów KSRR.

W KSRR dużo miejsca poświęca się kwestiom przeciwdziałania negatywnym zjawiskom demograficznym, stąd m.in. cel 4 dokumentu – „Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym oraz pełniejsze wykorzystanie zasobów pracy” (s. 43), a także rozwijaniu usług sprzyjających godzeniu obowiązków zawodowych z rodzinnymi (przedszkola, s. 126) i elastycznym rynku pracy. W RPO WL znajduje się PI 10.1., ukierunkowany m.in. na budowę infrastruktury przedszkolnej i generalne upowszechnianie tej formy opieki nad dzieckiem. Zakres interwencji w obszarze edukacji przedszkolnej uwzględnia również modernizację (w zakresie adaptacji pomieszczeń lub doposażenia danej placówki) przedszkoli i innych budynków gminnych w celu dostosowania do potrzeb i możliwości dzieci w wieku przedszkolnym, co stanowi odpowiedź na niekorzystne zjawiska demograficzne polegające na zmniejszaniu się liczby dzieci, prowadzące do zmniejszania się placówek edukacyjnych. Ponadto, Priorytet 10.4 Rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej przewiduje w szczególnych przypadkach wsparcie rozwoju infrastruktury przedszkolnej w powiązaniu z działaniami realizowanymi z EFS (budowa nowych obiektów możliwa jedynie przy udokumentowanym braku możliwości wykorzystania/adaptacji istniejących budynków.

W KSRR podkreśla się znaczenie systemu edukacji w kreowaniu kapitału ludzkiego. Z tego też powodu w KSRR zwraca się uwagę na znaczenie programów stypendialnych zarówno dla uczniów wybitnie zdolnych, ale też tych mieszkających na obszarach wiejskich, czy też pochodzących z rodziny zagrożonych ubóstwem (KSRR, s. 122). W RPO WL o tego rodzaju programach wspomina się jedynie dwa razy (s. 145 i 150) i to jedynie w kontekście uczniów mających wysokie osiągnięcia w przedmiotach matematyczno-przyrodniczych i technicznych. REKOMENDACJA: Programy stypendialne muszą być możliwie powszechne, a więc dostępne zwłaszcza dla dzieci/młodzieży pochodzącej z rodzin ubogich, co jest szczególnie istotne biorąc pod uwagę fakt, że woj. lubelskie jest tym regionem kraju, gdzie ludność jest najbardziej zagrożona ubóstwem⁴⁴. Dlatego też, poza stypendiami (ujmowanymi w ramach Osi priorytetowej 13, związanej ze sferą edukacji, umiejętności i kompetencji) skierowanymi do najzdolniejszych uczniów, mających wysokie osiągnięcia w kluczowych dla regionu dziedzinach, istotne wydaje się uzupełnienie RPO WL 2014 – 2020 o program pomocy dla uczniów w trudnej sytuacji materialnej (np. w ramach Osi

⁴⁴ Wg *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego ...*, projekt z kwietnia 2013 r., s. 25.

priorytetowej 12, poświęconej walce z wykluczeniem społecznym). Tylko w ten sposób będzie możliwe kreowanie przyszłych elit intelektualnych przy jednoczesnym zapobieganiu niedostatkom wykształcenia wśród dzieci znajdujących się obecnie w trudnej sytuacji, a co za tym idzie zapobieganie postępującemu rozwarstwieniu społecznemu w sferze wykształcenia.

W KSRR wiele miejsca poświęca się stymulowaniu rozwoju obszarów wiejskich i postuluje się m.in. „podniesienie atrakcyjności regionów wiejskich przez zwiększenie dostępu do dóbr i usług publicznych” oraz „zwiększenie mobilności wahadłowej ludności, poprawiające spójność przestrzenną w relacji miasto-wieś” (s. 47). RPO WL dostrzega problem braku miejsc pracy na obszarach wiejskich i proponuje m.in. „jednorazowy dodatek relokacyjny dla osoby, która uzyskała zatrudnienie w odległości powyżej 50 km od miejsca stałego zamieszkania z przeznaczeniem na pokrycie kosztów dojazdu i/lub zakwaterowania w początkowym okresie zatrudnienia” (s. 110). REKOMENDACJA: Sugerujemy jednak, aby tego rodzaju dodatku nie przyznawać osobom, które w związku z podjęciem pracy przestają mieszkać na obszarach wiejskich i ograniczyć jego dostępność do osób korzystających z komunikacji wahadłowej (w dokumencie nie pojawia się zresztą to pojęcie). Zmniejszenie liczby osób mieszkających na obszarach wiejskich może spowodować, iż jakiegokolwiek działania na rzecz poprawy jakości usług publicznych na wsi staną się ekonomicznie nieopłacalne. Co więcej, uważamy, że poprawa jakości usług publicznych na obszarach słabiej rozwiniętych jest szczególnie istotna dla powstrzymania migracji z tych obszarów⁴⁵.

Stosunkowo mało miejsca w RPO WL poświęca się kwestii kapitału społecznego, a przecież to jego poziom w dużej mierze determinuje tempo wzrostu zasobu kapitału ludzkiego. Tymczasem kwestia ta znajduje się w obszarze zainteresowania KSRR (s.64 oraz s. 145). REKOMENDACJA: Należy wzmocnić zapisy dotyczące kapitału społecznego poprzez podkreślenie jego znaczenia w zwiększaniu efektywności wydatków na kapitał ludzki, a także uzupełnić RPO o propozycje narzędzi służących kreacji kapitału społecznego, np. innowacyjne programy współpracy między szkołami a przedsiębiorstwami oraz instytucjami otoczenia biznesu (premiowanie pracy zespołowej), włączenie NGOs w politykę rozwoju, zlecanie zadań samorządów organizacjom pozarządowym.

Wymienione powyżej niespójności występujące pomiędzy RPO WL a KSRR uznajemy za ważne. Poniżej wskazujemy na kolejne niespójności, tym razem z SRK 2020, i trzeba mieć świadomość, że zapisy strategii średniookresowej znajdują potwierdzenie w tych z KSRR. Innymi słowy, wiele z uwag, które formułujemy zestawiając RPO z SRK 2020 *de facto* odnosi się do kwestii spójności RPO WL również z KSRR.

6.5 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 ze Strategią Rozwoju Kraju 2020

Cel SRK 2020 został określony w sposób następujący: „wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności” (s. 23). Na uwagę zasługuje położenie tutaj nacisku na perspektywę obywatela – ostatecznego beneficjenta polityki rozwoju.

Cel RPO WL nie zawiera bezpośredniego odniesienia do perspektywy obywatela, a nawiązania do jakości życia mieszkańców województwa pojawiają się w programie jedynie sporadycznie. Takie podejście niesie ryzyko koncentracji jedynie na *produktach* (np. jakość infrastruktury) bez odniesienia się do tego, na ile powodują one polepszenie jakości życia obywateli. Uwaga Ewaluatora odnosi się do ogólnego braku w RPO WL 2014 – 2020 wskazań, dlaczego właściwie poszczególne działania miałyby być przez obywateli postrzegane pozytywnie (np. ludzie generalnie

⁴⁵ Warto wskazać, iż w projekcie z 17.11.2011 r. DSRK na str. 237 pierwotnie znajdowało się sformułowanie, w którym dosłownie mówiono o kluczowym znaczeniu jakości usług publicznych dla powstrzymania migracji z terenów słabiej rozwiniętych (w ostatecznej wersji tego zapisu, w takiej jego formule nie ma, co jednak nie przekreśla zupełnie stojących za nim założeń, a co najwyżej je osłabia). Po drugie, podobną tezę zdają się akceptować niektóre badania, np. Lovejoy, Brown, Weitz. [Inmigrants in Nonmetropolitan Communities: More Dissatisfied with Public Services?](#) *North Central Journal of Agricultural Economics*, Vol. 5, No. 2 (Jul., 1983), pp. 39-45 i pozycje z bibliografii tego artykułu.

nie dążą do wzrostu PKB samego w sobie, ale dlatego, iż wiedzą, że przełoży się on na ich większą konsumpcję, większe wpływy podatkowe służące finansowaniu usług publicznych itp.; podobnie – obywatele na ogół nie chcą infrastruktury drogowej dla samego faktu jej posiadania, ale zapewne dlatego, iż wiedzą, że dzięki niej szybciej dostaną się do pracy czy szkoły, ich region przyciągnie inwestorów, a oni sami być może znajdą pracę, jeśli są przedsiębiorcami – będą mogli łatwiej transportować swoje towary itp.)

Podobnie w RPO brak odniesień do kategorii wydatków rozwojowych (wpływających na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej w długim okresie czasu), co uważamy za deficyt programu operacyjnego, gdyż ich wprowadzenie umożliwiłoby przybliżony szacunek, na ile (w sensie ilościowym) program wpisuje się w logikę SRK 2020, tj. na ile buduje fundamenty dla długoterminowego rozwoju województwa lubelskiego. Spośród innych niezgodności/niespójności pomiędzy RPO WL a SRK 2020 wymienić należy:

- Ze względu na rolniczy charakter dużej części województwa lubelskiego warto odnieść się do kwestii zapisów SRK 2020 i RPO WL odnoszących się do tego sektora gospodarki. I tak, SRK 2020 stwierdza, iż „dla osiągnięcia konkurencyjności na rynku [rolno-spożywczym] kluczowa będzie jakość żywności, zastępując dotychczasową przewagę konkurencyjną polskiego rolnictwa związaną z niskimi kosztami produkcji i cenami” (s. 62), natomiast w RPO WL odniesienia do rolnictwa jest ograniczone. REKOMENDACJA: Należy rozważyć wprowadzenie OSI obszarów wiejskich i wskazanie oddzielnych konkursów kierowanych na obszary wiejskie.
- Chociaż RPO WL zawiera działania na rzecz modernizacji systemu ochrony zdrowia (m.in. inwestycje w infrastrukturę, programy badań profilaktycznych, itp.), to jednak brakuje jednoznacznego stwierdzenia, że to właśnie profilaktyka powinna stanowić zdecydowany priorytet aktywności programu w tym obszarze. Działania profilaktyczne umożliwiają zapobieganie chorobom, będących istotnym problemem zdrowotnym regionu, lub też wczesne ich wykrycie i leczenie. W wyniku realizacji programów profilaktycznych następuje wydłużenie aktywności zawodowej oraz poprawa mobilności zawodowej pracowników.
- W SRK 2020 podkreśla się znaczenie kreatywności w wyzwalaniu innowacyjności firm i obywateli, ale również wskazuje się na istotne znaczenie tzw. przemysłów kreatywnych. W tym kontekście w SRK w wielu miejscach podkreśla się, że inwestycjom w kapitał ludzki musi towarzyszyć wspieranie właśnie kreatywności mieszkańców (np. str. 11), jak też budowanie ich kapitału kulturowego (str. 17). Tymczasem w żadnym z priorytetów RPO WL i ich celach nie ma szerszych odniesień do tej problematyki, a dokument nie zawiera właściwie odwołań do gospodarczego i społecznego znaczenia kreatywności – w całym dokumencie do kreatywności odnaleźliśmy jedynie cztery nawiązania. REKOMENDACJA: Należy wprowadzić do dokumentu pojęcie przemysłów kreatywnych (to pojęcie szersze niż 'przemysły kultury', zob. s. 97) i rozróżnienie na kreatywność/innowacyjność.
- Wskazanie przez autorów SRK 2020 na kwestie sprawności państwa bezpośrednio po przedstawieniu celu głównego strategii nie jest przypadkowe, gdyż wynika z ich przekonania o kluczowym znaczeniu *good governance* dla rozwoju Polski. Kwestiom tym poświęcony jest rozdział 7 RPO, który jednak dotyczy przede wszystkim roli partnerów społecznych, biznesowych i samorządowych na etapie przygotowania programu, a nie jego wdrażania. REKOMENDACJA: Jesteśmy za szerszym rozumieniem zasady partnerstwa, tj. wspólnym zarządzaniem pewnymi elementami programu, w tym czynieniu NGOs dysponującymi środkami finansowymi i dystrybuującymi je pomiędzy inne organizacje, dlatego proponujemy zastosowanie w ramach programu grantów globalnych dla partnerów uczestniczących w jego wdrażaniu.
- Jedną z kluczowych idei SRK 2020 jest cyfryzacja (np. s. 86); tymczasem w RPO WL termin cyfryzacji właściwie się nie pojawia i dominuje tam 'informatyzacja', a nie są to pojęcia zupełnie tożsame. W RPO WL informatyzacja definiowana jest zwykle przez pryzmat ICT i ewentualnie

informatyzacji usług publicznych. REKOMENDACJA: Należy częściej używać pojęcia cyfryzacji niż informatyzacji i patrzeć na te kwestie nie tylko przez pryzmat budowy infrastruktury, ale też społeczeństwa informacyjnego.

Wymienione powyżej kwestie uważamy za najważniejsze z punktu widzenia analizy spójności RPO WL z SRK 2020, jednocześnie zapisy SRK wzmocniają uwagi zgłoszone przez nas wcześniej przy analizie spójności programu z KSRR, np. w SRK bardzo mocno podkreśla się kwestie zmian demograficznych, czy też roli kapitału ludzkiego i społecznego.

6.6 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego

Poniżej oceniamy spójność RPO WL ze Strategią przez pryzmat stopnia realizacji przez program operacyjny jej czterech celów strategicznych.

Wzmacnianie urbanizacji regionu

W tym obszarze określono trzy cele operacyjne, spośród których dwa dotyczą Lublina (skomunikowanie z resztą kraju i rozwijanie jego funkcji metropolitalnych), a jeden wspierania ponadlokalnych funkcji miast. Temu ma służyć zapisana w RPO WL koncepcja utworzenia ZIT (RPO WL, s. 176). Autorzy RPO nie formułują jednak szczegółowych sugestii wobec przysługującej ZIT i zostawiają tutaj dużą swobodę władzom Lublina, które tym projektem będą zarządzały.

Jednak należy pamiętać, że rozwój Lublina (i okolic) ma służyć nie tylko temu miastu i jego otoczeniu, ale również całemu województwu. To samo dotyczy Strategicznych Inwestycji Terytorialnych („to miasto (jako główny beneficjent SIT) winno decydować, jak będzie wyglądała docelowa struktura służąca opracowaniu, jak i wdrożeniu SIT” (s. 176)). REKOMENDACJA: RPO WL powinien być jednak bardziej precyzyjny w stosunku do ZIT/SIT i formułować wobec nich takie sugestie, aby impulsy rozwojowe z tych miast mogły trafiać do peryferii regionu.

REKOMENDACJA: W dokumencie powinny pojawić się też odniesienia do kanałów dyfuzji impulsów rozwojowych. I tak, warto tutaj nie ograniczać się do dyfuzji via system transportu, ale budować bardziej innowacyjne mechanizmy transmisji impulsów rozwojowych. Przykładowo, jeśli w ramach ZIT podmiot gospodarczy zlokalizowany w Lublinie otrzyma dotację na B+R, to warto jego zobowiązać do nawiązania współpracy przy jego realizacji z innym przedsiębiorstwem ulokowanym z dala od stolicy województwa. Dyfuzji mogą również służyć klastry – Strategia powinna zostać uzupełniona o wątki dot. polityki klastrowej.

Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich

Uczynienie tego obszaru celem strategicznym oznacza, iż kwestie związane z rolnictwem powinny znaleźć swoje miejsce w RPO WL. W opisie każdego z celów operacyjnych odnoszących się do rolnictwa można znaleźć zapis, że będą one realizowane również środkami z RPO WL. Można wskazać na inwestycje, które mogłyby być z RPO finansowane i miałyby na celu wsparcie modernizacji tego sektora (np. „Wspieranie rozwoju systemów odbioru i dystrybucji produktów rolnych”, cel priorytetowy 2.1). REKOMENDACJA: Co więcej, wiele działań już opisanych w RPO WL (rynek pracy, system edukacyjny, czy inwestycje transportowe) mogłoby zostać lepiej ukierunkowanych terytorialnie/tematycznie (np. na terenie powiatów zdominowanych przez rolnictwo⁴⁶).

Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu

Wśród źródeł finansowania każdego z trzech celów w tym obszarze wymienia się RPO WL.

⁴⁶ Zob. identyfikacja tych obszarów w RPO WL, s. 180.

Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu

W obszarze tematycznym zgodność pomiędzy Strategią a RPO WL jest wysoka.

6.7 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Analiza spójności RPO WL na lata 2014-2020 z KPZK prowadzi do sformułowania następujących rekomendacji.

REKOMENDACJA: Biorąc pod uwagę postulat KPZK ściślejszego powiązania planowania systemu społeczno-gospodarczego z planowaniem przestrzennym, należy te kwestie uwzględnić w RPO WL i zawrzeć w dokumencie więcej odwołań m.in. do Planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, który wskazuje na obszary, do których odwołań w RPO brakuje (m.in. kwestie związane w przygranicznym położeniu regionu, o czym pisaliśmy już wcześniej). Ze względu na fakt, iż obecnie obowiązujący Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego pochodzi z 2002 r. (co ogranicza aktualność przedstawianych w nim diagnoz i zaleceń) oraz ponieważ zapewne wkrótce zostanie on zastąpiony nowszym aktem tego typu – słuszne wydaje się więc odwoływanie bezpośrednio do dokumentu nadrzędnego, jakim jest KPZK 2030. Ważne jest, aby możliwie często wykazywać, iż wizja rozwoju społeczno – gospodarczego prezentowana w RPO WL 2014 – 2020 uwzględnia kwestie planowania przestrzennego.

REKOMENDACJA: Należy wprowadzić do RPO propozycje mechanizmów zwiększających dyfuzję procesów rozwojowych na linii miasto – wieś Np. w dokumencie Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa strategia rozwoju kraju na str. 118 sprecyzowano, iż tworzenie warunków do dyfuzji obejmuje: „wyrównywanie szans edukacyjnych, zwiększanie dostępności transportowej każdego miejsca w kraju, likwidowanie groźby wykluczenia cyfrowego, ale również wspieranie biegunów wzrostu (metropolie i ośrodki regionalne). Ponadto, wyzwaniem jest też budowanie endogenicznych potencjałów wzrostu w ośrodkach peryferyjnych, również po to, aby zwiększyć możliwości absorpcji przez nie impulsów rozwojowych płynących z biegunów wzrostu”).

Z kolei w KPZK 2030 na str. 92 – 93 wskazano, iż „instrumentami dyfuzji procesów rozwojowych, które będą silniejsze w bliskim sąsiedztwie centrów rozwoju gospodarczego, a słabsze w miarę oddalania się od nich, są:

- rozwój sieci komunikacyjnych pomiędzy ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi wraz z tworzeniem i rozbudową węzłów przesiadkowych transportu kołowego i kolejowego i dzięki temu poprawa wahadłowej mobilności przestrzennej mieszkańców obszarów wiejskich,
- podwyższenie atrakcyjności obszarów wiejskich jako miejsc lokowania inwestycji gospodarczych, w szczególności dzięki skoordynowaniu lokalnych i regionalnych inwestycji infrastrukturalnych z budową sieci dróg,
- poprawa jakości usług publicznych i dostępu do tych usług (zlokalizowanych na obszarach wiejskich, a także w miastach różnego typu), w tym w szczególności wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług edukacyjnych dla mieszkańców obszarów wiejskich”.

W DSRK na str. 113 wskazano jako możliwe kierunki wspierania dyfuzji na linii miasto – wieś:

- „Tworzenie kanałów dyfuzji pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi rozwiązania instytucjonalne pozwalające na integrację sieci transportu,
- Tworzenie sieci współpracy pomiędzy samorządami miejskimi, a tymi z obszarów wiejskich.
- Dostarczanie bodźców przedsiębiorstwom miejskim do współpracy z firmami zlokalizowanymi na obszarach wiejskich”.

KPZK rozwija i doprecyzowuje zapisy w odniesieniu do relacji pomiędzy procesami rozwoju w miastach i na obszarach wiejskich (s. 8). Zapisy KPZK wzmacniają więc nasze wcześniejsze uwagi.

REKOMENDACJA: Dokładniej opisać ZIT i uwzględnić sugestie wpływające z Założeń KPM. Przy ocenie spójności RPO WL ze SRWL pisaliśmy o zbyt mało szczegółowym opisie w programie operacyjnym ZIT. KPZK formułuje interesujące rekomendacje w tym zakresie, a także sugeruje uwzględnienie zapisów krajowej polityki miejskiej – odwołań do niej w RPO brak. I tak, na poziomie KPZK padają sugestie racjonalnego zagospodarowania przestrzeni miejskiej poprzez wysokiej jakości przestrzenie publiczne, zintegrowane systemy transportu oraz przeciwdziałanie zanieczyszczeniu środowiska i suburbanizacji (s. 38). RPO WL powinien w większym stopniu do tych kwestii się odwoływać.

REKOMENDACJA: W RPO WL w większym stopniu należy odnieść się do problemów rozwojowych Chełma, Zamościa, Białej Podlaskiej oraz Puław. Skoro nie mają wchodzić do ZIT, ale mają być obszarem realizacji SIT, to trzeba te SIT doprecyzować i nie zostawiać tutaj pełnej swobody samorządom tych miast, gdyż chodzi m.in. o to, aby miasta te pełniły rolę swoistych buforów dla procesów związanych z modernizacją rolnictwa, tj. aby przyjmowały ludność tracącą zatrudnienie w tym sektorze, stąd konieczność skoncentrowania działań w ramach SIT m.in. na tworzeniu miejsc pracy.

6.8 Ocena spójności RPO WL na lata 2014-2020 z 9 strategiami zintegrowanymi służącymi realizacji założeń rozwojowych Strategii Rozwoju Kraju 2020

Przeprowadzona analiza RPO WL 2014 – 2020 oraz 9 strategii zintegrowanych służących realizacji założeń rozwojowych SRK 2020 pozwala stwierdzić, iż zasadniczo dokumenty te są niesprzeczne.

Cele RPO WL 2014 – 2020 co do zasady wpisują się w cele Strategii innowacyjności i efektywności gospodarki. Dowodem na wpisywanie się RPO WL 2014 – 2020 w „ducha” strategii może być natomiast fakt, iż autorzy dokumentu w ramach istniejących rozwiązań starają się wypracować jak najlepsze i możliwie najprzystajniejsze rozwiązania dla innowacyjnej gospodarki.

Ponadto, obserwuje się pełną spójność RPO WL 2014 ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego, a także tymi kwestiami poruszonymi w Strategii Rozwoju Transportu, które mogą być realizowane z poziomu województwa.

Jeśli chodzi o Strategię Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko, to zapisy RPO WL 2014 – 2020 w całości wpisują się w dwa z trzech jej celów: „Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska” oraz „Poprawa stanu środowiska”.

Wreszcie, RPO WL 2014 – 2020 jest spójny z dokumentem Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa w kwestiach związanych z podnoszeniem jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości, włączeniem społecznym mieszkańców wsi, infrastrukturą, ochroną środowiska oraz dostosowaniem do zmian klimatu.,

Z oczywistych względów, trudno znaleźć w RPO WL 2014 – 2020 bezpośrednie przełożenie zapisów Strategii Sprawne Państwo oraz Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP. Oba akty obejmują kwestie o doniosłym znaczeniu dla całego kraju i z tego też względu realizowane są na poziomie państwa, zaś spójność RPO WL z nimi ogranicza się niejako do nie bycia z nimi w sprzeczności. Wreszcie, interesujący jest związek RPO WL 2014 -2020 z Krajową strategią rozwoju regionalnego – Regiony Miasta Obszary wiejskie. RPO WL 2014 – 2020 jest bowiem jednym z narzędzi jej realizacji, idealnie wpisując się w jej hasłowe cele: konkurencyjność, spójność i sprawność – wydaje się, iż cała konstrukcja dokumentu jest im podporządkowana.

7 OCENA UWZGLĘDNIENIA W PROGRAMIE OPERACYJNYM CELÓW POLITYK HORYZONTALNYCH

Poniższy rozdział odpowiada na pytanie badawcze: Czy i w jakim zakresie zapisy RPO uwzględniają i przyczyniają się do realizacji celów polityk horyzontalnych, w tym zasad: równości płci, równości szans oraz zrównoważonego rozwoju.

Zgodnie z zapisami programowymi realizacja RPO ma przyczynić się do realizacji następujących celów horyzontalnych Strategii Europa 2020:

1. Zasady zrównoważonego rozwoju,
2. Zasady równości szans,
3. Zasady równości płci.

7.1 Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania

W ramach przygotowywania diagnozy oraz całego programu wzięto pod uwagę zasady równości szans płci, niedyskryminacji oraz zrównoważonego rozwoju w znacznym stopniu.

Opis realizacji zasady zrównoważonego rozwoju należy uznać za niewystarczający.

Przedstawiono wyczerpujący opis statystyczny stanu środowiska w województwie oraz określono potrzeby regionu wynikające z diagnozy. Wskazano OP dedykowane realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. Uwzględniono także sposób horyzontalnego wdrażania zasady w pozostałych osiach w ramach oceny i kontroli realizowanych projektów. Monitorowanie realizacji zasady odbywać się będzie poprzez wskaźniki produktu oraz wskaźniki rezultatu strategicznego.

Nie przedstawiono jednak enumeracji obszarów interwencji podlegających zasadzie zrównoważonego rozwoju. REKOMENDACJA: Zaleca się uzupełnienie opisu sposobu wdrażania zasady poprzez wskazanie konkretnych PI, w ramach których zasada będzie realizowana łącznie ze wskazaniem tych PI (infrastrukturalnych), w których kryterium przynajmniej neutralnego wpływu będzie miało charakter kryterium dostępu. Zaleca się również zestawienie informacji finansowych dotyczących udziału alokacji przeznaczonej na realizację enumerowanych PI, realizujących w sposób pozytywny bądź neutralny cele zasady zrównoważonego rozwoju w ogóle alokacji Programu.

Realizacja celów zasady równości szans i niedyskryminacji została wzięta pod uwagę w ramach przygotowania diagnozy oraz całego programu w znaczącej części. Nie przedstawiono jednak w sposób wyczerpujący opisu statystycznego sytuacji grup dyskryminowanych w ramach diagnozy obszarów tematycznych, w których realizowane będą cele zasady równości szans płci i niedyskryminacji. Nie określono także potrzeb grup docelowych enumerowanych kategorii.

REKOMENDACJA: Zaleca się uzupełnienie RPO o te elementy.

Mimo, iż wskazano sposoby monitorowania, ewaluacji i kontroli wdrażania celów zasady równości szans płci i zasady niedyskryminacji, nie określono, w jaki sposób wnioski z monitoringu i ewaluacji wpłyną na korektę założeń. REKOMENDACJA: Zaleca się więc, zestawienie PI realizujących zasadę równości szans płci i niedyskryminacji zarówno w ujęciu pozytywnym jak i neutralnym oraz zestawienie planowanych wydatków finansowych w ramach alokacji przewidzianych dla poszczególnych PI.

Zapisy ewaluowanego dokumentu nie precyzują, czy w ramach przygotowywania programu wzięto pod uwagę opinię i zalecenia podmiotów zarówno z sektora instytucjonalnego, jak i sektora non-profit, zaangażowanych w ramach statutowej działalności w promocje i realizowanie zadań

przedmiotowych zasad horyzontalnych. Wskazuje się jednak na konieczność zaangażowania tych podmiotów w prace KE w trakcie wdrażania programu.

Stopień, w jakim zapisy RPO przyczyniają się do realizacji zrównoważonego rozwoju na płaszczyźnie społecznej, a w jakim na płaszczyźnie środowiska naturalnego: Zgodnie z zapisami Programu realizacja zasady zrównoważonego rozwoju skupiać się będzie na środowisku jako niezbędnej podstawie, gospodarce – niezbędnym narzędziu i dobrej jakości życia dla wszystkich mieszkańców regionu jako najważniejszy cel zrównoważonego rozwoju. Zaspokajanie bieżących potrzeb przy jednoczesnym zmniejszeniu wpływu działalności człowieka stanowi wyzwanie wymagające wypracowania nowego podejścia. Nadrzędnym elementem tego wyzwania jest ochrona środowiska życia i środowiska fizycznego, w tym zasobów naturalnych, procesów i równowagi w środowisku. Działania IZ będą skupiały się na ograniczeniu zjawiska globalnego ocieplenia, zatrzymaniu procesu zanikania różnorodności biologicznej, kontrolowaniu i ograniczeniu emisji trwałych zanieczyszczeń.

Aspekt społeczny zrównoważonego rozwoju zakłada wsparcie ze strony społeczeństwa, jego zaangażowanie w rozwiązywanie różnego rodzaju kwestii oraz udział w procesie decyzyjnym na różnych szczeblach. Ponadto zakłada również zwalczanie ubóstwa poprzez zwiększanie zatrudnienia, poprawę bezpieczeństwa oraz działania przeciwko dyskryminacji. Zapisy programu nie określają jednak, w jaki sposób wdrażana będzie zasada „zanieczyszczający płaci”.

7.2 Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu

Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie monitorowania i ewaluacji programu należy uznać za niewystarczający. Mimo, iż wskaźniki monitorowania świadczą o realizacji zasady w projekcie to jednak trudności monitorowania horyzontalnego wdrażania polityk horyzontalnych dotyczyć będą przedsięwzięć, w których zasady horyzontalne realizowane będą w stopniu co najmniej neutralnym, bez tzw. akcji pozytywnych (zerowyjedynekowe kryterium dostępu) a udział grup enumerowanych w zasadzie równości szans płci i niedyskryminacji oraz udział kwestii zrównoważonego rozwoju nie będzie monitorowany na poziomie wskaźników. REKOMENDACJA: Zaleca się wprowadzenie do systemu kontroli projektu odpowiednich procedur sprawdzających zgodność z zasadami horyzontalnymi. W przypadku realizacji projektów objętych wskaźnikami monitorowania realizacji celów przedmiotowych polityk horyzontalnych zaleca się wpisanie do planu ewaluacji badania oceniającego jakościowy aspekt wpływu na cele horyzontalne.

REKOMENDACJA: Wydaje się konieczne, już na etapie programowania wskazanie konkretnych zapisów określających, w jaki sposób wdrażane będą ewentualne wnioski z monitoringu i ewaluacji.

7.3 Przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych

W ramach programu operacyjnego przewidziano konkretne działania lub instrumenty służące realizacji zasad horyzontalnych. Przedstawiono konkretne typy działań realizujące cele zasady równych szans i niedyskryminacji.

W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju wskazano na kryteria dostępu oraz wskaźniki monitorowania programu jako podstawowe instrumenty realizujące cele przedmiotowych polityk. Podkreślono horyzontalność stosowania kryteriów dostępu. Wskaźniki monitorowania ograniczone będą jednak tylko do wybranych PI EFRR.

W przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji założono, iż instrumentem wdrażania celów polityki horyzontalnej będą kryteria dostępu, wskaźniki monitorowania oraz specjalnie dedykowane grupom dyskryminowanym konkursy tematyczne w ramach poszczególnych OP, współfinansowanych z EFS.

Brak przeznaczenia określonej puli alokacji na realizację celów poszczególnych polityk horyzontalnych uniemożliwia ocenę adekwatności zaplanowanych środków.

8 OCENA SYSTEMU REALIZACJI I POTENCJAŁU ADMINISTRACYJNEGO

Poniższy rozdział odpowiada na pytanie badawcze 5: Czy i w jakim zakresie istniejący układ instytucjonalny, w tym dostępne zasoby ludzkie, jest wystarczający do realizacji założeń i celów programu operacyjnego?

8.1 Ocena adekwatności potencjału ludzkiego i zdolności administracyjnych

Wdrożenie i realizacja programu będą zagrożone bez odpowiednich zasobów, organizacji i zdolności związanych z zarządzaniem i administrowaniem. Głównym zadaniem ewaluatora w tej części badania była zatem ocena potencjału administracyjnego, w tym zasobów ludzkich instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie RPO na lata 2007-2013 oraz komponentu regionalnego POKL.

W chwili obecnej rozdział poświęcony systemowi instytucjonalnemu RPO na lata 2014-2020 nie jest wypełniony treścią. REKOMENDACJA: Należy opracować tę część RPO zgodnie z *Szablonem...* (sekcja 7).

Z punktu widzenia efektywności przygotowania przyszłego okresu programowania, wydaje się, iż najefektywniejszym rozwiązaniem będzie dostosowanie już istniejących struktur do wdrażania funduszy z perspektywy 2014-2020. Pozytywnie należy zatem ocenić deklarację w RPO, iż w przyszłej perspektywie finansowej zostaną wykorzystane mechanizmy i doświadczenia wypracowane w perspektywie 2007-2013, a także bazowanie na istniejących strukturach związanych z wdrażaniem funduszy europejskich. Takie rozwiązanie powinno pomóc rozpocząć merytoryczną pracę w zakresie wdrażania funduszy (tj. skrócić czas potrzebny na przygotowywanie procedur, struktur itp.). W istniejące instytucje wdrażania funduszy UE oraz w osoby w nich zatrudnione „inwestuje się” pod kątem odpowiedniego przygotowania do wykonywania zadań od przeszło 9 lat, co doprowadziło do zbudowania poważnego kapitału w tym obszarze.

Układ instytucjonalny RPO na lata 2014-2020 powinien w maksymalnym stopniu wykorzystać zasoby wypracowane w obecnej perspektywie: kadrowe, organizacyjne, komunikacyjne. Takie rozwiązanie jest rekomendowane ze względu na:

1. Duże doświadczenie w wdrażaniu EFS i EFRR poszczególnych jednostek,
2. Wysoki potencjał kadrowy – zarówno pod względem stanu zatrudnienia (ocenianego w jednostkach jako wystarczający), jak też duże doświadczenie pracowników poszczególnych jednostek w obszarze obsługi wniosków i merytoryczne,
3. Wyprecyzowanie pracowników w zakresie obsługi różnego typu projektów,
4. Wypracowane w ostatnich latach elastyczne zarządzanie kadrami,
5. Przetarte ścieżki komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej między jednostkami,
6. Krótki czas, jaki pozostał do momentu uruchomienia programu (wdrożenie nowych struktur będzie czasowo- kosztochłonne, a przy tym może opóźnić proces desygnacji),
7. Konieczność zamknięcia obecnej perspektywy, co przy znacznych zmianach w strukturze spowoduje wzrost kosztów oraz wymagać będzie więcej czasu, przy większych zasobach,

8. Dotychczasowe skuteczne budowanie wizerunku poszczególnych jednostek jako podmiotów obsługujących środki unijne: UMWL dla beneficjentów instytucjonalnych, LAWPA – przedsiębiorców, WUP oraz DEFS – dotyczący zasobów ludzkich,
9. Dobrze oceniane przygotowanie techniczne jednostek (wyposażenie, sprzęt), możliwość zbudowania nowych systemów informatycznych na bazie doświadczeń z obecnej perspektywy (warto zwrócić uwagę na to, iż systemy informatyczne np. w UMWL i WUP w sposób ciągły ewoluowały – były rozbudowywane i ulepszone; niewątpliwie te doświadczenia warte są wykorzystania na etapie przygotowania nowej perspektywy).

Jeżeli w strukturach wdrażania RPO IZ przyjmie rozwiązanie polegające na przekazaniu części odpowiedzialności innym instytucjom, zasadne jest, aby podmioty te posiadały duży zakres samodzielności i kompetencji. Takie rozwiązanie:

- Usprawni realizację zadań w instytucjach,
- Pozwoli w największym stopniu wykorzystać potencjał poszczególnych podmiotów (zarówno merytoryczny, ale też organizacyjny – każda instytucja będzie mogła podejmować decyzje zgodne z tym potencjałem i kulturą organizacji),
- Usprawni komunikację między podmiotami (w strukturze komunikacja będzie zatem odbywała się bezpośrednio pomiędzy IZ i IW),
- Skróci ścieżki decyzyjne w sytuacjach, kiedy decyzja będzie miała charakter międzyinstytucjonalny.

Wskazać można też zagrożenia dla systemu zarządzania i wdrażania RPO 2014-2020:

- Ryzyko rotacji kadr

Znaczące zmiany w systemie zarządzania mogą spowodować odpływ doświadczonych pracowników. Szczególnie początek wdrażania kolejnej perspektywy może nieść to ryzyko, gdyż wraz z uruchomieniem środków wzrośnie zapotrzebowanie na konsultantów przygotowujących dokumentację projektową. Doświadczeni pracownicy IZ mogą tutaj mieć szczególne szanse. Ryzyko negatywnego wpływu odchodzenia doświadczonych pracowników z urzędu na efektywność systemu administracyjnego będzie tym większe, że po stronie IZ planuje się pozostawienie całości zadań związanych z merytoryczną oceną wniosków o dofinansowanie. Bez doświadczonych pracowników będzie to niemal niemożliwe. REKOMENDACJA: Czynnikiem zmniejszającym ryzyko rotacji kadr jest satysfakcjonujący poziom płac, adekwatny jednocześnie do zakresu i ilości wykonywanych obowiązków, a także odpowiedni system motywacyjny, zależny m.in. od jakości wykonywanych zadań i poziomu odpowiedzialności.

- Dwufunduszowość oraz różnice między EFRR i EFS

W kontekście nowej perspektywy finansowej ryzykiem są różnice między wdrażaniem wsparcia w ramach RPO oraz regionalnego komponentu PO KL. Wynikają one nie tylko z różnego zakresu i charakteru projektów (infrastrukturalne versus miękkie), ale także z różnego podejścia do sposobu wdrażania i rozliczania. Biorąc pod uwagę, że w przyszłej perspektywie system w dużym stopniu bazować będzie na doświadczeniu kadr z wdrażania RPO i komponentu regionalnego PO KL, a także zakładając, że RPO na lata 2014-2020 będzie łączył środki EFRR i EFS w ramach jednej OP – należy szczegółowo określić sposoby wdrażania takich działań. Warto również zadbać o właściwe przygotowanie kadr nie tylko poprzez szkolenia, ale także wymianę informacji i doświadczeń pracowników zajmujących się środkami EFRR i EFS. REKOMENDACJA: Konieczne będzie połączenie wiedzy i doświadczenia we wdrażaniu obu funduszy, wypracowanie procedur, które będą jasne dla beneficjentów korzystających w ramach jednego programu (RPO WL 2014-2020) ze środków z dwóch funduszy.

- Wymiar terytorialny

Jednym ze sposobów wydatkowania środków mogą być Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Wyzwaniem będzie wypracowanie takiego modelu współpracy w ramach ZIT, który pozwoli na wyselekcjonowanie projektów o odpowiedniej jakości i oddziaływaniu. REKOMENDACJA: Warto wykorzystać doświadczenia z obecnego okresu programowania w opracowaniu kryteriów oceny projektów w ramach ZIT, a także opracowaniu procedur oceny wniosków o dofinansowanie (kto bierze udział w ocenie merytorycznej, w jakich sytuacjach korzysta się z ekspertów zewnętrznych, jakie wymagania stawia się wobec takich osób)

- Rozbudowa IZ o funkcje związane z certyfikacją wydatków

Institucjom zarządzającym powierzone zostaną zadania związane z certyfikacją wydatków do Komisji Europejskiej. Warunkiem niezbędnym dla pełnienia przez instytucję zarządzającą tych zadań jest zapewnienie rozdzielenia realizacji zadań zarządczo - kontrolnych od certyfikacji⁴⁷. Są to zadania nowe, wymagające zmian w strukturach UMWL i odpowiedniego przygotowania pracowników.

8.2 Ocena sposobu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów

Zgodnie z Szablonem... sekcja w RPO traktująca o redukcji obciążeń dla beneficjentów, powinna zawierać informacje na temat:

1. głównych źródeł obciążeń w latach 2007-2013,
2. głównych działań już podjętych w celu zmniejszenia obciążeń w latach 2014-2020,
3. zakresu dalszych redukcji, odnosząc się do danych statystycznych, wyników ewaluacji i analiz.

W projekcie RPO nie wskazano bezpośrednio głównych źródeł obciążeń w latach 2007-2013, ale przedstawiono działania podejmowane przez IZ, opisując również korzyści, jakie odnosi beneficjent w wyniku ich wprowadzenia. W RPO zadeklarowano również, iż w nowej perspektywie finansowej wykorzystywane będą sprawdzone rozwiązania, a także kolejne działania, mające służyć usprawnieniu wdrażania Programu i zmniejszeniu obciążeń administracyjnych dla beneficjentów. W świetle analiz najczęściej pojawiających się problemów w latach 2007-2013 i potrzeb beneficjentów (badania ilościowe) pozytywnie należy ocenić działania IZ związane z:

- Wprowadzeniem dwuetapowego systemu wyboru projektów (preselekcja) – co nie powoduje konieczności posiadania przez beneficjenta pełnej dokumentacji projektowej. Jest to istotne w świetle tego, iż przygotowanie dokumentacji aplikacyjnej to wg wnioskodawców, trudny i kosztowny proces, wymagający często korzystania z konsultantów zewnętrznych.
- Zamianą zaświadczeń na oświadczenia na etapie aplikowania – co odpowiada na potrzebę beneficjentów zmniejszania liczby dokumentów załączanych do wniosków o dofinansowanie oraz czasochłonnego pozyskiwania dokumentów z urzędów.
- Elastycznymi formami finansowania z rozbudowanym systemem zaliczkowym - w świetle barier finansowych, na jakie napotykają beneficjenci, rozbudowany system zaliczkowy jest dobrym rozwiązaniem. Jednocześnie beneficjenci sygnalizują potrzebę uproszczenia zasad rozliczania zaliczek.
- Wzmocnieniem działań informacyjno-promocyjnych – co jest istotne szczególnie na pierwszym etapie wdrażania Programu. REKOMENDACJA: Ze względu na sygnalizowaną przez wnioskodawców potrzebę merytorycznego wsparcia na etapie aplikowania, powinien

⁴⁷ Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa – (wstępny projekt)

zmienić się profil punktów informacyjnych RPO

- Wprowadzeniem zakazu zmiany zasad konkursu w trakcie jego trwania – co odpowie ma zgłaszany przez beneficjentów problem częstej zmiany wytycznych i dokumentacji.
- Wzmocnieniem wykorzystywania technik informacyjno – komunikacyjnych w relacjach pomiędzy instytucją a beneficjentem, ale także między instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie oraz wewnątrz instytucji – co usprawni i przyspieszy podejmowanie decyzji, a tym samym skróci np. etap oceny wniosków o dofinansowanie, lub etap rozliczania projektów.

Na kwestię długiego oczekiwania na decyzje IZ/IP/IP2 należy też spojrzeć z punktu widzenia obciążenia pracą pracowników tych instytucji. REKOMENDACJA: Wskazane jest opisanie głównych elementów zarządzania kadrami, które usprawnią proces realizacji Programu, np. zastosowanie mechanizmu elastycznego przemieszczania kadr w cyklu życia programu umożliwiającego sprawny przebieg procedur w okresach największych obciążeń i szybkie reagowanie na opóźnienia na poszczególnych etapach wdrażania, a z drugiej strony wykorzystanie doświadczeń pracowników znających projekty z wcześniejszych etapów realizacji.

REKOMENDACJA: Sugerujemy uzupełnienie opisu działań planowanych do realizacji w celu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów o opis działań, jakie instytucje systemu wdrażania nowego RPO będą kierować do swoich pracowników (podnoszenie kwalifikacji, wiedzy merytorycznej, ale też np. stosowania systemów motywacyjnych).

9 OCENA ZAŁOŻEŃ PROCESÓW MONITOROWANIA I EWALUACJI

9.1 Wstęp

W obecnym projekcie RPO WL 2014-2020 proces monitorowania i sprawozdawczości, a także ewaluacji został opisany w Rozdziale 7, w szczególności w sekcji 7.2.1. Dotychczas nieopisany został Podrozdział 7.1, który zgodnie z wytycznymi krajowymi⁴⁸ zawierać powinien identyfikację instytucji zaangażowanych w realizację programu. W przypadku podrozdziałów 7.2.1 oraz 7.2.2 zapisano, że dane kwestie nie dotyczą RPO WL.

Najistotniejszy więc podrozdział w tej części (7.1) wymaga uzupełnienia. REKOMENDACJA: W odniesieniu do wytycznych RPO, uzupełnień wymagają następujące elementy:

W odniesieniu do systemu monitorowania i sprawozdawczości (7.1.1):

- Informacje na temat odpowiedzialności IZ za prawidłowy przebieg procesu sprawozdawczości;
- Informacje nt. obowiązku monitorowania i sprawozdawczości na wszystkich poziomach instytucjonalnych wdrażania programu oraz przez wszystkich beneficjentów RPO WL;
- Informacje nt. prowadzenia monitorowania i sprawozdawczości na wszystkich poziomach instytucjonalnych wdrażania programu oraz przez wszystkich beneficjentów RPO WL;
- Informacje nt. oparcia monitorowania postępu rzeczowego projektów przede wszystkim o wskaźniki z listy wskaźników kluczowych;

W odniesieniu do systemu ewaluacji (7.1.2):

⁴⁸ Szablon Programu Operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem – wersja końcowa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2013, s. 37-38.

- Informacje nt. planów ewaluacji w systemie ewaluacji PO, które IZ ma przygotować na cały okres programowania i przedstawić do akceptacji KM nie później niż rok od przyjęcia PO (zgodnie z art. 104.1 CPR);
- Informacje nt. tego, w jaki sposób zapewniona zostanie koordynacja procesu ewaluacji działań finansowanych z EFS i EFRR;
- Informacje nt. tego, w jaki sposób wykorzystywane będą wyniki badań ewaluacyjnych.

9.2 Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego

W nadchodzącej perspektywie finansowej dobór wskaźników został w znacznej mierze zdeterminowany przez wprowadzenie WLWK. Lista ta w założeniu miała spowodować wyeliminowanie części potencjalnych słabych stron systemów monitoringowych, takich jak na przykład problem niemierzalności wskaźników. Skoro wskaźniki produktu proponowane dla poszczególnych PI mają być zgodne z tymi wskazanymi na WLWK, przeprowadzanie oceny pod kątem przejrzystości, wiarygodności statystycznej, agregowalności, dostępności i solidności (ang. robustness) w naszej opinii przestaje być zasadne.

Korzystanie jedynie z WLWK wiąże się z ograniczeniami, w szczególności dotyczącymi trudności doboru wskaźników adekwatnych do realizowanych działań, stąd czasem niezbędne może się okazać sięgnięcie do wskaźników spoza listy. Istotnym elementem oceny wskaźników staje się więc trafność wskaźników zaproponowanych spoza WLWK wobec zaproponowanej logiki interwencji.

System wskaźników zawarty w RPO WL 2014-2020, oparty na wskaźnikach zaczerpniętych z WLWK, należy uznać za nie w pełni kompletny. Znajdują się w nim wskaźniki produktu oraz wskaźniki rezultatu strategicznego, lecz nie wskazano wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także brak w nim źródeł pozyskiwania danych. REKOMENDACJA: Rekomenduje się uzupełnienie RPO w tym zakresie.

Zgodnie z *Szablonem...*, wskaźniki powinny być tak dobrane, aby były miernikiem adekwatnym do większości interwencji podejmowanych w ramach danego PI, umożliwiającym ocenę postępów wdrażania (por. efekty działania mierzone przez jeden wskaźnik).

Braki w RPO dotyczą również określenia celów pośrednich (2018), celów końcowych (2023), jak i KEW (ang. *key implementation steps*). W związku z tym nie jest możliwe dokonanie oceny realności wybranych celów pośrednich i końcowych, ani analizy ryzyka.

REKOMENDACJA: Sugerujemy również wprowadzić kwotę rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.

9.3 Ocena doboru wskaźników dla oceny realizacji celów pośrednich („kamieni milowych”)

W projekcie RPO WL 2014-2020 nie określono wartości celów pośrednich. Nie wspomina się też o monitorowaniu stopnia osiągnięcia kamieni milowych (celów pośrednich).

REKOMENDACJA: Rekomenduje się włączenie zapisu mówiącego, że postępy w zakresie kamieni milowych będą raportowane począwszy od sprawozdania rocznego przedkładanego do KE w 2017 (za rok 2016). Dodatkowo w roku 2017 i 2019 KE przedłożone zostaną raporty z postępów we wdrażaniu oraz w 2019 dokonana będzie ocena wykonania PO. Rekomendacje te są zgodne z wytycznymi z UP.

Ewaluator nie jest w stanie dokonać oceny realności wybranych celów pośrednich i końcowych, ani analizy ryzyka, ponieważ w przekazanej wersji RPO nie zostały określone cele pośrednie. REKOMENDACJA: Rekomendujemy uzupełnienie tych elementów RPO.

9.4 Ocena sposobów umożliwiających terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych

Ocena sposobów umożliwiających terminowe dostarczenie odpowiedniego zakresu danych jest utrudniona ze względu na brak informacji opisujących planowany system monitoringu i sprawozdawczości oraz systemu ewaluacji (sekcja 7.1). RPO nie określa dedykowanych rozwiązań organizacyjnych w tym zakresie, ani zadań przypisanych jednostkom/instytucjom uczestniczącym w procesach monitoringu i ewaluacji. Zapewnienie odpowiednich rozwiązań z zakresu terminowego dostarczania odpowiedniego zakresu danych jest szczególnie istotne w związku z nałożeniem obowiązku przedkładania KE m.in. rocznych sprawozdań z realizacji programu, uwzględniających dane finansowe, ogólne, specyficzne dla programu, wskaźników oraz wartości docelowych ujętych ilościowo.

Jednym ze sposobów umożliwiających terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych będzie niewątpliwie LSI wdrożony w oparciu o rozwiązania wdrożone w poprzednim okresie programowania 2007-2013. System ten powinien gromadzić dane komplementarne do danych zbieranych w ramach centralnego systemu informatycznego SL 2014 oraz zachować kompatybilność z SI 2014. Zakres danych SL 2014 jest w fazie standaryzacji⁴⁹. W programie brakuje jednak informacji o innych rozwiązaniach, jakie zostały zapewnione w odniesieniu do terminowego dostarczania odpowiedniego zakresu danych.

9.5 Ocena źródeł oraz metod generowania danych oraz sposobów służących zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych

W ocenianym projekcie RPO brak jest informacji pozwalających jednoznacznie odpowiedzieć na pytania o metody generowania danych, sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych czy spójność zaplanowanych narzędzi pozyskania i przechowywania danych. Podobnie jak w przypadku określenia sposobów umożliwiających terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych, zapisy programu odnoszą się do określenia zadań przypisanych jednostkom/instytucjom uczestniczącym w procesach monitoringu i ewaluacji programu oraz wskazania na komisyjne wymogi w zakresie realizacji procesu sprawozdawczości i ewaluacji.

Źródła oraz metody gromadzenia danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych zostały wstępnie zaproponowane przez ewaluatora w ramach wstępnej koncepcji procesu ewaluacji. Działania te obejmą m.in. konieczność utrzymywania ścisłej współpracy merytorycznej z kluczowymi instytucjami uczestniczącymi w procesach ewaluacji na poziomie regionalnym i krajowym (ROT, KOT, GUS, KJE), lepszą koordynację badań ewaluacyjnych realizowanych przez instytucje zewnętrzne, wprowadzenie skutecznych rozwiązań technicznych (w ramach m.in. lokalnego systemu informatycznego). Zaproponowane rozwiązania będą punktem wyjścia dla opracowania organizacji tych procesów na poziomie regionu.

9.6 Ocena zasobów ludzkich oraz potencjału instytucjonalnego systemu monitorowania i ewaluacji

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z Art. 44 CPR Instytucja zarządzająca zobowiązana jest do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji i postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji, należy zapewnić odpowiednie zasoby kadrowe, które będą realizowały zadania nowe w stosunku do bieżącego okresu programowania.

⁴⁹ Katalog gromadzonych danych ma zostać zawarty w dokumencie *Fiche No 17 Delegated Act on Data to be recorded and stored in computer form*. W odniesieniu do okresu programowania 2007-2013, zakres informacji ma zostać rozszerzony ze względu na m.in. poszerzenie katalogu użytkowników systemu oraz zwiększenie funkcjonalności systemu.

W projekcie programu nie określono potencjału administracyjnego instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie RPO, jednak należy się spodziewać, że zostanie to uzupełnione w sekcji 7.1. W tym miejscu rekomendujemy możliwie szczegółowe zapisy, powołanie się m.in. na doświadczenia pracowników JE z realizacji procesu ewaluacji w latach 2007-2013⁵⁰. Projekt nie uwzględnia informacji na temat obowiązków JE. Należy więc też w uzupełnianych sekcjach wpisać zadania JE na poziomie realizacji konkretnych funkcji, jakie pracownicy JE będą pełnić w różnych etapach realizacji procesu ewaluacji, m.in. uczestnictwo w wyborze tematów na badania ewaluacyjne, organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych dla ewaluacji, upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji itp. Należy również opisać ewentualne plany w zakresie przeprowadzania szkoleń i innych inicjatyw mających na celu rozwój kompetencji pracowników JE, w zakresie m.in. metodologii badań ewaluacyjnych.

Konieczne jest również doprecyzowanie roli innych instytucji, jakie będą uczestniczyć w procesach monitorowania i ewaluacji, w tym m.in. Komitetu Monitorującego (np. sposób wyboru członków KM, zakres obowiązków w zakresie ewaluacji), grup zadaniowych powoływanych przez IZ (np. skład osobowy tych grup, zakres wpływu na kształtowanie procesu ewaluacji), GUS, ROT i KFT. Warto również odnieść się do sposobów na zapewnienie skutecznej komunikacji pomiędzy JE a poszczególnymi uczestnikami procesów monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji.

⁵⁰ Biorąc pod uwagę rozszerzenie wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu zapewne konieczne będzie również rozszerzenie zespołu zajmującego się ewaluacją wobec zasobów pełniących podobne funkcje w poprzednim okresie programowania.

10 WNIOSKI I REKOMENDACJE

Lp.	Wniosek wynikający z badania / nr strony w Raporcie	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy / oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji
1.	W Tabeli 24 dokonano identyfikacji tematycznych warunków ex-ante dla programu. Nie wskazano jednak planowanej daty przyjęcia przez Zarząd Województwa nowej RSI. Wskazane daty uległy dezaktualizacji gdyż wskazują terminy realizacji „do końca 3 kwartału 2013 r.” W RPO opisano spełnienie ogólnych warunków ex-ante wyłącznie na poziomie krajowym. Brak jest samooceny spełnienia warunków ogólnych ex-ante i Tabeli 25.	Rekomenduje się dokonanie opisu spełnienia warunkowości ex-ante w suplemencie do programu.	W Tabeli 26 należy wprowadzić informację o etapie przygotowania prognozy OOS dla projektu RSI na lata 2014-2020. Rekomenduje się wprowadzenie terminu przyjęcia przez Zarząd Województwa RSI. Proponujemy dokonanie opisu spełnienia warunków ogólnych ex-ante w formie Tabeli 24 oraz ocena ich spełnienia, a następnie zgodnie z samooceną Tabeli 25.	IZ	SEKCJA 9. WARUNKOWOŚĆ EX ANTE zostanie przygotowana zgodnie z <i>Szablonem</i> ...
2.	W opisie OP 1 nie opisano problemu Niska konkurencyjność przedsiębiorstw. Brak danych statystycznych opisujących problem. Wskaźnik rezultatu strategicznego nie odpowiada w pełni na wskaźnik z UP wskazujący na podział na sektor przedsiębiorstw i sektor rządowy. Tabela 3 i 5 nie jest dostosowana do aktualnego wzoru z Szablonu projektu programu gdzie wprowadzone są drobne zmiany co do tytułu tabel i liczby kolumn. W RPO wskazano, że tryb pozakonkursowy będzie realizowany dla PI 1.1 i PI 1.2. Uzasadnienie do opisu nie określa, jakie typy interwencji w ramach PI będą wybierane w trybie pozakonkursowym	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 1 i zmianę w systemie wskaźników OP. Opis należy uzupełnić w zakresie uzasadnienia trybu pozakonkursowego dla OP 1. Należy poprawić nazwy Tabel 3 i 5 zgodnie z Szablonem programu i wprowadzić wskaźnik UP odpowiadający dla PI, data wartości docelowych powinna ulec zmianie z 2022 na 2023 rok.	Należy uzupełnić diagnozę o informacje z Diagnozy lubelskiego rynku innowacji oraz Analizy SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020. Proponuje się dodanie wskaźnika produktu: (CI) Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje. Należy uzupełnić wskaźnik strategiczny dla PI 1.1. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB: ogółem (a), sektora rządowego i szkolnictwa wyższego (b), sektora przedsiębiorstw (c).	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 1 zostanie przygotowana zgodnie z <i>Szablonem</i> ...
3.	Wskaźnik produktu Liczba utworów z zasobów publicznych zdigitalizowanych i udostępnionych on-line [szt.] nie został wybrany do realizacji. Brak adekwatnego wskaźnika rezultatu strategicznego dla PI 2.3 odpowiadającego wskaźnikowi z UP: Odsetek osób korzystających z internetu w	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 1 i zmianę w systemie wskaźników OP.	Należy uzupełnić diagnozę o dane z zaproponowanych źródeł (rozdz. 4.1). W ramach OP 2 realizowane będą działania mogące pozytywnie oddziaływać na wskaźnik z UP: Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną. Brak jest jednak dostępnych wskaźników strategicznych na stronach instytucji statystycznych odpowiadający wprost na wskaźnik z UP. Proponuje się wprowadzenie wskaźnika	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 2 zostanie przygotowana zgodnie z <i>Szablonem</i> ...

Lp.	Wniosek wynikający z badania / nr strony w Raporcie	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy / oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji
	kontaktach z administracją publiczną.		rezultatu strategicznego dla PI 2.3. Odsetek przedsiębiorstw korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną (%), źródłem danych będzie GUS.		
4.	W diagnozie dla OP 3 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1).	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 3 i zmianę w systemie wskaźników OP.	Należy uzupełnić diagnozę o dane z GUS, liczba zarejestrowanych i wyrejestrowanych firm. Rekomenduje się uzupełnienie opisu o dane z raportu Kierunki rozwoju przedsiębiorstw w województwie lubelskim, 2011 i Analizy SWOT dla województwa lubelskiego. W OP3 (PI 3.1-PI 3.4) rekomenduje się dodanie wskaźnika rezultatu strategicznego dla CT3 Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym jako % PKB). Wartość wskaźnika za 2011 r. według danych GUS wynosi 8,8%	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 3 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...
5.	W diagnozie dla OP 7 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1). Wskaźnik rezultatu strategicznego dla PI 5.2 nie w pełni odpowiada na wskaźnik z UP: Pojemność obiektów małej retencji wodnej (dam ³). Wskaźnik produktu dla PI 5.2 nie spełnia tego wymagania. W ramach PI 6.1. należy dodać wskaźnik dotyczący zwiększenia efektywności modernizowanych zakładów. Brak wskaźnika produktu dla PI 6.4. W RPO wskazano, że tryb pozakonkursowy będzie realizowany dla PI 6.1. Uzasadnienie do opisu nie określa, jakie typy interwencji w ramach PI będą wybierane w trybie pozakonkursowym.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 7, zmianę w systemie wskaźników OP, wprowadzenie kategorii. Wprowadzenie uzasadnienia do trybu wyboru pozakonkursowego.	W diagnozie należy wskazać łączną Pojemność obiektów małej retencji wodnej w regionie. Należy uzupełnić opis osi i analizę SWOT o problem unieszkodliwiania azbestu wraz z wskazaniem interwencji odpowiadających na ten zdiagnozowany problem w ramach PI 6.1. W OP 7 wskaźnik rezultatu strategicznego dla PI 5.2: Zbiorniki wodne – pojemność całkowita (m ³) nie odpowiada wskaźnikowi z UP dla CT5: Pojemność obiektów małej retencji wodnej (dam ³). Proponuje się zastąpienie tego wskaźnika wskaźnikiem Pojemność obiektów małej retencji wodnej (dam ³). Z uwagi na konieczność pomiaru efektów inwestycji w ramach PI 6.1 należy dodać dane dotyczące wskaźnika odnoszącego się do zwiększenia efektywności modernizowanych zakładów, czyli Liczba rozbudowanych/zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów. Proponuje się pozostawienie wskaźnika rezultatu 6.1 Udział odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w masie wszystkich zebranych odpadów komunalnych w skali kraju w ciągu roku (%). Według danych GUS, wartość bazowa dla 2011 roku wyniosła 9,3%. Proponuje się raportować wskaźnik z częstotliwością raz na rok. Uzasadnieniem zastosowania trybu pozakonkursowego będzie realizacja na poziomie regionalnym dyrektywy 2008/98/WE oraz wdrożenie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 7 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...

Lp.	Wniosek wynikający z badania / nr strony w Raporcie	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy / oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji
			mechaniczno - biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych.		
6.	W diagnozie dla OP 8 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1).	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 8, zmianę w systemie wskaźników OP. Wprowadzenie uzasadnienia do trybu wyboru pozakonkursowego.	Należy uzupełnić diagnozę o dane statystyczne o potencjale obiektów kultury i zagrożeniu ich dekapitalizacją, diagnozę o wskazanie danych statystycznych obrazujących problem emisji zanieczyszczeń powietrza z różnych źródeł. Rekomenduje się wprowadzenie źródła danych dla wskaźnika produktu PI 6.5.: Łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów (ha) i Nowa otwarta przestrzeń na obszarach miejskich (m ³): „IZ/beneficjenci”. W sekcji 2.A.2.2 należy wprowadzić krótki opis zasad zapewniających wybór projektów. Należy wprowadzić opis potencjalnych preferencji wyboru projektów: projekty wzmacniające powiązania pomiędzy ponadlokalne w tym w ZIT; projekty przyczyniające się do powstawania miejsc pracy; projekty przyczyniające się do poprawy jakości edukacji kulturalnej. Rekomenduje się wprowadzenie preferencji projektów realizowanych zgodnych z wymogami dokumentów referencyjnych Najlepszych Dostępnych Technik (BAT).	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 8 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...
7.	W opisie OP 9 zidentyfikowane zostały istotne braki w diagnozie, w szczególności przy opisie problemu złego stanu sieci drogowej oraz niedostatecznych parametrów. Brakuje danych pokazujących stan sieci komunikacyjnej w regionie.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP.	Sugeruje się wprowadzenie danych obrazujących zły stan sieci komunikacyjnej i na tej podstawie oprzeć uzasadnienie podjęcia interwencji w tym zakresie.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 9 – uwzględnienie wniosków ewaluatora
8.	Opis OP 10 zawiera braki w części diagnostycznej. Projekt RPO odwołuje się do nielicznych danych, które w obszarze rynku pracy są łatwo dostępne. Brakuje danych pokazujących aktualne problemy na regionalnym rynku pracy, które uzupełniły by opisy.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dane statystyczne odwołujące się do wskazanych problemów rynku pracy.	Sugeruje się wprowadzenie danych obrazujących niekorzystną sytuację lubelskiego rynku pracy i brak widocznej poprawy w ostatnich latach.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 10 – uwzględnienie wniosków ewaluatora
9.	W diagnozie dla OP 12 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1). Wskaźnik produktu dla PI 9.4. Liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem nie obejmuje większości typów interwencji i grup docelowych objętych wsparciem pomocy społecznej: matki rodzin	Rekomenduje się uzupełnienie opisu statystycznego w oparciu o źródła wskazane w raporcie. Wprowadzenie komplementarnego	Uzupełnienie opisu powinno wskazywać na wskaźniki dyspersji w zakresie dostępu do usług, trendy społeczne dziedziczenia biedy, nasycenie (brak miejsc) w ośrodkach pieczy zastępczej, itp. Wprowadzenie wskaźnika jako wspólnego wskaźnika produktu - wskaźnika podstawy dla CT9. Wskaźnik „Liczba usług społecznych zrealizowanych w programie	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 12 uwzględnienie wniosków ewaluatora

Lp.	Wniosek wynikający z badania / nr strony w Raporcie	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy / oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji
	wielodzietnych, osoby obarczone opieką nad osobami zależnymi, młodzież, etc. Wskaźniki produktu PI 9.7. nie umożliwiają pomiaru efektywności kosztowej realizowanej interwencji.	wskaźnika produktu, w celu kompletności pomiaru efektów w brzmieniu: Liczba osób, które podjęły kształcenie, szkolenie lub poszukujących pracy po opuszczeniu programu jako podstawy. Odpowiada ona bowiem efektom aktywizacji społecznej ku poprawie zatrudnialności.	na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym” stanowić on będzie uzupełniający miernik do zaproponowanej palety wskaźników produktu, umożliwiając w ten sposób pomiar efektu interwencji również w ujęciu kosztowym.		
10.	W opisie OP 13 brak danych statystycznych w obszarze niskiej dostępności i upowszechnienia edukacji przedszkolnej. Jedynie zasygnalizowano problem, który wydaje się kluczowy dla regionu. Podobna sytuacja występuje przy diagnozie problemu dysproporcji w jakości usług edukacyjnych.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dane statystyczne odwołujące się do wskazanych problemów edukacji.	Sugeruje się wprowadzenie danych obrazujących niekorzystną sytuację w obszarze upowszechnienia edukacji przedszkolnej oraz w kwestii widocznych dysproporcji w jakości usług edukacyjnych.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 13 – uwzględnienie wniosków ewaluatora
11.	W diagnozie dla OP 14 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1).	Rekomenduje się uzupełnienie opisu statystycznego w oparciu o źródła wskazane w raporcie	Uzupełnienie opisu powinno wskazywać na wskaźniki dyspersji w zakresie dostępu do usług, oraz wskaźniki koncentracji biedy przy nasyceniu podaży instytucji społecznych i zdrowotnych, itp.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 14 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...
12.	W opisie OP 15 nie zostały opisane problemy, na które może oddziaływać PT. W systemie wskaźników PT brak jest zalecanych wskaźników produktu EFS dla PT.	Rekomenduje się uzupełnienie Sekcji w zakresie problemów, na które może oddziaływać PT. Należy uzupełnić system wskaźników OP.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o opis problemów związanych z zapewnieniem prawidłowej realizacji Programu, na które może oddziaływać PT. Zaleca się uzupełnienie OP 15 o wskaźniki produktu EFS dla PT i wprowadzenie do tabeli wskaźników produktu w pozycji wartość docelowa wyrazów: „nie dotyczy”. Należy uzgodnić z MRR zasadność odstąpienia od wprowadzenia do programu opisu diagnozy i Analizy SWOT problemów odnoszących się do PT.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 15 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...
13.	Nie zastosowano wyczerpującego opisu statystycznego dotyczącego sytuacji grup dyskryminowanych oraz sytuacji kobiet i mężczyzn we wszystkich potencjalnych obszarach	Rekomenduje się uzupełnienie opisu w diagnozie w podziale na kobiety mężczyzn oraz osoby po 50 roku	Wskazanie na różnice w dostępie oraz nierówne potrzeby i nierówny dostęp do zasobów w poszczególnych obszarach tematycznych objętych zasadą równości.	IZ	Weryfikacja Rozdziału 11 Zasady horyzontalne

Lp.	Wniosek wynikający z badania / nr strony w Raporcie	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy / oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji
		życia.			
14.	Nie przedstawiono enumeracji obszarów interwencji podlegających zasadzie zrównoważonego rozwoju.	Zaleca się uzupełnienie opisu sposobu wdrażania zasady poprzez wskazanie konkretnych PI w ramach których zasada będzie realizowana. Zaleca się również zestawienie informacji finansowych dotyczących udziału alokacji przeznaczonej na realizację enumerowanych PI, realizujących w sposób pozytywny bądź neutralny cele zasady zrównoważonego rozwoju w ogóle alokacji Programu.	Zestawienie tabelaryczne wraz z proponowanym udziałem finansowym poszczególnych PI dedykowanych zasadzie zrównoważonego rozwoju	IZ	Weryfikacja Rozdziału 11 Zasady horyzontalne”
15.	Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie monitorowania i ewaluacji programu należy uznać za niewystarczający.	Zaleca się uzupełnienie zapisów o opis sposobu uwzględniania polityk horyzontalnych w planie ewaluacji oraz uszczelnienie mechanizmów monitorowania i kontroli	Zaleca się wprowadzenie do systemu kontroli projektu odpowiednich procedur sprawdzających zgodność z zasadami horyzontalnymi.	IZ	Weryfikacja Rozdziału 11 Zasady horyzontalne
16.	W opisach wszystkich OP nie wprowadzono celów pośrednich (2018) i celów końcowych (2023) na potrzeby ram wykonania (Sekcja 2.A.4). Nie dokonano wyboru wskaźników kamieni milowych dla osi EFRR.	Rekomenduje się uzupełnienie Sekcji o wskaźniki kamieni milowych.	W Sekcji 2.A.4. dla OP należy wskazać wskaźniki i określić cele pośrednie (2018) i cele końcowych (2023). Należy wprowadzić kwotę rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...
17.	W opisach OP brak informacji o wartościach docelowych wskaźników oraz niekiedy o źródle danych, jednak z adnotacją, że zostanie to uzupełnione w	Rekomenduje się uzupełnienie systemu wskaźników OP.	Zaleca się określenie wartości docelowych wskaźników, źródeł danych oraz przypomina się o konieczności uzupełnienia na etapie Uszczegółowienia Programu o	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP zostanie przygotowana zgodnie z

Lp.	Wniosek wynikający z badania / nr strony w Raporcie	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy / oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji
	dalszym etapie prac.		wskaźniki rezultatu bezpośredniego.		Szablonem...
18.	Przy podziale alokacji nie uwzględniono w pełni zasad koncentracji tematycznej (<i>ring-fencing</i>).	Rekomenduje się zmianę w podziale alokacji.	Zaleca się przesunięcie alokacji, w szczególności w celu zwiększenia środków na CT1, CT2, CT3 i CT4.	IZ	Zmiana zapisów Podrozdziału 1.2 Rozkład środków finansowych.
19.	W opisach poszczególnych OP uzupełnienia wymaga obszar możliwego wdrożenia instrumentów finansowych dla realizacji celów Programu.	Rekomenduje się wprowadzenie zapisów zgodnych z wnioskami z ewaluacji ex-ante.	Wnioski z ewaluacji ex-ante powinny posłużyć jako wyjściowe szacunki do określenia, jakie środki należy przeznaczyć na instrumenty zwrotne, a jakie na dotacje.	IZ	Uzupełnienie sekcji 2.A.2.3 w poszczególnych OP.
20.	Sposób uwzględnienia podejścia zintegrowanego terytorialnie jest niepełny.	Rekomenduje się zmiany w podejściu do inwestycji terytorialnych i zmianę dotyczącą ZIT.	Sugeruje się ponowne rozpatrzenie planów inwestycyjnych miasta Lublina, a także inwestycji subregionalnych. Warto wykorzystać możliwość ZIT dla Lublina, jednak podejście to musi być zgodne z wytycznymi krajowymi i unijnymi w tym zakresie.	IZ	Przeformułowania i uzupełnienie SEKCJI 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE
21.	W Sekcji 1. w niewystarczający sposób opisano spójność RPO z najważniejszymi dokumentami strategicznymi na poziomie krajowym i unijnym.	Rekomenduje się wprowadzenie zmian w celu zapewnienia spójności RPO ze wskazanymi dokumentami strategicznymi.	Uzupełnienia w tabeli nr 1 dotyczącej spójności podejmowanych celów RPO. Uzupełnienie opisu zgodnie ze szczegółowymi propozycjami ewaluatora dotyczącymi poszczególnych dokumentów strategicznych.	IZ	Uzupełnienie SEKCJI 1. WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ
22.	Brak Sekcji 7.1 Identyfikacja instytucji zaangażowanych w realizację programu, brak opisu systemu monitorowania i sprawozdawczości, ewaluacji, systemu informatycznego i systemu kontroli, systemu informacji i promocji.	Należy uzupełnić opis Sekcji 7.1.	Uzupełnienie Sekcji 7.1 o wykaz IZ, IC, IA, IP oraz dane kontaktowe. W przypadku, gdy IZ przewiduje delegację zadań do IP, a IP do IW należy opisać zakres zadań delegowanych tym instytucjom. Wprowadzenie opisu potencjału kadrowego i organizacyjnego JE wyodrębnionej na poziomie regionu. Opis metod generowania danych, sposobów służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych czy spójność zaplanowanych narzędzi pozyskania i przechowywania danych.	IZ	SEKCJA 7.1. zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...
23.	Analiza działań ukierunkowanych na ograniczanie obciążeń administracyjnych dla beneficjentów powinna zostać ujęta również w odniesieniu do działań wewnętrznych instytucji.	Należy uzupełnić rozdział 10.	Opisanie głównych elementów zarządzania kadrami, które usprawnią proces realizacji Programu. Opisanie działań, jakie instytucje systemu wdrażania nowego RPO będą kierować do swoich pracowników.	IZ	Kompletne ujęcie problematyki obciążeń administracyjnych dla beneficjentów.

11 ANEKSY

11.1 Opis zakresu i sposobu uwzględnienia w programie operacyjnym wniosków i rekomendacji

Tabela uwzględnienia wniosków i rekomendacji z badania ewaluacyjnego ex-ante projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 w stosunku do projektu RPO WL 2014-2020 (uchwała Zarządu Województwa Lubelskiego nr CCXXXIV/4777/2014 z dnia 18 marca 2014 r).

Lp.	Wniosek wynikający z badania / nr strony w Raporcie	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy / oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
24.	W Tabeli 24 dokonano identyfikacji tematycznych warunków ex-ante dla programu. Nie wskazano jednak planowanej daty przyjęcia przez Zarząd Województwa nowej RSI. Wskazane daty uległy dezaktualizacji gdyż wskazują terminy realizacji „do końca 3 kwartału 2013 r.” W RPO opisano spełnienie ogólnych warunków ex-ante wyłącznie na poziomie krajowym. Brak jest samooceny spełnienia warunków ogólnych ex-ante i Tabeli 25.	Rekomenduje się dokonanie opisu spełnienia warunkowości ex-ante w suplemencie do programu.	W Tabeli 26 należy wprowadzić informację o etapie przygotowania prognozy OOS dla projektu RSI na lata 2014-2020. Rekomenduje się wprowadzenie terminu przyjęcia przez Zarząd Województwa RSI. Proponujemy dokonanie opisu spełnienia warunków ogólnych ex-ante w formie Tabeli 24 oraz ocena ich spełnienia, a następnie zgodnie z samooceną Tabeli 25.	IZ	SEKCJA 9. WARUNKOWOŚĆ EX ANTE zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Uwaga uwzględniona. Przygotowany został załącznik 2 do RPO Ocena stanu spełnienia warunków wstępnych dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 w którym wprowadzono wymagane zapisy.
25.	W opisie OP 1 nie opisano problemu Niska konkurencyjność przedsiębiorstw. Brak danych statystycznych opisujących problem. Wskaźnik rezultatu strategicznego nie odpowiada w pełni na wskaźnik z UP wskazujący na podział na sektor przedsiębiorstw i sektor rządowy. Tabela 3 i 5 nie jest dostosowana do aktualnego wzoru z Szablonu projektu programu gdzie wprowadzone są drobne zmiany co do tytułu tabel i liczby kolumn.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 1 i zmianę w systemie wskaźników OP. Opis należy uzasadnienia trybu pozakonkursowego dla OP 1. Należy poprawić nazwy Tabel 3 i 5 zgodnie z Szablonem programu i wprowadzić wskaźnik UP odpowiadający dla PI, data wartości	Należy uzupełnić diagnozę o informacje z Diagnozy lubelskiego rynku innowacji oraz Analizy SWOT dla województwa lubelskiego, materiał roboczy na potrzeby przygotowania RPO WL na lata 2014-2020. Proponuje się dodanie wskaźnika produktu: (CI) Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje. Należy uzupełnić wskaźnik strategiczny dla PI 1.1. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB: ogółem (a), sektora rządowego i szkolnictwa wyższego (b), sektora przedsiębiorstw (c).	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 1 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Rekomendacja uwzględniona. Opis OP1 został uzupełniony. Wskaźnik rezultatu strategicznego dostosowano do aktualnego Szablону i projektu UP.

	W RPO wskazano, że tryb pozakonkursowy będzie realizowany dla PI 1.1 i PI 1.2. Uzasadnienie do opisu nie określa, jakie typy interwencji w ramach PI będą wybierane w trybie pozakonkursowym	docelowych powinna ulec zmianie z 2022 na 2023 rok.				
26.	Wskaźnik produktu Liczba utworów z zasobów publicznych zdigitalizowanych i udostępnionych on-line [szt.] nie został wybrany do realizacji. Brak adekwatnego wskaźnika rezultatu strategicznego dla PI 2.3 odpowiadającego wskaźnikowi z UP: Odsetek osób korzystających z internetu w kontaktach z administracją publiczną.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 1 i zmianę w systemie wskaźników OP.	Należy uzupełnić diagnozę o dane z zaproponowanych źródeł (rozdz. 4.1). W ramach OP 2 realizowane będą działania mogące pozytywnie oddziaływać na wskaźnik z UP: Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną. Brak jest jednak dostępnych wskaźników strategicznych na stronach instytucji statystycznych odpowiadający wprost na wskaźnik z UP. Proponuje się wprowadzenie wskaźnika rezultatu strategicznego dla PI 2.3. Odsetek przedsiębiorstw korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną (%), źródłem danych będzie GUS.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 2 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Rekomendacja uwzględniona. Zastosowano wskaźnik rezultatu strategicznego dla PI 2.3. Odsetek przedsiębiorstw korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną.
27.	W diagnozie dla OP 3 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1).	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 3 i zmianę w systemie wskaźników OP.	Należy uzupełnić diagnozę o dane z GUS, liczba zarejestrowanych i wyrejestrowanych firm. Rekomenduje się uzupełnienie opisu o dane z raportu Kierunki rozwoju przedsiębiorstw w województwie lubelskim, 2011 i Analizy SWOT dla województwa lubelskiego. W OP3 (PI 3.1-PI 3.4) rekomenduje się dodanie wskaźnika rezultatu strategicznego dla CT3 Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym jako % PKB). Wartość wskaźnika za 2011 r. według danych GUS wynosi 8,8%	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 3 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Rekomendacja uwzględniona. Zgodnie z zaleceniami MiR w Szablonie Programu Operacyjnego 2014-2020 zastosowano wskaźnik przyjęty w UP: <i>Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako % PKB)</i> . Wskaźnik ten jest zdezagregowany na poziom regionalny oraz dostępny ze źródeł statystyki publicznej oraz odpowiada na typy interwencji każdego z PI.
28.	W diagnozie dla OP 7 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1). Wskaźnik rezultatu strategicznego dla PI 5.2 nie w pełni odpowiada na wskaźnik z UP: Pojemność obiektów małej retencji wodnej (dam ³). Wskaźnik produktu dla PI	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 7, zmianę w systemie wskaźników OP, wprowadzenie kategorii. Wprowadzenie uzasadnienia do trybu wyboru	W diagnozie należy wskazać łączną Pojemność obiektów małej retencji wodnej w regionie. Należy uzupełnić opis osi i analizę SWOT o problem unieszkodliwiania azbestu wraz z wskazaniem interwencji odpowiadających na ten zdiagnozowany problem w ramach PI	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 7 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Rekomendacja uwzględniona. Zmodyfikowano zakres opisu osi (obecnie Oś Priorytetowa 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów). Opis osi uwzględnia wymagane wskaźniki produktu i rezultatu strategicznego.

	<p>5.2 nie spełnia tego wymagania. W ramach PI 6.1. należy dodać wskaźnik dotyczący zwiększenia efektywności modernizowanych zakładów. Brak wskaźnika produktu dla PI 6.4.</p> <p>W RPO wskazano, że tryb pozakonkursowy będzie realizowany dla PI 6.1. Uzasadnienie do opisu nie określa, jakie typy interwencji w ramach PI będą wybierane w trybie pozakonkursowym.</p>	<p>pozakonkursowego.</p>	<p>6.1.</p> <p>W OP 7 wskaźnik rezultatu strategicznego dla PI 5.2: Zbiorniki wodne – pojemność całkowita (m³) nie odpowiada wskaźnikowi z UP dla CT5: Pojemność obiektów małej retencji wodnej (dam³). Proponuje się zastąpienie tego wskaźnika wskaźnikiem Pojemność obiektów małej retencji wodnej (dam³).</p> <p>Z uwagi na konieczność pomiaru efektów inwestycji w ramach PI 6.1 należy dodać dane dotyczące wskaźnika odnoszącego się do zwiększenia efektywności modernizowanych zakładów, czyli Liczba rozbudowanych/zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów.</p> <p>Proponuje się pozostawienie wskaźnika rezultatu 6.1 Udział odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w masie wszystkich zebranych odpadów komunalnych w skali kraju w ciągu roku (%). Według danych GUS, wartość bazowa dla 2011 roku wyniosła 9,3%. Proponuje się raportować wskaźnik z częstotliwością raz na rok.</p> <p>Uzasadnieniem zastosowania trybu pozakonkursowego będzie realizacja na poziomie regionalnym dyrektywy 2008/98/WE oraz wdrożenie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie mechaniczno - biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych.</p>			
29.	<p>W diagnozie dla OP 8 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1).</p>	<p>Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP 8, zmianę w systemie wskaźników OP. Wprowadzenie uzasadnienia do trybu wyboru pozakonkursowego.</p>	<p>Należy uzupełnić diagnozę o dane statystyczne o potencjale obiektów kultury i zagrożeniu ich dekapitalizacją, diagnozę o wskazanie danych statystycznych obrazujących problem emisji zanieczyszczeń powietrza z różnych źródeł.</p> <p>Rekomenduje się wprowadzenie źródła danych dla wskaźnika produktu PI 6.5.: łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów (ha) i Nowa otwarta przestrzeń</p>	IZ	<p>SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 8 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...</p>	<p>Rekomendacja uwzględniona.</p> <p>Zmodyfikowano opis zakresu osi (obecnie Oś Priorytetowa 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego). Opis osi uwzględnia wymagane wskaźniki produktu i rezultatu strategicznego.</p>

			na obszarach miejskich (m ²): „IZ/beneficjenci”. W sekcji 2.A.2.2 należy wprowadzić krótki opis zasad zapewniających wybór projektów. Należy wprowadzić opis potencjalnych preferencji wyboru projektów: projekty wzmacniające powiązania pomiędzy ponadlokalne w tym w ZIT; projekty przyczyniające się do powstawania miejsc pracy; projekty przyczyniające się do poprawy jakości edukacji kulturalnej. Rekomenduje się wprowadzenie preferencji projektów realizowanych zgodnych z wymogami dokumentów referencyjnych Najlepszych Dostępnych Technik (BAT).			
30.	W opisie OP 9 zidentyfikowane zostały istotne braki w diagnozie, w szczególności przy opisie problemu złego stanu sieci drogowej oraz niedostatecznych parametrów. Brakuje danych pokazujących stan sieci komunikacyjnej w regionie.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy OP.	Sugeruje się wprowadzenie danych obrazujących zły stan sieci komunikacyjnej i na tej podstawie oprzeć uzasadnienie podjęcia interwencji w tym zakresie.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 9 – uwzględnienie wniosków ewaluatora	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Dodano dwa zdania na temat dwóch najważniejszych wskaźników: długości oraz gęstości dróg publicznych w województwie. W zdaniu drugim należy poprawić rok (z 1012) oraz dodać, że gęstość była niższa niż średnia krajowa. Można też dodać zdanie wprowadzające, że stan sieci dróg w regionie jest ogólnie słabszy niż w innych regionach (ewentualnie porównać do średniej dla regionów Polski Wschodniej).
31.	Opis OP 10 zawiera braki w części diagnostycznej. Projekt RPO odwołuje się do nielicznych danych, które w obszarze rynku pracy są łatwo dostępne. Brakuje danych pokazujących aktualne problemy na regionalnym rynku pracy, które uzupełniły by opisy.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dane statystyczne odwołujące się do wskazanych problemów rynku pracy.	Sugeruje się wprowadzenie danych obrazujących niekorzystną sytuację lubelskiego rynku pracy i brak widocznej poprawy w ostatnich latach.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 10 – uwzględnienie wniosków ewaluatora	Rekomendacja uwzględniona. Zgodnie w rekomendacją ewaluatora zmodyfikowano i znacznie rozbudowano opis Osi 9 (poprzednio 10), zaś w aneksie diagnostycznym dodano odpowiednie dane statystyczne.
32.	W diagnozie dla OP 12 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1). Wskaźnik produktu dla PI 9.4. Liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem nie obejmuje większości typów interwencji i grup docelowych objętych wsparciem	Rekomenduje się uzupełnienie opisu statystycznego w oparciu o źródła wskazane w raporcie. Wprowadzenie komplementarnego wskaźnika produktu, w celu kompletności	Uzupełnienie opisu powinno wskazywać na wskaźniki dyspersji w zakresie dostępu do usług, trendy społeczne dziedziczenia biedy, nasycenie (brak miejsc) w ośrodkach pieczy zastępczej, itp. Wprowadzenie wskaźnika jako wspólnego wskaźnika produktu -	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 12 uwzględnienie wniosków ewaluatora	Rekomendacja została uwzględniona. Włączono specyficzny wskaźnik rezultatu mierzący efekty interwencji w stosunku do wszystkich grup docelowych (zbiorczo) „Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących

	pomocy społecznej: matki rodzin wielodzietnych, osoby obciążone opieką nad osobami zależnymi, młodzież, etc. Wskaźniki produktu PI 9.7. nie umożliwiają pomiaru efektywności kosztowej realizowanej interwencji.	miaru efektów w brzmieniu: Liczba osób, które podjęły kształcenie, szkolenie lub poszukujących pracy po opuszczeniu programu jako podstawy. Odpowiada ona bowiem efektem aktywizacji społecznej ku poprawie zatrudnialności.	wskaźnika podstawy dla CT9. Wskaźnik „Liczba usług społecznych zrealizowanych w programie na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym” stanowić on będzie uzupełniający miernik do zaproponowanej palety wskaźników produktu, umożliwiając w ten sposób pomiar efektu interwencji również w ujęciu kosztowym.			w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu”. Zastosowano także miernik umożliwiający pomiar efektywności kosztowej oraz trwałości interwencji „Liczba usług społecznych lub zdrowotnych zrealizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym po opuszczeniu programu”. Do diagnozy zjawiska wprowadzono zapisy umożliwiające różnicowanie zakresu potrzeb na etapie wnioskowania (wskazano kierunek oceny)
33.	W opisie OP 13 brak danych statystycznych w obszarze niskiej dostępności i upowszechnienia edukacji przedszkolnej. Jedynie zasygnalizowano problem, który wydaje się kluczowy dla regionu. Podobna sytuacja występuje przy diagnozie problemu dysproporcji w jakości usług edukacyjnych.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dane statystyczne odwołujące się do wskazanych problemów edukacji.	Sugeruje się wprowadzenie danych obrazujących niekorzystną sytuację w obszarze upowszechnienia edukacji przedszkolnej oraz w kwestii widocznych dysproporcji w jakości usług edukacyjnych.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 13 – uwzględnienie wniosków ewaluatora	Rekomendacja uwzględniona. Zgodnie w rekomendacją ewaluatora zmodyfikowano opis OP12 (wcześniej OP13), zaś w aneksie diagnostycznym dodano odpowiednie dane statystyczne.
34.	W diagnozie dla OP 14 niewystarczająco opisano niektóre problemy (rozdz. 4.1).	Rekomenduje się uzupełnienie opisu statystycznego w oparciu o źródła wskazane w raporcie	Uzupełnienie opisu powinno wskazywać na wskaźniki dyspersji w zakresie dostępu do usług, oraz wskaźniki koncentracji biedy przy nasyceniu podaży instytucji społecznych i zdrowotnych, itp.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 14 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Wskazano na czynniki różnicujące obszary wymagające rewitalizacji, wzmocnienia infrastruktury publicznej, itp., bez wskazania konkretnych obszarów. Podkreślono dyspersje dostępu do usług na linii miast-wieś.
35.	W opisie OP 15 nie zostały opisane problemy, na które może oddziaływać PT. W systemie wskaźników PT brak jest zalecanych wskaźników produktu EFS dla PT.	Rekomenduje się uzupełnienie Sekcji w zakresie problemów, na które może oddziaływać PT. Należy uzupełnić system wskaźników OP.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o opis problemów związanych z zapewnieniem prawidłowej realizacji Programu, na które może oddziaływać PT. Zaleca się uzupełnienie OP 15 o wskaźniki produktu EFS dla PT i wprowadzenie do tabeli wskaźników produktu w pozycji wartość docelowa wyrazów: „nie dotyczy”. Należy uzgodnić z MRR zasadność odstąpienia od wprowadzenia do programu opisu diagnozy i Analizy SWOT problemów odnoszących się do PT.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP 15 zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Rekomendacja uwzględniona. Zmodyfikowano opis osi (obecnie Oś 14 Pomoc techniczna). Opis zgodny z nowym Szablonem projektu programu operacyjnego, luty 2014.

36.	Nie zastosowano wyczerpującego opisu statystycznego dotyczącego sytuacji grup dyskryminowanych oraz sytuacji kobiet i mężczyzn we wszystkich potencjalnych obszarach	Rekomenduje się uzupełnienie opisu w diagnozie w podziale na kobiety mężczyzn oraz osoby po 50 roku życia.	Wskazanie na różnice w dostępie oraz nierówne potrzeby i nierówny dostęp do zasobów w poszczególnych obszarach tematycznych objętych zasadą równości.	IZ	Weryfikacja Rozdziału 11 Zasady horyzontalne	Rekomendacja uwzględniona. Uzupełniono opis w RPO.
37.	Nie przedstawiono enumeracji obszarów interwencji podlegających zasadzie zrównoważonego rozwoju.	Zaleca się uzupełnienie opisu sposobu wdrażania zasady poprzez wskazanie konkretnych PI w ramach których zasada będzie realizowana. Zaleca się również zestawienie informacji finansowych dotyczących udziału alokacji przeznaczonej na realizację PI, realizujących w sposób pozytywny bądź neutralny cele zasady zrównoważonego rozwoju w ogóle alokacji Programu.	Zestawienie tabelaryczne wraz z proponowanym udziałem finansowym poszczególnych PI dedykowanych zasadzie zrównoważonego rozwoju	IZ	Weryfikacja Rozdziału 11 Zasady horyzontalne"	Rekomendacja uwzględniona. W kolejnej wersji RPO wskazano, że zrównoważony rozwój jest kwestią pierwszorzędnej wagi dla Instytucji Zarządzającej RPO. Zagadnienia zrównoważonego rozwoju będą uwzględniane i monitorowane na każdym etapie cyklu opracowania i realizacji projektu, począwszy od przygotowania wniosku, poprzez procesy oceny i realizacji projektu. Kwestie szczegółowe odnoszące się do ww. elementów zostaną szczegółowo opisane na kolejnym etapie przygotowywania dokumentów związanych z wdrażaniem programu (szczegółowego opisu osi priorytetowych, kryteriów wyboru i wytycznych).
38.	Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie monitorowania i ewaluacji programu należy uznać za niewystarczający.	Zaleca się uzupełnienie zapisów o opis sposobu uwzględniania polityk horyzontalnych w planie ewaluacji oraz uszczelnienie mechanizmów monitorowania i kontroli	Zaleca się wprowadzenie do systemu kontroli projektu odpowiednich procedur sprawdzających zgodność z zasadami horyzontalnymi.	IZ	Weryfikacja Rozdziału 11 Zasady horyzontalne	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Nie wprowadzono zapisów dotyczących włączenia realizacji zasad horyzontalnych w proces ewaluacji, ani o sposobie uwzględniania wniosków z ewaluacji. Zaznaczono jednak iż realizacja zasady będzie monitorowana na podstawie wskaźników.
39.	W opisach wszystkich OP nie wprowadzono celów pośrednich (2018) i celów końcowych (2023) na potrzeby ram wykonania (Sekcja 2.A.4). Nie dokonano wyboru wskaźników kamieni milowych dla osi EFRR.	Rekomenduje się uzupełnienie Sekcji o wskaźniki kamieni milowych.	W Sekcji 2.A.4. dla OP należy wskazać wskaźniki i określić cele pośrednie (2018) i cele końcowych (2023). Należy wprowadzić kwotę rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Rekomendacja uwzględniona. Sekcje 2.A.4 zgodne z art. 87 (2) (b) (v) – Ramy wykonania zostały uzupełnione.

40.	W opisach OP brak informacji o wartościach docelowych wskaźników oraz niekiedy o źródle danych, jednak z adnotacją, że zostanie to uzupełnione w dalszym etapie prac.	Rekomenduje się uzupełnienie systemu wskaźników OP.	Zaleca się określenie wartości docelowych wskaźników, źródłach danych oraz przypomina się o konieczności uzupełnienia na etapie Uszczegółowienia Programu o wskaźniki rezultatu bezpośredniego.	IZ	SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH, OP zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Rekomendacja uwzględniona. Wartości docelowe zostały wpisane do projektu RPO, wskazano źródła danych.
41.	Przy podziale alokacji nie uwzględniono w pełni zasad koncentracji tematycznej (<i>ring-fencing</i>).	Rekomenduje się zmianę w podziale alokacji.	Zaleca się przesunięcie alokacji, w szczególności w celu zwiększenia środków na CT1, CT2, CT3 i CT4.	IZ	Zmiana zapisów Podrozdziału 1.2 Rozkład środków finansowych.	Rekomendacja uwzględniona. Rekomendacja w odniesieniu do zapisów Umowy Partnerstwa z dn. 8.01.2014. Łączna alokacja CT1, CT2, CT3 oraz CT4 stanowi 50% (czyli minimalny wymagany poziom) łącznej alokacji EFRR; Alokacja CT4 stanowi 24,63% łącznej alokacji EFRR; Alokacja na CT 9 stanowi ponad 20% łącznej alokacji EFS; Alokacja na pomoc techniczną wynosi poniżej 3,5% łącznej alokacji EFS 3,12%). Łączna alokacja na 5 największych PI EFS wynosi ponad 60% łącznej alokacji EFS.
42.	W opisach poszczególnych OP uzupełnienia wymaga obszar możliwego wdrożenia instrumentów finansowych dla realizacji celów Programu.	Rekomenduje się wprowadzenie zapisów zgodnych z wnioskami z ewaluacji ex-ante.	Wnioski z ewaluacji ex-ante powinny posłużyć jako wyjściowe szacunki do określenia, jakie środki należy przeznaczyć na instrumenty zwrotne, a jakie na dotacje.	IZ	Uzupełnienie sekcji 2.A.2.3 w poszczególnych OP.	Rekomendacja uwzględniona. Sekcja 2.A.2.3 dotycząca możliwego zastosowania instrumentów finansowych została uzupełniona.
43.	Sposób uwzględnienia podejścia zintegrowanego terytorialnie jest niepełny.	Rekomenduje się zmiany w podejściu do inwestycji terytorialnych i zmianę dotyczącą ZIT.	Sugeruje się ponowne rozpatrzenie planów inwestycyjnych miasta Lublina, a także inwestycji subregionalnych. Warto wykorzystać możliwość ZIT dla Lublina, jednak podejście to musi być zgodne z wytycznymi krajowymi i unijnymi w tym zakresie.	IZ	Przeformułowania i uzupełnienie SEKCJI 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE	Rekomendacja uwzględniona. Rozdział 4 dotyczący ZIT został istotnie uzupełniony i zmodyfikowany.
44.	W Sekcji 1. w niewystarczający sposób opisano spójność RPO z najważniejszymi dokumentami strategicznymi na poziomie krajowym i unijnym.	Rekomenduje się wprowadzenie zmian w celu zapewnienia spójności RPO ze wskazanymi dokumentami strategicznymi.	Uzupełnienia w tabeli nr 1 dotyczącej spójności podejmowanych celów RPO. Uzupełnienie opisu zgodnie ze szczegółowymi propozycjami ewaluatora dotyczącymi poszczególnych dokumentów strategicznych.	IZ	Uzupełnienie SEKCJI 1. WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ	Rekomendacja uwzględniona. Spójność z dokumentami zewnętrznymi została wykazana w tabeli „Spójność RPO WL 2014-2020 ze Strategią UE 2020, WRS oraz UP”, zaś komplementarność z dokumentami krajowymi w tabeli na ss. 12-23.
45.	Brak Sekcji 7.1 Identyfikacja instytucji zaangażowanych w realizację programu, brak opisu systemu monitorowania i sprawozdawczości, ewaluacji,	Należy uzupełnić opis Sekcji 7.1.	Uzupełnienie Sekcji 7.1 o wykaz IZ, IC, IA, IP oraz dane kontaktowe. W przypadku, gdy IZ przewiduje delegację zadań do IP, a IP do IW należy opisać zakres zadań delegowanych tym	IZ	SEKCJA 7.1. zostanie przygotowana zgodnie z Szablonem...	Rekomendacja uwzględniona. Projekt RPO został uzupełniony o Sekcję 7.1 zgodnie z art. 87 (5) (a) oraz (b) Rozporządzenia Ogólnego.

	systemu informatycznego i systemu kontroli, systemu informacji i promocji.		instytucjom. Wprowadzenie opisu potencjału kadrowego i organizacyjnego JE wyodrębnionej na poziomie regionu. Opis metod generowania danych, sposobów służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych czy spójność zaplanowanych narzędzi pozyskania i przechowywania danych.			
46.	Analiza działań ukierunkowanych na ograniczanie obciążeń administracyjnych dla beneficjentów powinna zostać ujęta również w odniesieniu do działań wewnętrznych instytucji.	Należy uzupełnić rozdział 10.	Opisanie głównych elementów zarządzania kadrami, które usprawnią proces realizacji Programu. Opisanie działań, jakie instytucje systemu wdrażania nowego RPO będą kierować do swoich pracowników.	IZ	Kompletne ujęcie problematyki obciążeń administracyjnych dla beneficjentów.	Rekomendacja uwzględniona. ROZDZIAŁ 10. ZMNIJSZENIE OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW opisuje m.in. wykorzystanie mechanizmów i doświadczeń wypracowanych w perspektywie 2007-2013, bazowanie na istniejących strukturach związanych z wdrażaniem funduszy europejskich oraz wykorzystanie technik informacyjno – komunikacyjnych w relacjach pomiędzy instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie oraz wewnątrz instytucji.

11.2 Indeks odniesień do wymagań Komisji Europejskiej dotyczących zakresu ewaluacji ex-ante wskazanych w art. 48 projektu rozporządzenia ogólnego

Lp.	Wymagania Komisji Europejskiej w art. 48 projektu rozporządzenia ogólnego	Rozdział	Strony w raporcie
1.	Analiza wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych	6 OCENA SPÓJNOŚCI PROGRAMU OPERACYJNEGO Z DOKUMENTAMI ZEWNĘTRZNYMI	52-60
2.	Analiza spójności wewnętrznej proponowanego programu lub działania i jego związku z innymi istotnymi instrumentami	5 OCENA LOGIKI INTERWENCJI	36-52
3.	Analiza spójności alokacji zasobów budżetowych z celami programu	4.2 Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej	35
4.	Analiza spójności wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze wspólnymi ramami strategicznymi, umową partnerską oraz zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 Traktatu oraz zaleceniami Rady przyjętymi na podstawie art. 148 ust. 4 Traktatu	6 OCENA SPÓJNOŚCI PROGRAMU OPERACYJNEGO Z DOKUMENTAMI ZEWNĘTRZNYMI	52-60
5.	Analiza adekwatności i zrozumiałości proponowanych wskaźników właściwych dla programu	9.2 Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego	66
6.	Analiza sposobu, w jaki oczekiwane produkty/usługi przyczynią się do osiągnięcia rezultatów	5.1 Ocena wpływu realizacji programu operacyjnego na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju lub regionu	36-40
7.	Analiza, czy wartości docelowe ujęte ilościowo dotyczące wskaźników są realistyczne, przy uwzględnieniu przewidywanego wsparcia z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych	9.2 Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego	66
8.	Analiza uzasadnienia proponowanej formy wsparcia	5.4 Ocena możliwości wdrożenia instrumentów finansowych dla realizacji celów Programu	44-48
9.	Analiza adekwatności zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych do zarządzania programem	8.1 Ocena adekwatności potencjału ludzkiego i zdolności administracyjnych	62-64
10.	Analiza przydatności procedur monitorowania programu oraz gromadzenia danych koniecznych do przeprowadzenia ocen	9 OCENA ZAŁOŻEŃ PROCESÓW MONITOROWANIA I EWALUACJI	65-69

11.	Analiza przydatności celów pośrednich wybranych na potrzeby podstawy oceny wykonania	9.3 Ocena doboru wskaźników dla oceny realizacji celów pośrednich („kamieni milowych”)	66-69
12.	Analiza adekwatności planowanych środków mających na celu promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie dyskryminacji	7.3 Przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych	73
13.	Analiza adekwatności planowanych środków mających na celu promowanie zrównoważonego rozwoju	7.3 Przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych	73

11.3 Koncepcja procesu oceny ex-ante programu operacyjnego

Można zdefiniować **trzy główne etapy procesu programowania**, w których powinni brać udział przeprowadzający ocenę ex-ante, a podawane przez nich informacje zwrotne oraz zalecenia należy włączać do powstającego Programu:

Etap 1: Analiza SWOT i ocena potrzeb;

Etap 2: Budowa logiki interwencji Programu, w tym przydział zasobów budżetowych, ustalenie celów oraz ram oceny wykonania;

Etap 3: Zdefiniowanie systemów rządzenia, zarządzania i realizacji

Pierwszym etapem procesu programowania jest **analiza SWOT i ocena potrzeb** - Instytucja Zarządzająca we współpracy z innymi podmiotami, agencjami, instytucjami, przygotowuje analizę SWOT i ocenę potrzeb dla terytorium danego programu. W ramach ewaluacji ex-ante, przeprowadzający ocenę podaje informacje zwrotne dotyczące tych analiz. Zadaniem ewaluatora będzie analiza wskaźników wpływu, ocena spójności i kompletności analizy SWOT oraz potrzeb, jakie mają być zaspokojone poprzez interwencje. Jego zadaniem będzie także wskazanie wszelkich zidentyfikowanych luk i podanie zaleceń celem uzupełnienia/poprawienia opisu i analizy.

Prace te prowadzone będą w **Module I w ramach pytania badawczego 1** (Czy interwencja publiczna w postaci RPO WL 2014-2020 trafnie odpowiada na wyzwania i potrzeby społeczno-ekonomiczne zdiagnozowane w aktualnych dokumentach strategicznych na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim?).

Drugim etapem procesu programowania jest **budowa logiki interwencji programu**. Instytucja Zarządzająca definiuje cele, środki i działania, jakie ma obejmować program. Ponadto, określa również przydział zasobów, planowane produkty/usługi, cele wspólne i specyficzne dla programu oraz wartości celów pośrednich dla wykonania.

Najważniejszym zadaniem ewaluacji ex-ante jest weryfikacja logiki programu operacyjnego oraz, co zostało zrealizowane m.in. dzięki I turze warsztatów, opracowanie rekomendowanej logiki programu (dla każdej osi priorytetowej) z wykorzystaniem istniejącej wiedzy naukowej i eksperckiej (w tym wyników badań ewaluacyjnych). Innymi słowy jest to proces „testowania” logiki

interwencji za pomocą dostępnych „dowodów” (*evidence*). Partycypacyjny model ewaluacji zakładał jednocześnie, iż weryfikacja logiki programu nie będzie jedynym zadaniem ewaluatora, ale również będzie on brał udział (m.in. poprzez prowadzone warsztaty) w wypracowaniu najlepszej wersji tejże logiki. Ewaluacja ex-ante bazująca na badaniu logiki przebiegała zatem w następujących etapach/modułach:

1. Odtworzenie logiki programu operacyjnego

Ewaluator na podstawie badania dokumentacji programowej, uzupełnionej o dane uzyskane w ramach analiz desk research oraz metod jakościowych (wywiady pogłębione z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego oraz ekspertami, analizy eksperckie, panele eksperckie), odtworzył model logiczny na podstawie projektu programu operacyjnego i poszczególnych osi priorytetowych, obrazujący związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy zidentyfikowanymi potrzebami i planowanymi do podjęcia działaniami a spodziewanymi efektami, zgodnie z diagramem zalecanym przez MRR. Wykonawca na tym etapie realizował też analizy, ocenę i doradztwo, pomocne dla stworzenia niezbędnych elementów programu.

2. Stworzenie ram koncepcyjnych badania

Ewaluator dokonał zebrania i przeglądu wiedzy naukowej i eksperckiej (przegląd literatury oraz wyników badań naukowych i ewaluacyjnych krajowych i zagranicznych, ekspertyz, analiz), użytecznej dla wyjaśnienia/weryfikacji mechanizmów przyczynowo-skutkowych przedstawionych w odtworzonej logice programu operacyjnego i osi priorytetowych. Na ramy koncepcyjne składały się będą także wyniki badań terenowych, zrealizowane wśród przedstawicieli głównych kategorii beneficjentów dla poszczególnych osi priorytetowych oraz wyniki badania Delphi przedstawiające stosunek ekspertów (grup ekspertów) do zaprezentowanych w odtworzonej logice programu operacyjnego zależności oraz spodziewanych produktów i rezultatów

3. Ewaluacja logiki programu operacyjnego

Ewaluator porównał założenia programu (odtworzoną logikę interwencji) z wiedzą naukową, empiryczną i ekspercką, uzyskaną w ramach prac w fazie tworzenia ram koncepcyjnych badania, a następnie dokonał oceny projektu programu operacyjnego. Celem ewaluacji jest przede wszystkim ocena siły powiązań przyczynowo-skutkowych pomiędzy interwencją a efektami. Niemniej jednak ewaluacja poza odpowiedzią na pytanie, CZY spodziewane efekty/zmiany wystąpią w wyniku wdrożenia interwencji, powinna również udzielić odpowiedzi na pytania, W JAKI SPOSÓB i DLACZEGO (wraz ze szczegółowym opisem/uzasadnieniem). Dlatego elementem oceny w tym zakresie było również badanie alternatywnych sposobów realizacji założonych celów.

Na tym etapie oceny ex-ante logiki programu operacyjnego Wykonawca zastosował przede wszystkim techniki analityczne, jak też badania terenowe ilościowe i pogłębione. Zgodnie z zapisami SOPZ ewaluator zastosował także modelowanie ekonomiczne oraz techniki i metody macierzowe dla oszacowania założonej, realnej wartości docelowej wskaźników produktu i rezultatu oraz dla oszacowania potencjału efektów dodatkowych dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa: negatywnych i pozytywnych w alternatywnych logikach interwencji.

Zgodnie z przyjętym przez Zamawiającego partycypacyjnym modelem ewaluacji Wykonawca także prowadził prace analityczne w zakresie opracowywania poszczególnych elementów projektu i programu w miarę stwierdzenia sprzeczności bądź niezgodności odtworzonej logiki interwencji z wiedzą teoretyczną i empiryczną bądź w przypadku stwierdzenia załamania się logiki realizacji celów. Ta faza realizacji oceny ex-ante opierała się na analizach eksperckich oraz spotkaniach z udziałem Zamawiającego oraz analizach *desk research*.

W trakcie ewaluacji logiki programu operacyjnego Wykonawca uwzględni także wyniki konsultacji społecznych projektu RPO WL 2014-2020. Przeanalizuje oraz opracuje opinie do uwag zgłoszonych do projektu programu w trakcie konsultacji społecznych.

Na podstawie przeprowadzonej oceny ewaluator sformułował wnioski i rekomendacje (rekomendowane zmiany w programie) oraz przedstawił zalecany model logiczny programu operacyjnego spójny z dostępną wiedzą naukową i ekspercką (m.in. w postaci diagramu wraz z opisem oraz odniesieniem do teorii/wyników badań).

Przeprowadzając ocenę ex-ante dostarczył też informacji zwrotnych na temat logiki interwencji proponowanej w odniesieniu do zidentyfikowanych potrzeb, spójności wewnętrznej i zewnętrznej, spójności między oczekiwanymi produktami/usługami i rezultatami, przydziału zasobów budżetowych, istotności i klarowności wskaźników wspólnych i specyficznych dla programu oraz realności wartości docelowych. Jednym z elementów badania było również przeanalizowanie uwarunkowań korzystania z nowego narzędzia unijnej polityki spójności - Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), a także ocena zastosowania w ramach RPO mechanizmu przedsięwzięć subregionalnych wraz z ewaluacją ex-ante programów subregionalnych. Analizie zostały również poddane instrumenty terytorialne wdrażane pod nazwą Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (CLLD/ RLKS).

Po zaakceptowaniu przez Zamawiającego raportu końcowego oceny ex-ante Wykonawca na bieżąco będzie modyfikował jego zapisy w wyniku negocjacji z KE. W trakcie negocjacji Wykonawca będzie przygotowywał analizy ad hoc oraz przeanalizuje oraz opracuje opinie do uwag zgłoszonych do projektu programu.

Prace będą prowadzone w **Module I w ramach pytania badawczego 2** (Czy zaproponowana w ramach RPO WL 2014-2020 logika interwencji umożliwi realizację zakładanych celów rozwojowych?).

Wykonawca przeprowadził również analizę spójności zapisów projektu RPO z najważniejszymi politykami i strategiami na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym. Zadaniem ewaluatora było również wyrażenie opinii na temat odpowiedniego uwzględnienia w programie kwestii horyzontalnych, takich jak zrównoważony rozwój, promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn i niepełnosprawnych oraz zapobiegania dyskryminacji.

Prace będą prowadzone w ramach **Modułu II** Ocena spójności zewnętrznej programu operacyjnego.

Trzecim etapem procesu programowania jest **zdefiniowanie systemów rządzenia, zarządzania i realizacji programu**. Przeprowadzając ocenę ex-ante na tym etapie podał informacje zwrotne na temat adekwatności zdolności zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych do zarządzania programem, a także proponowanego systemu monitorowania i oceny. Tym tematom poświęcony był **Moduł III badania**.

Wybierając metody zbierania danych Wykonawca kierował się następującymi założeniami:

- Metody i narzędzia powinny dostarczyć wyczerpujących odpowiedzi na wszystkie pytania.
- Należy dążyć do multiplikacji źródeł danych będących podstawą oceny. Zastosowanie zróżnicowanych metod pozwoli na zweryfikowanie odpowiedzi uzyskanych na te same pytania badawcze.

Poniżej szczegółowo przedstawiono zrealizowane przez ewaluatora metody badawcze:

Desk research

Analiza danych zastanych (ang. *desk research*) znalazła bardzo szerokie zastosowanie w projekcie – w praktyce wspierała właściwie wszystkie etapy procesu badawczego. Wnioski z przeglądu dostępnych źródeł zostały wykorzystane m.in. przy dopracowywaniu metodologii badania ewaluacyjnego i stanowiły punkt wyjścia dla zaprojektowania narzędzi badawczych.

Badanie CAWI potencjalni beneficjenci

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w dniach 26.09 – 11.10.2013. Kwestionariusz został rozesłany do 1256 potencjalnych beneficjentów (gminy, powiaty, szkoły wyższe, jednostki naukowe i badawcze, organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu, instytucje kultury, zakłady opieki zdrowotnej itp.). Dodatkowo w zaproszeniu została do wszystkich JST została załączona prośba o przekazanie zaproszenia do badania wszystkim jednostkom organizacyjnym podlegającym pod daną gminę lub powiat.

W badaniu wzięło udział 201 respondentów co daje zwrotność ankiety na poziomie 16%.

Badanie CAWI z pracownikami instytucji zarządzających i pośredniczących we wdrażaniu programów wsparcia

Badanie zostało przeprowadzone w dniach 16.10 – 28.10.2013. Kwestionariusz został rozesłany do 341 pracowników następujących instytucji:

- Instytucja Zarządzająca RPO WL - Urząd Marszałkowski, Departament Regionalnego Programu Operacyjnego
- Instytucja Pośrednicząca II stopnia RPO WL - Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości
- Instytucja Pośrednicząca POKL w woj. lubelskim - Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego, Departament Europejskiego Funduszu Społecznego
- Instytucja Pośrednicząca II stopnia POKL w woj. lubelskim - Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

W badaniu wzięło udział 208 respondentów co daje zwrotność ankiety na poziomie 61%.

Badanie CATI wśród potencjalnych wnioskodawców – przedsiębiorców

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w dniach 9.10 – 20.10.2013 na próbie 250 pracodawców woj. lubelskiego. Został zastosowany dobór nieproporcjonalno-ważony odzwierciedlający strukturę wielkości przedsiębiorstw oraz sekcji PKD. Wszystkie założone wywiady zostały zrealizowane.

Warsztaty Osoby odpowiedzialne za przygotowanie RPO WL 2014-2020 (12 warsztatów)

Przeprowadzono 12 warsztatów z udziałem członków zespołu ewaluacyjnego oraz pracowników UM WL (IZ, IP) odpowiedzialnych za przygotowanie projektu RPO WL 2014-2020. Pierwsza tura warsztatów odbyła się podczas fazy odwzorowywania logiki programu operacyjnego (8 warsztatów) i dotyczyła celów tematycznych oraz obszaru wskaźników, ZIT/RLKS i zastosowania IF w programie. Druga tura warsztatów (4 warsztatów), dotycząca kwestii horyzontalnych i bieżących wniosków z badania została przeprowadzona w okresie listopad-grudzień 2013 roku.

Wywiady pogłębione

Metodą uzupełniającą analizę dokumentów i analizy eksperckie w ramach fazy odwzorowania logiki programu oraz w ramach fazy oceny ex-ante były wywiady pogłębione.

Wywiady zostały przeprowadzone z osobami wiodącymi z punktu widzenia programowania RPO, których wiedza bądź opinia jest istotna dla uzyskania odpowiedzi na pytania ewaluacyjne.

Poniżej zamieszczono wykaz przeprowadzonych wywiadów:

Tabela 1. Lista wywiadów pogłębionych

Liczba osób	Stanowisko i instytucja
5	przedstawiciele instytucji pośredniczących w udzielaniu pozadotacyjnych form finansowania
8	eksperti dziedzinowi
5	przedstawiciele instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WL 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL 2007-2013
3	przedstawiciele instytucji związanych z wdrożeniem instrumentów zwrotnych
4	przedstawiciele Ministerstwa Rozwoju Regionalnego

Badanie delfickie

Do udziału w badaniu zaproszono łącznie 87 ekspertów mających wiedzę i doświadczenie związane z poszczególnymi obszarami RPO. Kwestionariusz został zbudowany modułowo - każda część kwestionariusza dotyczyła innej Osi Priorytetowej projektu RPO. Wybrane części kwestionariusza (wg Osi) połączono, by eksperci mogli wypowiedzieć się na temat więcej niż jednej Osi.

Kwestionariusze badania zostały zamieszczone na zewnętrznym serwerze, zaś do każdego z ekspertów przesłano zaproszenie do udziału w badaniu, w którym wyjaśniono cel badania, przyjętą metodologię oraz zapewniono o pełnej anonimowości danych. Założono, że minimalna liczba osób, które wypełnią każdy kwestionariusz to 3. W trakcie realizacji badania dwukrotnie przesyłano przypomnienie o badaniu. Ostatecznie kwestionariusze zostały wypełnione przez 22 osoby, przy czym każdy z nich wypełnił przynajmniej 3 osoby.

Spotkanie z elementami FGI z ekspertami ds. SOOŚ

W ramach badania zostało przeprowadzone spotkanie z udziałem **ekspertów ds. strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (Wykonawca SOOŚ)**. Wywiad polegał na wspólnej dyskusji osób uczestniczących w spotkaniu oraz wypracowywaniu wspólnych rozwiązań.

Celem wywiadu było uspoźnienie wniosków i rekomendacji a tym samym uniknięcie sytuacji uzyskania sprzecznych rekomendacji dotyczących zmian w programie operacyjnym (w przypadku jakichkolwiek wątpliwości/niespójności decyzję o sposobie i zakresie wdrożenia rekomendacji podejmuje Instytucja Zarządzająca). Po zakończeniu procesu SOOŚ, Wykonawca zamieścił w swoim raporcie końcowym z badania ex-ante w postaci załącznika podsumowanie, czyli „syntezę” wyników strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

11.4 Synteza Oceny Oddziaływania na Środowisko

Wprowadzenie

Dokument prognozy oddziaływania na środowisko dla projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 został opracowany zgodnie z postanowieniami umowy zwartej w dniu 25 września 2013 r. pomiędzy Województwem Lubelskim (Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego), a firmą „Pectore – Eco” Sp. z o.o. z Gliwic.

Prognoza została opracowana w nawiązaniu do zapisów art. 51 oraz art. 52 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r., Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.).

Ustalenia zawarte w prognozie OOŚ

Na podstawie procesu oceny możliwego wpływu RPO na środowisko zdiagnozowano kluczowe zagadnienia w następujących obszarach:

Ludzie, w tym jakość życia, zdrowie

- Pozytywnie należy ocenić zaopatrzenie ludności w wodę pitną na terenie województwa odbywające się z ujęć wód podziemnych. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej odbywa się głównie z wód podziemnych: 210 zakładów przemysłowych pobiera wodę ze źródeł podziemnych, natomiast 12 zakładów pobiera wodę z wód powierzchniowych i podziemnych. Wody powierzchniowe pobrane przez zakłady przemysłowe wykorzystywane są głównie do celów energetycznych, na potrzeby związane z chłodzeniem układów wytwarzających energię cieplną i elektryczną oraz do celów hydrotransportu surowca cukrownie, zakłady przetwórstwa owocowo-warzywnego. Najwięcej wody powierzchniowej w województwie pobierają Zakłady Azotowe „Puławy” S.A. w Puławach.
- Czynnikiem mającym wpływ na zdrowie mieszkańców województwa lubelskiego jest hałas spowodowany komunikacją drogową, rosnącym natężeniem ruchu miejskiego oraz tranzytowego pojazdów ciężkich zwłaszcza na drogach krajowych prowadzących do przejść granicznych;
- Innym czynnikiem mającym negatywny wpływ na zdrowie ludzi, jak również na stan gleby, jest zanieczyszczenie powietrza pyłami PM10 w województwie. Pomiary dokonywane dla obszaru aglomeracji lubelskiej wykazały, że w 2012 r. maksymalna średnia 8-godzinna wynosiła 5 805,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, tj. 58% poziomu dopuszczalnego, i była na poziomie tego wskaźnika wyznaczonego dla 2010 i 2011 roku. Prowadzone pomiary monitoringowe potwierdziły utrzymujące się zanieczyszczenie powietrza pyłem zawieszonym PM10, jednakże w znacznie mniejszym zakresie. W 2012 r. stwierdzono przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 określonego dla stężeń 24-godzinnych na jednym stanowisku, tj. w Puławach przy ul. Skowieszyńskiej. Istotną przyczyną przekroczeń stężeń 24-godzinnych była emisja pyłu i jego prekursorów ze spalania paliw na cele grzewcze oraz emisja z transportu, przy występujących niekorzystnych warunkach meteorologicznych (niska temperatura, mała prędkość wiatru)⁵¹.

Wody (powierzchniowe, podziemne)

- Na podstawie Oceny stanu jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) wskazuje się na występowanie znaczących oddziaływań, pochodzenia antropogenicznego, na wody powierzchniowe we wszystkich zlewniach regionu. Występujące zanieczyszczenia mają charakter organiczny, bakteriologiczny oraz biogeny, pochodzą zarówno ze źródeł punktowych jak i obszarowych;
- Nieodłącznym, naturalnym zjawiskiem związanym z siecią rzeczną są występujące powodzie, czyli wezbrania wody w ciekach lub zbiornikach naturalnych, podczas których woda przekracza stan brzegowy, zalewając doliny rzeczne albo tereny depresyjne, powodując zagrożenie dla ludności lub mienia;
- Poważnym zagrożeniem wpływającym na jakość wód podziemnych są składowiska odpadów. W ramach monitoringu składowisk odpadów prowadzonego przez WIOŚ Lublin,

⁵¹ Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2012 roku, WIOŚ w Lublinie, Lublin 2013, str. 20

przeprowadzono badania wokół 100 składowisk odpadów zlokalizowanych w województwie lubelskim. Klasyfikacja poszczególnych elementów fizykochemicznych wykazała, że badane wody charakteryzowały się zróżnicowaną jakością - od wód o bardzo wysokiej jakości (klasa I) do wód złej jakości (klasa V). Klasyfikacja wód podziemnych wokół składowisk odpadów do klasy IV i V zależała przede wszystkim od zawartości w wodach związków organicznych, wśród których najczęściej występował ogólny węgiel organiczny. Stwierdzono również podwyższone i wysokie stężenia kadmu, cynku, ołowiu.

Zasoby naturalne

- Zasobność w wody powierzchniowe jest niewielka, co związane jest z budową geologiczną obszaru (spękane skały podłoża kredowego), słabo rozwiniętą siecią rzeczną oraz wielkością opadów. Ponadto, z uwagi na złą jakość, są sporadycznie ujmowane jako woda do celów spożywczych;
- Problemami gospodarki leśnej Lubelszczyzny są zbyt mała w stosunku do potrzeb i możliwości lesistość województwa i zbyt niska, w stosunku do żyzności siedlisk, produktywność lasów.

Powietrze

- Pomiary monitoringowe prowadzone przez WIOŚ na terenie województwa wykazały niski poziom stężeń zanieczyszczeń gazowych, natomiast większy poziom zanieczyszczenia powietrza pyłami zawieszonymi PM10. Źródłami emisji zanieczyszczeń powietrza, które mają duży udział w stężeniach pyłu PM10 jest emisja powierzchniowa z ogrzewania budynków i emisja z komunikacji, głównie transportu samochodowego⁵²;
- W przypadku pozostałych zanieczyszczeń, tj.: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, benzenu, ołowiu, tlenku węgla, ozonu, arsenu, kadmu, niklu i benzo(a)pirenu nie odnotowano w 2012 r. przekroczeń norm ani w aglomeracji ani w strefie lubelskiej.

Powierzchnia ziemi, gleby

- We wszystkich analizowanych w 2009 r. próbach zawartość metali ciężkich (chromu, niklu, cynku, kadmu, miedzi, ołowiu) ocena jakości gleb nie przekraczała wartości dopuszczalnych. Analiza zawartości wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA) wykazała niskie i średnie wartości tych związków, jedynie w Zamościu przy ul. Lwowskiej (droga krajowa nr 17 Lublin – Zamość) zanotowano nieznaczne przekroczenie tego wskaźnika;
- Za rejony województwa najbardziej podatne na erozję wodną należy uznać tereny wyżynne w granicach powiatów: janowskiego, krasnostawskiego, kraśnickiego, lubelskiego, świdnickiego i zamojskiego. Zagadnienie erozji gleb, nie zostało uwzględnione w zapisach RPO WL na lata 2014 – 2020.

Krajobraz

- Najcenniejszą pod względem przyrodniczym częścią regionu jest Polesie, w tym Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Roztocze z Puszcą Solską oraz dolina Wisły i Bugu. Region ten jest obszarem cennym przyrodniczo, dlatego też jest tu wiele obszarów oraz obiektów prawnie chronionych tworzących system ochrony przyrody. Największym zagrożeniem dla krajobrazu w województwie lubelskim jest aktywność gospodarcza na obszarze Puław, Lublina, Łęcznej, Chełma związana z rozwojem infrastruktury i wzrastającą urbanizacją, natomiast na obszarze jezior Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego spowodowana zbyt dużym obciążeniem turystycznym oraz brakiem strategii zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach chronionych;

⁵² Szerzej patrz. Opis zagadnienia Ludzie, w tym jakość życia, zdrowie, str. 1.

- Województwo lubelskie należy do najslabiej zalesionego obszaru w Polsce, ponieważ lasy stanowią jedynie 23,2% powierzchni regionu (580 059,4 ha), co plasuje je na 14 miejscu w kraju;
- Lasy w regionie są jednymi z najzdrowszych w kraju, ponieważ nie podlegają wielu zagrożeniom o charakterze biotycznym, abiotycznym czy antropogenicznym. Największym zagrożeniem lasów są pożary, znaczne zaśmiecanie oraz intensywne użytkowanie zasobów leśnych powodujące deficyt walorów naturalnych.

Klimat

- W ostatnich latach w województwie lubelskim wystąpił szereg powodzi zwłaszcza na rzece Wiśle. Najbardziej katastrofalną powodzią jaka wystąpiła na danym obszarze była powódź w 1997 r. na Górnej Wiśle, której oddziaływania obserwowano także na Środkowej Wiśle. W 2001 r. kulminacje fali powodziowej przekroczyły o 40-60 cm kulminacje fali z 1997 r., co skutkowało przerwaniem wałów w rejonie Kazimierza oraz w rejonie Kępy Choteckiej. Należy spodziewać się, iż zjawiska powodzi będą powtarzać się w regionie w ciągu najbliższych lat;
- Obecny stan zabezpieczenia przed suszą województwa lubelskiego jest niewystarczający. Zbiorniki retencyjne przeznaczone do prowadzenia nawodnień zlokalizowane są w rejonie Kanału Wieprz – Krzna, a ich pojemność użytkowa wynosi 45,94 hm³. Na pozostałych obszarach nie ma zbiorników retencyjnych. Urządzenia służące nawadnianiu użytkowane były w niewielkiej ilości, w głównej mierze pobór wody służył zasilaniu stawów rybnych.

Różnorodność biologiczna, flora, fauna

- Suszeł perełkowany jest gatunkiem endemicznym we wschodniej Europie. Jest powszechnie uznawany za perłę polskiej przyrody i unikat na skalę europejską. Teren Lubelszczyzny jest jedynym miejscem występowania susza perełkowanego w Polsce, który to wymaga aktywnej ochrony. Wśród gadów na szczególne wyróżnienie zasługuje zagrożony wyginięciem i unikatowy w skali Europy żółw błotny. Największą w Polsce ostoją tego gatunku jest Polesie Lubelskie. Województwo Lubelskie posiada również bardzo wysokie walory ornitologiczne.

Obszary chronione, w tym obszary Natura 2000

- Region Lubelszczyzny jest obszarem cennym przyrodniczo, dlatego też ustanowiono tu wiele obszarów oraz obiektów prawnie chronionych tworzących system ochrony przyrody. Według danych GUS (stan na 2012 r.) obszary prawnie chronione zajmują 570 164,2 ha, co stanowi 22,8% powierzchni województwa. Realizowane projekty w ramach RPO mogą oddziaływać na tereny Natura 2000.

Zabytki, dobra materialne

- Na terenie województwa lubelskiego zachowały się liczne zabytki. Na szczególną uwagę zasługują dwory szlacheckie i pałace magnackie, które w swoim czasie spełniały funkcje obronne, natomiast obecnie zostały przeznaczone na inne cele z uwagi na zły stan techniczny tych obiektów. Nieliczne obiekty poddawane są pracom konserwatorskim i remontowym, są to zazwyczaj obiekty prywatne. Z uwagi na znaczną, pozostałą ilość opuszczonych dworców i pałaców są to prace niewystarczające w tym zakresie;
- Tereny regionu Lubelszczyzny należą do jednych z bogatszych obszarów Polski pod względem zabytków archeologicznych, są to zwłaszcza czarnoziemny Kotliny Hrubieszowskiej oraz lessy Płaskowyżu Nałęczowskiego. Zabytki archeologiczne w województwie lubelskim cały czas są narażone na uszkodzenia i zniszczenia pod wpływem działania sił przyrody oraz na skutek antropogenicznych przekształceń środowiska, np.

znaczne zmiany krajobrazu nastąpiły w okolicach Bogdanki i są związane z kopalnią węgla kamiennego.

Gospodarka odpadami

- W dalszym ciągu utrzymuje się niski poziom udziału społeczeństwa województwa lubelskiego objętych selektywną zbiórką odpadów komunalnych na tle pozostałych województw, co może wiązać się z niską świadomością ekologiczną mieszkańców oraz małą ilością zakładów, które zajmują się przetwarzaniem odpadów komunalnych. Powolne zmiany w kierunkach unieszkodliwiania odpadów również powodują, iż na składowiska trafia zbyt duża ilość odpadów;
- Województwo lubelskie zajmuje drugie miejsce w Polsce (po województwie mazowieckim) pod względem wytwarzania ilości wyrobów zawierających azbest w obiektach budowlanych (ok. 2 mln ton). Jest to spowodowane wzmożonym w ostatnich latach usuwaniem azbestowych pokryć z budynków mieszkalnych i gospodarczych. Jednym z ważniejszych problemów dotyczących usuwania azbestu jest mała pojemność już istniejących składowisk odpadów „azbestowych” na terenie województwa, niska świadomość mieszkańców dotycząca zagrożenia związanego usuwaniem wyrobów zawierających azbest oraz brak środków na sfinansowanie usuwania takich wyrobów.

Możliwe oddziaływania negatywne RPO

Analiza i ocena poszczególnych osi, celów i działań nie wykazała możliwości wystąpienia znaczącego negatywnego i długoterminowego oddziaływania, w takim stopniu, aby mogło nastąpić wyraźne, trwałe pogorszenie stanu któregośkolwiek z komponentów środowiska. W ramach oceny zidentyfikowane zostały następujące obszary interwencji mogące negatywnie wpływać na środowisko w następujących obszarach:

Ludzie, w tym jakość życia, zdrowie

- Potencjalna intensyfikacja ruchu drogowego wynikająca z rozwoju sieci drogowej, może spowodować wzrost emisji zanieczyszczeń do powietrza i hałasu, mających wpływ na zdrowie i jakość życia okolicznych mieszkańców, (oddziaływanie pośrednie/bezpośrednie, długookresowe);
- Potencjalne negatywne oddziaływanie związane z zanieczyszczeniem powietrza (emisja powierzchniowa związana z ogrzewaniem budynków i emisja komunikacyjna oraz powstawaniem odorów w biogazowniach, na zdrowie i jakość życia ludzi; (oddziaływanie pośrednie/bezpośrednie, długookresowe);
- Potencjalny negatywny wpływ emisji hałasu związany z powstawaniem np. farm wiatrowych, biogazowni, na zdrowie i jakość życia ludzi, (oddziaływanie pośrednie/bezpośrednie, długookresowe); w tym możliwy negatywny wpływ hałasu aerodynamicznego związany z ewentualną pracą turbin wiatrowych (oddziaływanie pośrednie/bezpośrednie, długookresowe);
- Potencjalny negatywny wpływ promieniowania elektromagnetycznego (generatory prądu, stacje transformatorowe, przewody energetyczne) na zdrowie ludzi, (oddziaływanie pośrednie/bezpośrednie, długookresowe).

Wody (powierzchniowe, podziemne)

- Do podstawowych presji antropogenicznych, jakim poddawane jest środowisko wodne w regionie, można zaliczyć: znaczący pobór wód na cele bytowe i gospodarcze, odprowadzanie niedostatecznie oczyszczonych ścieków (w dużej mierze komunalnych, do wód powierzchniowych lub do ziemi, sphywy obszarowe z rolnictwa obciążone związkami biogennymi oraz niewłaściwe wykonywanie zabiegów agrotechnicznych.

Zasoby naturalne

- Zwiększona presja na zasoby naturalne w tym wodę, piasek, kruszywa budowlane, związana z realizacją inwestycji budowlanych i transportowych (oddziaływanie bezpośrednie, krótko, średniookresowe);
- Możliwość zwiększonego zapotrzebowania na energię, a w konsekwencji na surowce energetyczne, w związku z rozwojem nowych technologii i cyfryzacją regionu (oddziaływanie pośrednie, krótko, średnio i długookresowe).

Powietrze

- Zwiększona emisja zanieczyszczeń do powietrza, w wyniku potencjalnej intensyfikacji ruchu na rozbudowanych, zmodernizowanych drogach oraz na szlakach komunikacyjnych objętych wzmożonym transportem odpadów do zakładów zagospodarowania odpadów (oddziaływanie pośrednie/ bezpośrednie, średnio i długookresowe);
- Zwiększona emisja zanieczyszczeń do powietrza powstająca na etapie prac budowlanych poszczególnych inwestycji; (oddziaływanie pośrednie/bezpośrednie, krótkookresowe);
- Emisja m.in. tlenków azotu, powstających podczas procesu spalania w potencjalnych biogazowniach (oddziaływanie pośrednie/bezpośrednie, długookresowe).

Powierzchnia ziemi, gleby

- Rozwój sieci drogowej zwiększy powierzchnię uszczelnioną województwa (oddziaływanie bezpośrednie, krótko, średniookresowe);
- Rozwój sieci transportowej wpłynąć może na wzrost emisji zanieczyszczeń, które częściowo przedostają się także do gleby (oddziaływanie bezpośrednie, krótko, średniookresowe).

Krajobraz

- Potencjalne negatywne oddziaływanie wynikające z zajmowania nowych powierzchni pod inwestycje, w przypadku braku uwzględniania walorów krajobrazowych oraz możliwy negatywny wpływ na krajobraz związany z budową obiektów dominujących w inwestowanym obszarze (elektrownie wiatrowe, farmy fotowoltaiczne, elementy infrastruktury komunikacyjnej, estakady, wiadukty), (oddziaływanie pośrednie/ bezpośrednie i długookresowe).

Klimat

- Potencjalna możliwość wzrostu emisji zanieczyszczeń CO₂ wynikająca ze zwiększenia natężenia ruchu indywidualnych użytkowników na zmodernizowanych, rozbudowanych drogach (hipotetyczna sytuacja może mieć miejsce w przypadku znacznego zwiększenia ruchu na drogach publicznych, jako bardziej atrakcyjnych dla indywidualnych użytkowników), (oddziaływanie pośrednie/bezpośrednie, długookresowe).

Różnorodność biologiczna, flora, fauna

- Planowane działania zmierzające do wzrostu ilości nowych inwestycji w regionie mogą mieć negatywny wpływ na florę i faunę województwa, w związku z zajmowaniem nowych powierzchni, co może prowadzić do degradacji siedlisk gatunków (oddziaływanie krótkoterminowe, średnioterminowe, długoterminowe, pośrednie);
- Rozwój gałęzi OZE, w tym energetyki wiatrowej, hydroenergetyki, upraw energetycznych, może negatywnie wpłynąć różnorodność biologiczną, florę i faunę województwa, poprzez kolizje zwierząt z turbinami wiatraków, utrudnienia w migracji ichtiofauny czy zmniejszanie różnorodności agroekosystemów (oddziaływanie krótko-, średnio- i długoterminowe, bezpośrednie i pośrednie);

- Planowana termomodernizacja budynków może potencjalnie wpłynąć potencjalnie negatywnie na stan miejskich populacji zwierząt poprzez ograniczanie dostępnych dla nich siedlisk w czasie realizacji prac (oddziaływanie krótko-, średnio-i długoterminowe, bezpośrednio i pośrednie).
- Nasilenie ruchu turystycznego może doprowadzić do wzrostu antropopresji, czego skutkiem może być niszczenie siedlisk roślin i zwierząt oraz przyczynianie się do pogarszania ich stanu (oddziaływanie krótko-, średnio-i długoterminowe, bezpośrednio i pośrednie);
- Działania związane z rozwojem sieci transportowej mogą wiązać się z trwałym zniszczeniem siedlisk bądź pogorszeniem ich stanu w wyniku zajęcia terenu, hałasu, zanieczyszczenia powietrza i zaburzania ciągłości korytarzy ekologicznych (oddziaływanie krótko-, średnio-i długoterminowe, bezpośrednio i pośrednie).

Obszary chronione, w tym obszary Natura 2000

- Planowane inwestycje w zakresie ochrony powietrza i energetyki, w tym energetyki odnawialnej, mogą mieć potencjalnie negatywny wpływ na parki krajobrazowe;
- Przy realizacji inwestycji w zakresie gospodarki wodnej należy szczególną uwagę zwrócić na działania związane ze spiętrzaniem cieków. Może to stanowić istotny problem w kontekście ochrony ekosystemów rzecznych, a przede wszystkim składu gatunkowego ichtiofauny. Podstawowym, ale nie jedynym problemem jest zachowanie continuum rzeczno, czyli korytarzy ekologicznych. Drugim istotnym problemem jest przekształcenie odcinka cieku w zbiornik wodny, takie działanie powoduje zmianę parametrów fizyko-chemicznych i biochemicznych wody oraz przekształcenie siedliska rzeczno (utrata siedliska gatunków reofilnych i barierowe oddziaływanie odcinka wody stojącej na takie gatunki);
- Nowe inwestycje liniowe (inwestycje drogowe, transportowe) mogą przecinać istniejące korytarze migracji zwierząt;
- Najbardziej wrażliwe ekosystemy wód i od wód zależnych mogą reagować potencjalnie negatywnie na wprowadzanie ścieków oczyszczonych, zgodnie z obowiązującymi normami, co może powodować niepożądaną eutrofizację;

Zabytki, dobra materialne

- Potencjalny negatywny wpływ inwestycji finansowanych ze środków RPO na zabytki może wystąpić podczas prowadzenia prac budowlanych poszczególnych inwestycji w zasięgu obiektów zabytkowych (oddziaływanie pośrednie/bezpośrednie, krótkookresowe).

Gospodarka odpadami

- Etap prac modernizacyjnych, rozbudowy obiektów zagospodarowywania odpadów, może być źródłem negatywnych oddziaływań na poszczególne komponenty środowiska i zdrowie ludzi.

Propozycja rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko

Ponieważ regionalne programy operacyjne mają charakter ramowy, nie jest możliwe odniesienie się w nich do szczegółowych rozwiązań, natomiast wskazane jest, aby znalazły się w nich zalecenia i kierunki, które umożliwią przyszłym beneficjentom właściwe przyjęcie założeń w planowanych inwestycjach. Poniżej zaprezentowano propozycje rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko w następujących obszarach:

Ludzie, w tym jakość życia, zdrowie

W celu ograniczenia możliwego oddziaływania, obiekty finansowane ze środków RPO (zespoły elektrowni wiatrowych) powinny być lokalizowane powyżej kilkuset metrów od zabudowy mieszkaniowej przy uwzględnieniu kierunków wiatrów oraz powinny zostać odizolowane od terenów sąsiadujących pasami zieleni średnio- i wysokopiennej. Ponadto zaleca się eliminowanie transportu surowców oraz odpadów pofermentacyjnych przez obszary zabudowane w celu zminimalizowania zapachowo uciążliwych zanieczyszczeń powietrza.

Wody (powierzchniowe, podziemne)

W kontekście ochrony zasobów wodnych proponuje się wprowadzenie zapisów przypominających o konieczności szczegółowej oceny każdej inwestycji pod kątem wpływu na cel środowiskowy wskazany w odpowiednim planie gospodarowania wodami na podstawie zapisów ustawy Prawo wodne oraz Dyrektywy 2000/60/WE.

Zasoby naturalne

Wdrażanie nowych technologii może przyczynić się do wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a tym samym do ochrony zasobów naturalnych, głównie surowców energetycznych. Może również poprawić efektywność wykorzystania zasobów naturalnych, a tym samym zmniejszyć presję na środowisko naturalne.

W fazie realizacji inwestycji zaleca się racjonalne wykorzystanie dostępnych zasobów, w tym wody, piasku, kruszyw budowlanych, co sprawi, iż oddziaływanie na ten komponent środowiska będzie krótkotrwałe i niewielkie.

Istnieje duża potrzeba pogłębiania wiedzy społeczeństwa na temat wpływu działalności człowieka na stan środowiska naturalnego, w tym kształtowania zachowań proekologicznych i umacniania pozytywnych postaw wobec środowiska naturalnego.

Powietrze

Wsparcie dla edukacji przyczyniać się powinno do podnoszenia świadomości ekologicznej, również w aspektach dotyczących problemów zanieczyszczeń powietrza i możliwości redukcji emisji tych zanieczyszczeń np. w kontekście niskiej emisji.

Inwestycje mające, bądź mogące mieć znaczący wpływ na środowisko, podlegają ocenie oddziaływania, na etapie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Na tym etapie powinno się określić skalę oddziaływania na poszczególne komponenty środowiska i zdrowie ludzi. Jest to moment propozycji konkretnych działań minimalizujących w odniesieniu do poszczególnych przedsięwzięć.

Powierzchnia ziemi, gleby

Realizacja działań w ramach przedstawionych osi priorytetowych dokumentu RPO WL 2014-2020 będzie w głównej mierze przyczyniać się do poprawy jakości gleb poprzez zmniejszenie emisji substancji do środowiska. Stworzenie sprawnego systemu zagospodarowania odpadów przyczyni się do zmniejszenia ilości odpadów deponowanych na składowiskach, co wpłynie na zmniejszenie presji składowisk na gleby. Zwiększenie udziału osób objętych zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi oraz zwiększenia sprawności oczyszczania ścieków i stopnia zagospodarowania osadów ściekowych również przyczyni się do ochrony gleb.

Krajobraz

Przy realizacji projektów inwestycyjnych przedsiębiorstw ważne jest by brane były pod uwagę względy krajobrazowe obszaru. Brak uwzględniania cech krajobrazu wiązać się będzie z negatywnym oddziaływaniem na ten komponent.

Przy budowie nowych elementów infrastruktury i obiektów towarzyszących oraz rozbudowie infrastruktury gospodarki niskoemisyjnej ważne jest aby wykonywane one były przy uwzględnianiu

walorów krajobrazowych obszaru, na którym realizowana jest inwestycja. Obiekty te powinny zostać wkomponowywane w otoczenie z możliwością wprowadzenia zieleni.

Zaleca się aby obiekty z zakresu infrastruktury ściekowej (np. oczyszczalnie ścieków) oraz związane z gospodarką odpadami były lokalizowane w miejscach, w których nie zakłócały istotnie walorów krajobrazowych. Wprowadzenie pasów zieleni może minimalizować negatywny wpływ wynikający z powstawania nowych obiektów.

W projektach dotyczących mobilności regionalnej i ekologicznego transportu wnikliwa zasadna będzie wnikliwa ocena na etapie wykonywania niezbędnej dokumentacji w ramach ocen oddziaływania na środowisko.

Klimat

Redukcja emisji zanieczyszczeń, w tym gazów cieplarnianych będzie miała istotny wpływ na ograniczenie negatywnych czynników mogących generować zmiany klimatyczne.

Różnorodność biologiczna, flora, fauna

W ramach planowanych działań ukierunkowanych na wsparcie przedsiębiorstw brak jest zapisów odnoszących się do wymagań w zakresie planowanych inwestycji, tak by ich wpływ na środowisko, w tym florę i faunę, był jak najmniejszy.

W ramach priorytetu realizowane będą również działania związane z kształtowaniem postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, ochronie przyrody, w tym różnorodności biologicznej i ochronie krajobrazu, a także zachowań proekologicznych poprzez szeroko rozumianą edukację ekologiczną. Kształtowanie właściwych postaw przyczyni się do stosowania proekologicznych kryteriów wyboru projektów. Planowane działania w zakresie modernizacji gospodarki wodno-ściekowej przyczynią się do poprawy jakości wody i pośrednio pozytywnie wpłyną na stan ekosystemów wodnych i zależnych od wody.

W przypadku możliwości wystąpienia potencjalnie negatywnego oddziaływania na florę i faunę, szczególnie obszary Natura 2000, niezbędnym jest przeprowadzanie oceny oddziaływania na środowisko, analizującej wpływ inwestycji na poszczególne komponenty środowiska.

Realizacja inwestycji liniowych związana jest z uzyskiwaniem stosownych decyzji, których nieodłącznym elementem są oceny oddziaływania na środowisko, analizujące wpływ inwestycji w zakresie oddziaływania na poszczególne komponenty środowiska, w tym florę i faunę. Na tych etapach powinny być wskazywane odpowiednie działania minimalizujące negatywne oddziaływanie inwestycji na ten komponent środowiska.

Obszary chronione, w tym obszary Natura 2000

Jakiegokolwiek działania podejmowane na obszarach chronionych Natura 2000 muszą uwzględniać wymagania dla gatunku/siedliska, zapewniające właściwy stan ochrony, które wprost wpisują się w treść celów środowiskowych, określonych zgodnie z Dyrektywą 2000/60/WE. Cele te będą obowiązywały do 2021 r. czyli zostaną włączone do aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły.

Wymienione w projekcie RPO inwestycje mogą potencjalnie negatywnie oddziaływać na siedliska i gatunki chronione w ramach sieci Natura 2000 w fazie ich realizacji i eksploatacji. Szczególnie ważnym czynnikiem oddziaływania na ptaki, będzie na etapie realizacji inwestycji, wycinka drzew i krzewów, emisja hałasu wytwarzanego przez maszyny i urządzenia budowlane oraz wibracje wytwarzane podczas zagęszczania gruntu. Dlatego minimalizację tych czynników należy przeprowadzić przez dostosowanie harmonogramu prac do okresów lęgowych. Ponadto, należy szczególną uwagę zwrócić na działania związane ze spiętrzaniem cieków.

W przypadku realizacji na terenie parków krajobrazowych inwestycji w zakresie gospodarki wodnej, ochrony przeciwpowodziowej koniecznym jest uwzględnienie zapisów Planu ochrony parku krajobrazowego, w tym dotyczących zachowania starorzeczy i obszarów wodno-błotnych.

Zaleca się każdorazowo przeprowadzenie dokładnej analizy wpływu inwestycji na ekosystemy wodne i od wód zależne. Podobnie jak w przypadku inwestycji w zakresie gospodarki wodnej, negatywny wpływ na siedliska i gatunki chronione może mieć miejsce także w fazie realizacji ww. obiektów.

Zabytki, dobra materialne

Wszystkie prace modernizacyjne zabytków powinny być prowadzone w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków, tak by w jak największym stopniu zachować wartości zabytkowe obiektów.

Gospodarka odpadami

Istotne jest przeprowadzenie oceny wpływu takich obiektów na środowisko oraz realizacja prac budowlanych zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w RPO

Dokument RPO WL 2014-2020 z uwagi na swój charakter wyznacza kierunki działań, bez wskazywania konkretnych inwestycji. Propozycja wariantów alternatywnych przy tego typu dokumentach (duża skala ogólności) powinna być przeprowadzona z uwzględnieniem poziomu szczegółowości tych dokumentów. Zatem niektóre z założeń mogą zostać właściwiej ocenione na późniejszych etapach np. w ramach oceny oddziaływania na środowisko konkretnych inwestycji, gdzie wykonywana jest analiza wariantowa w stosunku m.in. do lokalizacji przedsięwzięcia, rozwiązań technologicznych, konstrukcyjnych, harmonogramu prac budowlanych.

Opinia właściwych organów do prognozy OOS

Zgodnie z art. 57 i 58 ustawy OOS pozyskane zostały opinie właściwych organów tj. Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie oraz Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie. Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie oraz Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska wydali pozytywne opinie do przedstawionej Prognozy Oddziaływania na środowisko.

Uwagi i wnioski zgłoszone w wyniku konsultacji społecznych

W dniach od 20 listopada do 10 grudnia 2013 r. w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko odbyły się konsultacje społeczne Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 wraz z projektem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. W większości uwagi zostały uwzględnione. Część uwag dotyczyła samej treści Programu, nie zaś Prognozy, dlatego też nie zostały one uwzględnione w dokumencie Prognozy. Uwagi dotyczące uwzględnienia w Prognozie przedsięwzięć związanych z wydobywaniem gazu z łupków nie zostały uwzględnione, ponieważ inwestycje takie nie mogą być wspierane w ramach RPO. Nie uwzględniono również uwagi wskazującej na konieczność uwzględnienia w Prognozie działań związanych z wydobywaniem bursztynu, ze względu na brak takich działań w projekcie RPO. Nie zostały również uwzględnione uwagi dotyczące zakresu Prognozy w kontekście alokacji finansowej na poszczególne priorytety.

Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko

W wyniku analizy RPO WL 2014-2020 nie stwierdzono możliwości znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, pochodzącego z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Nie przeprowadzono zatem postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko.

Propozycje metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień prognozy OOS

Monitorowanie aspektów środowiskowych wykonywane będzie za pomocą wskaźników znajdujących się w obrębie kilku priorytetów: OP4 Energia przyjazna środowisku, OP5 Efektywność energetyczna, OP6 Gospodarka niskoemisyjna, OP7 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów OP8 Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska. Analizując zaproponowane wskaźniki sugeruje się rozważyć przyjęcia dodatkowych wskaźników pozwalających na pełniejszą analizę skutków wdrożenia RPO WL na aspekty środowiskowe tj.:

- Liczba osób objętych edukacją ekologiczną [oś priorytetowa ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, priorytet ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej (...)],
- Liczba zrealizowanych godzin w ramach edukacji ekologicznej [oś priorytetowa ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, priorytet ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej (...)],
- Liczba stworzonych tzw. zielonych miejsc pracy (oś priorytetowa rynek pracy).

Sugeruje się by częstotliwość monitorowania wskaźników obejmowała okres trwania realizacji dokumentu oraz koniec procesu wdrażania.

11.5 Wstępna koncepcja procesu ewaluacji RPO

1. Wprowadzenie

W niniejszym dokumencie przedstawiamy wstępną koncepcję procesu ewaluacji, która będzie podstawą do przygotowania przez Zamawiającego *Planu ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*. Według Art. 49 CPR⁵³, Instytucja Zarządzająca RPO WL 2014-2020 ma obowiązek sporządzenia planu oceny Programu i przedłożenie do Komisji Europejskiej (KE) zgodnie z przepisami dotyczącymi poszczególnych funduszy.

Krajowa Jednostka Ewaluacyjna (KJE) jest obecnie na etapie opracowywania zaleceń dla tworzenia planów ewaluacyjnych, m.in. zawierających konkretne tematy strategicznych badań ewaluacyjnych, które muszą zostać ujęte w planach ewaluacyjnych programów operacyjnych⁵⁴. Przyjęcie wytycznych przez Ministra Rozwoju Regionalnego (MRR) jest planowane na I kwartał 2014 roku. Nie jest możliwa zatem ocena komplementarności koncepcji procesu ewaluacji z wytycznymi.

W odniesieniu do poprzedniego okresu programowania, w latach 2014-2020 KE nakłada jeszcze większy nacisk na zwiększanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych w procesie programowania i wdrażania programów operacyjnych. W nowym okresie programowania realizacja procesu ewaluacji ma podlegać stałej kontroli ze strony KE. Instytucja Zarządzająca (IZ) jest zobowiązana do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji oraz postępów z realizacji planów ewaluacji w tym wdrożonych rekomendacji⁵⁵. Ponadto, w ramach każdego z programów musi zostać przygotowany raport ewaluacyjny stanowiący syntezę/podsumowanie wyników wszystkich zrealizowanych ewaluacji zawierający osiągnięte rezultaty programu wraz z komentarzem.

Nowa zasada zostanie zastosowana również w aspekcie zachowania niezależności ewaluatorów. Zgodnie z art. 47 CPR, ewaluacje powinny być realizowane przez zewnętrznych lub wewnętrznych ekspertów funkcjonalnie niezależnych od instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie programu operacyjnego. Wcześniej niezależność wymagana była jedynie od instytucji audytowej i certyfikującej.

2. Lista tematów badań ewaluacyjnych

Badania ewaluacyjne zaproponowane w ramach niniejszej listy mają na celu zbadanie jakości, efektywności i skuteczności programu na osiągnięcie celów założonych do realizacji w ramach każdej z osi priorytetowej RPO WL 2014-2020.

Według ministerialnej bazy ewaluacji, w perspektywie 2007-2013 IZ RPO WL zleciła realizację 19 badań ewaluacyjnych⁵⁶.

Definiowaniem tematów badań ewaluacyjnych zajmowała się Jednostka Ewaluacyjna. Plany ewaluacji przygotowane przez JE były następnie konsultowane z przedstawicielami Grupy Sterującej Ewaluacją. Z doświadczeń innych regionów wynika, iż głównymi utrudnieniami w zakresie definiowania tematów badań ewaluacyjnych było m.in. zgłaszanie zbyt dużej ilości tematów, które często obejmowały analizy o zbyt wąskich zakresach i/lub których realizacja często nie była poparta wyczerpującymi uzasadnieniami. Uwidaczniał się również problem związany z

⁵³Komisja Europejska, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, s.69.

⁵⁴ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, październik 2013r, s. 171.

⁵⁵ Monitoring dotyczący stopnia wdrażania rekomendacji będzie realizowany w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania Wnioskami i Rekomendacjami z Badań Ewaluacyjnych (ZSZWiR).

⁵⁶ Baza badań ewaluacyjnych ustosępniana przez MRR, stan na 04/11/2013r.

ograniczonymi możliwościami kadrowymi i czasowymi podczas ustalania liczby badań w takim roku⁵⁷.

Analiza doświadczeń regionu w zakresie realizacji procesu ewaluacji RPO 2007-2013 wskazuje, że tematyka dotychczasowych badań koncentrowała się na ocenie procesu wdrażania programu, rzadko kiedy dotyczyła konkretnych obszarów wsparcia objętych RPO WL 2007-2013. W okresie programowania 2014-2020 KE rekomenduje szersze zastosowanie badań ewaluacyjnych ukierunkowanych na analizę wpływu interwencji publicznej na sytuację społeczno-gospodarczą regionu.

Przedstawiona w niniejszym rozdziale lista tematów może zostać rozszerzona lub zmodyfikowana w razie potrzeby m.in. na wniosek Komitetu Monitorującego. Komisja Europejska rekomenduje systematyczny przegląd i aktualizację planu ewaluacji przynajmniej raz do roku. Wprowadzenie niniejszego planu nie wyklucza możliwości realizacji dodatkowych ewaluacji, zgodnie z nowymi, pojawiającymi się potrzebami⁵⁸. Instytucja Zarządzająca powinna zapewnić odpowiednią rezerwę finansową na potrzeby ewentualnych dodatkowych ewaluacji ad hoc, które „z definicji” nie mogą być powyższym planem objęte.

W związku z koniecznością stosowania w przypadku części badań metod kontrfaktycznych, które wiążą się ze znacznie wyższymi kosztami niż badania nie opierające się na metodach kontrfaktycznych, przewidujemy, że średnia wartość badania istotnie przekroczy średnią z obecnego okresu programowania.

Poniżej zaprezentowano listę proponowanych badań ewaluacyjnych.

⁵⁷ Rudnicka J., *Problemy w ewaluacji na przykładzie badań prowadzonych przez Jednostkę Ewaluacyjną RPO w województwie kujawsko-pomorskim*, Międzyregionalna Konferencja Ewaluacyjna Toruń, 25-26.06.2013 r.

⁵⁸ Komisja Europejska, *The Programming Period 2104-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation, European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations*, October 2013, s. 16.

Plan ewaluacji RPO WL 2014-2020

OP	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Podstawowe metody	Grupy respondentów	Ujawnienie
1. Badania i innowacje	Ocena wpływu dotacji z RPO WL na wzrost konkurencyjności oraz innowacyjności beneficjentów z sektora MŚP	ZEW	B	F	IV kw. 2017- I kw. 2018	4 miesiące	170.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna	IZ RPO WL, instytucje uczestniczące w procesie wdrażania, MSP, instytucje sfery B+R Eksperti dziedzinowi	Pow met Bad efek zna cel (inn zale wdro zmi nie
	Ocena wpływu interwencji w ramach RPO WL na podniesienie potencjału rozwojowego i wzrost nakładów na B+R	ZEW	B	F	IV kw. 2017- I kw. 2018	4 miesiące	170.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych. Metody ilościowe (kwestionariusze) i jakościowe, w szczególności IDI.	Dane pierwotne pozyskiwane od beneficjentów oraz instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WL 2014-2020 Eksperti dziedzinowi	Bad wsp efek sfer uleg szel

2. Cyfrowe lubelskie	Ocena wpływu realizacji RPO WL na zwiększenie podaży e-usług	ZEW	B	K	III kw 2020	4 miesiące	75.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe i jakościowe, Analiza danych zastanych	Beneficjenci potencjalni beneficjenci (przedsiębiorcy) Eksperti dziedzinowi	Bad efek przy syst inny zasie kon pot moza tak: ich
	Ocena wpływu realizacji RPO WL na zwiększenie podaży e-usług świadczonych drogą elektroniczną przez administrację publiczną	ZEW	EP	K	III kw. 2020	4 miesiące	40.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (IDI, FGI), Analiza danych zastanych	Beneficjenci (administracja oraz instytucje publiczne) oraz odbiorcy usług Eksperti dziedzinowi	Bad wspa Bad kryt info efek ora
3. Konkurencyjność przedsiębiorstw	Ocena wpływu działalności instytucji otoczenia biznesu na rozwój sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie lubelskim	ZEW	B	F	II kw. 2019	4 miesiące	105.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe i jakościowe. W badaniu należy uwzględnić metody kontrfaktyczne, na przykład badanie z grupą porównawczą składającą się z MSP, które w zostały wyłączone z interwencji (czyli próbą MSP kwalifikujących się do skorzystania z pomocy IOB ale niekorzystających z oferty IOB).	MSP korzystające z usług IOB z próba kontrolną, IOB, IZ RPO WL 2014-2020 Eksperti dziedzinowi	Jed wsp są i zad prze naje szar reg Wy pro oce pow a je być

	Ocena wsparcia RPO WL 2007-2013 na wzrost umiędzynarodowienia regionalnych MŚP	ZEW	B	F	II kw. 2019	3 miesiące	90.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe i jakościowe. W badaniu należy uwzględnić metody kontrfaktyczne, na przykład badanie z grupą porównawczą składającą się z MSP, które w zostały wyłączone z interwencji	MSP korzystające ze wsparcia z próba kontrolną, IOB, IZ RPO WL 2014-2020, Eksperti dziedzinowi	Badanie i ramy interwencji przez ekspertów konsultingowych
4. Energia przyjazna środowisku	Wpływ RPO WL 2014-2020 na zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii	ZEW	EP	K	I kw. 2016	3 miesiące	80.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe i jakościowe.	Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, partnerzy społeczno-gospodarczy, przedsiębiorcy	Analiza ramy na z odnawialnych źródeł energii
5. Efektywność energetyczna	Wpływ RPO WL 2014-2020 na zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach	ZEW	EP	K	III kw. 2020	3 miesiące	105.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (kwestionariusze m) i jakościowe (FGI, analiza danych zastanych)	Beneficjenci, instytucje zaangażowane w proces wdrażania RPO WL Eksperti dziedzinowi	Regulacje dotyczące geodezji, powstania funkcjonalności
6. Gospodarka niskoemisyjna w miastach	Wpływ RPO WL 2014-2020 na upowszechnienie strategii niskoemisyjnych	ZEW	EP	K	III kw. 2020	3 miesiące	30.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (kwestionariusze m) danych zastanych	Beneficjenci, użytkownicy powstałej infrastruktury Eksperti dziedzinowi	Badanie realności

7. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	Ocena wdrażania działań RPO WL 2014-2020 ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa ludności i eliminację skutków zagrożeń naturalnych	ZEW	B	F	III kw. 2018	3 miesiące	30.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych, metody jakościowe (IDI)	Beneficjenci i potencjalni beneficjenci Ekspertów dziedzinowi	Ze licz ora odn wdn pod plan mo
	Wypełnienie zobowiązań wynikających z prawa UE jako skutek realizacji priorytetów 6.1 i 6.2 RPO WL 2014-2020 – realizacja wskaźników	ZEW	EP	K	III kw. 2020	3 miesiące	50.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych. Metody jakościowe (IDI)	instytucje zaangażowane we wdrażanie 7 osi RPO WL	Oce osi gos
kulturowe i poprawa stanu środowiska w	Zwiększenie dostępności dóbr dziedzictwa i poprawa warunków i jakości świadczonych usług kulturowych w wyniku realizacji działań PI 6.3	ZEW	B	F	I kw. 2018	3 miesiące	30.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Badanie ilościowe (PAPI lub CAPI), badanie jakościowe (IDI), pomiar ruchu turystycznego	Mieszkańcy, turyści, instytucje zaangażowane we wdrażanie 8 osi RPO WL	Oce 8 R Reg wyn tury regi
9. Mobilność regionalna i ekologiczny transport	Ocena wpływu realizacji RPO WL 2014-2020 na wzrost powiązań sieci drogowej (wewnętrznej i zewnętrznej) oraz spójności terytorialnej regionu	ZEW	EP	K	IV kw. 2020	3 miesiące	70.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych (metoda podstawowa), pomiary napełnienia taboru, pomiary natężenia ruchu	-	Bad efek prio tran mie czy przy zide

10. Rynek pracy	Ocena wpływu interwencji w ramach RPO WL 2014-2020 na wzrost zatrudnienia w regionie	ZEW	B	K	II kw. 2020	4 miesiące	90.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (FGI), analiza danych zastanych	Beneficjenci, MSP, instytucje zaangażowane we wdrażanie osi 10, Eksperti dziedzinowi	Bad okre odp dzia naj przy okre
11. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	Wpływ wsparcia w ramach RPO WP 2014-2020 na wzrost aktywności zawodowej mieszkańców województwa lubelskiego, w szczególności osób starszych	ZEW	EP	K	II kw. 2022	4 miesiące	95.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) z grupą kontrolną i jakościowe (FGI), analiza danych zastanych	Beneficjenci, MSP, instytucje zaangażowane we wdrażanie osi 10, Eksperti dziedzinowi	Oce ram akty pro m.i pro zwią
12. Włączenie społeczne	Analiza wpływu RPO WL 2014-2020 na integrację społeczną w regionie	ZEW	B	F	II kw. 2018	4 miesiące	90.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperti dziedzinowi	Bad real osó zaw

	Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej	ZEW	B	F	II kw. 2017	4 miesiące	90.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperti dziedzinowi	Ekono obsz całk real rezu jedn dot dals regi rod roz fun spo
13. Edukacja, umiejętności i kompetencje	Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz rozwoju kształcenia się przez całe życie	ZEW	B	F	IV kw. 2017	4 miesiące	150.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna	Ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od przedstawicieli grup docelowych wspieranych przedsięwzięć, urzędy pracy Eksperti dziedzinowi	Bad wpł upo dor m.i maj
14 Infrastruktura społeczna	Wpływ wsparcia RPO WL na poprawę jakości i zwiększenie dostępności świadczeń zdrowotnych na terenie województwa lubelskiego	ZEW	B	F	I kw. 2019	4 miesiące	90.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania, grupy docelowe (mieszkańcy regionu) Eksperti dziedzinowi	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperti dziedzinowi	Bad jaki spo przy dos regi

15 Pomoc techniczna	Ocena trafności przyjętych rozwiązań w systemie wdrażania Pomocy technicznej, w tym identyfikacja trudności i problemów we wdrażaniu RPO WL 2014-2020 mogących stanowić bariery w wykorzystaniu alokacji	ZEW	B	F	III kw 2016	3 miesiące	60.000	IZ RPO WL 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WL 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych, IDI, metody ilościowe (CAWI), metody heurystyczne	IZ RPO i inne instytucje zaangażowane we wdrażanie systemu, beneficjenci, eksperci	Ewa wdr dos prz wdr udz osia RPC Bad zide wdr wyk reke sys
---------------------	--	-----	---	---	-------------	------------	--------	--	---	--	---

(1) – sposób organizacji procesu ewaluacji

(2) – podział ze względu na moment przeprowadzenia ewaluacji

(3) – kryterium funkcji ewaluacji

Legenda:

(1) ewaluacja wewnętrzna (WEW)

(2) ewaluacja ex ante (EX)

(3) ewaluacja bieżąca (B)

(4) ewaluacja zewnętrzna (ZEW)

2) ewaluacja ex post (EP)

(5) ewaluacja konkluzywna (EK)

(1) ewaluacja formatywna (EF)

3. Metody badawcze w procesie ewaluacji programu

W okresie programowania 2014-2020 KE rekomenduje szersze zastosowanie badań ewaluacyjnych ukierunkowanych na analizę wpływu interwencji publicznej na dobrobyt obywateli UE w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym (ang. *impact evaluation*). Jest to istotna zmiana w stosunku do dotychczasowego modelu opartego głównie na ocenie aspektów związanych z procesem wdrażania programów wsparcia (ang. *implementation evaluation*)⁵⁹.

KE kładzie przy tym nacisk na stosowanie ewaluacji oddziaływania opartych na teorii. Podejście to zakłada, że ewaluacja obejmuje zarówno pytania dotyczące procesu, jak i wielkości uzyskanych efektów. Trafność danej polityki jest uwydatniona, jeśli badanie nie ograniczy się tylko do wskazania, czy oceniana interwencja wywarła zamierzony wpływ, ale odpowie również na pytanie, dlaczego miało – albo dlaczego nie miało – to miejsce⁶⁰. Typowymi metodami stosowanymi w ewaluacji oddziaływania opartych na teorii są: *desk research*, analiza danych gromadzonych przez organy *administracji* rządowej, studia przypadku, wywiady, badania kwestionariuszowe, a także inne badania jakościowe i ilościowe, które dostarczą kompleksowych informacji pozwalających zbadać logikę interwencji programu i odtworzyć jego „teorię”.

Nowym wyzwaniem dla ewaluatorów będzie ocena oddziaływania zintegrowanych programów, tj. ewaluacja tego jak poszczególne komponenty programu na siebie oddziałują, w tym wzajemnie wzmacniają osiągnięte w danym obszarze efekty.

Poniżej zaprezentowano główne metody badawcze rekomendowane do wykorzystania w ramach badań ewaluacyjnych planowanych w ramach ewaluacji RPO WL 2014-2020. Przy zaprezentowanych technikach wskazano, w których typach badań ewaluacyjnych mogą znaleźć zastosowanie, a także, wykorzystania jakich danych wymagają.

Analiza danych zastanych

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	(brak)

Desk research polega na wykorzystaniu w ewaluacji dostępnych danych wtórnych takich jak publikacje, raporty, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach internetowych itp. Przed wykorzystaniem danych w badaniu są one analizowane pod kątem wiarygodności, rzetelności i aktualności. Analiza danych zastanych jest użyteczna ze względu na wysoki stopień obiektywizmu oraz możliwość wykorzystania zebranych informacji na potrzeby procedur badawczych realizowanych w kolejnych etapach badania.

W ramach zaplanowanych ewaluacji szczególne duże znaczenie będzie miała metaewaluacja, czyli analiza wyników wszystkich dotychczas przeprowadzanych ewaluacji (*ex-ante*, *mid-term*, *ex-post*) z wybranego obszaru odnoszących się zarówno do obecnego, jak i poprzednich okresów programowania. Wskazuje się, że wyniki metaewaluacji powinny być prezentowane w układzie zgodnym ze strukturą/logiką strategii Europa 2020 (w szczególności na użytek KE).

W ramach analizy danych zastanych wykorzystywane będą w szczególności typy źródeł zaprezentowane w poniższej tabeli.

⁵⁹Komisja Europejska, *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation – European Regional Development Fund and Cohesion Fund – Concepts and Recommendations*, October 2013.

⁶⁰White H., *Ocena oddziaływania oparta na teorii: zasady i praktyka* [w:] Haber A, Trzeciński R., *Ocena wpływu i prognozowanie efektów w badaniach ewaluacyjnych*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011, s. 65.

Tabela 2. Główne źródła danych zastanych dla realizacji procesu ewaluacji w latach 2014-2020

Nazwa źródła	Opis
SL 2014	Centralny system informatyczny będzie wspierał realizację programów operacyjnych, stając się głównym kanałem komunikacji pomiędzy beneficjentami a instytucjami związanymi z realizacją programu, jak również platformą gromadzenia i przetwarzania danych dotyczących realizacji programów operacyjnych ⁶¹ . Zakres danych jest w fazie standaryzacji ⁶² . W porównaniu do KSI SIMIK 07-13, system będzie gromadził więcej zasobów danych i będzie pozwalał na raportowanie danych w układach przydatnych dla procesów ewaluacji (dzięki systemowi raportującemu opartemu na hurtowni danych).
Lokalny system Informatyczny	System mający na celu wsparcie bieżącego procesu zarządzania i monitorowania RPO WL 2014-2020. W ramach systemu gromadzone będą dane uzupełniające dla danych zbieranych na poziomie centralnym w ramach SL 2014 (np. wskaźniki specyficzne dla regionu).
Statystyka publiczna, instytucjonalne bazy danych	Statystyki krajowe udostępniane przez Główny Urząd Statystyczny, a także inne instytucjonalne bazy danych dotyczących dziedzin związanych z obszarami wsparcia w ramach programu, m.in. ministerstw, urzędów marszałkowskich, agencji rządowych, urzędów pracy. Źródła te będą przydatne dla większości zaplanowanych badań ewaluacyjnych, w tym w szczególności przy realizacji badań kontrfaktycznych ⁶³ .
Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym	Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym, które wspomogą ewaluację przeprowadzaną na poziomie regionalnym m.in. oceny oddziaływania opracowywane przy wykorzystaniu modeli makroekonomicznych, które bazują na rezultatach badań ekonomicznych i ekonometrycznych oraz uwzględniają oddziaływania i wzajemne powiązania w całej gospodarce; modele te pozwalają na ocenę wpływu funduszy unijnych wraz ze środkami finansowymi z krajowego sektora publicznego na gospodarkę kraju i gospodarki regionalne ⁶⁴ .
Bazy danych dotyczące okresu programowania 2007-2013	Dane historyczne dotyczące wdrażania programu w poprzednim okresie programowania 2007-2013, w tym m.in. KSI SIMIK 07-13 i PEFS (Podsystem monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego); do wykorzystania głównie w ewaluacjach ex-ante.
Dotychczas zrealizowane badania w regionie	Dotychczas zrealizowane badania w regionie, w tym w szczególności badania ewaluacyjne odnoszących się zarówno do obecnego, jak i poprzednich okresów programowania (metaewaluacja); szczególnie istotne z punktu widzenia okresu programowania 2014-2020 będą wyniki badań ewaluacyjnych ex-post pozwalające ocenić skuteczność interwencji publicznej w ramach programów operacyjnych wdrażanych w latach 2007-2013.
Dokumenty strategiczne	Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym istotne z punktu widzenia obszarów wsparcia w ramach programu.
Literatura naukowa	Ogólnodostępne opracowania poświęcone tematyce dotyczącej obszarów wsparcia w

⁶¹ Uwzględniając wymagania dla państw członkowskich zawarte w art. 112 CPR, do 31 grudnia 2014 roku cała komunikacja pomiędzy beneficjentami a instytucjami zarządzającymi, certyfikującymi, audytowymi oraz pośredniczącymi będzie się odbywać za pomocą systemu informatycznego (Komisja Europejska, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju, op. cit., s.117).

⁶² Katalog gromadzonych danych ma zostać zawarty w dokumencie *Fiche No 17 Delegated Act on Data to be recorded and stored in computer form*. W odniesieniu do okresu programowania 2007-2013, zakres informacji ma zostać rozszerzony ze względu na m.in. poszerzenie katalogu użytkowników systemu oraz zwiększenie funkcjonalności systemu.

⁶³ W ramach ekspertyzy wykonanej na zlecenie MRR, zidentyfikowano 366 źródeł danych instytucjonalnych i indywidualnych możliwych do wykorzystania w ramach ewaluacji EFS [ICF GHK Polska Sp. z o.o., Raport z wykonania ekspertyzy na temat źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontrfaktycznych w ramach ewaluacji EFS, Warszawa 2013r.]

⁶⁴ W niektórych badaniach, ze względu na potrzebę zapewnienia porównywalności z pozostałymi regionami, do określenia efektu, jaki wywierają fundusze unijne na podstawowe wskaźniki makroekonomiczne, powinny zostać zastosowane takie same narzędzia badawcze i powinny zostać przyjęte podobne założenia.

Nazwa źródła	Opis
i fachowa	ramach programu oraz inne źródła literaturowe wspomagające proces wnioskowania ewaluatorów oraz formułowania rekomendacji.

Źródła: opracowanie własne.

Badania ilościowe

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (głównie dla opracowania adekwatnych narzędzi badawczych)

Badania ilościowe (CATI, CAWI, CAPI, PAPI) powinny objąć w szczególności beneficjentów programu. Pozwolą ocenić czy program właściwie odpowiedział na potrzeby grupy, do której adresowano wsparcie. Analizie podlegać będzie wpływ interwencji na sytuację beneficjentów, w tym osiągnięte dzięki wsparciu korzyści. Szerokie zastosowanie w ramach tych badań znajdują metody kontryfakcyjne – aby lepiej ocenić wpływ interwencji na beneficjentów analizie zostanie objęta również sytuacja podmiotów z grupy kontrolnej czyli zbiorowości, której nie objęto wsparciem.

Wywiady indywidualne i fokusowe

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (głównie dla opracowania adekwatnych narzędzi badawczych)

Wywiady indywidualne (IDI) przyjmują formę pogłębionych rozmów przeprowadzanych z pojedynczymi osobami reprezentującymi różne środowiska interesariuszy programu (przedstawiciele administracji, beneficjenci, ostateczni odbiorcy wspartych projektów). Wywiady fokusowe (FGI) to metoda badań jakościowych polegająca na przeprowadzeniu przez moderatora dyskusji wśród grupy fokusowej na podstawie wcześniej opracowanego scenariusza. Jako metoda interaktywna pozwoli na ujawnienie tych aspektów eksplorowanego zagadnienia, które mają mniejszą szansę pojawić się podczas IDI. Na badania fokusowe będą zapraszani różni interesariusze programu po to, by zgromadzić informacje pozwalające „naświetlić” wybrane problemy z różnych punktów widzenia. Wywiady fokusowe zwiększają charakter partycypacyjny ewaluacji – zaangażowanie partnerów z różnych środowisk zwiększy wiarygodność i obiektywność wniosków z badania.

Obserwacja uczestnicząca

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	(brak)

Obserwacja uczestnicząca stosowana jest w celu lepszego zrozumienia badanego zagadnienia, poprzez przebywanie ewaluatora w rzeczywistych sytuacjach, np. obserwację procesu programowania, podejmowania decyzji, aplikowania o wsparcie (w takim zakresie, jak to będzie uzasadnione i możliwe).

Metoda delficka

Typ ewaluacji	ex ante (EX)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Metoda delficka polega na przeprowadzeniu serii badań kwestionariuszowych przesyłanych do grupy ekspertów. Eksperti wybierani do badania będą się specjalizować w dziedzinach

obejmujących obszary wsparcia w ramach programu. Zwykle wyniki pierwszej rundy badania stanowią źródło i podstawy do kolejnej rundy. Na odpowiedzi ekspertów udzielone w etapie drugim i każdym następnym mają wpływ opinie ekspertów udzielone we poprzedzających je rundach badania. Kwestionariusze do badania delfickiego są budowane tak, by zachęcić respondentów do wyrażania własnej opinii na przedstawione zagadnienia oraz by umożliwić im późniejszą weryfikację swojego stanowiska w oparciu o zapoznanie się z opiniami innych uczestników badania.

Panel ekspertów

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Panel ekspertów to specjalnie powołana na rzecz ewaluacji grupa robocza, w skład której najczęściej wchodzi niezależni eksperci specjalizujący się w dziedzinach objętych wsparciem w ramach programu. Paneliści mają za zadanie syntezywać informacje pozyskane w ramach różnych etapów badania ewaluacyjnego, analizować ich z różnych punktów widzenia oraz wspomagać proces formułowania końcowych wniosków.

Analiza kosztów i korzyści (CBA)

Typ ewaluacji	ex ante (EX)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania informacji niezbędnych przy szacowaniu kosztów i wyników planowanego przedsięwzięcia)

Analiza kosztów i korzyści (CBA) to metoda oceny efektywności interwencji publicznej w obszarze objętym wsparciem. Celem analizy CBA jest wskazanie, czy wsparte projekty są pożądane z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu biorąc pod uwagę całość przewidywanych korzyści i kosztów z nim związanych, z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych (np. środowiskowych, społecznych). Wszystkie korzyści i koszty są wyrażane w jednostkach finansowych, z uwzględnieniem zmiany w czasie (wartość bieżąca netto).

Analiza kosztów-efektywności (CEA)

Typ ewaluacji	ex ante (EX)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania informacji niezbędnych przy szacowaniu kosztów i wyników planowanego przedsięwzięcia)

Analiza kosztów-efektywności (CEA) to metoda, która pozwala ocenić efektywność projektu wobec realizacji założonych przed nim celów. Jej zastosowanie polega na identyfikacji alternatywnych projektów ukierunkowanych na realizację tych samych celów a następnie ocenie, która z alternatyw maksymalizuje osiągnięte korzyści w stosunku do poniesionych kosztów. Cele projektów wyrażane są w jednostkach niepieniężnych (np. spadek zachorowalności po interwencji w sektorze zdrowotnym).

Modele makroekonomiczne

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania danych statystycznych za pomocą których można generować prognozy gospodarcze, np. GUS)

Model makroekonomiczny jest uproszczonym zapisem funkcjonowania gospodarki opisanym za pomocą równań matematycznych. Pozwala uzyskać prognozy gospodarcze i szacować wpływ określonych działań na sytuację społeczno-gospodarczą regionu. Modele makroekonomiczne dają możliwość symulowania sytuacji kontrfaktycznych, dzięki czemu można wyliczyć efekt netto analizowanej interwencji publicznej.

Benchmarking

Typ ewaluacji	ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Benchmarking to ocena efektów projektu w odniesieniu do innych działań uznanych za udane lub wzorcowe. Dzięki porównaniu możliwa jest identyfikacja silnych i słabych stron projektu, czynników wpływających na przebieg procesów oraz wypracowanie nowych, lepszych rozwiązań na rozpoznane problemy.

Studium przypadku

Typ ewaluacji	ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Studium przypadku (ang. *case study*) to pogłębiony opis działania interwencji publicznej w praktyce. W zależności od przedmiotu badania, może dotyczyć pojedynczej osoby, organizacji, przedsięwzięcia, sposobu podejmowania decyzji itp. Opracowanie jest syntezą jakościowych i ilościowych danych zebranych w ramach różnych etapów prac badawczych. Do opracowania studium przypadku selekcionuje się zjawiska, które mają zaprezentować tzw. „dobre praktyki”, czyli szczególnie efektywne działania lub „złe praktyki”, czyli takie działania, których ze względu na negatywne skutki nie powinno się w przyszłości stosować.

4. Sposoby zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji

W celu zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji zostaną wprowadzone poniższe działania/praktyki:

1) Działania w zakresie planowania i realizacji badania ewaluacyjnego

- **zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych niezbędnych do realizacji procesu ewaluacji w fazie planowania poszczególnych badań ewaluacyjnych** – precyzyjne zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych w każdym planowanym badaniu ewaluacyjnym pozwoli na podjęcie z odpowiednim wyprzedzeniem działań na rzecz ich pozyskania, w tym: i) identyfikację istniejących źródeł danych, z których można pozyskać wskazane dane; ii) zdefiniowanie zakresu danych, które muszą być na bieżąco gromadzone od podmiotów uczestniczących programie; iii) określenie danych, które będą musiały zostać pozyskane w ramach badań pierwotnych);
- **ściśła współpraca z Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym (ROT) i Regionalnym Forum Terytorialnym (RFT)** – współpraca z ROT i RFT pozwoli wzmocnić merytorycznie metodologię planowanych badań ewaluacyjnych, wesprze proces definiowania potrzeb w zakresie dostępu do danych, a także identyfikację dostępnych źródeł danych;
- **aktywna współpraca z ewaluatorem** – aktywna współpraca z ewaluatorem oparta na przeprowadzaniu bieżących konsultacji w zakresie metodologii i przebiegu procesu badawczego, a także możliwie największym wsparciu w zakresie dostarczania danych niezbędnych do realizacji wysokiej jakości badania ewaluacyjnego;

2) Działania na etapie gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji

- **Lokalny System Informatyczny** – lokalny system informatyczny kompatybilny z centralnym systemem SL 2014 dostarczy cennych informacji uzupełniających dla danych gromadzonych na poziomie centralnym (w szczególności na potrzeby badań kontrfaktycznych)⁶⁵;
- **bieżące gromadzenie danych dotyczących instytucji aplikujących o wsparcie** – zbieranie informacji dotyczących zarówno beneficjentów programu, jak i instytucji, którym nie udało się uzyskać wsparcia ułatwi dobór grupy kontrolnej do badań kontrfaktycznych;
- **bieżący monitoring procesów ewaluacji realizowanych na poziomie krajowym** – gromadzenie informacji na temat badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie krajowym, po pierwsze pozwoli uniknąć sytuacji, w których na poziomie regionalnym i centralnym realizowane są badania o zbliżonych zakresach tematycznych, po drugie dostarczy wiedzy na temat nowych źródeł danych możliwych do wykorzystania w ramach badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie regionu;
- **współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym** - współpraca z GUS wesprze proces pozyskiwania danych dla procesu ewaluacji, w tym w zakresie realizacji badań kontrfaktycznych (w szczególności w zakresie doboru jednostek spełniających określone kryteria);
- **wsparcie podmiotów raportujących dane z zakresu realizacji programu** – wsparcie techniczne (m.in. przystępne instrukcje wypełniania) i merytoryczne (w ramach m.in. punktów konsultacyjnych) podmiotów raportujących dane do lokalnego i centralnego systemu informatycznego zwiększy szanse na dostarczenie odpowiedniej jakości danych;

3) Działania na rzecz zwiększenia popularyzacji praktyk ewaluacyjnych

- **promowanie praktyk ewaluacyjnych w instytucjach publicznych** - działania na rzecz zwiększenia zainteresowania przeprowadzaniem własnych badań ewaluacyjnych na poziomie pojedynczych instytucji czy przedsięwzięć zapewni dostęp do wyników zindywidualizowanych analiz, które ze względu na poziom szczegółowości nie mogłyby być przeprowadzane w ramach oceny RPO WL 2014-2020.

5. Budowa potencjału ewaluacyjnego

Zgodnie z Art 49. CRP państwa członkowskie mają obowiązek zapewnienia właściwego potencjału przeprowadzenia oceny. Według komisyjnego podręcznika metodologicznego EVALSED, budowa potencjału ewaluacyjnego zachodzi na wielu poziomach, a w tym: indywidualnym (rozwój odpowiednich kompetencji i umiejętności), organizacyjnym (projektowanie odpowiednich struktur organizacyjnych i zarządzanie nimi), inter-organizacyjnym (wzmacnianie relacji między instytucjami publicznymi i prywatnymi, sieci współpracy, procedury, partnerstwa) a także ogólnym społecznym (budowa świadomości społeczeństwa w zakresie ewaluacji)⁶⁶. Wieloaspektowość potencjału ewaluacyjnego sprawia, że katalog możliwych do podjęcia działań w kierunku jego rozwoju jest bardzo szeroki. Co więcej, są to najczęściej działania długoterminowe, a czasem i nieokreślone w czasie. Czyni to proces budowania potencjału ewaluacyjnego długotrwałym, a wręcz nieskończonym⁶⁷ - jest stałym procesem „uczenia się” i doskonalenia.

W latach 2007-2013 podjęto szereg działań związanych z budowaniem potencjału ewaluacyjnego w regionie. Utrzymywano współpracę z kluczowymi krajowymi i regionalnymi instytucjami

⁶⁵ System informatyczny powinien być ponadto zintegrowany z systemem ewidencji danych stosowanym przez GUS (uwzględnienie kodów jednostek terytorialnych odpowiadających nomenklaturze przyjętej w GUS).

⁶⁶ EVALSED: *The resource for the evaluation of Socio-Economic Development*, September 2013, s. 62.

⁶⁷ ESTEP: *Developing Evaluation Capacity – final report; on the framework to analyse the development of evaluation capacity in the EU Member States – A study for the Commission*, 2nd edition, September 2007, s. 23.

uczestniczącymi w procesie ewaluacji (IK, KJO), realizowano działania na rzecz skutecznego planowania i monitorowania realizacji procesu ewaluacji oraz wdrażania rekomendacji w regionie. W celu zwiększenia kompetencji w zakresie metodologii badań ewaluacyjnych, pracownicy JE brali czynny udział w pracach prowadzonych przez KJO, aktywnie współpracowali z ekspertami zewnętrznymi i przedstawicielami jednostek ewaluacyjnych z innych regionów.

Okres programowania 2014-2020 przynosi nowe wyzwania w zakresie dalszego rozwoju potencjału ewaluacyjnego regionu. Wytyczne komisyjne⁶⁸ wskazują na konieczność m.in. podjęcia działań na rzecz pobudzenia popytu na badania ewaluacyjne, jak i podaży instytucji, które mogłyby je realizować. Wskazuje się również na potrzebę działań w zakresie rozszerzenia praktyk ewaluacyjnych w regionie (np. na poziomie innych instytucji w regionie), jak i lepszej integracji ewaluacji z procesami programowania i zarządzania programami wsparcia.

Biorąc pod uwagę powyższe zalecenia, jak i dotychczasowe doświadczenia regionu w zakresie budowania potencjału ewaluacyjnego, działania podejmowane w latach 2014-2020 będą ukierunkowane na realizację pięciu głównych celów:

1) Zapewnienie odpowiednich zasobów kadrowych i rozwiązań organizacyjnych dla skutecznej realizacji procesu ewaluacji

- **inicjatywy mające na celu zwiększenie wiedzy i kompetencji pracowników JE i innych pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji** – szkolenia, warsztaty, konferencje oraz inne przedsięwzięcia zwiększające zdolność zespołu do skutecznej i efektywnej realizacji swoich zadań, w szczególności w kontekście zwiększania wiedzy na temat metodologii badań ewaluacyjnych;
- **zachowanie niezależności jednostki ewaluacyjnej** - całkowicie niezależna funkcjonalnie JE realizująca badania wewnętrzne i zlecająca ewaluację na zewnątrz;
- **współpraca w ramach Grupy Sterującej Monitoringiem i Ewaluacją** – platforma współpracy pomiędzy kluczowymi interesariuszami programu zapewniająca stały przepływ informacji i wiedzy w zakresie działań realizowanych w ramach ewaluowanych programów operacyjnych oraz priorytetowych działań publicznych podejmowanych w regionie⁶⁹;
- **współpraca z jednostkami ewaluacyjnymi innych programów operacyjnych** – utrzymywanie współpracy z przedstawicielami regionalnych i krajowych jednostek ewaluacyjnych umożliwiające stałą wymianę pomysłów i doświadczeń z zakresu realizacji badań ewaluacyjnych pod kątem ich późniejszego wdrożenia w województwie;

2) Lepsza organizacja i koordynacja procesu ewaluacji

- **wsparcie ze strony Komitetu Monitorującego RPO WL 2014-2020** – współpraca z Komitetem Monitorującym zwiększy jakość i terminowość realizacji badań ewaluacyjnych, dzięki m.in. bieżącej analizie postępów w realizacji planów i wyników badań ewaluacyjnych, jak również monitoringowi realizacji zasad partnerstwa w procesie ewaluacji;
- **współpraca z Krajową Jednostką Ewaluacji** – współpraca dotyczyć będzie zarówno aspektów organizacyjnych i technicznych związanych z realizacją procesu ewaluacji w regionie, jak i kwestiach merytorycznych (m.in. konsultacje planów ewaluacji, przedmiotów zamówień na badania);

⁶⁸ EVALSED: *The resource for the evaluation of Socio-Economic Development*, September 2013, s. 63-70.

⁶⁹W odniesieniu do doświadczeń regionu z lat 2007-2013 warto poszerzyć grona osób wchodzących w skład GS o m.in. partnerów społeczno-gospodarczych, zewnętrznych ekspertów, decydentów (IZ), przedstawicieli ROT i RFT. Zróżnicowanie grona uczestników pozwoli na poszerzenie „punktu widzenia” w trakcie programowania badań ewaluacyjnych o opinie i potrzeby zgłaszane przez innych interesariuszy programu, w tym również potencjalnych beneficjentów.

- **współpraca z najważniejszymi podmiotami publicznymi biorącymi udział w realizacji polityk rozwoju** – system współpracy i przepływu informacji między instytucjami zaangażowanymi w procesy monitorowania i ewaluacji działań prorozwojowych na poziomie kraju i w regionach, w tym: Głównym Urzędem Statystycznym, Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii, Krajowym i Regionalnym Obserwatorium Rozwoju Terytorialnego, Ośrodkiem Badań Regionalnych oraz Regionalnym Forum Terytorialnym⁷⁰.

3) Pobudzenie popytu na badania ewaluacyjne w regionie

- **zwiększenie zaangażowania pracowników IZ i IP w proces planowania badań ewaluacyjnych** – bieżące angażowanie w proces programowania procesu ewaluacji pracowników IZ i IP w celu lepszego dostosowania zakresu projektów badawczych do rzeczywistych potrzeb decydentów i innych osób zaangażowanych w realizację programu;
- **uspołeczniony proces planowania procesu ewaluacji** – przygotowanie i aktualizowanie planu ewaluacji w drodze konsultacji z partnerami społeczno-gospodarczymi, które pozwoli na lepsze dostosowanie planów badań ewaluacyjnych do istniejącego zapotrzebowania w regionie (zasada partnerstwa);

4) Pobudzenie podaży i zapewnienie wysokiej jakości badań ewaluacyjnych

- **współpraca z ośrodkami akademickimi oraz eksperckimi** – zwiększanie zainteresowania zagadnieniami ewaluacji oraz współpraca ze środowiskiem naukowym przy planowaniu projektów badawczych zwiększy szansę na uzyskanie kompletnych i poprawnych wyników badań ewaluacyjnych; opinie ekspertów będą pomocne m.in. przy opracowywaniu metodologii planowanych badań ewaluacyjnych;
- **dbałość o wysoką jakość merytoryczną treści zamówień na badania ewaluacyjne** - precyzyjne i zrozumiałe zdefiniowanie swoich oczekiwań wobec badania ewaluacyjnego w zamówieniu, zarówno jego zakresu, jak i proponowanych narzędzi metodologicznych zwiększy szansę na zrealizowanie wysokiej jakości badania przez zewnętrznego ewaluatora;
- **zmniejszenie formalnych wymogów wobec wykonawców badań ewaluacyjnych** - zmniejszenie obciążeń związanych ze spełnieniem formalnych wymogów oferty i skupienie się na merytorycznych i technicznych kryteriach oceny otworzy dostęp do przetargu nowym, wykwalifikowanym ewaluatorom, przyczyni się do wzmocnienia wartości merytorycznych składanych ofert i zwiększenia możliwości wyboru wykonawcy.
- **aktywna współpraca w realizacji ewaluacji zewnętrznych** – wsparcie merytoryczne realizowanych badań ewaluacyjnych przez pracowników jednostki ewaluacyjnej (poprzez konsultowanie m.in. zakresu badania, narzędzi badawczych, metod analizy danych) pomoże lepiej ukierunkować proces badawczy na osiągnięcie celów stawianych przed ewaluacją;

5) Lepsze wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych w procesie zarządzania i wdrażania programem

- **kontrola stanu wdrażania rekomendacji** - monitoring procesu wprowadzania nowych rozwiązań w instytucjach publicznych zmobilizuje ich przedstawicieli do systematycznej pracy i pozwoli na bieżące rozwiązywanie pojawiających się problemów;
- **spotkania robocze ewaluatorów oraz przedstawicieli instytucji, których dotyczą rekomendacje** - spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji; koszt realizacji

⁷⁰ Szczegółowy zakres zadań dla poszczególnych instytucji są jeszcze na etapie definiowania (stan na 11/10/2013).

usług doradczych ewaluatora będzie uwzględniony wcześniej w ramach budżetów na realizację poszczególnych badań;

Poniżej zaprezentowano plan szkoleń dla pracowników odpowiedzialnych za planowanie i realizację procesu ewaluacji Programu. Plan szkoleń powinien być skonsultowany z grupą odbiorców i modyfikowany zgodnie ze zgłaszanym przez nich zapotrzebowaniem.

Plan szkoleń dla pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji⁷¹

L. p.	Tytuł/Temat szkolenia	Opis/Cel główny	Harmonogram								Budżet		
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2022	
1	Zastosowanie metod kontryfaktycznych w badaniach ewaluacyjnych	– zwiększenie kompetencji w zakresie metodologii ewaluacji pod kątem zwiększenia jakości planowanych badań ewaluacyjnych oraz dostosowaniu ich do zaleceń UE na okres programowania 2014-2020	x										7.000
2	Projektowanie badań ewaluacyjnych w trybie przetargów publicznych	– wypracowanie wspólnych standardów w zakresie projektowania badań ewaluacyjnych, opracowywania SIWZ i SOPZ m.in. dobór kryteriów wyboru ewaluatora (z uwzględnieniem zastosowania nowych narzędzi metodologicznych w ewaluacjach);	x										5.000
3	Źródła danych w ewaluacji i ich wykorzystanie	– zwiększenie wiedzy na temat możliwości wykorzystania zdwyersyfikowanych źródeł do ewaluacji programu; – identyfikacja źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontryfaktycznych;		x									5.000
4	Metaanalizy i metaewaluacje	– Zwiększenie wiedzy z zakresu efektywnego wykorzystania wyników wcześniej realizowanych badań (w tym: ewaluacyjnych); techniki opracowywania metaanaliz i metaewaluacji			x								7.000
5	Komplementarność badań ewaluacyjnych PO z badaniami w zakresie polityki rozwoju	– Wspólne dostosowywanie planu badań ewaluacyjnych do równoległego procesu ewaluacji w odniesieniu do równoległe realizowanych badań w zakresie polityki rozwoju na poziomie kraju ⁷²			x								7.000
6	Współpraca z wykonawcą badania ewaluacyjnego interwencji publicznej – Współdziałanie i partycypacja w procesie ewaluacji; Monitoring i ocena przebiegu badania ewaluacyjnego	– rozwijanie zdolności ewaluacyjnych w sektorze publicznym, w szczególności zdolności do przeprowadzenia procesu ewaluacji z uwzględnieniem aspektu współpracy z wykonawcą badania ewaluacyjnego – poziom zaawansowany							x				3.000

⁷¹ Niniejsza koncepcja stanowi punkt odniesienia dla Jednostki Ewaluacyjnej, która – w oparciu o wytyczne MIR – opracuje plan ewaluacji wraz z określeniem potrzeb szkoleniowych. Szkolenia o podstawowej tematyce mogą być stosowane, gdy zatrudnieni zostaną nowi pracownicy w ramach JE. Pamiętać należy, że IZ może dowolnie modyfikować niniejszą koncepcją dostosowując do pojawiających się potrzeb.

⁷² Zakres badań ewaluacyjnych realizowanych w ramach polityki rozwoju nie został jeszcze doprecyzowany.

6. Sposoby upowszechniania wyników ewaluacji

W ramach realizacji RPO WL 2014-2020 planuje się podjęcie działań mających na celu komunikację wyników badań ewaluacyjnych. Według Art. 47 CPR wszystkie raporty z badań ewaluacyjnych muszą zostać upublicznione, jednak należy podjąć również odpowiednie działania na rzecz ich upowszechnienia.

W latach 2007-2013 rozpowszechnienie wiedzy i informacji na temat ewaluacji RPO WL i PO KL w województwie lubelskim było realizowane poprzez takie działania jak: organizacja konferencji tematycznych po realizacji kluczowych badań ewaluacyjnych, moderowanie strony poświęconej ewaluacji, publikacja danych organizacja oraz udział w różnych inicjatywach powiązanych z realizacją procesu ewaluacji w regionie i kraju (m.in. konferencje, spotkania, szkolenia). W związku z rekomendowanym przez KE zwiększeniem wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych w procesie programowania i wdrażania programów operacyjnych, w nowym okresie programowania planuje się zwiększenie skali działań upowszechniających wyniki ewaluacji.

W wytycznych komisyjnych wskazuje się, że proces ewaluacji powinien już od samego początku ukierunkowany na odbiorcę⁷³. Konieczne jest podjęcie działań ukierunkowanych nie tylko na dostosowanie zakresu realizowanych badań do potrzeb odbiorców, ale również przekazanie zdobytej wiedzy we właściwej formie. Działania na rzecz komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji będą kierowane do grup odbiorców zaprezentowanych w poniższej tabeli.

Odbiorcy działań na rzecz upowszechnienia wyników ewaluacji

Symbol	Grupa	Opis
P	Osoby zaangażowane w programowanie RPO WL 2014-2020	Osoby podejmujące strategiczne decyzje w zakresie programowania interwencji publicznej w ramach programu
R	Przedstawiciele instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	Przedstawiciele instytucji publicznych, do których odnoszą się rekomendacje sformułowane w ramach badań ewaluacyjnych
B	Beneficjenci i potencjalni beneficjenci	Przedstawiciele instytucji realizujących przedsięwzięcia wsparte w ramach programu
O	Ostateczni odbiorcy projektów	Osoby niekorzystające bezpośrednio ze wsparcia w ramach programu, ale korzystające z efektów realizacji wspieranych przedsięwzięć
E	Ewaluatorzy zewnętrzni, konsultanci	Pracownicy instytucji profesjonalnie zajmujących się przeprowadzaniem ewaluacji
A	Analitycy, badacze, środowisko naukowe	Przedstawiciele sektora naukowego specjalizujący się w szczególności w zagadnieniach związanych z polityką regionalną, a także w dziedzinach będących obszarami wsparcia w ramach programu
S	Społeczeństwo	Społeczność regionalna, w tym w szczególności osoby, którym brak lub posiadające ograniczoną wiedzę na temat zagadnień ewaluacji.

⁷³ Komisja Europejska, *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation, European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations*, October 2013, s. 16.

Sposoby komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram								Budżet	
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2022
Organizacja spotkań prezentujących wyniki badań ewaluacyjnych	Spotkania informacyjne, podczas których będą przedstawiane kluczowe wyniki badań ewaluacyjnych	Z, W, R, B, O, E, A, S					x				x	100.000
Organizacja konferencji tematycznych dotyczących ewaluacji	Konferencje tematyczne, na których poruszane będą wybrane aspekty ewaluacji polityk publicznych i programów wsparcia w innych regionach, Polsce i Europie; następnie opracowywanie i udostępnianie materiałów konferencyjnych i pokonferencyjnych upowszechniających proces ewaluacji i wyniki badań	Z, W, R, B, O, E, A, S		x		x			x			120.000
Spotkania robocze dla pracowników instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	Spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji w gronie przedstawicieli instytucji wdrażających program, instytucji publicznych i ewaluatorów	R, E	Na bieżąco								0 (usługi doradcze kosztów realizacji badań)	
Szkolenia dla przedstawicieli środowiska naukowego	Organizacja szkoleń z zakresu ewaluacji dla przedstawicieli środowiska naukowego z regionu, w celu zwiększenia ich świadomości, wiedzy i poziomu zainteresowania udziałem w ewaluacjach polityk prorozwojowych realizowanych w regionie	A	x		x					x		25.000

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram								Budżet	
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2022
Spotkania robocze z osobami mającymi wpływ na programowanie RPO WL 2014-2020	Bieżące przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych decydom usprawni proces wdrażania rekomendacji odnoszących się do kształtu interwencji publicznej w ramach programu (wyniki ewaluacji - zidentyfikowane problemy - działanie).	Z		x		x		x		x		20.000
Publikacja raportów końcowych z badań ewaluacyjnych	Wydawanie w formie papierowej i elektronicznej publikacji prezentujących wyniki przeprowadzonych badań ewaluacyjnych	Z, W, R, B, O, E, A, S	na bieżąco								0 (w ramach kosztów realizacji badań)	
Publikacja newsletterów, broszur i innych materiałów informacyjnych prezentujących kluczowe dane z badań ewaluacyjnych	Prezentacja kluczowych danych pochodzących z badań ewaluacyjnych w przystępnych dla odbiorców, atrakcyjnych wizualnie formach np. infografik udostępnianych na stronie programu, dokumenty typu „factsheet”, newslettery, ulotek itp.; materiały ukierunkowane na prezentowanie efektów zrealizowanej pomocy publicznej	R, B, O, E, A, S	na bieżąco								400.000	
Współpraca z lokalnymi mediami w zakresie upowszechnienia wyników ewaluacji	Przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych za pośrednictwem różnych kanałów medialnych, lokalnych gazet, radia czy telewizji	Z, W, R, B, O, E, A, S	na bieżąco								bezkosztowo	
Rozwój podstrony poświęconej ewaluacji na stronie internetowej RPO WL 2014-2020	Podstrona zawierająca aktualne informacje na temat procesu ewaluacji programu, w tym bieżących działań Jednostki Ewaluacyjnej, plan ewaluacji, publikacja raportów końcowych z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych, jak i publikacji o charakterze edukacyjnym itp.	Z, W, R, B, O, E, A, S	na bieżąco								15.000 (usługi informatyczne związane z rozwojem strony)	

Źródło: opracowanie własne.

7. Zasoby ludzkie dla procesu ewaluacji

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z Art. 44 CPR Instytucja zarządzająca zobowiązana jest do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji i postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji, należy zapewnić odpowiednie zasoby kadrowe, które będą realizowały zadania nowe w stosunku do bieżącego okresu programowania. Do tej pory koordynacją przebiegu procesu ewaluacji RPO zajmowała się Jednostka Ewaluacyjna, której funkcje pełnił Oddział Monitorowania i Ewaluacji RPO w Departamencie Regionalnego Programu Operacyjnego. W obszarze EFS proces ewaluacji prowadzony był przez Departament EFS.

Wsparciem merytorycznym dla JE była Grupa Sterująca Ewaluacją, w skład której wchodziła grupa przedstawicieli UM WL zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie RPO WL, a w zależności od zakresu planowanych badań również eksperci spoza pracowników UM. W ewaluację programu był ponadto zaangażowany Komitet Monitorujący RPO WL 2007-2013, odpowiedzialny za m.in. monitorowanie procesu ewaluacji Programu, rekomendowanie obszarów, które powinny być poddane ewaluacji, a także zapoznawanie się z wynikami ewaluacji. Rolę wspierającą dla realizacji ewaluacji RPO WL 2007-2013 pełniła również Instytucja Pośrednicząca II stopnia (Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości)⁷⁴, której rola polegała na udostępnianiu posiadanych informacji, m.in. dokumentów monitoringowych.

Biorąc pod uwagę rozszerzenie wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu zapewne konieczne będzie rozszerzenie zespołu zajmującego się ewaluacją w odniesieniu do liczby osób realizujących podobne funkcje w poprzednim okresie programowania.

Poniżej przedstawiono listę i zadania głównych podmiotów zaangażowanych w proces ewaluacji RPO WL na lata 2014-2020 na poziomie regionalnym.

Instytucja Zarządzająca RPO WL 2014-2020 - Zarząd Województwa Lubelskiego

Za prowadzenie ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 odpowiada Instytucja Zarządzająca RPO WL 2014-2020, a w jej ramach utworzona w tym celu Jednostka Ewaluacyjna, która jest odpowiedzialna za ewaluację działań realizowanych zarówno z EFS, jak i EFRR.

Główne zadania **Jednostki Ewaluacyjnej**:

- planowanie i koordynacja procesu ewaluacji RPO WL 2014-2020 (w tym m.in. Grupy Sterującej Ewaluacją);
- przygotowanie i aktualizacja *Planu ewaluacji RPO WL 2014-2020*;
- organizacja, prowadzenie procesu ewaluacji i współpraca z wykonawcami zewnętrznymi badań ewaluacyjnych;
- współpraca z KJE;
- organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji;
- realizacja ewaluacji przy zastosowaniu trafnych i zaawansowanych metod badawczych (CIE, TBE i inne);
- czynny udział w pracach mających na celu wypracowanie metodologii i realizację badań przekrojowych w obszarach tematycznych;
- animowanie i monitorowanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych dot. RPO WL 2014-2020, raportowanie KE, KM i KJE wyników ewaluacji;
- dostosowywanie systemu ewaluacji programu do wytycznych KJE, KE oraz przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;

⁷⁴ Plan Ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013, Lublin styczeń 2008.

- rozpowszechnianie wiedzy nt. stosowanych w Unii Europejskiej i Polsce ogólnie przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;
- upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji;
- rozpowszechnianie wiedzy i informacji na temat ewaluacji;
- budowa potencjału ewaluacyjnego wśród instytucji związanych z procesem ewaluacji programu;
- zapewnienie danych niezbędnych do realizacji procesu ewaluacji;

Grupa Sterująca Ewaluacją

W procesie ewaluacji programu będzie uczestniczyć ponadto Grupa Sterująca Ewaluacją (GSE). Stałymi członkami GSE będą: i) pracownicy JE, ii) przedstawiciele departamentów merytorycznych UMWL, iii) przedstawiciele instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu; iv) partnerzy społeczni, v) przedstawiciele Komitetu Monitorującego, vi) przedstawiciele środowiska naukowego, w tym specjaliści w zakresie projektowania metodologii badań ewaluacyjnych, a także vii) przedstawiciele ROT; viii) przedstawiciele RKT⁷⁵.

Rolą Grupy Sterującej Ewaluacją jest w szczególności wsparcie Jednostki Ewaluacyjnej w zakresie:

- identyfikacji tematów badań ewaluacyjnych;
- formułowania zakresu badań ewaluacyjnych (w tym m.in. przedmiotu badań, celu głównego i celów szczegółowych, obszarów badawczych, pytań ewaluacyjnych);
- formułowania kryteriów wyboru Wykonawcy badania ewaluacyjnego oraz kryteriów oceny ofert składanych przez oferentów;
- monitorowania postępu prac Wykonawcy w ramach zleconego badania ewaluacyjnego;
- oceny produktów badań ewaluacyjnych, w tym raportów metodologicznych, raportów końcowych lub raportów cząstkowych;
- operacjonalizacji wniosków i rekomendacji sformułowanych przez Ewaluatora;
- monitorowania procesu wdrażania rekomendacji sformułowanych w wyniku przeprowadzonych ewaluacji;
- opiniowanie planów ewaluacji sporządzonych przez JE;
- pomocy w budowaniu potencjału ewaluacyjnego.

Komitet Monitorujący RPO WL 2014-2020

W procesie ewaluacji uczestniczy także Komitet Monitorujący RPO WL 2014-2020, który:

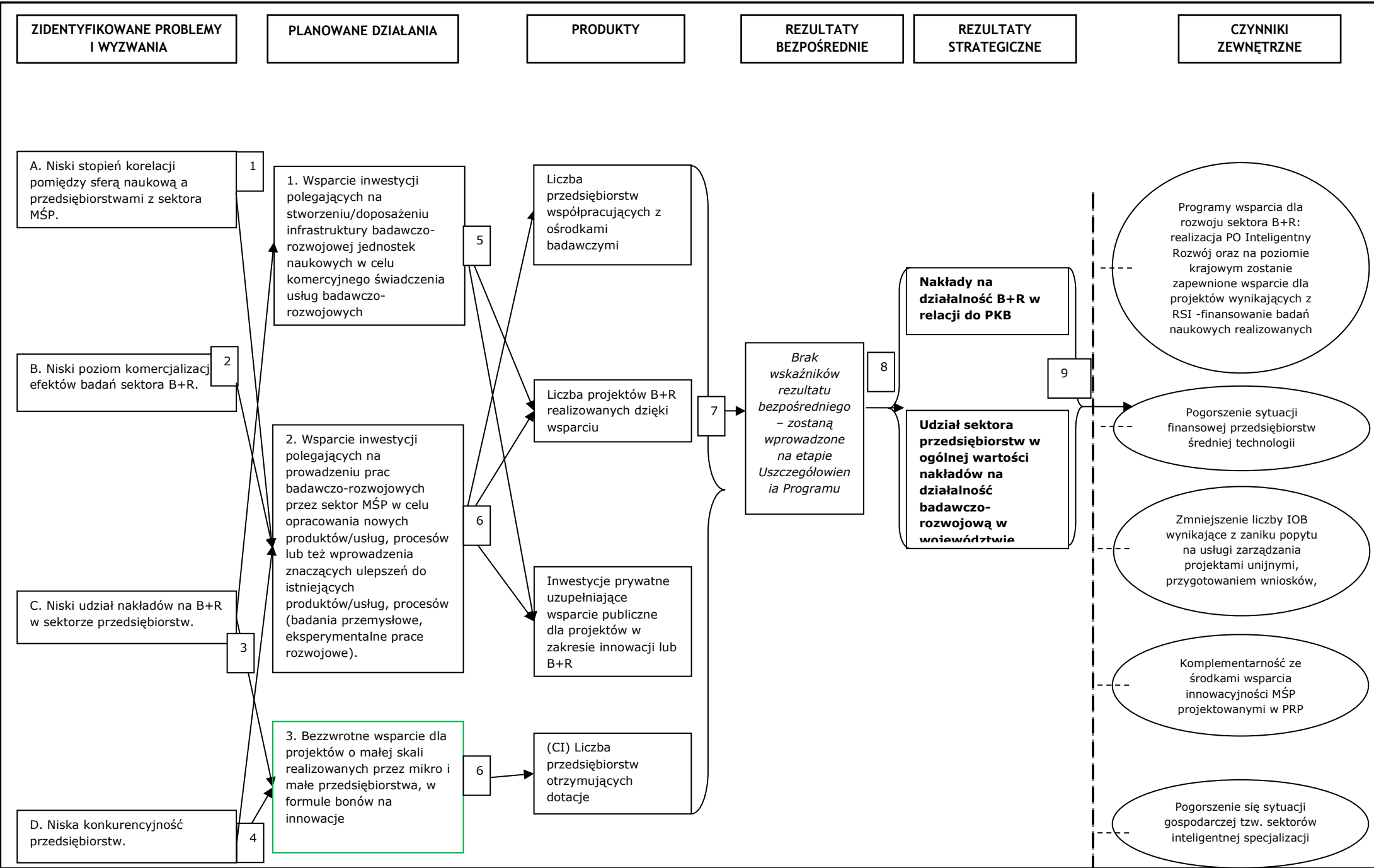
- zatwierdza *Plan ewaluacji RPO WL 2014-2020* (na jego pierwszym posiedzeniu) oraz akceptuje proponowane zmiany w *Planie ewaluacji*,
- monitoruje proces ewaluacji Programu,
- rekomenduje obszary, które powinny zostać poddane ewaluacji w ramach Programu,
- analizuje postęp w realizacji planów i wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych;
- monitoruje realizację zasady partnerstwa w procesie ewaluacji.

Dodatkowo, w realizację procesu ewaluacji mogą zostać włączone dodatkowe instytucje, realizujące określone zadania w ramach ewaluacji.

⁷⁵ Przedstawiamy rekomendowane rozwiązanie, zakładające włączenie w proces programowania badań ewaluacyjnych szerszego grona interesariuszy programu.

Rekomendowana logika interwencji dla 1 Osi Priorytetowej: Badania i innowacje

Cel tematyczny: Wzmocnienie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji

Opis do Diagramu dla 1 Osi Priorytetowej

1 – Powiązanie problemu A. Niski stopień korelacji pomiędzy sferą naukową a przedsiębiorstwami z sektora MŚP i działaniem 1. Wsparcie inwestycji polegających na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych w celu komercyjnego świadczenia usług badawczo-rozwojowych.

2 – Powiązanie problemu B. Niski poziom komercjalizacji efektów badań sektora B+R z działaniem 1. Wsparcie inwestycji polegających na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych w celu komercyjnego świadczenia usług badawczo-rozwojowych.

Działania te można uznać za komplementarne i logiczne spójne z rozwijaniem współpracy sektora gospodarki ze środowiskiem naukowym. Uważamy te działania za w pełni uzasadnione gdyż prowadzą do stworzenia podstaw do współpracy przedsiębiorstw z ośrodkami badawczymi, tak aby te ostatnie mogły prowadzić badania – w obszarze badań przemysłowych i rozwojowych, których zakres i tematyka odpowiadają faktycznym potrzebom sektora przedsiębiorstw. Pozwoli to na wypracowanie tzw. efektów synergii oraz powstanie tzw. przedsiębiorstw „spin-off” łączących sferę nauki ze sferą praktyki. Działania takie wzmocnią podstawy do wzrostu konkurencyjności, zwłaszcza w sektorze MŚP. Umożliwi to również powstawanie tzw. innowacji dla wzrostu [Rosenberg 2004, Wong 2005, Griffith *et al.* 2004], co jak wiadomo jest warunkiem koniecznym, aby skutecznie konkurować na rynku międzynarodowym [Schwab 2010, Sala-i-Martin *et al.* 2009].

Z zestawień GUS wynika, że w województwie lubelskim jedynie 3,8% przychodów firm to przychody ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych. Efektem wymiernym prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźników produktu. Przytoczone efekty w postaci produktów będą stanowić mierzalną weryfikację prowadzonych działań inwestycyjnych.

Współczesne teorie rozwoju regionalnego wskazują na istotność budowy kooperacji oraz zaufania pomiędzy podmiotami działającymi na wspólnym rynku. Wystąpienie tego typu relacji pomiędzy przedsiębiorcami a sektorem B+R może wywołać efekt synergiczny.

3 – Powiązanie problemu C. Niski udział nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw z działaniem 2. Wsparcie inwestycji polegających na prowadzeniu prac badawczo-rozwojowych przez sektor MŚP w celu opracowania nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenia znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe). 3. Bezwrotne wsparcie dla projektów o małej skali realizowanych przez mikro i małe przedsiębiorstwa, w formule bonów na innowacje

4 – Powiązanie problemu D. Niska konkurencyjność przedsiębiorstw z działaniem 2. Wsparcie inwestycji polegających na prowadzeniu prac badawczo-rozwojowych przez sektor MŚP w celu opracowania nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenia znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe). 3. Bezwrotne wsparcie dla projektów o małej skali realizowanych przez mikro i małe przedsiębiorstwa, w formule bonów na innowacje

Obecny poziom i zakres współpracy przedsiębiorców z jednostkami naukowymi w Polsce jest niezadowalający. Niska skłonność do współpracy charakteryzuje zarówno przedsiębiorstwa, jak i sektor nauki. Zaledwie 12,2% przedsiębiorstw przemysłowych i 8,2% firm z sektora usług, współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej w latach 2009-2011, najwyżej oceniło współpracę ze szkołami wyższymi. Według danych Eurostat współpraca dużych firm innowacyjnych z jednostkami naukowymi w Polsce kształtuje się na niższym poziomie niż w innych krajach Europy. W 2010 r. zaledwie 25% dużych firm współpracowało z uczelnią, a 17% z instytucjami badawczymi. W Republice Czeskiej, w tym samym roku podjęcie współpracy ze szkołami wyższymi deklarowało 33% dużych przedsiębiorstw w Republice Czeskiej, 37% w Portugalii, a w Finlandii – aż 68%. W przypadku współpracy z instytucjami badawczymi, krajem odniesienia powinna być Finlandia gdzie wskaźnik ten plasuje się na poziomie 60% [Eurostat Community Innovation Survey, Eurostat, 2013].

Ważnym problemem zidentyfikowanym na obszarze woj. lubelskiego są słabe powiązania sektora przedsiębiorstw z sektorem nauki (uniwersytetami, jednostkami badawczymi) oraz towarzyszący mu brak systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia systemu transferu innowacji i technologii, czego bezpośrednim efektem jest niska liczba wdrożeń, patentów i licencji. Dodatkowym negatywnym efektem powyższego jest niska liczba klastrów przedsiębiorstw, oraz przedsiębiorstw zaangażowanych w działania klastrów istniejących. Brak wsparcia dla rozwoju przedsiębiorczości skutkuje, tym iż w województwie lubelskim w 2011 r. liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych przewyższała o 1,4 tys. liczbę podmiotów zarejestrowanych. Wskaźnik zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. mieszkańców wynosił 762 i sytuował województwo na 15 pozycji w kraju. Oznacza to, konieczność wsparcia dla promowania rozwoju przedsiębiorstw. Co więcej w 2005 udział województwa w generowaniu krajowego PKB był większy niż w roku 2010, co lokowało region na jednej z niższych pozycji w kraju. Oznacza to, że w ujęciu względnym region województwa lubelskiego jest gospodarczo zapóźniony i wymaga systemowego wsparcia.

Efektym wymiernym prowadzonych działań będzie osiągnięcie 4 wskaźników produktu: Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi, Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu oraz Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla projektów w zakresie innowacji lub B+R, Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje.

5 – Powiązanie działania 1. Wsparcie inwestycji polegających na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych w celu komercyjnego świadczenia usług badawczo-rozwojowych z produktami: Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi oraz Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu.

6 – Powiązanie działania 2. Wsparcie inwestycji polegających na prowadzeniu prac badawczo-rozwojowych przez sektor MŚP w celu opracowania nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenia znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe) i działaniem 3. Bezzwrotne wsparcie dla projektów o małej skali realizowanych przez mikro i małe przedsiębiorstwa, w formule bonów na innowacje z produktem: Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla projektów w zakresie innowacji lub B+R i Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje

Odgórna ingerencja w relacje zachodzące w gospodarce jest przedmiotem debat wśród przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych. Przeciwstawia się ona teorii rozwoju regionalnego opartej na doktrynie neoliberalnej, gdzie rozwój obszaru powinien być stymulowany naturalnymi siłami wolnego rynku. Konceptje rozwoju regionalnego oparte na przeciwstawnej doktrynie Keynesa uzasadniają realizację przyjętych w RPO działań. Konceptje zakładają konieczność interwencjonizmu władz publicznych, zwłaszcza na obszarach słabo rozwiniętych gospodarczo, poprzez m. in. inwestycje w infrastrukturę oraz wsparcie ośrodków naukowych. Keynesiści postrzegają inwestycje jako składnik popytowy (efekty krótkookresowe) oraz czynnik współuczestniczący w tworzeniu zdolności produkcyjnych, a zatem i podaży (efekty długookresowe), gdyż wydatki inwestycyjne tworząc rynek zbytu na dobra inwestycyjne, równocześnie tworzą możliwość zwiększenia podaży produkcji. W teorii Harroda - Domara przyjmuje się dodatkowo założenie, że przyrost inwestycji powoduje wzrost popytu oraz rozszerzenie mocy wytwórczych w tym samym okresie, czyli nie następują żadne opóźnienia czasowe wywołane procesem inwestycyjnym.

Wpływ realizacji priorytetów inwestycyjnych w perspektywie 2014-2020 należy rozpatrywać w perspektywie krótkookresowej, jednak należy pamiętać, że tego typu działania mogą mieć również efekty długofalowe.

7 – Powiązanie wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

Określenie powiązania wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu bezpośredniego będzie możliwe po wskazaniu ich w Uszczegółowieniu Programu.

8 – Powiązanie rezultatów bezpośrednich z rezultatami strategicznymi.

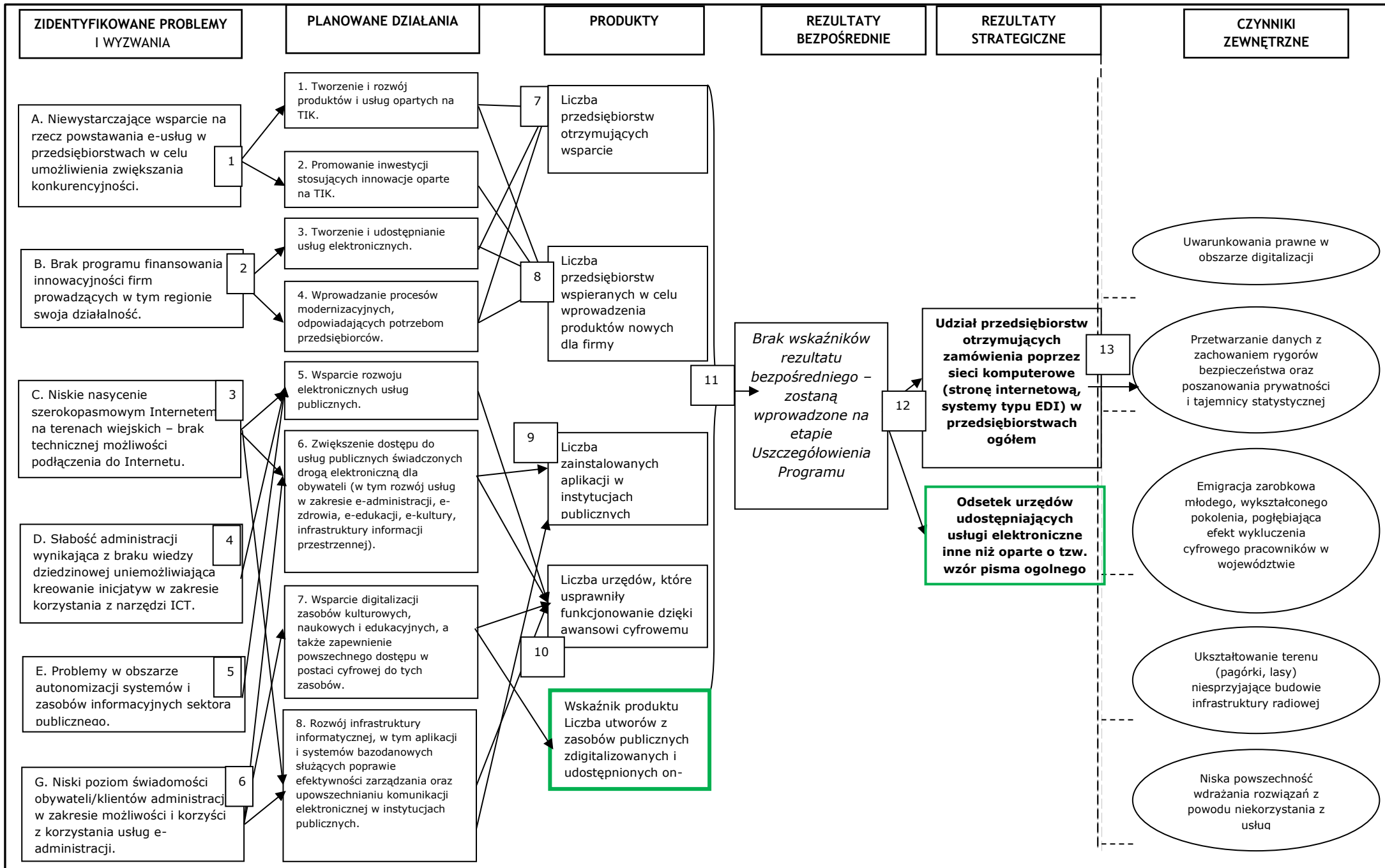
Określenie powiązania wskaźników rezultatu bezpośredniego ze wskaźnikami rezultatu strategicznego będzie możliwe po wskazaniu ich w Uszczegółowieniu Programu.

9 – Powiązanie rezultatów strategicznych z czynnikami zewnętrznymi.

Na realizację wsparcia w ramach osi priorytetowej będą miały podstawowe regionalne czynniki wpływające na współpracę firm z sektorem B+R, które wyłoniono na podstawie analizy koncepcji ekonomicznych i badań empirycznych rozwoju regionalnego.

Rekomendowana logika interwencji dla 2 Osi Priorytetowej: Cyfrowe Lubelskie

Cel tematyczny: Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych

Opis do Diagramu dla 2 Osi Priorytetowej

1 – Powiązanie problemu A. Niewystarczające wsparcie na rzecz powstawania e-usług w przedsiębiorstwach w celu umożliwienia zwiększania konkurencyjności z działaniami: 1. Tworzenie i rozwój produktów i usług opartych na TIK oraz 2. Promowanie inwestycji stosujących innowacje oparte na TIK.

Niski poziom wykorzystania usług oferowanych przez ICT wynika prawdopodobnie z braku tzw. „kompetencji cyfrowych” [ang. *digital literacy*]. Dotyczy to wszystkich podmiotów, zarówno z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. Brak takich umiejętności, oraz wiążący się z nim brak świadomości o możliwych zastosowaniach TIK, stanowi poważną barierę ich efektywnego wykorzystania przez jednostki administracji publicznej, zdrowia oraz edukacyjne dla podniesienia jakości świadczonych usług. Podnoszenie tzw. kompetencji cyfrowych jest jednym z podstawowych elementów strategii kreowania warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego [patrz projekty: Międzynarodowego Związku Telekomunikacyjnego¹; infoDev²; czy Banku Światowego³]. Cele te wpisują się również w działania w Polsce związane z osiągnięciem celów zapisanych w „Europejskiej Agendy Cyfrowej”, „Policy Paper na rzecz rozwoju cyfrowego Polski do 2020 r.”.

2 – Powiązanie problemu B. Brak programu finansowania innowacyjności firm prowadzących w tym regionie swoją działalność ze działaniami: 3. Tworzenie i udostępnianie usług elektronicznych oraz 4. Wprowadzanie procesów modernizacyjnych, odpowiadających potrzebom przedsiębiorców.

Finansowanie wprowadzania innowacyjności cyfrowych przedsiębiorstw działających na regionalnym rynku jest zgodne z koncepcją rozwoju regionalnego oparta na doktrynie Keynesa. Zakłada ona ingerencje władz publicznych w regionach słabo rozwiniętych m. in. poprzez podnoszenie kwalifikacji sił roboczej, inwestycje, wspieranie przedsiębiorczości. Teoria uczącego się regionu Florydy zakłada, że motorem dla rozwoju regionalnego jest nieustająca innowacja, a zadaniem władz jest stymulowanie rozwoju np. poprzez rozwój techniki.

3 – Powiązanie problemu C. Niskie nasycenie szerokopasmowym Internetem na terenach wiejskich – brak technicznej możliwości podłączenia do Internetu z działaniem 5. Wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych, 6. Zwiększenie dostępu do usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną dla obywateli (w tym rozwój usług w zakresie e-administracji, e-zdrowia, e-edukacji, e-kultury, infrastruktury informacji przestrzennej), 8. Rozwój infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów bazodanowych służących poprawie efektywności zarządzania oraz upowszechnianiu komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych.

Zadaniem władz publicznych jest zaspokajanie podstawowych potrzeb społeczeństwa oraz zapewnienie równego dostępu do usług bez względu na położenie regionu. Rozwój infrastruktury szerokopasmowej przyczyni się do realizacji jednego z podstawowych celów polityki regionalnej UE, czyli konwergencji, wyrównania różnic w dostępie do infrastruktury ICT. Zastosowanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych w służbie zdrowia jest coraz powszechniejsze, i co więcej stanowi jeden postulatów organów Unii Europejskiej dla tworzenia sprawnego państwa i społeczeństwa [zobacz: <http://ec.europa.eu/health/ehealth/> 2013]. Uważa się, że wdrożenie TIK dla potrzeb służby zdrowia nie tylko przyczynia się usprawnienia działalności samych jednostek służby zdrowia, ale stanowi dobre narzędzie dla realizowania celów edukacyjnych danym obszarze, tzw. telemedycyny, co ma służyć lepszemu diagnozowaniu chorób, ich leczeniu, a tym samym podniesienia jakości świadczonych usług medycznych. Zastosowanie TIK dla potrzeb rozwoju tzw. e-zdrowia [e-health], podnosi skuteczność całego sektora [zobacz: Stroetmann et al., European countries on their journey towards national eHealth infrastructures, eHealth Strategies Report, European Commission, 2011; ICTs and the Health Sector: Towards Smarter Health and Wellness Models, OECD 2013]. Działania na rzecz rozwoju regionalnego systemu informacji medycznej w ramach rozwoju telemedycyny, wpisują się ponadto w cele zapisane Agendzie Cyfrowej „Europa 2020”.

4 – Powiązanie problemu D. Słabość administracji wynikająca z braku wiedzy dziedzinowej uniemożliwiająca kreowanie inicjatyw w zakresie korzystania z narzędzi ICT z działaniem 5. Wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych.

¹ www.itu.int, 2013

² www.infodev.org, 2013

³ www.worldbank.org/projects, 2013

5 – Powiązanie problemu E. Problemy w obszarze autonomizacji systemów i zasobów informacyjnych sektora publicznego z działaniem 5. Wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych.

Autonomizacja systemów informacyjnych tj. funkcjonowanie wielu autonomicznych, nie współpracujących ze sobą systemów teleinformatycznych, których funkcje ograniczają się do obsługi kompetencji zazwyczaj jednej jednostki organizacyjnej lub wybranego segmentu powoduje, że rozwiązania w zakresie odwzorowania informacji i zarządzania nimi oraz stosowane technologie utrudniają, a często uniemożliwiają wymianę informacji i danych. Funkcjonujące systemy informacyjne nie są w stanie wzajemnie wspierać się przy obsłudze użytkowników, aktualizacji informacji, zapewnieniu integralności, porównywalności, kompletności informacji. Wpływa to negatywnie na jakość informacji i podnosi koszty każdego z systemów. Celem wspieranych projektów będzie w szczególności usprawnienie administracji samorządowej tak, aby interesant był lepiej i szybciej obsługiwany, a usługi były skoncentrowane na jego potrzebach, natomiast urzędy miały opinię urzędu przyjaznego – zorientowanego na interesanta. Dodatkowym efektem będzie Poprawa efektywności administracji, przyspieszenie działania urzędów oraz oszczędności kosztów administracyjnych urzędów.

6 – Powiązanie problemu G. Niski poziom świadomości obywateli/klientów administracji w zakresie możliwości i korzyści z korzystania usług e-administracji z działaniem 6. Zwiększenie dostępu do usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną dla obywateli i 7. Wsparcie digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych, a także zapewnienie powszechnego dostępu w postaci cyfrowej do tych zasobów, 8. Rozwój infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów bazodanowych służących poprawie efektywności zarządzania oraz upowszechnianiu komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych.

Działanie Wsparcie digitalizacji zasobów można uznać za komplementarne i logiczne spójne z inwestycjami w rozwój tzw. „kompetencji cyfrowych, przy czym te ostatnie stanowią warunek konieczny dla rzeczywistego i efektywnego wykorzystania digitalizowanych zasobów publicznych. Uważamy te działania za w pełni uzasadnione gdyż dają możliwości szerszego społecznego wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych przez administrację, służbę zdrowia oraz jednostki edukacyjne. Działanie polegające na digitalizacji zasobów jest szczególnie istotne z punktu widzenia systemu edukacji. Wprowadzenie rozwiązań cyfrowych do jednostek edukacyjnych oraz ich pełna adaptacja dla potrzeb nauki, jest kluczowa z punktu widzenia polepszenia dostępu edukacji oraz likwidacji tzw. wykluczenia w tym obszarze [Assessing the Effects of ICT in Education: Indicators, Criteria and Benchmarks for International Comparisons, 2012, OECD; Connected Minds. Technology and Today`s Learners, OECD 2012]. Szerszy dostęp do oferty edukacyjnej, jak również dostępność zasobów edukacyjnych w formie cyfrowej, sprzyja podnoszeniu jakości edukacji, podnoszeniu umiejętności osób indywidualnych.

7 – Powiązanie działań 1. Tworzenie i rozwój produktów i usług opartych na TIK, 2. Promowanie inwestycji stosujących innowacje oparte na TIK, 3. Tworzenie i udostępnianie usług elektronicznych, 4. Wprowadzanie procesów modernizacyjnych, odpowiadających potrzebom przedsiębiorców ze wskaźnikiem produktu Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie.

Efektym wymiernym prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu: Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie. Działania na rzecz wsparcia wdrażania TIK, dla prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej, stanowi podstawowy warunek faktycznego wdrożenia technologii informacyjnych i komunikacyjnych w przedsiębiorstwach. Wdrożenie TIK dla rozwoju i dynamizacji wzrostu gospodarczego daje wymierne efekty w postaci wzrostu produktywności oraz wyższych stóp wzrostu produktu krajowego brutto. Zostało to potwierdzone w licznych badaniach empirycznych dotyczących relacji między wdrożeniem TIK a wzrostem i rozwojem gospodarczym [Jorgenson&Timmer, 2011; Inklaar 2005 i 2007; Aghion&Howitt 2007; Bertschker&Kaiser 2004; Bloom et al. 2010].

8 – Powiązanie działań 1. Tworzenie i rozwój produktów i usług opartych na TIK, 2. Promowanie inwestycji stosujących innowacje oparte na TIK, 3. Tworzenie i udostępnianie usług elektronicznych, 4. Wprowadzanie procesów modernizacyjnych, odpowiadających potrzebom przedsiębiorców ze wskaźnikiem produktu Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy.

Efektym wymiernym prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu: Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy. Z badań OECD wynika, że prowadzenie szkoleń z zakresu podnoszenia tzw. digital literacy, powoduje wzrost wykorzystania TIK do świadczenia e-usług, a współczynniki korelacji między dwoma są dodatnie i wysokie [OECD Skills Outlook 2013; OECD Skills Strategy Better Skills, Better Jobs, Better Lives: A Strategic Approach to Skills Policies, 2013]. Działania w zakresie podnoszenia kompetencji

cyfrowych wpisują się ponadto w cele „Europejskiej Agendy Cyfrowej”, „Policy Paper na rzecz rozwoju cyfrowego Polski do 2020 r.

9 – Powiązanie działań 5. Wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych oraz 6. Zwiększenie dostępu do usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną dla obywateli ze wskaźnikiem produktu Liczba zainstalowanych aplikacji w instytucjach publicznych.

Realizowane działania będą się wprost przekładały na wskaźnik produktu w ramach PI 2.3.

10 – Powiązanie działań 5. Wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych, 6. Zwiększenie dostępu do usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną dla obywateli oraz 7. Wsparcie digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych, a także zapewnienie powszechnego dostępu w postaci cyfrowej do tych zasobów ze wskaźnikiem produktu Liczba urzędów, które usprawniły funkcjonowanie dzięki awansowi cyfrowemu oraz Wskaźnik produktu Liczba utworów z zasobów publicznych zdigitalizowanych i udostępnionych on-line.

Efektym wymiernym prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu: Liczba urzędów, które usprawniły funkcjonowanie dzięki awansowi cyfrowemu [szt.] i Liczba utworów z zasobów publicznych zdigitalizowanych i udostępnionych on-line. Przytoczony efekt w postaci produktu będzie stanowić mierzalną weryfikację prowadzonych działań inwestycyjnych w ramach PI 2.3.

11 - Powiązanie wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

Określenie powiązania wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu bezpośredniego będzie możliwe po wskazaniu ich w Uszczegółowieniu Programu.

12 – Powiązanie wskaźników rezultatu bezpośredniego ze wskaźnikami rezultatu strategicznego.

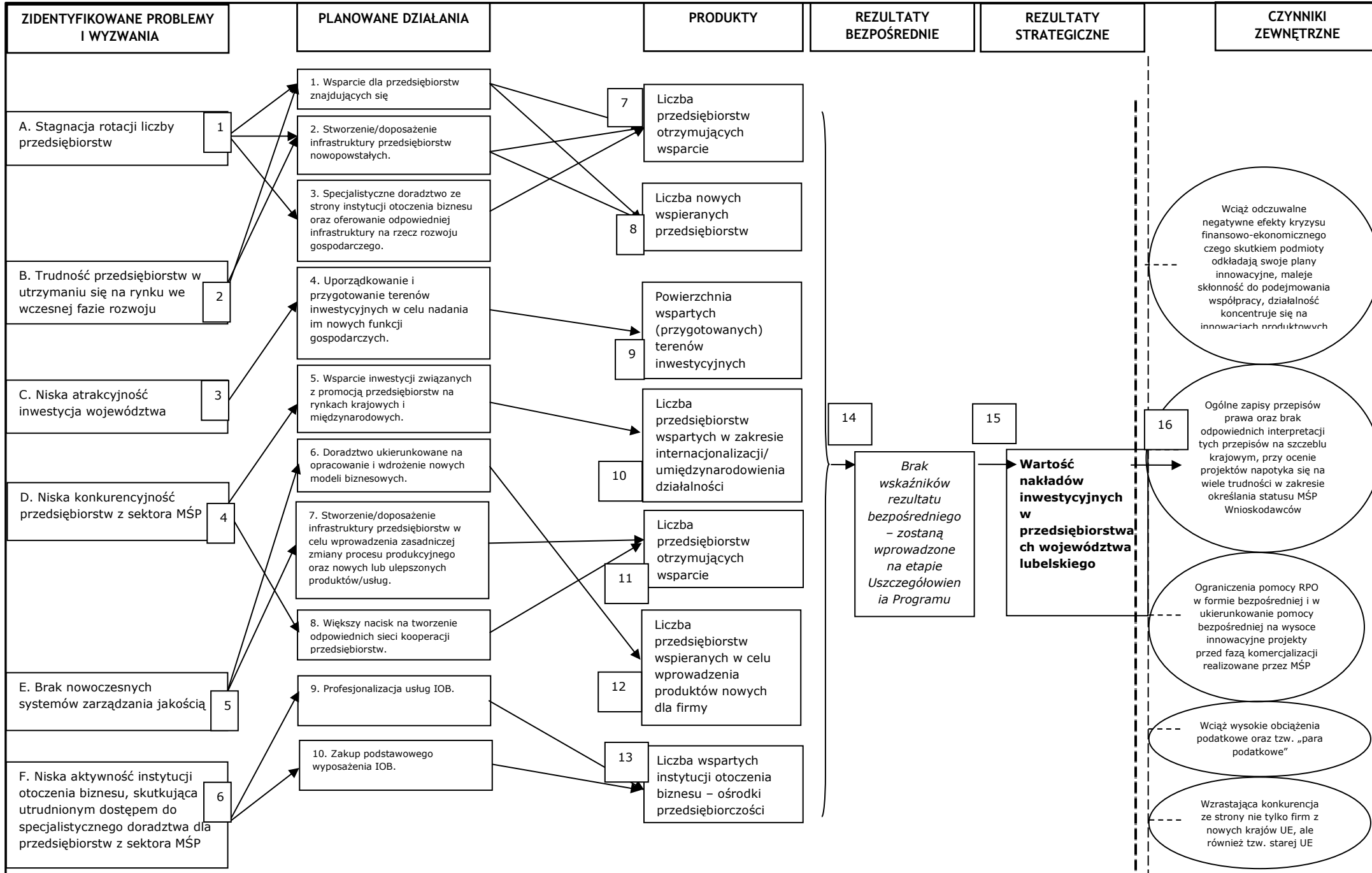
Określenie powiązania wskaźników rezultatu bezpośredniego ze wskaźnikami rezultatu strategicznego będzie możliwe po wskazaniu ich w Uszczegółowieniu Programu.

13 – Powiązanie wskaźników rezultatu strategicznego z czynnikami zewnętrznymi.

Na realizację wsparcia w ramach osi priorytetowej będą miały podstawowe regionalne czynniki wpływające na wykorzystanie ITC, które wyłoniono na podstawie analizy koncepcji i badań empirycznych rozwoju regionalnego.

Rekomendowana logika interwencji dla 3 Osi Priorytetowej: Konkurencyjność przedsiębiorstw

Cel tematyczny: Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury

Opis do Diagramu dla 3 Osi Priorytetowej

1 – Powiązanie problemu A. Stagnacja rotacji liczby przedsiębiorstw z działaniami: 1. Wsparcie dla przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju, 2. Stworzenie/doposażenie infrastruktury przedsiębiorstw nowopowstałych, 3. Specjalistyczne doradztwo ze strony instytucji otoczenia biznesu oraz oferowanie odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego.

2 – Powiązanie problemu B. Trudność przedsiębiorstw w utrzymaniu się na rynku we wczesnej fazie rozwoju z działaniami: 1. Wsparcie dla przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju, 2. Stworzenie/doposażenie infrastruktury przedsiębiorstw nowopowstałych, 3. Specjalistyczne doradztwo ze strony instytucji otoczenia biznesu oraz oferowanie odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego.

Z analizy słabych stron i zagrożeń w ramach obszaru wynikają następujące kierunki wsparcia bezpośredniego i pośredniego. Planowane formy wsparcia rozwoju przedsiębiorczości zgodne jest z podejściem keynesizmu. Zgodnie ze szkołą makroekonomiczną państwo powinno wspierać przedsiębiorców przede wszystkim dla prywatnej działalności inwestycyjnej w formie tanich kredytów i ulg podatkowych. Planowane działania odpowiadają kierunkom określonym w Europejskiej Karcie Małych Przedsiębiorstw *Think small first (European Charter for Small Enterprises)*¹. Zgodnie z Europejską Kartą Małych Przedsiębiorstw, sytuację małych przedsiębiorstw w Unii Europejskiej można poprawić poprzez działania mające na celu pobudzenie przedsiębiorczości, ocenę istniejących środków i w razie potrzeby zmianę tych środków na przyjazne dla małych przedsiębiorstw oraz działania zmierzające do tego, by przy kształtowaniu polityki w należyty sposób uwzględniane były potrzeby takich przedsiębiorstw. Związek logiczny proponowanych działań z diagnozowanymi problemami oparty jest na teorii konwergencji². Unijna polityka regionalna, w swoim pierwszym celu wskazuje właśnie „konwergencję” wspiera regiony biedne poprzez programy operacyjne, które wspierają innowacje oraz badania i rozwój dla przedsiębiorców. Jest to bardzo istotne ponieważ nie można dopuścić do tego by postęp techniczny występował tylko w regionach bogatych. Wsparcie aktywności międzynarodowej sektora MŚP zgodne będzie z teorią bazy ekonomicznej (*economic base theory*). Podstawowym założeniem tej teorii jest oparcie rozwoju regionalnego na działalności eksportowej. Zewnętrzny popyt na towary i usługi wytwarzane w danym regionie jest w myśl teorii bazy ekonomicznej najważniejszym elementem stymulującym wzrost gospodarczy. Oprócz tego teoria bazy ekonomicznej zachęca do poszukiwania przedsiębiorstw, mogących korzystnie wpływać na dalszy rozwój regionu.

3 – Powiązanie problemu C. Niska atrakcyjność inwestycja województwa z działaniem 4. Uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych.

Działania zmierzające do poprawy atrakcyjności inwestycyjnej województwa są zgodne z Teorią bazy ekonomicznej. Zakłada ona, że bazę ekonomiczną regionu stanowią firmy produkujące na eksport. Dlatego działania podejmowane przez władze publiczne powinny dotyczyć przedsięwzięć, które przyciągnęłyby inwestorów produkujących na eksport. Przygotowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych jest jednym z takich działań.

4 – Powiązanie problemu D. Niska konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP z działaniami: 5. Wsparcie inwestycji związanych z promocją przedsiębiorstw na rynkach krajowych i międzynarodowych oraz 8. Większy nacisk na tworzenie odpowiednich sieci kooperacji przedsiębiorstw.

¹ Przyjęta przez Państwa Członkowskie na spotkaniu Rady Europejskiej w Feira 19-20 czerwca 2000 r

² Istota konwergencji sprowadza się do stwierdzenia, że w krajach zacofanych gdzie wartość kapitału jest niska dodatkowy nakład kapitału przynosi większy efekt w postaci wzrostu produktu na mieszkańca niż taki sam dodatkowy nakład w kraju rozwiniętym o większej wartości kapitału. Wniosek jaki płynie z tej analizy jest następujący: kraje słabiej rozwinięte powinny importować kapitał co umożliwi im szybsze przybliżenie wielkości dochodów do krajów wysoko rozwiniętych. Będzie to rozwój oparty na czynnikach egzogenicznych (zewnętrznych) ponieważ rozwój biednego kraju (regionu) będzie uzależniony od wystąpienia postępu technicznego w krajach bogatych, od których będzie pożyczał i importował kapitał.

Koncepcje rozwoju regionalnego oparte na doktrynie Keynesa zakładają konieczność interwencjonizmu władz publicznych, szczególnie na terenach słabego wzrostu gospodarczego. Działania te mają polegać na m.in. wsparciu kompetencji przedsiębiorstw. Zgodnie z teorią produktu podstawowego Innesa, władze publiczne powinny wspierać proces specjalizacji oraz zmniejszać koszty transakcyjne produkcji. Zgodnie z koncepcją Portera podstawą rozwoju regionu jest budowa sieci współpracy i konkurencji pomiędzy podmiotami gospodarczymi.

5 – Powiązanie problemu E. Brak nowoczesnych systemów zarządzania jakością z działaniami: 6. Doradztwo ukierunkowane na opracowanie i wdrożenie nowych modeli biznesowych oraz 7. Stworzenie/doposażenie infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług.

Zgodnie z Teorią uczącego się regionu Florydy najważniejszym elementem gospodarki jest wiedza i rozwój technologiczny. Motorem rozwoju jest nieustająca innowacja. Zadaniem władz jest promowanie wysokiej techniki w przedsiębiorstwach uczącego się regionu. Badania dotyczące zastosowania nowoczesnych technologii w małych i średnich przedsiębiorstwach, były dotychczas prowadzone m.in. przez Marchanda [Marchand i inni, 2001], który podkreśla, że systemy informatyczne w MŚP pełnią głównie rolę narzędzia gromadzenia i klasyfikowania informacji. Z tego względu wydaje się, że są to głównie systemy wspomagające systemy finansowo- księgowo. W swojej pracy jednak prezentuje również możliwe strategie, które przyczynią się do rozwoju umiejętnego wykorzystania informacji z takiego systemu, dla wypracowania większej sprawności i efektywności działania przedsiębiorstwa. Wymagania stawiane przez współczesne rynki wymuszają również na MŚP perspektywicznego podejścia do zarządzania i stąd rodzi się potrzeba wsparcia w rozwoju przedsiębiorstw z regionu.

6 – Powiązanie problemu F. Niska aktywność instytucji otoczenia biznesu, skutkująca utrudnionym dostępem do specjalistycznego doradztwa dla przedsiębiorstw z sektora MŚP z działaniami: 9. Profesjonalizacji usług IOB oraz 10. Zakup podstawowego wyposażenia IOB.

Jakość instytucji otoczenia biznesu, wolny dostęp do świadczonych przez nie usług jest warunkiem koniecznym do rozwoju przedsiębiorczości. Według badań i analiz [Amoros 2009, Sobel 2008, Baumol 2002], wysoka jakość instytucji wspiera rozwój przedsiębiorczości, poprzez stwarzanie korzystnych warunków do powstania nowych firm, prowadzenia działalności oraz podejmowania kooperacji.

Ponadto tzw. instytucje otoczenia biznesu pełnią ważną rolę pośrednika w transferze innowacji, wiedzy, stanowią ośrodki informacji oraz wsparcia merytorycznego dla przedsiębiorców. Pozyskanie profesjonalnego doradztwa dla przedsiębiorstw umożliwi im poszerzenie działalności, pozyskanie nowych rynków zbytu czy też biznesowych partnerów. Jest to szczególnie istotne w gospodarkach wschodzących oraz w trakcie transformacji gospodarczej, gdzie nie zdążyły się jeszcze wykształcić odpowiedniej jakości instytucje wsparcia przedsiębiorczości, zaś wśród samych przedsiębiorców nie wykształcił się odpowiedni poziom kapitału społecznego i wiedzy, który pozwoliłby na pełne wykorzystanie istniejących możliwości, jaki oferuje wolny rynek.

7 – Powiązanie działań: 1. Wsparcie dla przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju, 2. Stworzenie/doposażenie infrastruktury przedsiębiorstw nowopowstałych oraz 3. Specjalistyczne doradztwo ze strony instytucji otoczenia biznesu oraz oferowanie odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego ze wskaźnikiem Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie.

Planowana interwencja w postaci wsparcia MŚP będzie bezpośrednio oddziaływać na wskaźnik produktu: Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie.

8 – Powiązanie działań: 1. Wsparcie dla przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju, 2. Stworzenie/doposażenie infrastruktury przedsiębiorstw nowopowstałych oraz 3. Specjalistyczne doradztwo ze strony instytucji otoczenia biznesu oraz oferowanie odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego ze wskaźnikiem Liczba nowych wspieranych przedsiębiorstw.

Planowana interwencja w postaci wsparcia MŚP będzie bezpośrednio oddziaływać na wskaźnik produktu: Liczba nowych wspieranych przedsiębiorstw.

9 – Powiązanie działania: 4. Uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych ze wskaźnikiem Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych.

Efektom prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu.

10 – Powiązanie działania: 5. Wsparcie inwestycji związanych z promocją przedsiębiorstw na rynkach krajowych i międzynarodowych ze wskaźnikiem Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji/ umiędzynarodowienia działalności.

Efektom prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu.

11 – Powiązanie działań: 7. Stworzenie/doposażenie infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług oraz 8. Większy nacisk na tworzenie odpowiednich sieci kooperacji przedsiębiorstw ze wskaźnikiem Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie.

Efektom prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu.

12 – Powiązanie działania 6. Doradztwo ukierunkowane na opracowanie i wdrożenie nowych modeli biznesowych ze wskaźnikiem Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy.

Efektom prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu.

13 – Powiązanie działań: 9. Profesjonalizacji usług IOB oraz 10. Zakup podstawowego wyposażenia IOB ze wskaźnikiem Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu – ośrodki przedsiębiorczości.

Efektom prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu.

14- Powiązanie wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

Brak wskaźników rezultatu bezpośredniego, które zostaną uzupełnione w Uszczegółowieniu Programu.

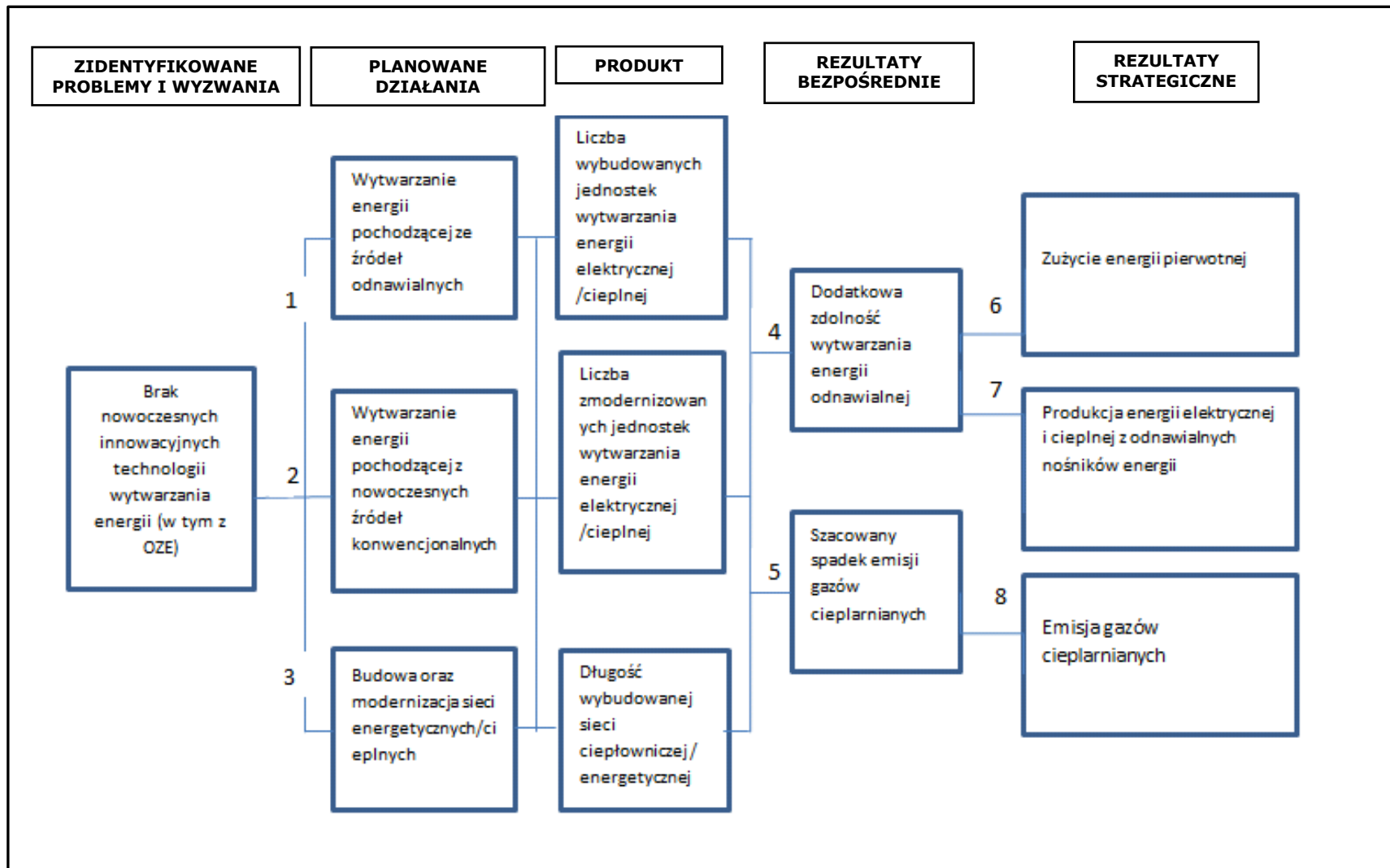
15 – Powiązanie wskaźników rezultatu bezpośredniego ze wskaźnikami rezultatu strategicznego.

Brak wskaźników rezultatu bezpośredniego, które zostaną uzupełnione w Uszczegółowieniu Programu.

16 – Powiązanie wskaźników rezultatu strategicznego z czynnikami zewnętrznymi.

Na realizację wsparcia w ramach osi priorytetowej będą miały podstawowe regionalne czynniki wpływające na decyzje o zakładaniu firm i rozwoju istniejących przedsiębiorstw. Czynniki wyłoniono na podstawie analizy koncepcji ekonomicznych i badań empirycznych rozwoju regionalnego.

Rekomendowana logika interwencji dla 4 Osi Priorytetowej: Energia przyjazna środowisku
Cel tematyczny: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach

Opis do Diagramu dla 4 Osi Priorytetowej

Wskaźniki produktu

Wskaźniki produktu dobrany do typu interwencji są dobrane właściwie. Alternatywą wartą rozważenia jest również wskaźnik określający „liczbę zainstalowanych transformatorów”, który oprócz tej wielkości, pozwoliłby monitorować skalę realizowanych w wyniku wsparcia przedsięwzięć, poprawiających jakość sieci elektroenergetycznych.

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego

Biorąc pod uwagę przyjęte w ramach programu cele, tj. wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, proponujemy powiązać wskaźniki rezultatu bezpośredniego z docelowymi odbiorcami wyników. W rekomendowanym projekcie logiki interwencji wybraliśmy dwa wskaźniki wybrane ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych:

- dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej,
- szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych

Wskaźniki strategiczne

Uważamy, że strategiczne efekty podjętej interwencji będą najlepiej mierzalne w postaci „zużycia energii pierwotnej”, „udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w %” oraz „emisji gazów cieplarnianych” ponieważ dostarczy informacji na temat faktycznego stanu modernizacji źródeł wytwórczych i sieci przesyłowych

Poniżej prezentujemy wyjaśnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy rekomendowanymi typami interwencji, wskaźnikami produktu, rezultatu bezpośredniego i wskaźnikami strategicznymi. Opisy związków bazują głównie na badaniach literaturowych w zakresie zagadnień osi priorytetowej.

1. Brak nowoczesnych, innowacyjnych technologii wytwarzania energii (w tym OZE) – Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Na podstawie wyników dotyczących działania 6.2 RPO WL 2007-2013, można wnioskować o bardzo silnym wpływie wsparcia tego typu na poprawę stanu infrastruktury energetycznej (mocy wytwórczych wykorzystaniem OZE). Co warto podkreślić, bez wsparcia inwestycje te w ogóle nie zostałyby zrealizowane lub byłyby zrealizowane w węższym zakresie oraz w późniejszym terminie lub w dłuższym okresie. W roku 2013 liczba projektów z zakresu energetyki odnawialnej wyniosła 23, przy zainstalowanej mocy ze źródeł odnawialnych na poziomie 30MW. Energia pozyskiwana ze źródeł energii odnawialnej ma stanowić istotny udział w bilansie energetycznym województwa lubelskiego. W związku z tym wspierane będą zadania, które skutkować mają zwiększeniem wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.

2. Brak nowoczesnych, innowacyjnych technologii wytwarzania energii (w tym OZE) – Wytwarzanie energii pochodzącej z nowoczesnych źródeł konwencjonalnych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Na podstawie wyników dotyczących działania 6.2 RPO 2007-2013, można wnioskować o bardzo silnym wpływie wsparcia tego typu na poprawę stanu infrastruktury energetycznej (mocy wytwórczych opartych na konwencjonalnych zasobach energii – głównie węgiel i gaz).

3. Brak nowoczesnych, innowacyjnych technologii wytwarzania energii (w tym OZE) – Budowa oraz modernizacja sieci energetycznych/cieplnych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Badania ewaluacyjne dotyczące poprzedniego okresu programowania wskazują na istotny wpływ wsparcia finansowego inwestycji w infrastrukturę energetyczną na wzrost wykorzystania innowacyjnych technologii wytwarzania energii ilości nowych i zmodernizowanych mocy wytwórczych. Pomimo znaczących zasobów, odnawialne źródła energii zaspokajają jedynie niewielką część potrzeb energetycznych województwa.

4. Liczba wybudowanych/zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej/cieplnej – Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej –

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Bezpośrednie wsparcie inwestycji polegających na wybudowaniu/zmodernizowaniu jednostek wytwarzania energii skutkuje nowymi mocami wytwórczymi, a w związku z priorytetami UE w zakresie OZE¹ - moce te będą wykorzystywać odnawialne zasoby energii.

5. Długość wybudowanej sieci ciepłowniczej/energetycznej – Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Parametr „Długość wybudowanej sieci ciepłowniczej / energetycznej” musi być powiązany z parametrem dotyczącym modernizowanych/nowych mocy wytwórczych. Co bezpośrednio daje skutek w postaci redukcji emisji gazów cieplarnianych²

6. Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej – Zużycie energii pierwotnej

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

W przypadku zastosowania źródeł odnawialnych do wytwarzania energii cieplnej/elektrycznej - zużycie energii pierwotnej się zmniejsza. Wynika to z faktu iż energia pierwotna zależy od współczynników nakładu, które dla źródeł odnawialnych są mniejsze niż 1.³

7. Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej – Produkcja energii elektrycznej i cieplnej z odnawialnych nośników energii

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Wykorzystanie najnowszych technologii OZE stało się jednym z priorytetów rozwojowych wielu krajów świata. Poprzez inwestowanie w badania i rozwój, zwolnienia z podatków, gwarantowane ceny energii czy subsydia inwestycyjne, bardzo dużo zrobiono w celu promocji i wdrażania nowoczesnych technologii opartych na odnawialnych zasobach i źródłach energii. Dodatkowym atutem tej strategii jest zapewnienie większego bezpieczeństwa energetycznego poszczególnych państw, różnorodność dostaw energii, ochrona środowiska naturalnego i tworzenie nowych miejsc pracy. Oznacza to, że rozwój technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych spowoduje, coraz szerszą dostępność tych technologii dla przeciętnego odbiorcy energii i zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii.⁴

8. Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych – Emisja gazów cieplarnianych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Do działań przyczyniających się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej należy zaliczyć nie tylko ograniczenie emisji do atmosfery niebezpiecznych dla zdrowia i życia substancji, ale dywersyfikację źródeł energii, z naciskiem na wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w całości produkcji energetycznej⁵.

¹ Dyrektywa UE 2009/28/WE w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych

² *Energy and CO2 Emissions Scenarios of Poland*, IEA working paper, Paris, 2010.

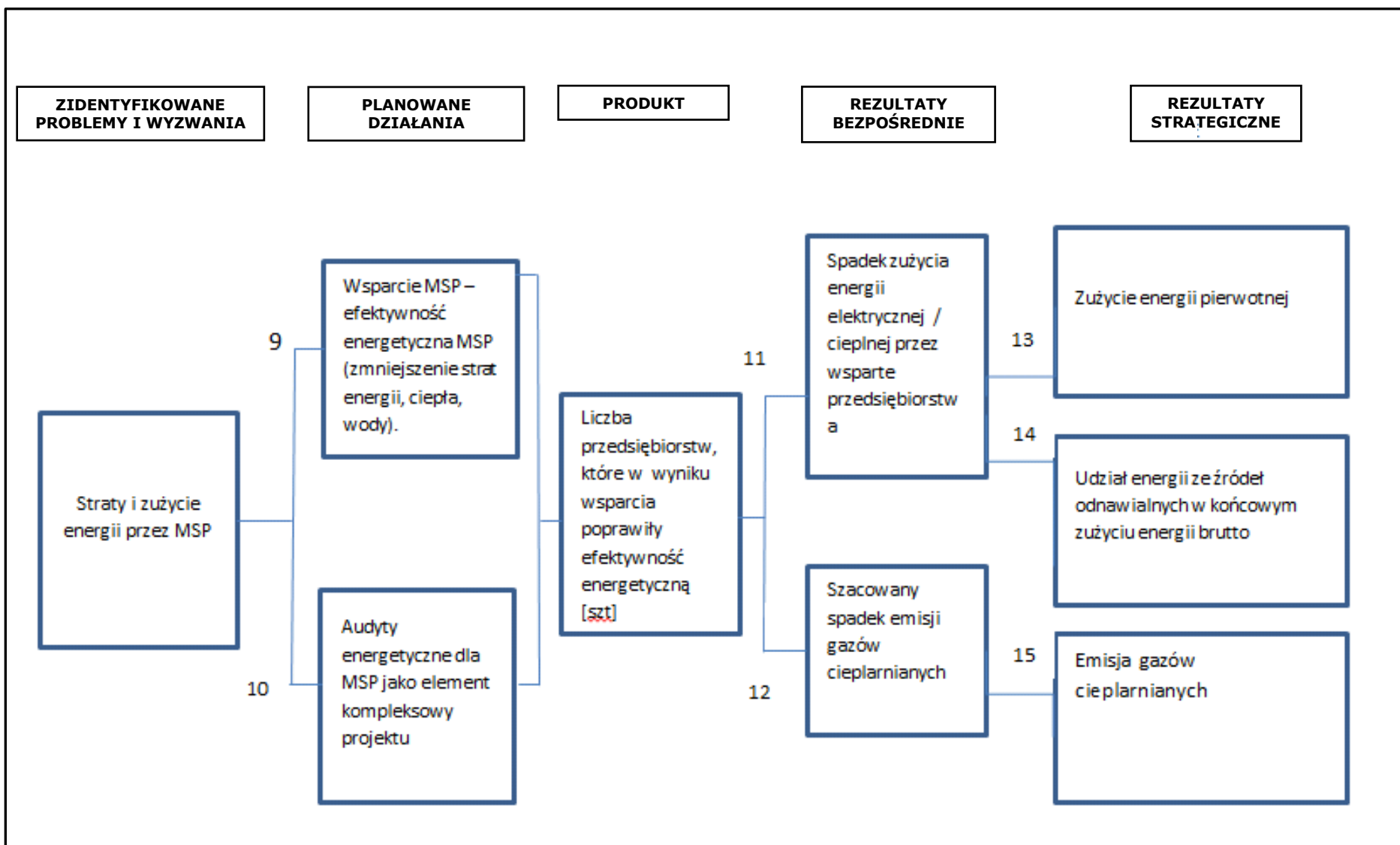
³ Ustawa z dnia 15.04.2011 o efektywności energetycznej.

⁴ Zimny J.: *Rozważania na temat modelu energetycznego Polski. Czy Polska może być samowystarczalna energetycznie?* Akademia Górniczo-Hutnicza. Materiały dydaktyczne dla studiów podyplomowych Odnawialne Zasoby i Źródła Energii. Kraków 2010.

⁵ *Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku*. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 roku.

Rekomendowana logika interwencji dla 5 Osi Priorytetowej: Efektywność energetyczna

Cel tematyczny: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach

Opis do Diagramu dla 5 Osi Priorytetowej

Typ interwencji

- Wsparcie MSP – efektywność energetyczna MSP (zmniejszenie strat energii, ciepła, wody) wskazany typ interwencji w wysokim stopniu odpowiada na istniejące w regionie potrzeby.

Wskaźniki produktu

Proponujemy zachowanie zaproponowanego w projekcie programu „liczba przedsiębiorstw które w wyniku wsparcia poprawiły efektywność energetyczną.”. Uważamy, że wskaźnik w wysokim stopniu odpowiada analizowanym typom interwencji. Ze względu na fakt, iż wsparcie będzie udzielane wyłącznie w formie dotacji, proponowany wskaźnik obejmie liczbę wszystkich wspartych w ramach programu podmiotów.

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego

Proponujemy, by wśród wskaźników rezultatu bezpośredniego przyjęto dwa poniższe wskaźniki wybrane ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych:

- Spadek zużycia energii elektrycznej/ciepłej przez wsparte przedsiębiorstwa
- Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych

Wskaźniki te odzwierciedlają faktyczny wpływ udzielonego wsparcia na pobudzenie aktywności przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej.¹

Wskaźniki strategiczne

Nie proponujemy wprowadzać modyfikacji do listy proponowanych w projekcie programu wskaźników strategicznych

Wskaźniki „zużycie energii pierwotnej” oraz „udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto” oddają w pełni charakter takiego działania. Bardzo często w ramach przedsięwzięć zmniejszających zużycie energii pierwotnej realizuje się zakres związany z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.^{2 3}

9. Straty i zużycie energii przez MSP – wsparcie MSP –efektywność energetyczna MSP (zmniejszenie strat ciepła, energii, wody)

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Głównym motorem poprawy efektywności energetycznej jest zwykle chęć zmniejszenia kosztów produkcji, a zatem do zwiększenia efektywności całego biznesu, co z kolei prowadzi wprost do zwiększenia konkurencyjności.

Zmniejszanie rachunków nie jest jedynym powodem dla którego warto zwiększać efektywność energetyczną. Używanie nowocześniejszych urządzeń i rozwiązań technologicznych, które mogą być lepiej kontrolowane prowadzi do poprawy jakości końcowego produktu. Zwiększenie kontroli (zużycia energii) ogrzewania w budynku prowadzi do zwiększenia komfortu lokatora i zwiększenia produktywności przy jednoczesnym zmniejszaniu wysokości rachunków za energię.⁴

10. Straty i zużycie energii przez MSP – Audyty energetyczne dla MSP jako element kompleksowy projektu

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Audyt energetyczny zgodnie z art. 3 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, jest to systematyczna procedura pozwalająca na zdobycie odpowiedniej wiedzy o profilu istniejącego zużycia energii danego budynku lub zespołu budynków, operacji lub instalacji przemysłowej oraz usług prywatnych

¹ Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 roku.

² Renewable energies – innovations for the future. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (BMU) (Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety), Berlin, 2006.

³ Kreith F., Yogi Goswami D.: Handbook of energy efficiency and renewable energy, Boca Raton, CRC Press: Taylor & Francis Group, 2007. CRC Mechanical.Engineering Series.

⁴ Efektywność energetyczna w Polsce. Przegląd 2012. Instytut Ekonomii Środowiska. Kraków 2013

lub publicznych, która określa i kwantyfikuje możliwości realizacji inwestycji prowadzących do uzyskania opłacalnych ekonomicznie oszczędności energetycznych oraz informuje o uzyskanych wynikach analiz w tym zakresie.⁵

Definicja powyższa wskazuje, że audyt poza funkcją identyfikacji potencjału w zakresie możliwości zmniejszenia zużycia energii, przy zachowaniu parametrów użytkowych i funkcji obiektu budowlanego, instalacji przemysłowej, czy energetycznej, dostarcza również informacji o efektywności ekonomicznej przedsięwzięć usprawniających, służących poprawie efektywności energetycznej. Audyt powinien być okresową weryfikacją sposobu użytkowania energii, nie zaś jednorazowym oglądem stanu.

11. Liczba przedsiębiorstw, które w wyniku wsparcia poprawiły efektywność energetyczną [szt] – Spadek zużycia energii elektrycznej/ciepłej przez wsparte przedsiębiorstwa

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Związek pomiędzy liczbą przedsiębiorstw, które poprawiły efektywność energetyczną ma bezpośrednie przełożenie na spadek zużycia energii elektrycznej/ciepłej. Głównym motorem poprawy efektywności energetycznej jest zwykle chęć zmniejszenia kosztów produkcji, a zatem do zwiększenia efektywności całego biznesu, co z kolei prowadzi wprost do zwiększenia konkurencyjności.⁶

12. Liczba przedsiębiorstw, które w wyniku wsparcia poprawiły efektywność energetyczną [szt] – Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Do działań przyczyniających się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej należy zaliczyć m.in. zwiększenie efektywności energetycznej

13. Spadek zużycia energii elektrycznej/ciepłej przez wsparte przedsiębiorstwa – zużycie energii pierwotnej

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

W przypadku zastosowania metod powodujących spadek zużycia energii - zużycie energii pierwotnej się zmniejsza.⁷

14. Spadek zużycia energii elektrycznej/ciepłej przez wsparte przedsiębiorstwa – Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Inwestycje, których skutkiem jest spadek zużycia energii w MSP, to m.in. polegające na zastosowaniu nowoczesnych źródeł wytwarzania energii wykorzystujących odnawialne źródła energii (np. kogeneracja).^{8 9}

15. Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych – Emisja gazów cieplarnianych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Do działań przyczyniających się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej należy zaliczyć nie tylko ograniczenie emisji do atmosfery niebezpiecznych dla zdrowia i życia substancji, ale również poprawa efektywności energetycznej, m.in. w przedsiębiorstwach.¹⁰

⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej

⁶ *Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku*. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 roku.

⁷ Ustawa z dnia 15.04.2011 o efektywności energetycznej

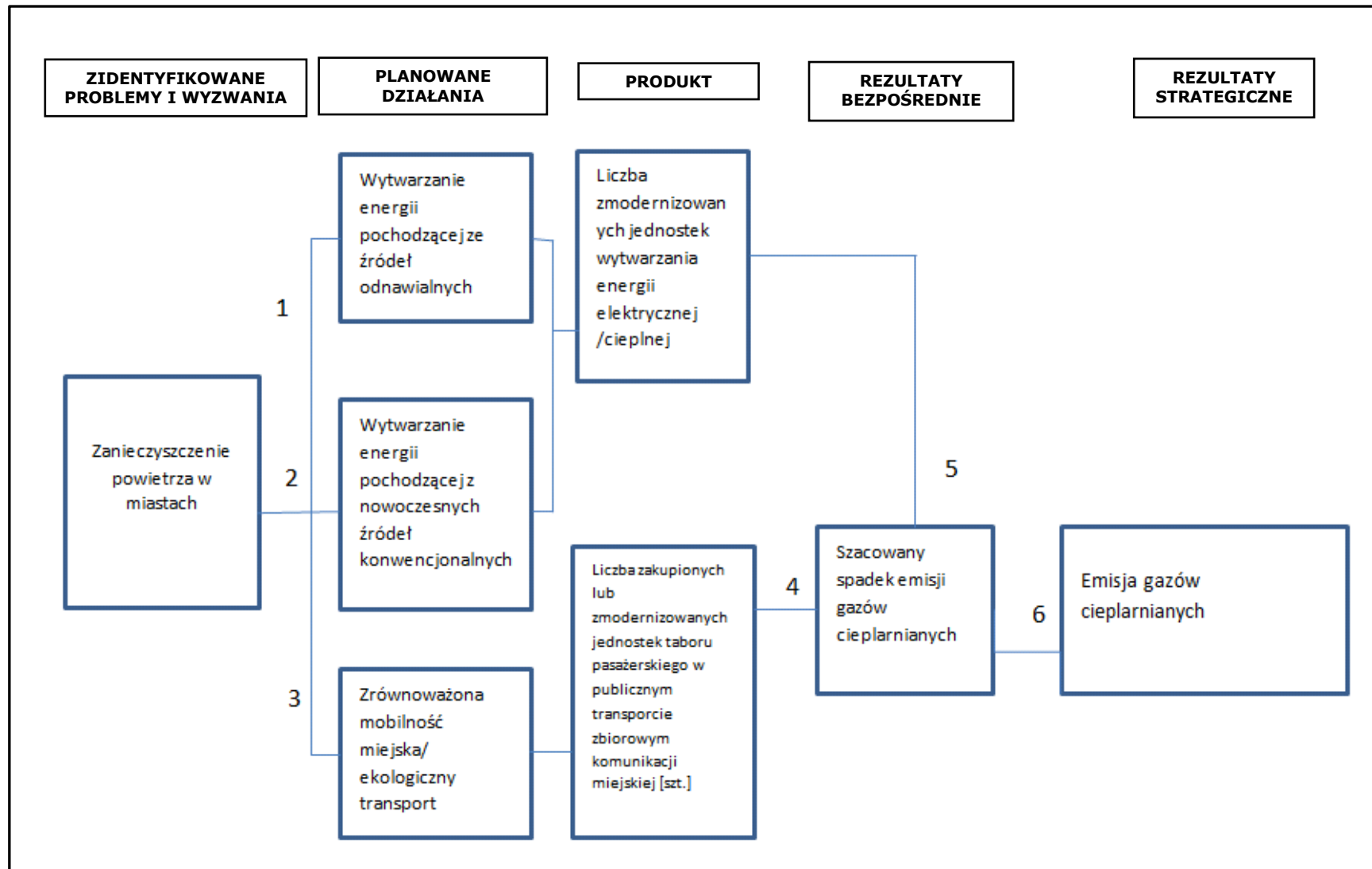
⁸ *Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku*. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 roku.

⁹ Clean Energy Project Analysis: RETScreen® Engineering & Cases Textbook, Third Edition, 2009, www.etscreen.net

¹⁰ Efektywne wykorzystanie energii w przedsiębiorstwach. PARP, Warszawa 2012

Rekomendowana logika interwencji dla 6 Osi Priorytetowej: Gospodarka niskoemisyjna

Cel tematyczny: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach

Opis do Diagramu dla 6 Osi Priorytetowej

Typ interwencji

- wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych.
- wytwarzanie energii pochodzącej z nowoczesnych źródeł konwencjonalnych
- zrównoważona mobilność miejska/ekologiczny transport

Wskaźniki produktu

Wskaźniki produktu dobrany do typu interwencji są dobrane właściwie. Alternatywą wartą rozważenia jest również wskaźnik określający „Liczbę zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym”.

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego

Biorąc pod uwagę przyjęte w ramach programu cele, tj. wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, proponujemy powiązać wskaźniki rezultatu bezpośredniego z docelowymi odbiorcami wyników. W rekomendowanym projekcie logiki interwencji wybraliśmy jeden wskaźnik ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych:

- szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych

Wskaźniki strategiczne

Uważamy, że strategiczne efekty podjętej interwencji będą najlepiej mierzalne w postaci „emisji gazów cieplarnianych” ponieważ dostarczy informacji na temat faktycznego stanu modernizacji źródeł wytwórczych energii i transportu.

Poniżej prezentujemy wyjaśnienie związków przyczynowo - skutkowych pomiędzy rekomendowanymi typami interwencji, wskaźnikami produktu, rezultatu bezpośredniego i wskaźnikami strategicznymi. Opisy związków bazują głównie na badaniach literaturowych w zakresie zagadnień osi priorytetowej.

1. Zanieczyszczenie powietrza w miastach – Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Z uwagi na wzrost zanieczyszczenia środowiska oraz wzrost zapotrzebowania energii coraz ważniejszą rolę odgrywa wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych.

Realizacja działania przyczyni się do zwiększenia wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych w regionie, redukcji emisji gazów cieplarnianych, zmniejszenia stopnia degradacji środowiska naturalnego oraz globalnie przyczyni się do realizacji polskich zobowiązań akcesyjnych w zakresie zwiększania udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. W ramach tego typu działań realizowane będą projekty dotyczące rozwoju infrastruktury służącej produkcji energii pochodzącej ze źródeł alternatywnych, takich jak biomasa, energia słoneczna i inne.

Na podstawie wyników dotyczących działania 6.2 RPO WL 2007-2013, można wnioskować o bardzo silnym wpływie wsparcia tego typu na poprawę stanu infrastruktury energetycznej (mocy wytwórczych wykorzystaniem OZE). Co warto podkreślić, bez wsparcia inwestycje te w ogóle nie zostałyby zrealizowane lub byłyby zrealizowane w węższym zakresie oraz w późniejszym terminie lub w dłuższym okresie. W roku 2013 liczba projektów z zakresu energetyki odnawialnej wyniosła 23, przy zainstalowanej mocy ze źródeł odnawialnych na poziomie 30MW. Energia pozyskiwana ze źródeł energii odnawialnej ma stanowić istotny udział w bilansie energetycznym województwa lubelskiego. W związku z tym wspierane będą zadania, które skutkować mają zwiększeniem wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.

2. Zanieczyszczenie powietrza w miastach – Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Na podstawie wyników dotyczących działania 6.2 RPO WM 2007-2013, można wnioskować o bardzo silnym wpływie wsparcia tego typu na poprawę stanu infrastruktury energetycznej (mocy wytwórczych opartych na konwencjonalnych zasobach energii – głównie gaz).

3. Zanieczyszczenie powietrza w miastach – Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Badania ewaluacyjne dotyczące poprzedniego okresu programowania wskazują na istotny wpływ wsparcia finansowego inwestycji w infrastrukturę energetyczną na wzrost wykorzystania innowacyjnych technologii wytwarzania energii poprzez nowe i zmodernizowane moce wytwórcze. Pomimo znaczących zasobów, odnawialne źródła energii zaspokajają jedynie niewielką część potrzeb energetycznych województwa.

Wzrost emisji gazów cieplarnianych z transportu w Polsce, w porównaniu z rokiem 1990 wyniósł 75%, podczas gdy średni wzrost z tego sektora dla UE-27 w porównywalnym okresie wyniósł ponad 20%¹

4. Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym – Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych –

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Bezpośrednie wsparcie inwestycji polegających na zakupieniu /zmodernizowaniu jednostek taboru skutkuje spadkiem emisji zanieczyszczeń, w tym gazów cieplarnianych.

5. Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej/ciepłej – Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Bezpośrednie wsparcie inwestycji polegających na zmodernizowaniu jednostek wytwarzania energii skutkuje nowymi mocami wytwórczymi, o lepszych parametrach wytwarzania, redukując emisję zanieczyszczeń, w tym gazów cieplarnianych a w związku z priorytetami UE w zakresie OZE² - moce te będą wykorzystywać odnawialne zasoby energii.³

6. Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych – Emisja gazów cieplarnianych

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Do działań przyczyniających się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej należy zaliczyć nie tylko ograniczenie emisji do atmosfery niebezpiecznych dla zdrowia i życia substancji, ale dywersyfikację źródeł energii, z naciskiem na wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w całości produkcji energetycznej⁴ oraz ekologicznego transportu

¹ Raport Inspekcji Ochrony Środowiska, Warszawa 2011

² Dyrektywa UE 2009/28/WE w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych

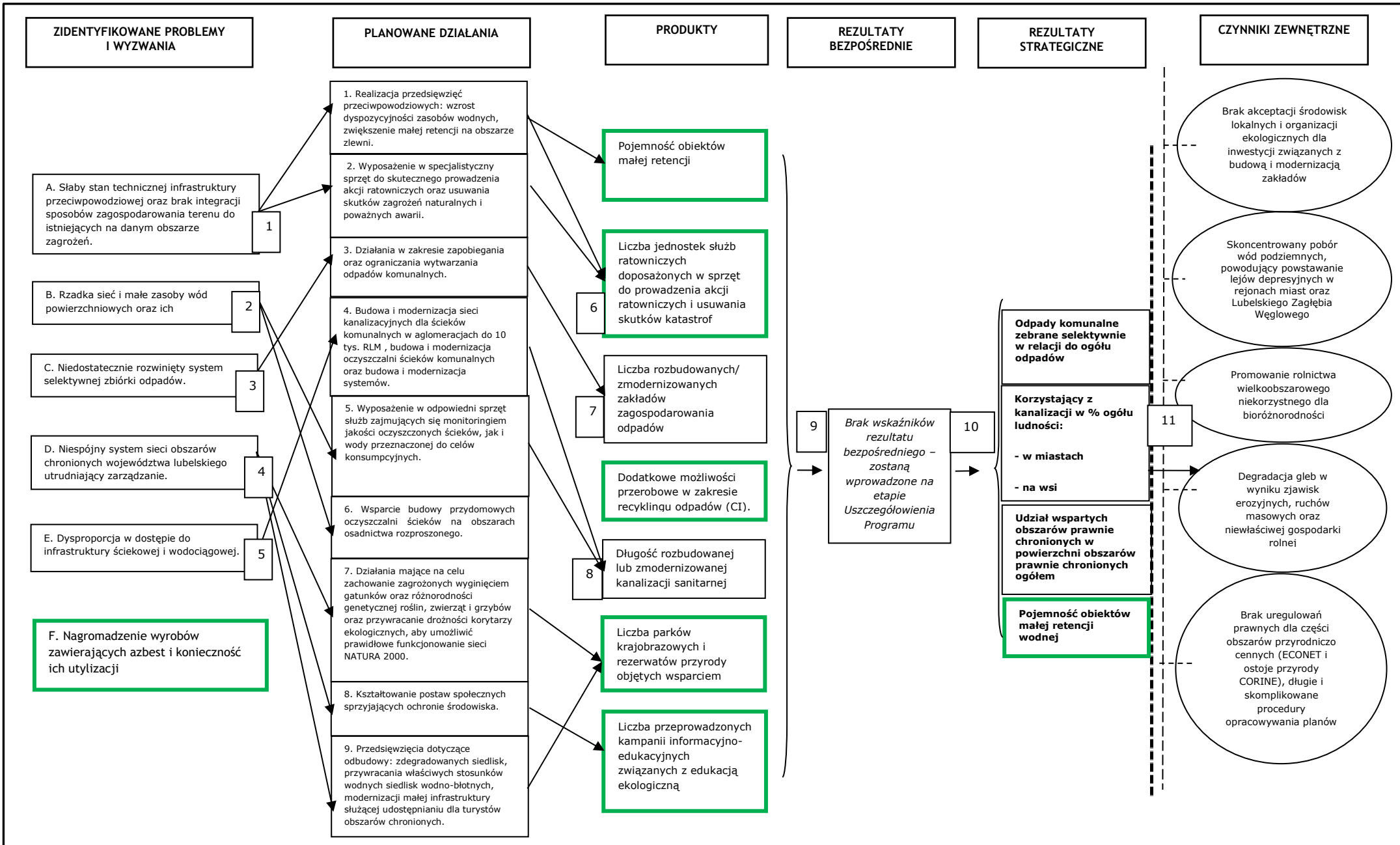
³ *Energy and CO2 Emissions Scenarios of Poland*, IEA working paper, Paris, 2010.

⁴ *Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku*. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 roku.

Rekomendowana logika interwencji dla 7 Osi Priorytetowej: Dostosowanie do zmian klimatu

Cel tematyczny: Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem

Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów

Opis do Diagramu dla 7 Osi Priorytetowej

1 – Powiązanie problemu A. Słaby stan technicznej infrastruktury przeciwpowodziowej oraz brak integracji sposobów zagospodarowania terenu do istniejących na danym obszarze zagrożeń. z działaniami: 1. Realizacja przedsięwzięć przeciwpowodziowych: wzrost dyspozycyjności zasobów wodnych, zwiększenie małej retencji na obszarze zlewni oraz 2. Wyposażenie w specjalistyczny sprzęt do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii.

W obszarze zidentyfikowanych zagrożeń klimatycznych regionu wskazano powódzie i susze. Do głównych przedsięwzięć technicznych mających na celu zapobiec wystąpieniu powodzi lub ograniczyć skutki w razie jej wystąpienia zaliczamy budowę zbiorników retencyjnych (Mała retencja¹). Działania odpowiadające na problem deficytu wód pokrywają się z działaniami odpowiadającymi na problem niewystarczającego poziomu retencji. Oba problemy są ze sobą powiązane, ponieważ retencja przyczyni się do zmniejszenia deficytu wód. Retencjonowanie wody jest konieczne, aby zaspokoić potrzeby mieszkańców oraz ochronić ich przed wystąpieniem powodzi. Wyżej wymienione działania odpowiadają na wskazany w RPO problem. Działania te odpowiadają *Koncepcji zielonej infrastruktury*, która zakłada, że zielona infrastruktura powinna być podstawą ochrony i rozwoju społeczeństwa². Dodatkowo w ramach PI wsparcie uzyskują projekty związane z wyposażeniem w specjalistyczny sprzęt niezbędny do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii.

2 – Powiązanie problemu B. Rzadka sieć i małe zasoby wód powierzchniowych oraz ich zanieczyszczenie. z działaniami: 5. Wyposażenie w odpowiedni sprzęt służb zajmujących się monitoringiem jakości oczyszczonych ścieków, jak i wody przeznaczonej do celów konsumpcyjnych oraz 6. Wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach osadnictwa rozproszonego.

Działania związane z podniesieniem standardu zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania ścieków oraz wsparcie gospodarki osadami ściekowymi są powiązane z ze zmniejszenia dysproporcji w dostępie do sieci wodno-kanalizacyjnej mieszkańców regionu. Wraz z upowszechnianiem się oczyszczalni ścieków komunalnych powstają duże ilości osadów ściekowych. Osady mogą być wykorzystywane, jako źródło energii, nawóz lub substancje odżywcze do ponownego wykorzystania³.

3 – Powiązanie problemu C. Niedostatecznie rozwinięty system selektywnej zbiórki odpadów z działaniem 3. Działania w zakresie zapobiegania oraz ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych.

Inwestycje w sektorze gospodarki odpadami przyczynia się do zmniejszenia ilości składowanych odpadów. Hierarchia postępowania z odpadami zakłada zmianę proporcji w gospodarowaniu odpadami. Dąży się przede wszystkim do zapobiegania powstawaniu odpadów, jeżeli już powstaną to do redukcji ich wytwarzania, ponownego wykorzystania, recyklingu i odzysku, a w ostateczności do ich składowania⁴.

¹ Pod pojęciem „małej retencji wodnej” rozumie się działania techniczne i nietechniczne, zmierzające do wydłużenia czasu obiegu wody w obszarze zlewni, w szczególności magazynowanie wody w zbiornikach o pojemności do 5 mln m³, w stawach i oczkach wodnych, w dolinach rzecznych, obszarach mokradlanych oraz w korytach rzek i rowach melioracyjnych wyposażonych w urządzenia piętzące. W większości przypadków urządzenia te, oprócz poprawy bilansu wodnego w zlewni, spełniają różnorodne funkcje gospodarcze, takie jak mała energetyka wodna, hodowla ryb, zapewnienie wody dla rolnictwa czy rekreacja. Ponadto, oprócz gromadzenia pewnej ilości wody do wykorzystania (w skali lokalnej), urządzenia i obiekty małej retencji wzbogacają zasoby retencji gruntowej terenów przyległych, przy czym oddziaływanie tego rodzaju zależy od lokalnych warunków hydrogeologicznych i glebowych oraz stanu i sposobu eksploatacji urządzeń.

² *Koncepcja zielonej infrastruktury* (2006), Benedict M.A., McMahon M.T.

³ *Dobre praktyki związane z gospodarką osadami ściekowymi* (2012), KE Projekt PURE

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy

4 – Powiązanie problemu D. Niespójny system sieci obszarów chronionych województwa lubelskiego utrudniający zarządzanie z działaniami: 7. Działania mające na celu zachowanie zagrożonych wyginięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej roślin, zwierząt i grzybów oraz przywracanie drożności korytarzy ekologicznych, aby umożliwić prawidłowe funkcjonowanie sieci NATURA 2000, 8. Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska oraz 9. Przedsięwzięcia dotyczące odbudowy: zdegradowanych siedlisk, przywracania właściwych stosunków wodnych siedlisk wodno-błotnych, modernizacji małej infrastruktury służącej udostępnianiu dla turystów obszarów chronionych.

Działanie dotyczące ochrony dziedzictwa naturalnego są odpowiedzią na zdiagnozowany wzrost presji na zasoby przyrodnicze. Działania te są uzasadnione w teorii Butlera. W fazie wzrostu ruchu turystycznego, funkcja turystyczna stopniowo staje się jednym z głównych źródeł utrzymania miejscowej ludności, a liczba turystów może przekroczyć liczbę mieszkańców. Poważnej presji w związku z inwestycjami poddane jest środowisko przyrodnicze, a wśród inwestorów często dominują podmioty zewnętrzne, nie zainteresowane utrzymaniem dobrostanu środowiska naturalnego.

5 – Powiązanie problemu E. Dysproporcja w dostępie do infrastruktury ściekowej i wodociągowej z działaniem 4. Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych w aglomeracjach do 10 tys. RLM, budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowa i modernizacja systemów.

Działania związane z podniesieniem standardu zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania ścieków oraz wsparcie gospodarki osadami ściekowymi są powiązane z ze zmniejszenia dysproporcji w dostępie do sieci wodno-kanalizacyjnej mieszkańców regionu. Wraz z upowszechnianiem się oczyszczalni ścieków komunalnych powstają duże ilości osadów ściekowych. Osady mogą być wykorzystywane, jako źródło energii, nawóz lub substancje odżywcze do ponownego wykorzystania⁵.

6 – Powiązanie działań: 1. Realizacja przedsięwzięć przeciwpowodziowych: wzrost dyspozycyjności zasobów wodnych, zwiększenie małej retencji na obszarze zlewni oraz 2. Wyposażenie w specjalistyczny sprzęt do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii ze wskaźnikiem produktu: Pojemność obiektów małej retencji (*propozycja dodania wskaźnika*) i Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof (*propozycja zastąpienia dotychczasowego wskaźnika*)

Rezultatem wzrostu pojemności obiektów małej retencji jest wzrost ogólnej objętość zretencjonowanej wody, dlatego występuje powiązanie między wskaźnikami. Podobnie produktem wsparcia będzie

7 – Powiązanie działania 3. Działania w zakresie zapobiegania oraz ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych ze wskaźnikiem Liczba rozbudowanych/ zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów.

Wskaźnik mierzy bezpośrednio produkt zaproponowanego działania.

8 – Powiązanie działań: 4. Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych w aglomeracjach do 10 tys. RLM , budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowa i modernizacja systemów oraz 5. Wyposażenie w odpowiedni sprzęt służb zajmujących się monitoringiem jakości oczyszczonych ścieków, jak i wody przeznaczony do celów konsumpcyjnych ze wskaźnikiem Długość rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej.

Wskaźnik mierzy bezpośrednio produkt zaproponowanego działania.

9 – Powiązanie wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

⁵ *Dobre praktyki związane z gospodarką osadami ściekowymi* (2012), KE Projekt PURE

Określenie powiązania wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu bezpośredniego będzie możliwe po wskazaniu ich w Uszczegółowieniu Programu.

10 – Powiązanie wskaźników rezultatu bezpośredniego ze wskaźnikami rezultatu strategicznego.

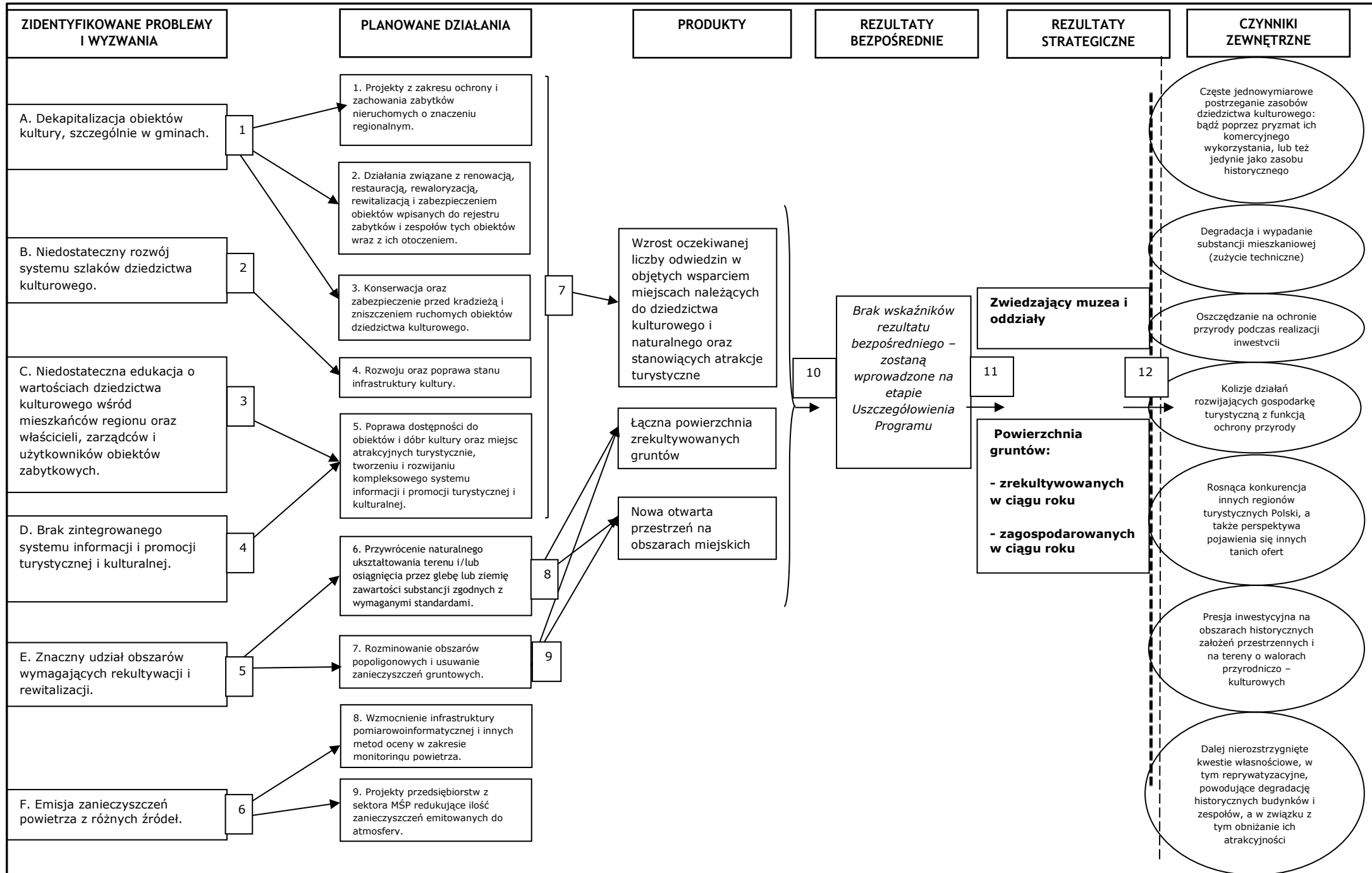
Określenie powiązania wskaźników rezultatu bezpośredniego ze wskaźnikami rezultatu strategicznego będzie możliwe po wskazaniu ich w Uszczegółowieniu Programu.

11 – Powiązanie wskaźników rezultatu strategicznego z czynnikami zewnętrznymi.

Na realizację wsparcia w ramach osi priorytetowej będą miały podstawowe regionalne czynniki wpływające na stan środowiska naturalnego, które wyłoniono na podstawie analizy koncepcji i badań empirycznych rozwoju regionalnego.

Rekomendowana logika interwencji dla 8 Osi Priorytetowej: Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska

Cel tematyczny: Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów

Opis do Diagramu dla 8 Osi Priorytetowej

1 – Powiązanie problemu A. z działaniami: 1. Projekty z zakresu ochrony i zachowania zabytków nieruchomych o znaczeniu regionalnym, 2. Działania związane z renowacją, restauracją, rewaloryzacją, rewitalizacją i zabezpieczeniem obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem, 3. Konserwacja oraz zabezpieczenie przed kradzieżą i zniszczeniem ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego.

2 – Powiązanie problemu B. Niedostateczny rozwój systemu szlaków dziedzictwa kulturowego z działaniem 4. Rozwoju oraz poprawa stanu infrastruktury kultury.

3 – Powiązanie problemu C. Niedostateczna edukacja o wartościach dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców regionu oraz właścicieli, zarządców i użytkowników obiektów zabytkowych z działaniem 5. Poprawa dostępności do obiektów i dóbr kultury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, tworzeniu i rozwijaniu kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej.

4 – Powiązanie problemu D. Brak zintegrowanego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej. Z działaniem 5. Poprawa dostępności do obiektów i dóbr kultury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, tworzeniu i rozwijaniu kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej.

Udostępnianie i promocja dziedzictwa kulturowego regionu oraz oferty turystycznej opartej na zasobach tego dziedzictwa, w szczególności poprzez realizację projektów kulturalnych, artystycznych, o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym oraz poprzez rozwój szlaków kulturowych odpowiada bezpośrednio na zdiagnozowaną potrzebę zrewitalizowania obiektów i przestrzeni turystyki dla zwiększenia jej potencjału dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Z teorią tą związana jest także koncepcja cyklu ewolucji obszaru turystycznego Butlera (1980)¹, nawiązująca do koncepcji dyfuzji innowacji. Autor ten wyróżnia sześć faz składających się na cykl ewolucji obszaru turystycznego. Przy czym w kontekście omawianych działań najbardziej istotna jest faza, która prowadzi do odrodzenia obszaru turystycznego (po okresie stagnacji), następującego w wyniku zastosowanych innowacji w przestrzeni dorobku kulturalnego i dziedzictwa przyrodniczego.

Zgodnie z teorią zarządzania kulturą, szlak kulturowy postrzegany jest jako medium wykorzystywane do ochrony, kształtowania oraz zarządzania materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym regionu, z profesjonalnie przygotowaną ofertą służącą rozwojowi turystyki kulturowej, traktowanej jako istotny składnik gospodarki regionalnej. Rozbudowany układ produktów i usług kulturowych oraz turystycznych, wzbogaconych o różnego rodzaju aktywności, tworzący razem komplementarny układ. Bardzo mocno zaznaczony walor edukacyjny obiektów na szlaku, służący przede wszystkim dzieci i młodzieży w procesie edukacji regionalnej, pozwalający na wzmacnianie i rozwijanie poczucia tożsamości kulturowej. Szlak kulturowy wykorzystywany jest przy tym jako istotny element kreowania kulturalnej polityki regionu. Szlak kulturowy w tej najpełniejszej formie może być wreszcie traktowany jako istotny składnik realizowanych w regionie założeń marketingu terytorialnego².

Konieczność realizacji przedsięwzięć w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego regionu, jako ważnego czynnika integracji społecznej oraz atrakcyjności województwa została wskazana w RPO WL 2014-2020 i wynika ze SRWL na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 roku, cel 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

¹ BUTLER R.W., 1980, The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources, *The Canadian Geographer* 24 (1)

² Por. Gaweł Ł., 2011, *Szlaki dziedzictwa kulturowego. Teoria i praktyka zarządzania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

5 – Powiązanie problemu E. Znaczny udział obszarów wymagających rekultywacji i rewitalizacji z działaniami: 6. Przywrócenie naturalnego ukształtowania terenu i/lub osiągnięcia przez glebę lub ziemię zawartości substancji zgodnych z wymaganymi standardami oraz 7. Rozminowanie obszarów popoligonowych i usuwanie zanieczyszczeń gruntowych.

Obszary wymagające rekultywacji i rewitalizacji nie powstały jedynie w wyniku działalności antropogenicznej, ale wynikają również z budowy geologicznej obszaru. Erozja gleby jest jednym z czynników wpływających na degradację środowiska przyrodniczego, a zwłaszcza przestrzeni rolniczej. Zmiany te prowadzą do obniżenia potencjału produkcyjnego gleby, jak również walorów krajobrazu. Według opracowania Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, w województwie lubelskim występuje problem erozji wodnej powierzchniowej gleb, jak również zjawisko erozji wąwozowej. Do 1-go stopnia pilności przeciwoerozyjnej ochrony w zakresie erozji wodnej należą powiaty hrubieszowski, janowski, krasnostawski, kraśnicki, lubelski, świdnicki i zamojski, w zakresie erozji wąwozowej: janowski, krasnostawski, kraśnicki, lubelski, świdnicki i zamojski. Biorąc pod uwagę powyższe, za rejony województwa najbardziej podatne na erozję wodną należy uznać tereny wyżynne w granicach powiatów: janowskiego, krasnostawskiego, kraśnickiego, lubelskiego, świdnickiego i zamojskiego. Zagadnienie erozji gleb, nie zostało uwzględnione w zapisach RPO WL na lata 2014 – 2020.

6 – Powiązanie problemu F. Emisja zanieczyszczeń powietrza z różnych źródeł z działaniami: 8. Wzmocnienie infrastruktury pomiarowo-informatycznej i innych metod oceny w zakresie monitoringu powietrza oraz 9. Projekty przedsiębiorstw z sektora MŚP redukujące ilość zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery.

Jednym z celów szczegółowych OP8 jest ochrona środowiska i redukcja emisji zanieczyszczeń. Osiągnięcie tego celu zostanie zrealizowane poprzez ograniczanie negatywnego wpływu istniejącej działalności przemysłowej na środowisko i dostosowanie przedsiębiorstw do wymogów prawa wspólnotowego. W OP8 planuje się realizację projektów, których realizacja powodować będzie zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska, w tym emitowanych do powietrza. Realizacja projektów skierowanych do MŚP będzie komplementarna z działaniami innych programów współfinansowanych ze środków unijnych (dzisiejszy Priorytet IV PO IŚ, PO IG)³

7 – Powiązanie działań: 1. Projekty z zakresu ochrony i zachowania zabytków nieruchomych o znaczeniu regionalnym, 2. Działania związane z renowacją, restauracją, rewitalizacją, rewitalizacją i zabezpieczeniem obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem, 3. Konserwacja oraz zabezpieczenie przed kradzieżą i zniszczeniem ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego, 4. Rozwoju oraz poprawa stanu infrastruktury kultury, 5. Poprawa dostępności do obiektów i dóbr kultury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, tworzeniu i rozwijaniu kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej ze wskaźnikiem: Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne.

Zgodnie z zapisami UP, ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego, podobnie jak zachowanie dziedzictwa kulturowego to fundamenty dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Zachowane walory przyrodnicze czy dziedzictwo kulturowe mogą być bezpośrednim bodźcem dla rozwoju społeczno-gospodarczego w skali lokalnej i regionalnej. Wskaźnik mierzyć będzie bezpośrednio produkt działań.

8 – Powiązanie działania 6. Przywrócenie naturalnego ukształtowania terenu i/lub osiągnięcia przez glebę lub ziemię zawartości substancji zgodnych z wymaganymi standardami ze wskaźnikami: Łączna powierzchnia zrehabilitowanych gruntów oraz Nowa otwarta przestrzeń na obszarach miejskich.

Konieczność przeprowadzenia kompleksowych programów rewitalizacji na obszarach ze zdiagnozowanymi problemami społecznymi jest przyczyną projektowania działań zmierzających do rewitalizacji fizycznej i społecznej obszarów miejskich oraz obszarów wiejskich. Walory turystyczne związane ze spędzaniem czasu wolnego uzależnione są nie tylko od cech krajobrazowych, ale także

³ Por. Raport Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach IV Osi Priorytetowej PO IG na stan środowiska naturalnego oraz efektywność energetyczną w Polsce, IBS, Warszawa 2013

od atrakcyjności otoczenia estetycznego i społecznego.⁴ Jest to również wystarczająca przesłanka do rozwinięcia działań rekultywujących tereny miejskie. Wskaźnik mierzy bezpośrednio produkt zaproponowanego działania.

9 – Powiązanie działania 7. Rozminowanie obszarów popoligonowych i usuwanie zanieczyszczeń gruntowych ze wskaźnikami: Łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów oraz Nowa otwarta przestrzeń na obszarach miejskich.

Wskaźnik mierzy bezpośrednio produkt zaproponowanego działania.

10 – Powiązanie wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

Określenie powiązania wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu bezpośredniego będzie możliwe po wskazaniu ich w Uszczegółowieniu Programu.

11 – Powiązanie wskaźników rezultatu bezpośredniego ze wskaźnikami rezultatu strategicznego.

Określenie powiązania wskaźników rezultatu bezpośredniego ze wskaźnikami rezultatu strategicznego będzie możliwe po wskazaniu ich w Uszczegółowieniu Programu.

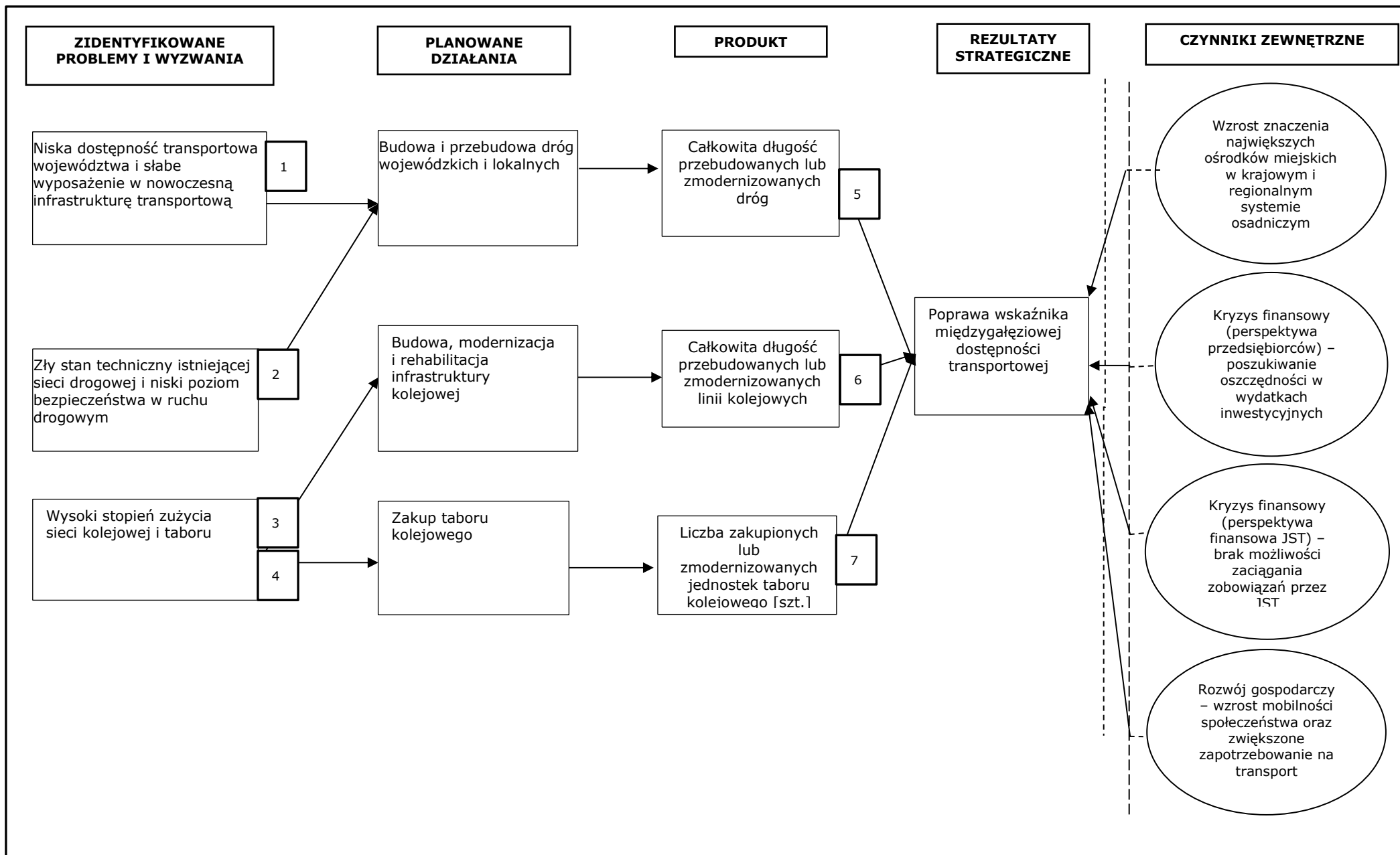
12 – Powiązanie wskaźników rezultatu strategicznego z czynnikami zewnętrznymi.

Na realizację wsparcia w ramach osi priorytetowej będą miały podstawowe regionalne czynniki wpływające na stan środowiska naturalnego, które wyłoniono na podstawie analizy koncepcji i badań empirycznych rozwoju regionalnego.

⁴ Goeldner C.R., Ritchie B.J.R., 2006, Tourism. Principles, Practices, Philosophies, Hoboken, NJ:John Wiley & Sons, Inc.

Rekomendowana logika interwencji dla 9 Osi Priorytetowej: Mobilność regionalna i ekologiczny transport

Cel tematyczny: Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych

Opis do Diagramu dla 9 Osi Priorytetowej

1, 2- Ocena siły działania: (bardzo silne) +++++

W ewaluacji działań prowadzonych w RPO na lata 2007-2013 podkreślono, że dużym sukcesem jest dotychczasowa realizacja projektów związanych z rozbudową dróg powiatowych i wojewódzkich. Podkreśla się dalej, że dopełnieniem tych działań jest dalsza modernizacja wielu dróg lokalnych, a także unowocześnienie taboru regionalnych przewozów pasażerskich poprzez zakup pojazdów szynowych. Zaleca się kontynuację działań w zakresie rozbudowy infrastruktury drogowej i wsparcie zintegrowanych projektów w obszarze transportu miejskiego. Założyć można, iż efektem rozwoju i poprawy jakości sieci dróg wojewódzkich jest zmniejszenie liczby odcinków dróg w złym stanie technicznym, poprawa parametrów technicznych, jak również poprawa wizualna drogi i jej otoczenia. Niebagatelne znaczenie ma tutaj również zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz komfortu i płynności podróżowania (Wieloletni Plan Rozwoju Sieci Dróg Wojewódzkich, styczeń 2013).

Dokumenty wskazują na potrzebę kontynuacji działań, jakie prowadzone były w ramach RPO na lata 2007-2013 w zakresie budowy nowych dróg w tym obwodnic miast i przebudowy dróg istniejących.

3 - Ocena siły działania: (bardzo silne) +++++

Opracowania dotyczące inwestycji infrastrukturalnych, w tym badania ewaluacyjne wskazują na zasadność proponowanych działań w zakresie modernizacji regionalnej infrastruktury kolejowej¹. Poprawa stanu infrastruktury kolejowej w zakresie ruchu pasażerskiego, umożliwienia poruszania się osobom niepełnosprawnym są celami wskazanymi w Masterplanie dla Transportu Kolejowego². W dokumencie tym wskazuje się podstawowe kierunki inwestycji modernizacyjnych i odtworzeniowych infrastruktury kolejowej, w tym też i w zakresie infrastruktury punktowej, takiej jak dworce i przystanki kolejowe. Badania (Komornicki, Rosiak) wskazują też, że największy efekt w zakresie poprawy dostępności komunikacyjnej mają inwestycje w transport szynowy.

Dokumenty te wskazują na potrzebę realizacji w województwie lubelskim działań w zakresie przebudowy i modernizacji regionalnych linii kolejowych.

4- Ocena siły działania: (bardzo silne) +++++

Przywołane wyżej opracowania dotyczące inwestycji infrastrukturalnych, w tym badania ewaluacyjne wskazują również i na zasadność proponowanych działań w zakresie modernizacji regionalnego taboru infrastruktury kolejowej³. W Masterplanie⁴ wskazuje się też na kierunki poprawy stanu taboru kolejowego służącego do przewozu pasażerów, w tym też i w przewozach regionalnych. Stwierdza się tym dokumencie, że powinno się prowadzić sukcesywną modernizację taboru, ukierunkowaną na potrzeby głównych grup docelowych, przede wszystkim pasażerów podróżujących służbowo. Dotyczy to też dojazdów do pracy.

Dokumenty te wskazują na potrzebę realizacji w województwie lubelskim działań w zakresie przebudowy i modernizacji regionalnych linii kolejowych.

5- Ocena siły powiązań: (średnia) +++

Przywołane wyżej opracowania dotyczące inwestycji infrastrukturalnych, w tym badania ewaluacyjne wskazują na zasadność proponowanych wskaźników strategicznych⁵. Poprawa wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej i szybkość podróży, wskazuje się w innym opracowaniu, zależy od szeregu czynników, do których zalicza się między innymi: kategoria drogi i stan infrastruktury drogowej – mające wpływ na prędkość ruchu; występowanie obszarów zabudowanych, ukształtowanie terenu⁶, itp. Autorzy (Komornicki, Rosiak) wskazują też, że na wskaźnik dostępności międzygałęziowej będą miały wpływ działania w innych gałęziach transportowych: w kolejnictwie, żegludzie śródlądowej, transporcie lotniczym, komunikacji publicznej, itp.

¹ J. Burnewicz; Nowoczesna infrastruktura transportowa jako podstawowy element intensyfikacji procesów rozwojowych w projektowanych dokumentach strategicznych; MRR, czerwiec 2010.

² Masterplan dla transportu kolejowego w Polsce do roku 2030. Ministerstwo Infrastruktury (obecnie MTBiGM), Warszawa 2008.

³ J. Burnewicz; Nowoczesna infrastruktura transportowa, jako podstawowy element intensyfikacji procesów rozwojowych w projektowanych dokumentach strategicznych; MRR, czerwiec 2010.

⁴ Masterplan dla transportu kolejowego w Polsce do roku 2030. Ministerstwo Infrastruktury (obecnie MTBiGM), Warszawa 2008.

⁵ J. Burnewicz; Nowoczesna infrastruktura transportowa jako podstawowy element intensyfikacji procesów rozwojowych w projektowanych dokumentach strategicznych; MRR, czerwiec 2010.

⁶ P. Rosiak i inni; Narzędzie ewaluacyjno-badawcze dostępności transportowej gmin w podukładach wojewódzkich. PAN 2011.

Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących mają, więc związek z poprawą dostępności transportowej i czasem przejazdu transportem drogowym.

Ponieważ jednak nie są to to jedyne czynniki mające wpływ na proponowane wskaźniki strategiczne, dlatego też ocenia się ich siłę oddziaływania jak średnią

6, 7 - Ocena siły działania: (średnia) +++

Poprawa wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej, jak wskazuje się w opracowaniu⁷, zależy od szeregu czynników, do których zalicza się między innymi dostępność drogową, lotniczą, itp. Dostępność transportowa jest a kolei ważnym czynnikiem kształtującym atrakcyjność inwestycyjną regionu⁸.

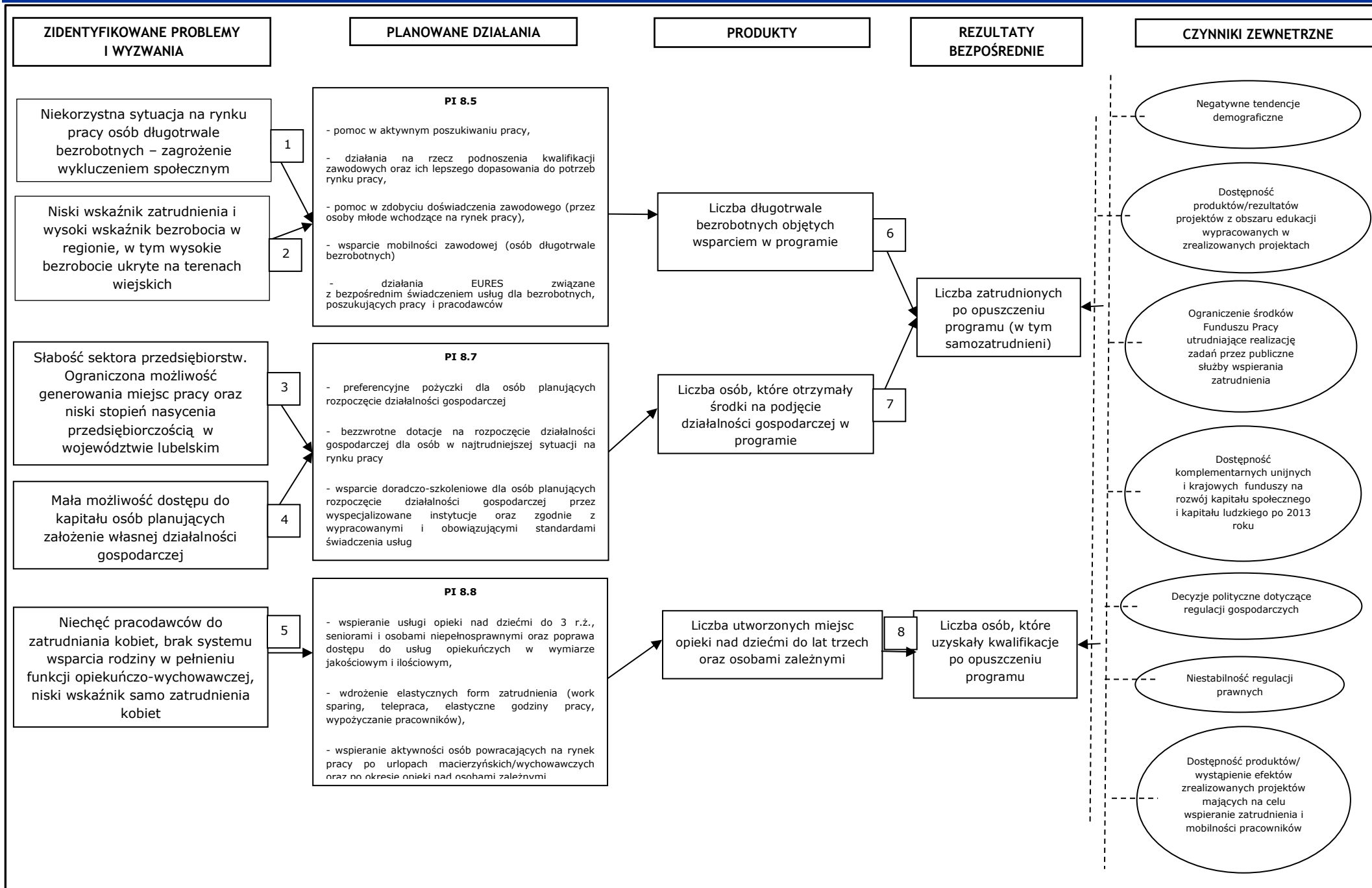
Ponieważ na dostępność komunikacyjną mają wpływ również te czynniki pozostające poza planowanym działaniem, dlatego też ocenia się siłę oddziaływania jako średnią.

⁷ P. Rosik i inni. Op. Cit.

⁸ Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2012. IBNGR. Gdańsk 2012.

Rekomendowana logika interwencji dla 10 Osi Priorytetowej: Rynek pracy

Cel tematyczny: Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników

Opis do Diagramu dla 10 Osi Priorytetowej

1,2 - Jednym z zasadniczych problemów zidentyfikowanych w woj. lubelskim jest niski poziom aktywności i mobilności zawodowej osób będących wieku produkcyjnym. Współczynnik aktywności zawodowej wyrażony udziałem pracujących i bezrobotnych w populacji osób w wieku 15 lat i więcej w I kwartale 2012 r. wynosił 56,2%. Na koniec 2011 r. w urzędach pracy województwa lubelskiego zarejestrowanych było 122,4 tys. bezrobotnych, którzy stanowili 6,2% wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w Polsce. W stosunku do grudnia 2010 r. liczba bezrobotnych zwiększyła się w województwie lubelskim o 2,3%, a w kraju o 1,4%. Biorąc pod uwagę czas pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę bezrobotnych na koniec grudnia 2011 r. stanowiły osoby pozostające bez pracy ponad rok – 39,6% wszystkich bezrobotnych, w tym 19,1% nie pracowało dłużej niż 24 miesiące. Biorąc pod uwagę powyższe, działania mające na celu poprawę sytuacji na rynku pracy w odniesieniu do obniżenia bierności zawodowej są konieczne w i w pełni uzasadnione. Działania aktywizujące zawodowo osoby w wieku produkcyjnym, przyczyniają się bezpośrednio do obniżenia stopy bezrobocia – w tym przede wszystkim stopy bezrobocia nierejestrowanego, zwiększenia produktywności regionu oraz osiągnięcia wyższych stóp wzrostu gospodarczego [*Labour market programmes and activation strategies: evaluating the impacts, OECD 2005*]. Cele te wpisują się również w działania w Polsce związane ze „Strategią rozwoju województwa lubelskiego” oraz „Strategią Rozwoju Kraju do 2020”.

3,4 – Jednym z zasadniczych problemów zidentyfikowanych w woj. lubelskim jest niski poziom w obszarze tzw. samozatrudnienia oraz działań w obszarze przedsiębiorczości. Bezpośrednim negatywnym skutkiem jest brak tzw. postaw przedsiębiorczych, nakierowanych na zakładanie własnych przedsiębiorstw, oraz wysoka stopa bezrobocia na tle kraju. Co więcej, należy pamiętać, że ponad 95% przedsiębiorstw w regionie stanowią mikroprzedsiębiorstwa, które są „naturalną” formą samozatrudnienia i/lub często pierwszą formą własnej działalności gospodarczej. W związku z tym należy zwrócić szczególną uwagę na tą grupę przedsiębiorstw, poprzez umożliwienie im skorzystania z wyspecjalizowanego wsparcia doradczego i szkoleniowego, które zwiększy szanse założonych przedsiębiorstw na przetrwanie na rynku i zmierzenie się z konkurencyjnym otoczeniem. Stworzenie warunków dla zakładania nowych firm jest kluczowe z punktu widzenia rozwoju społeczno-ekonomicznego całego regionu. Nowe przedsiębiorstwa dostarczają nowe miejsca pracy, tworzą wartość dodaną (produkcję finalną), zwiększając konkurencyjność regionu [*From inactivity to work: The role of active labour market Policies, OECD 2006; OECD Employment Outlook 2013; Working for full employment, John Philpott, Routledge 2012*]. Gospodarka zyskuje nadto na ekonomicznej stabilności, zmniejszając swoją podatność na szoki zewnętrzne.

Kolejnym działaniem inwestycyjnym w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.7 jest tworzenie nowych miejsc pracy w celu podniesienia aktywności zawodowej. Cel ten bezpośrednio wiąże się z poprzednimi, stanowiąc ich logiczne uzupełnienie. Uważamy te działania za w pełni uzasadnione gdyż dają możliwości pełniejszego wykorzystania zasobów siły roboczej regionu. Działanie mające na celu tworzenie nowych miejsc pracy jest również kluczowe z punktu widzenia konieczności obniżenia stopy bezrobocia rejestrowanego regionu, która jak wiadomo jest względnie wysoka. Osiągnięcie wspólnych celów jakimi są obniżenie stopy bezrobocia oraz utworzenie większej liczby miejsc pracy, pozwoli na rozwój rynku pracy w regionie, pozwalając na uporanie się z problemem bezrobocia strukturalnego i chronicznego, dając jednocześnie podstawy dla wzrostu gospodarczego przez wzrost wytwarzanej wartości dóbr i usług. Należy, więc uznać, że działania te są w pełni zasadne i wykazują komplementarność w stosunku do działań pozostałych zapisanych w Osi Priorytetowej 8.

Efektym wymiernym prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu: *Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie*. Przyniesiony efekt w postaci produktu będzie stanowić mierzalną weryfikację prowadzonych działań inwestycyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.7 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego.

5 - Znaczną słabością rynku pracy w Polsce (i ma to odzwierciedlenie w woj. lubelskim) jest dominacja kobiet wśród osób biernych zawodowo w strukturze bezrobotnych. Kobiety przeważają (61,5% - na koniec IV kwartału 2011r.) w grupie osób biernych zawodowo w Polsce, przy czym 16,9% z nich nie podejmuje zatrudnienia z uwagi na obowiązki domowe i opiekę nad osobami zależnymi. Widać więc, jak poważną trudnością w znalezieniu i utrzymaniu pracy jest konieczność wypełniania obowiązków rodzinnych. W konsekwencji doświadczenie zawodowe kobiet jest mniejsze niż mężczyzn, co utrudnia im efektywne konkurowanie o miejsca pracy, a z czasem prowadzi do dezaktualizacji posiadanych kwalifikacji zawodowych. Z punktu widzenia pełnej aktywizacji zawodowej osób w wieku produkcyjnym, efektywne włączenie kobiet w regionalny rynek pracy jest kwestią kluczową. Istniejące w odniesieniu do kobiet bariery, utrudniające im aktywne uczestnictwo w życiu zawodowym, powinny być stopniowo eliminowane. Pełne włączenie kobiet w rynek pracy i towarzysząca mu pełna eliminacja form dyskryminacji na tle płci stanowi ważną determinantę wzrostu i rozwoju społecznego [*Closing the Gender Gap: Act Now, OECD 2012; Global Employment Trends for Women, ILO 2012; Gender equality, economic growth*

and employment, *Łsa Löfström, 2011*]. Dlatego też, działania należy uznać za w pełni uzasadnione, oraz komplementarne w stosunku do działań zapisanych odnośnie Priorytetów Inwestycyjnych 8.5, 8.7, 8.9 oraz 8.10.

Efektym wymiernym prowadzonych działań będzie osiągnięcie wskaźnika produktu: *Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech*. Przytoczone efekt w postaci produktów będą stanowiły mierzalną weryfikację prowadzonych działań inwestycyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.8 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego.

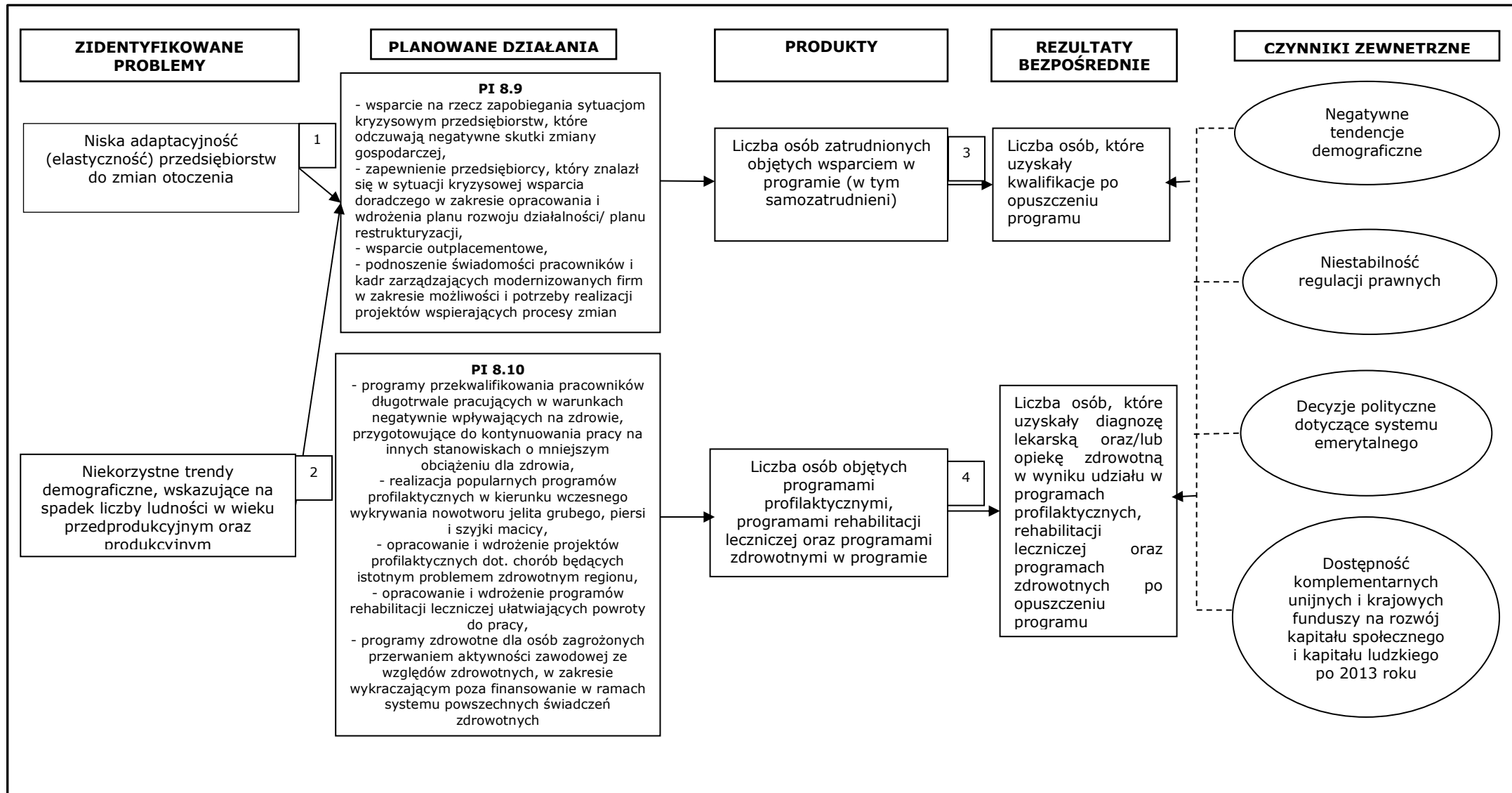
6 - Rezultat bezpośredni w postaci *Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) [C]*, jest jednym z finalnych wyników produktu *Liczba osób ogółem objętych wsparciem w ramach programu*, co z kolei jest efektem działań inwestycyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.5. Oba wskaźniki się ze sobą logicznie łączą i mają wspólne odniesienie. Jest w pełni zasadne uznanie, że liczba osób otrzymujących wsparcie finansowe i merytoryczne służące zwiększeniu szans na zależenie/utrzymanie zatrudnienia, warunkuje – w sposób pośredni – liczbę osób zatrudnionych po opuszczeniu programu. Założony rezultat bezpośredni stanowi mierzalny wynik działań wpierania osób w grupie aktywnych zawodowo, w celu podniesienia wskaźników zatrudnienia w regionie. Monitorowanie wskaźnika liczby osób, które znalazły zatrudnienie jest istotne punktu widzenia prowadzonej polityki zatrudnienia, której celem jest obniżenie stopy bezrobocia w regionie, w tym również promowanie samozatrudnienia. Wskaźnik ten znajduje odniesienie do „Strategii Europa 2020” oraz Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020”.

7 - Wskaźnik rezultatu bezpośredniego *Liczba zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)*, jest bezpośrednio związany z rezultatem na poziomie produktu *Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie*. Dany wskaźnik rezultatu bezpośredniego stanowi wymierny efekt wsparcia osób, które ma na celu utworzenie nowych miejsc pracy. Wskaźnik ten stanowi również o efektywności przyznawanego wsparcia na rozpoczęcie działalności – w ujęciu finansowym. Udzielanie wsparcia na tworzenie miejsc pracy, jest zasadne z punktu widzenia rozwoju regionu, przyczyniając się do aktywizacji zawodowej osób w wieku produkcyjnym, jak również – w sposób pośredni, do obniżenia stopy bezrobocia [*Labour market programmes and activation strategies: evaluating the impacts, OECD 2005*]. Działania te są spójne i znajdują odniesienie do Priorytetu Inwestycyjnego 8.8, 8.9 oraz 8.10.

8 - Wskaźnik rezultatu bezpośredniego *Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu*, znajduje również logiczne odniesienie do działań w zakresie wzrostu liczby miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech. Działania te mają szczególne znaczenia w odniesieniu do aktywizacji zawodowej kobiet, które chcą wrócić na rynek pracy po urodzeniu dziecka [*Working for full employment, John Philpott, Routledge 2012*]. Działania te są ponadto komplementarne do tych podejmowanych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.5 oraz 8.7, przyczyniając się do wzrostu aktywności i mobilności zawodowej. Znajdują również odniesienie do „Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020”.

Rekomendowana logika interwencji dla 11 Osi Priorytetowej: Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian

Cel tematyczny: Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników

Opis do Diagramu dla 11 Osi Priorytetowej

1 - Rozwój kompetencji oraz kwalifikacji pracowników i przedsiębiorców jest podstawowym warunkiem wzrostu i rozwoju sektora przedsiębiorstw. Wysokie kwalifikacje dają możliwość wielokierunkowego rozwoju firmy i jej działalności, analizy sytuacji ekonomicznej i dostosowywanie działań przedsiębiorstwa do zmian zachodzących w otoczeniu. Wykwalifikowane kadry gwarantują większą stabilność sektora przedsiębiorstw, jego większą elastyczność, zwiększają skłonność do długofalowego planowania i inwestowania [OECD Skills Outlook 2013]. To zaś przekłada się na wymierne efekty w postaci wzrostu gospodarczego regionu i jego silniejszej pozycji konkurencyjnej. Poziom adaptacyjności przedsiębiorstw w województwie lubelskim - zwłaszcza sektora MSP, wymaga działań prowadzących do ich rozwoju, w szczególności nakierowanych na profesjonalizację ich kadr i dostarczenie kompleksowych usług, w tym szkoleniowych i doradztwa specjalistycznego oraz wsparcia *outplacementowego* w okresie przejściowych trudności, odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw. Zapewni to rozwój województwa dzięki podniesieniu jakości kapitału ludzkiego. Ważne jest również dostosowanie jakości szkoleń do potrzeb zarówno pracodawców i pracowników tak aby miały one realny wpływ na wzrost konkurencyjności i kompetencji. W związku z powyższym należy uznać, że działania mające na celu podniesienie kwalifikacji pracodawców, zwiększą zdolności adaptacyjne sektora przedsiębiorstw, przyczyniając się do jego większej konkurencyjności i efektywności.

Ponadto działanie polegające na świadczeniu usług dla przedsiębiorstw w trakcie restrukturyzacji i modernizacji, jest istotnym elementem warunkującym dostosowanie się przedsiębiorstw do zmian gospodarczych. Można uznać, że dane działanie jest kluczowym dla całego sektora przedsiębiorstw, przyczyniając się do podniesienia jego elastyczności - rozumianej, jako zdolność do dostosowywania się do zmiennego otoczenia, zmniejszając jednocześnie podatność na szoki zewnętrzne. Należy tu również zwrócić uwagę na względnie niską dynamikę tworzenia nowych firm w regionie, która może być pochodną niskiej adaptacyjności przedsiębiorstw, z jednej strony, oraz - słabego poziomu wykształcenia kadr - z drugiej. Co więcej, problemy przedsiębiorców z utrzymaniem skali i zakresu działalności w sposób bezpośredni przekładają się na malejącą liczbę miejsc pracy, a w konsekwencji wzrost liczby osób zarejestrowanych, jako bezrobotne w urzędach pracy. Podjęcie świadczenia usług na rzecz przedsiębiorstw, które mają im pomóc w przejściu restrukturyzacji i modernizacji, może w długiej perspektywie czasu podnieść konkurencyjność regionu.

Rozwiązania mające na celu zwiększenie adaptacyjności firm w woj. lubelskim, łączą się również z działaniami nakierowanymi na wsparcie osób, które są zagrożone zwolnieniem / lub zwolnione/ z pracy. Działania takie mają na celu stworzenie systemu kompleksowych usług, w tym szkoleniowych i doradztwa specjalistycznego oraz wsparcia *outplacementowego* w okresie przejściowych trudności, odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw. Z punktu widzenia skuteczności prowadzonych szkoleń, ważne jest dostosowanie ich jakości i tematyki do potrzeb zarówno pracodawców i pracowników, tak aby miały one realny wpływ na wzrost konkurencyjności i kompetencji [OECD Skills Outlook 2013; A. Hofer(eds.) *Designing Local Skills Strategies, Local Economic and Employment Development*, 2009 OECD]. Zapisane w Priorytecie Inwestycyjnym 8.9 działania można, więc uznać za konieczne i spójne z działaniami wynikającymi z Priorytetów Inwestycyjnych 8.5, 8.7, 8.8 oraz 8.10.

2 - Zmiany demograficzne są jednym ważniejszych czynników determinujących kształt prowadzonej polityki społeczno-ekonomicznej. Występujące procesy ludnościowe charakteryzują się niską liczbą urodzeń, spadkiem liczby zawieranych małżeństw oraz przesuwaniem średniego wieku rozrodczego i zakładania rodzin. Konsekwencje ekonomiczne starzenia się społeczeństwa wiążą się przede wszystkim z zachwianiem równowagi pomiędzy liczebnością grup osób w tak zwanym wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. W Polsce udział tych ostatnich w całym społeczeństwie w 1995 roku wynosił 13,8%, a do 2020 roku wzrośnie do 19,4%. Jednocześnie zmniejszy się odsetek osób w wieku aktywności zawodowej i będą one relatywnie starsze niż obecnie (Prognoza ludności Polski według województw na lata 1996-2010, GUS, 1997). W kolejnych latach liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie systematycznie maleć aż do poziomu, 20,3 mln w 2030 roku, a wieku poprodukcyjnym - rosnąć aż do 9,6 mln.

Tendencje, te są wyraźnie widoczne w województwie lubelskim. Wg danych GUS udział ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności w wieku produkcyjnym sukcesywnie rośnie. W województwie lubelskim wskaźnik ten, w roku 2010 wynosił 17,7%, co sytuuje region w grupie województw o największym udziale osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Województwo lubelskie należy do regionów o największym udziale osób starszych w ogólnej liczbie ludności, a zwłaszcza w odniesieniu do osób w wieku produkcyjnym. Postępujący proces starzenia

się ludności Lubelszczyzny niesie za sobą konsekwencje w sferze ekonomicznej, medycznej, socjalnej i kulturowej. Niewątpliwie, proces starzenia się społeczeństwa regionu wymaga dokonania przeobrażeń w obszarze polityki społecznej.

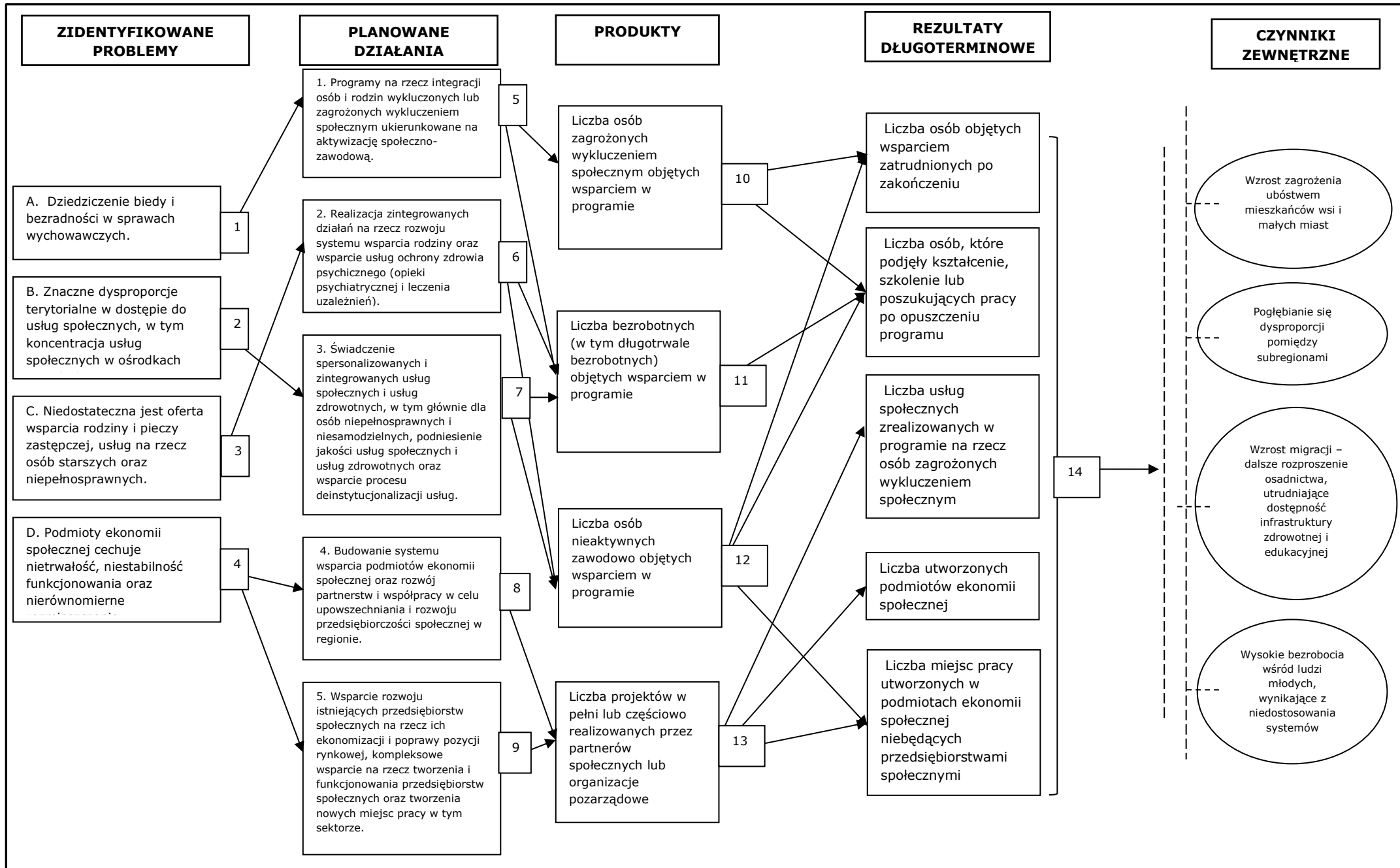
Działania takie można podjąć przede wszystkim w obszarze profilaktyki zdrowotnej oraz lepszego dostępu do usług medycznych. Działania te można uznać za komplementarne w stosunku do pozostałych właściwych dla innych Priorytetów Inwestycyjnych w Osi Priorytetowej 8, oraz zgodne z założeniami Programu *Solidarność Pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+* oraz Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012 – 2013.

3 - Wskaźnik rezultatu bezpośredniego *Liczba osób, które uzyskały kwalifikację po opuszczeniu programu*, jest związany z rezultatem na poziomie produktu *Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)*. Dany wskaźnik rezultatu stanowi wymierny efekt wsparcia osób, które ma na celu podniesienie ich kwalifikacji zawodowych, głównie w celu poprawy jakości zarządzania i prowadzonej działalności gospodarczej. Działania skierowane na podniesienie kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw są kluczowe, jeśli rozważać kwestie adaptacyjności firm do otoczenia, metod i form ich restrukturyzacji oraz modernizacji. Wskaźnik ten stanowi również o efektywności przyznawanego wsparcia, które w zamyśle ma przyczynić się do popraw warunków i jakości życia mieszkańców regionu [*Working for full employment, John Philpott, Routledge 2012; Labour market programmes and activation strategies: evaluating the impacts, OECD 2005*].

4- Do działań w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.10, proponujemy dodać wskaźnik rezultatu bezpośredniego *Liczba osób, które uzyskały diagnozę lekarską oraz/lub opiekę zdrowotną w wyniku udziału w programach profilaktycznych, rehabilitacji leczniczej oraz programach zdrowotnych po opuszczeniu programu*. Wskaźnik ten pochodzi spoza Wspólnej Listy Wskaźników. Uważamy jego dodanie za zasadne gdyż monitorowanie liczby osób w wieku 55+, które uzyskały diagnozę lekarską dzięki udzielonemu wsparciu w danym obszarze, jest konieczne dla oceny efektywności prowadzonych działań. Objęcie aktywnym wsparciem grupy osób w wieku 55+, jest istotne z punktu widzenia wzrostu aktywności i mobilności zawodowej w regionie. Aktywizacja danej grupy wiekowej przyczynia się do spadku liczby osób pobierających świadczenia społeczne, odciążając budżet państwa, a jednocześnie przyczynia się tworzenia wartości dodanej [***Live Longer, Work Longer: A synthesis report, OECD 2006; Komp, K., T. van Tilburg and M. Broese van Groenou. (2010). Paid work between age 60 and 70 years in Europe: A matter of socio-economic status?. International Journal of Ageing and Later Life 5***]. Dane działania wpisują się w zapisy i cele zawarte w Programie *Solidarność Pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+* oraz Rządowym Programie na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012 – 2013.

Rekomendowana logika interwencji dla 12 Osi Priorytetowej: Włączenie społeczne

Cel tematyczny: Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem

Opis do Diagramu dla 12 Osi Priorytetowej

„1” i „3” Powiązanie problemu A Dziedziczenie biedy i bezradności w sprawach wychowawczych oraz problemu C Niedostateczna jest oferta wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, usług na rzecz osób starszych oraz niepełnosprawnych. z Działaniami 1 i 2. Działanie Programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową jest odpowiedzią na zdiagnozowany problem Dziedziczenie biedy i bezradności w sprawach wychowawczych oraz Niedostateczna jest oferta wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, usług na rzecz osób starszych oraz niepełnosprawnych. Problem niedostosowania społecznego młodzieży w warunkach długotrwałego bezrobocia oraz problem resocjalizacji patologii wynikających z ubóstwa wymaga kompleksowych działań aktywizacyjnych, umożliwiających wyjście z sytuacji wykluczenia społecznego i gettoizacji społecznej. Wsparciem będzie także Realizacja zintegrowanych działań na rzecz rozwoju systemu wsparcia rodziny oraz wsparcie usług ochrony zdrowia psychicznego.

„2” Powiązanie problemu B Znaczne dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, w tym koncentracja usług społecznych w ośrodkach miejskich z działaniem 3 Świadczenie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych i usług zdrowotnych, w tym głównie dla osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych, podniesienie jakości usług społecznych i usług zdrowotnych oraz wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług.

Działanie nr 3 odpowiada na zdiagnozowany problem poprzez zwiększenie dostępności usług społecznych na terenach występowania wykluczenia społecznego. Jedną z przyczyn wykluczenia jest brak możliwości podjęcia zatrudnienia przez osoby dorosłe obciążone opieką nad osobami zależnymi. Z drugiej strony przyczyną wykluczenia osób zależnych – dzieci i samotnych osób starszych jest brak wsparcia ze strony dorosłych. Zapewnienie instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form opieki umożliwi osobom nieaktywnym zawodowo podjęcie zatrudnienia oraz poprzez włączenie instrumentów aktywizacyjnych zapewni wykluczonym osobom zależnym pełną integrację społeczną. Obszar ten należy uznać za kluczowy warunek sukcesu realizacji kompleksowych programów reintegracji społecznej. Zgodnie z teorią geografii kulturowej, Andolina et al.2005, Radcliffe 2006a brak dostępu do zinstytucjonalizowanych bądź społecznych form wczesnej interwencji i wsparcia na obszarach szczególnie dotkniętych wykluczeniem społecznym może być przyczyną gettoizacji i intensyfikacji patologii społecznych.

„4” Powiązanie problemu D Podmioty ekonomii społecznej cechuje nietrwałość, niestabilność funkcjonowania oraz nierównomierne rozmieszczenie z Działaniami 4 Budowanie systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwój partnerstw i współpracy w celu upowszechniania i rozwoju przedsiębiorczości społecznej w regionie i 5 Wsparcie rozwoju istniejących przedsiębiorstw społecznych na rzecz ich ekonomizacji i poprawy pozycji rynkowej, kompleksowe wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych oraz tworzenia nowych miejsc pracy w tym sektorze

Zgodnie z teorią ekonomii społecznej Sachs 2009 i teorią ekonomii socjologicznej Granovetter 1985, cykl działania przedsiębiorstw ekonomii społecznej można podzielić na fazy: uzależnienia od dotacji (zleceń publicznych), okresu transformacji w kierunku łączenia różnych źródeł finansowania oraz okresu urynkwienia działalności przy rozszerzaniu składu przedsiębiorstwa. Wsparcie przejścia lubelskich przedsiębiorstw społecznych do fazy transformacji wymaga szeroko zakrojonych działań zwiększających kompetencje i umiejętności członków w radzeniu sobie na konkurencyjnym rynku. Wsparciu temu służyć też będą działania z zakresu upowszechniania ekonomii społecznej i samoorganizacji. Odpowiedzą na problem niskiej rozpoznawalności samej ekonomii społecznej, jaki i podmiotów oraz oferowanych przez nie produktów.

„5” Powiązanie działania Programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową ze wskaźnikami produktu Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie oraz Liczba bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie

Wskaźniki produktu mierzyć będą efekt prowadzonych działań w kierunku zarówno włączenia społecznego oraz zwiększenia szans na rynku pracy w stronę wzrostu zatrudnialności.

„6” „7” Powiązanie działań Realizacja zintegrowanych działań na rzecz rozwoju systemu wsparcia rodziny oraz wsparcie usług ochrony zdrowia psychicznego oraz Świadczenie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych i usług zdrowotnych, w tym głównie dla osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych, podniesienie jakości usług społecznych i usług zdrowotnych oraz wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług ze wskaźnikami produktu Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie oraz Liczba bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie.

Wskaźniki produktu mierzyć będą efekt prowadzonych działań w kierunku zarówno włączenia społecznego oraz zwiększenia szans na rynku pracy w stronę wzrostu zatrudnialności.

„8” „9” Powiązanie działań Budowanie systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwój partnerstw i współpracy w celu upowszechniania i rozwoju przedsiębiorczości społecznej w regionie oraz Wsparcie rozwoju istniejących przedsiębiorstw społecznych na rzecz ich ekonomizacji i poprawy pozycji rynkowej, kompleksowe wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych oraz tworzenia nowych miejsc pracy w tym sektorze ze wskaźnikami produktu Liczba bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie oraz Liczba projektów w pełni lub częściowo realizowanych przez partnerów społecznych lub organizacje

Wskaźniki produktu mierzyć będą efekt prowadzonych działań w kierunku zwiększenia potencjału III sektora jako miejsca pracy.

„10” Powiązanie wskaźnika produktu Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie ze wskaźnikiem rezultatu Liczba osób objętych wsparciem zatrudnionych po zakończeniu udziału w programie oraz wskaźnikiem rezultatu Liczba osób, które podjęły kształcenie, szkolenie lub poszukujących pracy po opuszczeniu programu

Proponowane wspólne wskaźniki rezultatu mierzyć będą skutek zatrudnialności i poprawy sytuacji na rynku pracy.

„11” Powiązanie wskaźnika produktu Liczba bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie ze wskaźnikiem rezultatu Liczba osób objętych wsparciem zatrudnionych po zakończeniu udziału w programie oraz wskaźnikiem rezultatu Liczba osób, które podjęły kształcenie, szkolenie lub poszukujących pracy po opuszczeniu programu i Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej niebędących przedsiębiorstwami społecznymi i Liczba usług społecznych zrealizowanych w programie na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Proponowane wskaźniki rezultatu mierzyć będą skutek zatrudnialności i poprawy sytuacji na rynku pracy.

„12” Powiązanie wskaźnika produktu Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie ze wskaźnikiem rezultatu Liczba osób objętych wsparciem zatrudnionych po zakończeniu udziału w programie oraz wskaźnikiem rezultatu Liczba osób, które podjęły kształcenie, szkolenie lub poszukujących pracy po opuszczeniu programu i Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej niebędących przedsiębiorstwami społecznymi i Liczba usług społecznych zrealizowanych w programie na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Proponowane wskaźniki rezultatu mierzyć będą skutek zatrudnialności i poprawy sytuacji na rynku pracy.

„13” Powiązanie wskaźnika produktu Liczba projektów w pełni lub częściowo realizowanych przez partnerów społecznych lub organizacje ze wskaźnikami rezultatu Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej niebędących przedsiębiorstwami społecznymi, Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej i Liczba usług społecznych zrealizowanych w programie na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Proponowane wskaźniki rezultatu mierzyć będą skutek zatrudnialności i poprawy sytuacji na rynku pracy w sektorze PES.

„14” Zewnętrzne czynniki ryzyka wpływać będą na perspektywy osiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźników. Szczególnie istotny wpływ mieć będzie dynamika rynku pracy oraz dalsza migracja koncentrująca usługi społeczne w większych ośrodkach.

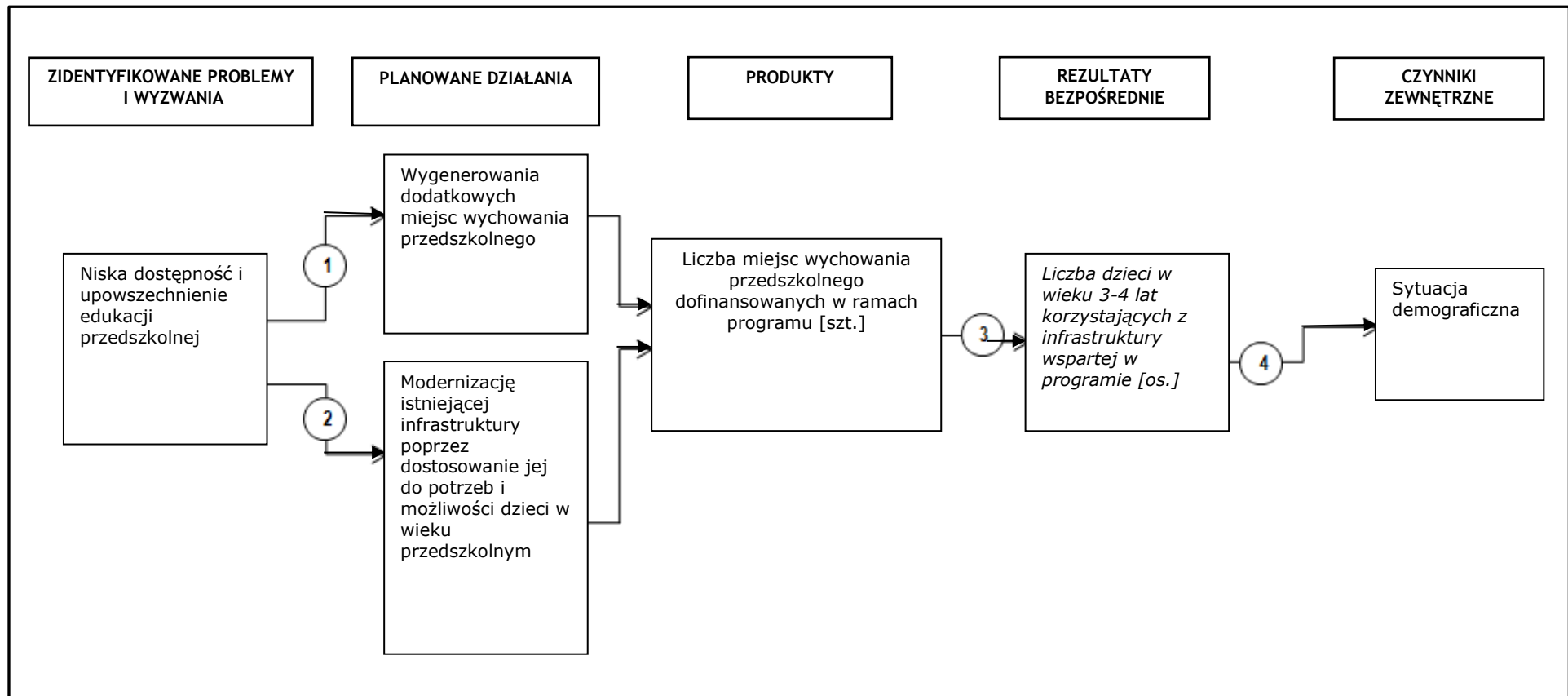
Przy projektowaniu wartości docelowych zakładanych wskaźników produktu i rezultatu należy wziąć pod uwagę wpływ czynników zewnętrznych niższej wagi takich jak:

- a. Niski kapitał społeczny, brak animatorów projektujących i realizujących narzędzie współpracy z instytucjami pomocy społecznej na terenach wiejskich, który ze względu na koncentrowanie ekonomii społecznej w OMW oraz w miastach subregionalnych może ograniczyć skuteczność działań skierowanych do PES na terenach peryferyjnych.
- b. Niższa od przewidywanej dynamika rynku pracy, która może wpłynąć na wskaźniki efektywności zatrudnieniowej w ujęciu długoterminowym.
- c. Niski stan finansów publicznych JST zlecających PES usługi, może być istotnym czynnikiem hamującym rozwój bądź nawet trwałość funkcjonowania nowopowstałych przedsiębiorstw społecznych.
- d. Opóźnienia we wdrażaniu działań systemowych w zakresie aktywizacji zawodowej i ekonomii społecznej na szczeblu krajowym POWER mogą stanowić przeszkodę w tempie wydatkowania środków na nowatorskie działania rozwijania usług społecznych bądź aktywizację zawodową klientów pomocy społecznej.

Rekomendowana logika interwencji dla 13 Osi Priorytetowej: Edukacja, umiejętności i kompetencje

Cel tematyczny: Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie

Rekomendowana logika interwencji dla zdiagnozowanego problemu A: *Niska dostępność i upowszechnienie edukacji przedszkolnej*

Opis do Diagramu przedstawiającego problem A: *Niska dostępność i upowszechnienie edukacji przedszkolnej*

Ocena zaproponowanej logiki interwencji

Interwencja publiczna ukierunkowana na problem niskiej dostępności i upowszechnienia edukacji przedszkolnej jest realizowana w ramach celu *zmniejszenie dysproporcji w upowszechnieniu edukacji oraz w jakości usług edukacyjnych*, poprzez wsparcie w zakresie:

- utworzenia dodatkowych miejsc wychowania przedszkolnego (w szczególności na terenach wiejskich oraz dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym ze środowisk zmarginalizowanych),
- (w uzasadnionych przypadkach, działanie z EFRR, 10.4) modernizacji istniejącej infrastruktury poprzez dostosowanie jej do potrzeb i możliwości dzieci w wieku przedszkolnym (w zakresie adaptacji istniejących pomieszczeń lub doposażenia danej placówki)

W projekcie nie określono **wskaźnika produktu**, który bezpośrednio odnosi się do wskazanego typu interwencji.

Zaproponowane w projekcie programu **wskaźniki rezultatu bezpośredniego** nie znajdują się na Wspólnej Liście Wskaźników Kluczowych i dodatkowo nie mają one związku z planowanym typem interwencji.

Rekomendowana logika interwencji

Typ interwencji

Edukacja przedszkolna jest bardzo istotnym elementem oddziałującym na wszechstronny rozwój dziecka i pozwala przygotować go do podjęcia nauki w szkole¹. Ze względu na niski na tle kraju (12 miejsce) wskaźnik udziału dzieci w wieku 3-5 lat w edukacji przedszkolnej w województwie lubelskim, wynoszącym w 2012 r. 65,4%², (średnia krajowa 69,7%) wskazany typ interwencji w pełni odpowiada na istniejące w regionie potrzeby.

Wskaźniki produktu

Proponujemy, by wskaźnik produktu dobrany do typu interwencji wskazywał

- Liczbę miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w ramach programu (WLWK).

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego

Na Wspólnej Liście Wskaźników Kluczowych, nie uwzględniono takiego, który ma związek z planowanym typem interwencji

Ze względu na specyfikę problemu i przyjętego działania proponuje się zastosowanie wskaźnika rezultatu bezpośredniego (spoza Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych) w postaci

- Liczby dzieci w wieku 3-4 lat korzystających z infrastruktury wspartej w programie [os.].

Jest to wskaźnik, za pomocą którego w rzeczywisty sposób będzie możliwa ocena skali zrealizowanego przedsięwzięcia. Pozwoli to określić na ile nowo powstała infrastruktura została wykorzystana przez docelowych odbiorców projektu.

Poniżej prezentujemy wyjaśnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy rekomendowanymi typami interwencji, wskaźnikami produktu, rezultatu bezpośredniego i rezultatu strategicznego. Opisy te bazują głównie na dostępnych diagnozach, badaniach i ocenach dotyczących zrealizowanych dotychczas projektach w Polsce i w województwie lubelskim z zakresu edukacji

1. Niska dostępność i upowszechnienie edukacji przedszkolnej - wygenerowanie dodatkowych miejsc wychowania przedszkolnego,
2. Niska dostępność i upowszechnienie edukacji przedszkolnej - modernizacja istniejącej infrastruktury poprzez dostosowanie jej do potrzeb i możliwości dzieci w wieku przedszkolnym.

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Jak wynika z diagnozy, funkcjonująca w województwie opieka przedszkolna nie zaspokaja w pełni potrzeb rodziców i dzieci w wieku przedszkolnym, co przejawia się głównie niedoborem miejsc w

¹ Lubowiecka J., 2000, *Przystosowanie psychospołeczne dziecka do przedszkola*, WSiP, Warszawa.

² www.stat.gov.pl

przedszkolach. Jeśli chodzi o wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci 3-4 letnich, to w Polsce w 2012 r. wynosił on 58%, a w województwie lubelskim 52,1³. Zapewnienie łatwego dostępu do opieki nad małymi dziećmi jest jednym z lepszych narzędzi, które w sposób pośredni mogą wpłynąć na zwiększenie dzietności, przy utrzymaniu wysokiej aktywności zawodowej rodziców⁴. Niezbędne jest zatem umożliwienie dzieciom w wieku 3 i 4 lat korzystania z prawa do edukacji przedszkolnej.

Z oceny projektów (zrealizowanych do końca 2012 r.) przyczyniających się do zmniejszenia nierówności w upowszechnieniu edukacji, szczególnie pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi wynika, że w Polsce wsparciem objęto 4,2 tys. ośrodków wychowania przedszkolnego i 138 tys. dzieci w wieku 3-5 lat na obszarach wiejskich⁵ - w województwie lubelskim było to odpowiednio 312 ośrodków wychowania przedszkolnego i 9124 dzieci w wieku 3-5 lat (na obszarach wiejskich)⁶. Pomimo ogromnych inwestycji powstałych w zakresie upowszechnienia edukacji przedszkolnej, wciąż istnieje konieczność priorytetowego traktowania tego obszaru. 86,4% wszystkich ośrodków edukacji przedszkolnej wspartych w ramach zakończonych projektów nadal funkcjonuje (w województwie lubelskim 78%)⁷. Na podstawie wyników badań, dotyczących oceny trwałości funkcjonowania ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków PO KL, a także oceny trafności, skuteczności i efektywności wsparcia zaoferowanego w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL można wnioskować że: projekty realizowane do 2012 roku wpłynęły na znaczne upowszechnienie i zmniejszenie nierówności w dostępie do edukacji przedszkolnej w Polsce jednak wciąż istnieje zapotrzebowanie na tworzenie nowych ośrodków wychowania przedszkolnego. Ponad połowa rodziców w (62%) wyraziła przekonanie, że w ich gminie wciąż istnieje zapotrzebowanie na przedszkola⁸.

3. Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w ramach programu [szt.] – *Liczba dzieci w wieku 3-4 lat korzystająca z infrastruktury wspartej w programie [os.]*

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Związek pomiędzy liczbą dofinansowanych miejsc przedszkolnych, znajduje bezpośrednie przełożenie na zwiększenie liczby dzieci w wieku 3-4 lat korzystających z powstałej infrastruktury przedszkolnej. Warto jednak zwrócić uwagę na ewentualne problemy metodologiczne w zakresie mierzalności wskaźnika. Działanie podjęte w ramach w/w interwencji obejmuje zarówno nowe jak i już funkcjonujące ośrodki wychowania przedszkolnego, co oznacza, że nie ma możliwości precyzyjnego określenia faktycznej liczby dzieci objętych edukacją przedszkolną w wyniku udzielonego wsparcia. Dodatkowo problemem jest rzetelność w pozyskiwaniu informacji dotyczących udziału dzieci w poszczególnych grupach wieku. Wartości wskaźników zarówno produktu jak i rezultatu w przypadku działania związanego z wspieraniem OWP i dzieci w wieku przedszkolnym, realizowane w ramach PO KL zostały już kilkakrotnie przekroczone, co świadczy o dużym zainteresowaniu tego rodzaju typem interwencji.

4. Czynniki zewnętrzny: sytuacja demograficzna (spadek liczby urodzeń, wyż/niz demograficzny)

Przy wsparciu OWP konieczne jest uwzględnienie tendencji demograficznych, w postaci zmiany liczby dzieci (na wsi, w miastach). Zasadne w tym kontekście jest położenie większego nacisku na tworzenie nowych grup przedszkolnych, modernizację istniejącej infrastruktury, niż budowa od podstaw całkowicie nowych obiektów. W przypadku wsi i małych miasteczek, wyżej i niżej demograficzne w znacznym stopniu generują zapotrzebowanie na takie usługi i łatwiej jest dostosować je do zmieniającej się sytuacji jeśli są to zespoły wychowania przedszkolnego, o obniżonych wymaganiach technicznych, punkty przedszkolne, z niewielkimi grupami różnowiekowymi. Konieczne jest zatem uwzględnienie trendów i prognoz demograficznych i dostosowanie ich do poszczególnych sytuacji w przestrzeni województwa. Konieczne jest uwzględnienie nie tylko przyrostu naturalnego i wskaźnika dzietności, ale również procesów suburbanizacji i szerszych aspektów związanych z migracjami. W przypadku dużych miast obecnie zauważalne jest wyludnianie na rzecz obszarów podmiejskich, jednak rodzice pracujący w aglomeracji i tak dowożą dzieci do przedszkoli do miast – gdzie ich wspieranie jest wciąż zasadne. W przypadku małych miejscowości oddalonych od większych miast sytuacja jest bardziej złożona i wymaga dogłębnej analizy. Warto zastanowić się czy nie lepszym rozwiązaniem jest tworzenie dodatkowych grup przedszkolnych (w przypadku braku potrzeb ich likwidowanie) i dostosowanie istniejącej infrastruktury do potrzeb niż inwestowanie w nowe obiekty, które okresowo mogą nie być wykorzystywane ze względu na zmieniające się zapotrzebowanie.

³ RPO WL 2014-2020 – Projekt.

⁴ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020..., s.12.

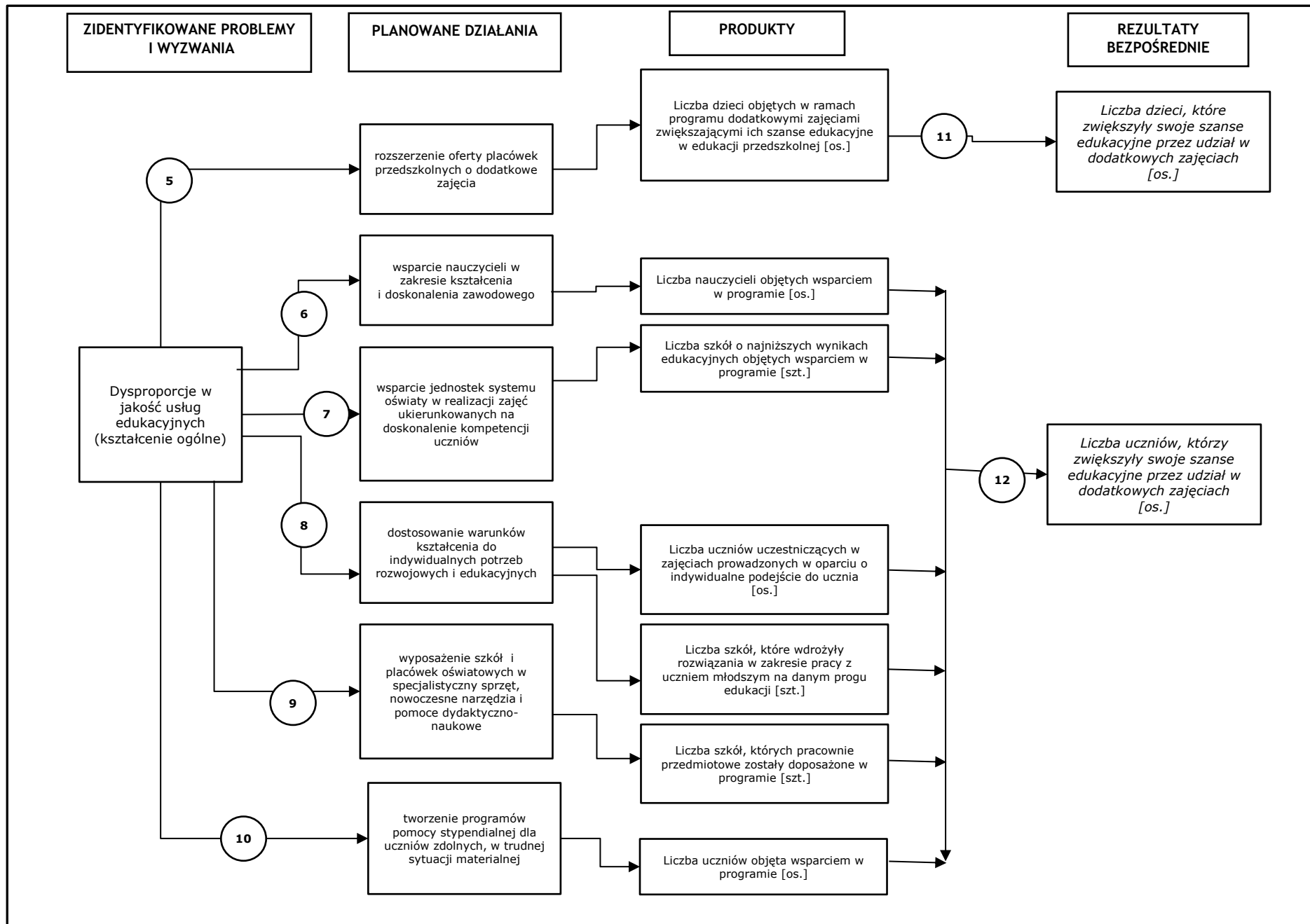
⁵ Sprawozdanie z realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, (I połowa 2013 r.) - czerwiec 2013.

⁶ Zamierzenia województwa lubelskiego w zakresie wsparcia edukacji przedszkolnej w RPO 2014-2020.

⁷ Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, PO WER 2014-2020 – projekt, wersja z 06.09.2013 r.

⁸ Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach podziałania 9.1. 1 PO KL – raport końcowy, Warszawa, 2012.

Rekomendowana logika interwencji dla zdiagnozowanego problemu B: Dysproporcje w jakości usług edukacyjnych

Opis do Diagramu przedstawiającego problem B: Dysproporcje w jakości usług edukacyjnych

Ocena zaproponowanej logiki interwencji

Interwencja publiczna ukierunkowana na problem dysproporcji w jakości usług edukacyjnych jest realizowana w ramach celu *zmniejszenie dysproporcji w upowszechnieniu edukacji oraz w jakości usług edukacyjnych* poprzez następujące działania:

- rozszerzenie oferty placówek przedszkolnych o dodatkowe zajęcia (wyrównujące deficyty (np. zajęcia z logopedą, pedagogiem, itp.) i wykraczających poza podstawę programową,
- wsparcie nauczycieli w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego,
- wspieranie jednostek systemu oświaty w realizacji zajęć sportowych i korekcyjnych, w zwiększaniu kompetencji matematyczno-przyrodniczych, cyfrowych, kształtowaniu kreatywności i innowacyjności, logicznego myślenia oraz umiejętności pracy zespołowej (z uwzględnieniem uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i ograniczeniach (uczniów młodszych, niepełnosprawnych itp).
- dostosowanie warunków kształcenia do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia,
- wyposażenie szkół i placówek oświatowych w specjalistyczny sprzęt, nowoczesne narzędzia i pomoce dydaktyczno-naukowe (w tym sprzęt dostosowany do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju, a także prowadzenia terapii dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz możliwościami psychofizycznymi, uczniów niepełnosprawnych) oraz tworzenie warunków uczenia się, adekwatnych do potrzeb rynku pracy i zmian zachodzących w gospodarce,
- zwiększenie dostępu do pomocy pedagogiczno-psychologicznej oraz informacji edukacyjno-zawodowej,
- tworzenie programów pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych, w trudnej sytuacji materialnej.

W programie zaproponowano następujące **wskaźniki produktu**:

- Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – brak uwag,
- Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie – w kontekście zaplanowanych działań wskaźnik jest tożsamy z wskaźnikiem *Liczba uczniów objętych wsparciem w programie*,
- Liczba uczniów objętych wsparciem w programie – brak uwag

W programie zaproponowano następujące **wskaźniki rezultatu bezpośredniego** (nie znajdują się na Wspólnej Liście Wskaźników Kluczowych):

- Liczba dzieci, które zwiększyły swoje szanse edukacyjne przez udział w dodatkowych zajęciach,
- Liczba uczniów, którzy zwiększyli swoje szanse edukacyjne poprzez udział w dodatkowych zajęciach.

Rekomendowana logika interwencji

Typ interwencji

Z diagnozy wynika, że w województwie lubelskim występuje problem dysproporcji w jakości świadczonych usług edukacyjnych, głównie pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Zasadne jest zatem podejmowanie działań na rzecz poprawy jakości usług edukacyjnych i zmniejszenie zdiagnozowanych dysproporcji.

Wskaźniki produktu

Proponujemy zrezygnowanie z wskaźnika *Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie*, ponieważ w przypadku zaplanowanych typów interwencji dostarcza on tych samych informacji co wskaźnik:

- Liczba uczniów objętych wsparciem w programie.

Proponujemy zachować zaproponowany wskaźnik:

- Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej.

Dodatkowo zalecamy zastosowanie następujących wskaźników ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych:

- Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie – jest to wskaźnik, który mierzy liczbę nauczycieli, którzy podnosili swoje kwalifikacje, kompetencje i umiejętności poprzez udział w różnych formach kształcenia i doskonaleniem zawodowego.
- Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach prowadzonych w oparciu o indywidualne podejście do ucznia
- Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie
- Liczba szkół o najniższych wynikach edukacyjnych objętych wsparciem w programie – wskaźnik mierzy liczbę szkół w których podjęto działania sprzyjające kształtowaniu u uczniów kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej

Rozważyć można (uszczegółowienie powyższych wskaźników) zastosowanie wskaźnika

- Liczba szkół, które wdrożyły rozwiązania w zakresie pracy z uczniem młodszym na danym progu edukacji.

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego

Na Wspólnej Liście Wskaźników Kluczowych brakuje wskaźników rezultatu bezpośredniego odnoszących się do wskazanych typów interwencji. Wskaźniki zaproponowane w projekcie RPO nie są tożsame z tymi z WLWK, jednak rekomendujemy ich zachowanie.

Poniżej prezentujemy wyjaśnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy rekomendowanymi typami interwencji, wskaźnikami produktu, rezultatu bezpośredniego i rezultatu strategicznego. Opisy te bazują głównie na dostępnych diagnozach, badaniach i ocenach dotyczących zrealizowanych dotychczas projektach w Polsce i w województwie lubelskim za zakresu edukacji

Problem → Interwencja

5. Dysproporcje w jakości usług edukacyjnych – rozszerzenie oferty placówek przedszkolnych o dodatkowe zajęcia

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Niewątpliwie w dużym stopniu dodatkowe zajęcia w przedszkolach, wykraczające poza podstawę programową przyczyniają się do poprawy jakości usług edukacyjnych i dodatkowo wpływają na wzrost szans na dobry start dzieci w szkole podstawowej. Udział w dodatkowych zajęciach kształtuje kompleksowy rozwój dzieci, poprzez np. wyjścia do teatru, na basen, do zoo czy też zajęcia z logopedą i psychologiem. Jak wynika z Oceny...⁹ dzięki wsparciu możliwy był zakup materiałów edukacyjnych, zabawek i sprzętów edukacyjnych służących do prowadzenia dodatkowych zajęć.

Problem pojawia się jedna w sytuacji gdzie wprowadzenie dodatkowych zajęć nie idzie w parze z ich jakością, co w konsekwencji nie wpływa na poprawę sytuacji w zakresie niskiej jakości usług. W tym celu konieczne jest wsparcie personelu, który te zajęcia miałby planować, organizować i prowadzić. Istotne jest zatem ukierunkowanie działań na aspekt związany z podnoszeniem kompetencji nauczycieli placówek przedszkolnych. Dodatkowy problem wiąże się ze zbyt licznymi grupami, co przekłada się na niewystarczającą liczbę nauczycielek, a tym samym obniża jakość dodatkowych zajęć¹⁰.

Warto również zwrócić uwagę na sytuację po zakończeniu programów wspierających OWP. Część rodziców dzieci objętych wsparciem wskazuje na zmniejszenie oferty zajęć dodatkowych dla dzieci oraz zlikwidowanie opieki specjalistów: psychologa, logopedy (12,6%). Dodatkowe zajęcia są utrzymywane głównie w środowiskach miejskich¹¹.

6. Dysproporcje w jakości usług edukacyjnych – wsparcie nauczycieli w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Jest to działanie, które w dużym stopniu podnosi kompetencje nauczycieli, jednak jak pokazały doświadczenia z realizacji projektów w ramach PO KL wsparcie w tym zakresie cieszy się niskim

⁹ Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach poddziałania 9.1. 1 PO KL – raport końcowy, Warszawa, 2012.

¹⁰ Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach poddziałania 9.1. 1 PO KL – raport końcowy, Warszawa, 2012.

¹¹ Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach poddziałania 9.1. 1 PO KL – raport końcowy, Warszawa, 2012.

zainteresowaniem wśród nauczycieli¹². Częściej korzystają oni z kompleksowego poszerzania swoich kwalifikacji w postaci np. studiów podyplomowych (możliwość przekwalifikowania), a niżeli krótkich form doskonalenia zawodowego. Do połowy 2013 roku w projektach poświęconych doskonaleniu zawodowemu w krótkich formach skorzystało 84,4 tys. nauczycieli w Polsce¹³. Adekwatność wsparcia EFS w tym zakresie można ocenić wysoko, ale tylko wobec opinii uczestników tego wsparcia – brak jest danych na temat zapotrzebowania na tego typu szkolenia.

7. Dysproporcje w jakości usług edukacyjnych – wspieranie jednostek systemu oświaty w realizacji zajęć ukierunkowanych na doskonalenie kompetencji uczniów

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Działania związane z wspieraniem jednostek systemu oświaty w realizacji zajęć sportowych i korekcyjnych, poszerzaniu kompetencji matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych uczniów są istotnym aspektem wpływającym na poprawę jakości usług edukacyjnych. Projektowanie procesu kształcenia, ukierunkowanego na rozwijanie kreatywności i innowacyjności, logicznego myślenia oraz umiejętności pracy zespołowej niewątpliwie prowadzi do zwiększenia szans uczniów na dalszych etapach edukacji i na rynku pracy. Są to ważne aspekty z punktu widzenia podnoszenia jakości usług edukacyjnych jednak obejmują szeroki wachlarz działań ukierunkowanych na różnego typu formy pracy i aktywności, co wiąże się z trudnościami w ich pomiarze oraz w ukierunkowaniu konkretnych działań i środków na konkretny cel. Trudno ocenić skuteczność tego działania w oparciu o doświadczenia poprzednich lat, ze względu na brak informacji na ten temat. Rekomendujemy jednak ten typ interwencji jako zasadny i proponujemy doprecyzowanie rodzajów i obszarów działania, w celu jasnego ukierunkowania środków na jego realizację.

8. Dysproporcje w jakości usług edukacyjnych - dostosowanie warunków kształcenia do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Dotychczasowe działania w ramach EFS w zakresie poprawy dostępu do edukacji osób ze specjalnymi potrzebami dotyczyły wyposażenia szkół specjalnych i integracyjnych oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych. Beneficjenci w sposób pozytywny wypowiadali się na temat trafności, skuteczności i użyteczności wsparcia. Potrzeby w tym zakresie są jednak nadal ogromne i dotyczą zarówno wyposażenie placówek w sprzęt i pomoce, jak i szkolenia kadry i tworzenia specjalnych programów nauczania oraz wspierania doradztwa zawodowego skierowanego dla osób o specjalnych potrzebach. Zasadne jest zatem podjęcie działań na rzecz dalszego wspierania osób z indywidualnymi potrzebami w celu ułatwienia im dostępu do edukacji oraz podniesienia jakości świadczonych „usług”.

Do połowy 2013 roku województwo lubelskie było w czołówce pod względem realizacji projektów z zakresu indywidualizacji nauczania (577 szkół)¹⁴. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że indywidualizacja podejście nie odnosi się jedynie do uczniów z deficytami rozwojowymi, ale również do tych zdolnych. Niestety w polskiej szkole jest problem z dostosowaniem warunków kształcenia do tych potrzeb, ze względu na liczne klasy, obszerną podstawę programową i ograniczony czas na jej realizację oraz brak kompetencji nauczycieli do prowadzenia tego procesu i ograniczenia finansowe. Powodzenie tego aspektu zależy w dużym stopniu od dobrej woli nauczyciela i umiejętności organizacji pracy w taki sposób aby skorzystali na tym zarówno uczniowie wybitni, przeciętni jak i ci z deficytami rozwojowymi.

9. Dysproporcje w jakości usług edukacyjnych - wyposażenie szkół i placówek oświatowych w specjalistyczny sprzęt, nowoczesne narzędzia i pomoce dydaktyczno-naukowe

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Działania ukierunkowane na zakup sprzętu i pomocy dydaktycznych zostały ocenione jako wysoce adekwatna forma wsparcia. Zakupiony sprzęt jest wykorzystywany, jednak istnieje ciągła potrzeba doszkalania kadry w zakresie obsługi specjalistycznych narzędzi i sprzętów (zwłaszcza w zakresie specjalistycznego sprzętu diagnostycznego). Dyrektorzy szkół jednogłośnie twierdzą, że zakupiony sprzęt i pomoce dydaktyczne oddziałują pozytywnie na jakość kształcenia oraz dopasowanie procesu kształcenia do wymagań rynku pracy. Dotychczasowym wsparciem zostały objęte najbardziej potrzebujące placówki na terenach wiejskich i w małych miejscowościach co wpłynęło na zmniejszenie dysproporcji w zakresie jakości edukacji¹⁵.

10. Dysproporcje w jakości usług edukacyjnych – tworzenie programów pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych, w trudnej sytuacji materialnej

¹² Ocena poziomu realizacji wskaźników w ramach Priorytetu VIII i IX PO KL w województwie lubelskim – raport końcowy, Warszawa, 2010 r.

¹³ Sprawozdanie z realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, (I połowa 2013 r.) - czerwiec 2013.

¹⁴ Sprawozdanie z realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, (I połowa 2013 r.) - czerwiec 2013.

¹⁵ Badanie ewaluacyjne działań na rzecz kształcenia i szkolenia w ramach EFS – raport końcowy, 2008

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Wyniki ewaluacji wsparcia w postaci programów stypendialnych ZPORR (Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego) w Polsce, wskazują na zadowalający efekt tego typu interwencji. Nie jest to jednak narzędzie, które w kompleksowy sposób przyczynia się do wyrównania dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Jak wynika z przeprowadzonych badań, każda kwota wsparcia, trafiająca do osób w trudnej sytuacji materialnej, zostanie wykorzystana, jednak w niewielkim stopniu przyczynia się to do poprawy sytuacji w zakresie wyrównania szans edukacyjnych. Efekty pomocy stypendialnej zostały nisko ocenione ze względu na skomplikowane procedury biurokratyczne, brak zróżnicowanej wysokości stypendiów, niska kwota wsparcia i nietrafnie dobrane kryteria przyznawania¹⁶.

Wsparcie w postaci pomocy finansowej jest zasadne jednak konieczne jest doprecyzowanie zasad i form jego przyznawania oraz maksymalne ograniczenie biurokracji w celu osiągnięcia zamierzonych efektów.

Wskaźniki produktu → Wskaźniki rezultatu bezpośredniego

11. Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – Liczba dzieci, które zwiększyły swoje szanse edukacyjne przez udział w dodatkowych zajęciach [os.]

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Oba wskaźniki się ze sobą logicznie łączą i mają wspólne odniesienie. Jest w pełni zasadne uznanie, że przyznanie wsparcia na dzieci mające na celu zwiększenie ich szans edukacyjnych w edukacji przedszkolnej, oraz – co się z tym bezpośrednio łączy – zmniejszeniu dysproporcji w dostępie do usług i instytucji edukacyjnych, powinna się przełożyć na zwiększenie liczby uczniów, którzy otrzymali wyższe wyniki w nauce i cieszą się lepszym dostępem do edukacji, na jej wyższych poziomach (podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym). Z badań wynika, że edukacja przedszkolna stanowi ważny element dalszego procesu edukacji, dając podstawy dla dalszego rozwoju dziecka [*Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools, OECD 2012*].

Założony rezultat bezpośredni stanowi mierzalny wynik działań wspierania edukacji na poziomie przedszkolnym oraz powszechnego dostępu do niej, w celu podniesienia wyników w nauce oraz dostępu do systemu edukacji. Monitorowanie wskaźnika liczby uczniów, którzy osiągają lepsze wyniki w nauce dzięki wsparciu jest kluczowe z punktu widzenia polityki zatrudnienia (zwiększeniu aktywności zawodowej), oraz podniesienia jakości życia. Wskaźnik ten znajduje odniesienie do „Strategii Europa 2020”, Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020” oraz „Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020”.

12. Liczba nauczycieli objętych wsparciem programie;

Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK

Liczba szkół, o najniższych wynikach edukacyjnych objętych wsparciem w programie-

Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach prowadzonych w oparciu o indywidualne podejście do ucznia

Liczba szkół, które wdrożyły rozwiązania w zakresie pracy z uczniem młodszym na danym progu edukacji

Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie

Liczba uczniów objętych wsparciem w programie

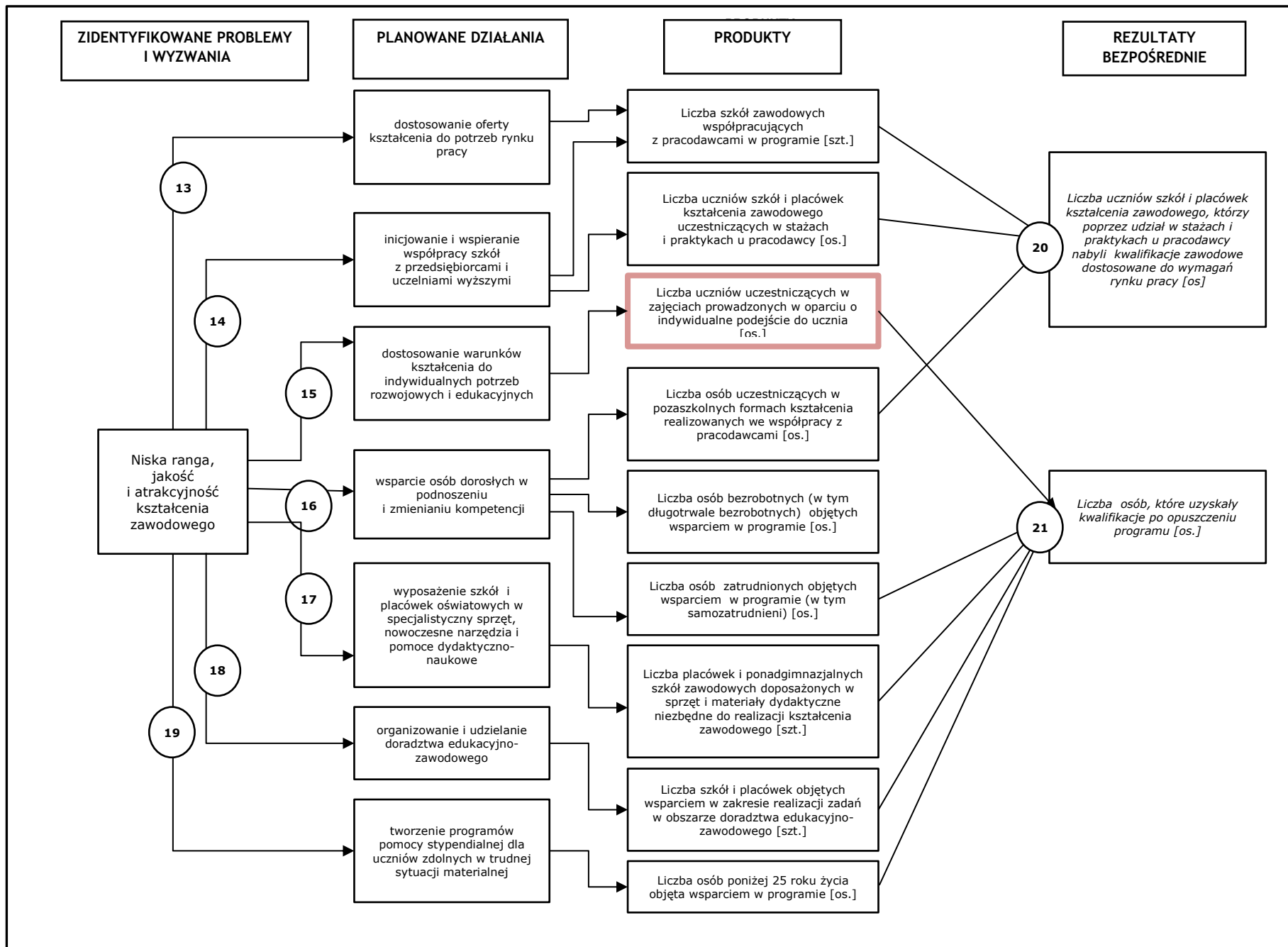
Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Jest w pełni zasadne uznanie, że wsparcie instytucji szkolnych zarówno poprzez wsparcie nauczycieli (w tym w zakresie TIK), jak i bezpośrednio uczniów służyć będzie podniesieniu jakości edukacji, oraz – co się z tym bezpośrednio łączy – zmniejszeniu dysproporcji w dostępie do usług i instytucji edukacyjnych. Działania te powinny się przełożyć na zwiększenie liczby uczniów, którzy zwiększyli swoje szanse edukacyjne, a co za tym idzie otrzymali wyższe wyniki w nauce i cieszą się lepszym dostępem do edukacji.

Założony rezultat bezpośredni stanowi mierzalny wynik działań wspierania uczniów w regionie, w celu podniesienia wyników w nauce oraz dostępu do systemu edukacji. Monitorowanie wskaźnika liczby uczniów, którzy osiągają lepsze wyniki w nauce dzięki wsparciu jest kluczowe z punktu widzenia polityki zatrudnienia (zwiększeniu aktywności zawodowej), oraz podniesienia jakości życia. Wskaźnik ten znajduje odniesienie do „Strategii Europa 2020”, Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020” oraz „Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020”.

¹⁶ Badanie ewaluacyjne działań na rzecz kształcenia i szkolenia w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – raport końcowy, 2008

Rekomendowana logika interwencji dla zdiagnozowanego problemu C: Niska ranga, jakość i atrakcyjność kształcenia zawodowego

Opis do Diagramu przedstawiającego problem C: *Niska ranga, jakość i atrakcyjność kształcenia zawodowego*

Ocena zaproponowanej logiki interwencji

Interwencja publiczna ukierunkowana na problem niskiej rangi, jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego realizowana jest w ramach celu *podniesienie jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego oraz wzmocnienie rozwoju zawodowego i podnoszenie kwalifikacji osób dorosłych* poprzez następujące działania:

- dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy,
- inicjowanie i wspieranie współpracy szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym - z pracodawcami i szkołami wyższymi (wspólne przygotowywanie programów nauczania, organizację zajęć praktycznych, praktyk zawodowych i staży dla uczniów i nauczycieli, wspólne prowadzenie kwalifikacyjnych kursów zawodowych),
- dostosowanie warunków kształcenia młodzieży do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych,
- wsparcie osób dorosłych w podnoszeniu i zmienianiu swoich kwalifikacji zawodowych zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy (edukacja formalna i pozaformalna),
- wyposażenie szkół i placówek oświatowych w specjalistyczny sprzęt, nowoczesne narzędzia i pomoce dydaktyczno-naukowe umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach (w tym sprzęt dostosowany do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju, a także prowadzenia terapii dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz możliwościami psychofizycznymi, uczniów niepełnosprawnych) oraz wsparcie infrastruktury kształcenia zawodowego celem stworzenia warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej (w uzasadnionych przypadkach),
- organizację i udzielanie informacji edukacyjno-zawodowej,
- tworzenie programów pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych, w trudnej sytuacji materialnej.

W programie zaproponowano następujące **wskaźniki produktu**:

- Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie,
- Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni),
- Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy,
- Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami.

W programie zaproponowano następujące **wskaźniki rezultatu bezpośredniego**:

- Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, którzy poprzez udział w stażach i praktykach u pracodawcy nabyli kwalifikacje zawodowe dostosowane do wymagań rynku pracy – wskaźnik spoza Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych
- Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu - wskaźnik znajduje się na Wspólnej Liście Wskaźników Kluczowych

Rekomendowana logika interwencji

Typ interwencji

Z analiz przeprowadzonych w województwie lubelskim wynika, że szkolnictwo zawodowe w regionie jest systemem zamkniętym, nastawionym na wiedzę teoretyczną, połączoną z praktykami zawodowymi w większości przypadków przeprowadzanymi w obrębie placówki edukacyjnej, co wpływa na nieznajomość lokalnego rynku pracy przez absolwentów¹⁷. Można zatem wnioskować, że wskazany typ interwencji w pełni odpowiada na istniejące w regionie potrzeby.

Wskaźniki produktu

Proponujemy zachowanie zaproponowanych w projekcie programu wskaźników produktu, ze względu na wysoką korelację z planowanymi typami interwencji. Dodatkowo rekomendujemy zastosowanie wskaźników w postaci:

- Liczby szkół zawodowych współpracujących z pracodawcami w programie – jest to wskaźnik, który w szerszym stopniu niż ten zaproponowany w projekcie programu (Liczba

¹⁷ Potrzeby lokalnego rynku pracy, a oferta szkolnictwa zawodowego w regionie – raport końcowy, Lublin, 2009.

uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy), mierzy zakres współpracy szkół z pracodawcami, nie ograniczając współpracy jedynie do uczestnictwa w stażach i praktykach, a dodatkowo obejmuje szerszą grupę docelową, np. nauczycieli.

- Liczby uczniów uczestniczących w zajęciach prowadzonych w oparciu o indywidualne podejście do ucznia
- Liczby osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie
- Liczba placówek i ponadgimnazjalnych szkół zawodowych wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego
- Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego

Proponujemy zachowanie zaproponowanego w projekcie RPO WL wskaźnika w postaci

- Liczby osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu
- Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, którzy poprzez udział w stażach i praktykach u pracodawcy nabyli kwalifikacje zawodowe dostosowane do wymagań rynku pracy [os]

Poniżej prezentujemy wyjaśnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy rekomendowanymi typami interwencji, wskaźnikami produktu, rezultatu bezpośredniego i rezultatu strategicznego. Opisy te bazują głównie na dostępnych diagnozach, badaniach i ocenach dotyczących zrealizowanych dotychczas projektach w Polsce i w województwie lubelskim za zakresu edukacji

Problem → Interwencja

13. Niska ranga, jakość i atrakcyjność kształcenia zawodowego – dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Na podstawie analizy rynku pracy województwa lubelskiego oraz przeprowadzonych badań empirycznych w ramach projektu *Rynek pracy - potrzebne zawody na Lubelszczyźnie*¹⁸ można wnioskować o braku korelacji pomiędzy systemem kształcenia zawodowego, a potrzebami regionalnego rynku pracy. Z kontroli przeprowadzonej w 40 publicznych centrach kształcenia ustawicznego wynikało, że ponad połowa słuchaczy w roku szkolnym 2007/2008 kształciła się w zawodach, w których przewidywane jest największe bezrobocie¹⁹. W związku z tym zaproponowany typ interwencji jest zasadny i odgrywa duże znaczenie w poprawie atrakcyjności kształcenia zawodowego. 75% pracodawców deklaruje problemy ze znalezieniem odpowiednich kandydatów do pracy, natomiast osoby poszukujące pracy, nie korzystają z oferty kształcenia zawodowego właśnie ze względu na brak ich skorelowania z zapotrzebowaniem rynku. Oferta kształcenia zawodowego powinna być budowana w oparciu o profesjonalne analizy obecnego i przyszłego zapotrzebowania na określone zawody i specjalności. Szczególnie istotne jest prowadzenie badań w zakresie przyszłego zapotrzebowania na poszczególne zawody. Dodatkowo w celu zmniejszenia dysproporcji między popytem na prace, a jej podażą konieczna jest współpraca ośrodków kształcenia zawodowego z pracodawcami i uczelniami wyższymi.

14. Niska ranga, jakość i atrakcyjność kształcenia zawodowego - inicjowanie i wspieranie współpracy szkół z przedsiębiorcami i uczelniami wyższymi

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Jak już wspomniano pracodawcy są najlepszym, źródłem informacji o tym jakie treści i umiejętności odgrywają największą rolę w pracy zawodowej. Współpraca w postaci konsultacji z pracodawcami, pozwala lepiej poznać ich potrzeby, a przez to lepiej dopasować ofertę szkoleniową. Ponadto, jak wynika z przeprowadzonych badań²⁰, dużo bardziej od nabytej wiedzy merytorycznej, dla pracodawcy ważne jest doświadczenie. Dlatego istotne jest realizowanie praktyk i staży, które w umożliwiają przeniesienie wiedzy teoretycznej do praktycznego środowiska pracy, a tym samym kształtują doświadczenie pracowników i umożliwiają podjęcia pracy w zawodzie. Wskazany jest również powrót do dualnego systemu kształcenia (szkoła – zakład pracy).

Współpraca pracodawców ze szkołami w województwie lubelskim jest prowadzona w bardzo ograniczonym zakresie- są to przeważnie pojedyncze inicjatywy, nie mające wypracowanych

¹⁸ Rynek pracy - potrzebne zawody na Lubelszczyźnie – Raport badawczy, Chełm 2010

¹⁹ M. Kotlińska-Dąbrowska, A. Pezda, Szkoły produkują bezrobotnych, Gazeta Wyborcza, 22.05.2009 r.

²⁰ Potrzeby lokalnego rynku pracy, a oferta szkolnictwa zawodowego w regionie – raport końcowy, Lublin, 2009.

mechanizmów i systemowego charakteru²¹. Ponadto pracodawcy, którzy współpracowali ze szkołami, nie są zadowoleni z efektów tej współpracy, ze względu na niską motywację i zaangażowanie uczniów w wykonywanie pracy oraz ich niesatysfakcjonujące umiejętności. Potencjalni pracownicy również nie są zadowoleni z współpracy z pracodawcami. Powszechne jest rotacyjne obsadzanie stanowisk stażystami, bez chęci późniejszego ich zatrudnienia. Jest to nadużywanie systemu staży i praktyk przez pracodawców, spowodowane zewnętrznym finansowaniem, które prowadzi do zniesienia odpowiedzialności i chęci wyszkolenia nowych kadr pracowniczych. Warto zatem zastanowić się na udoskonaleniu systemu praktyk i staży, aby stały się one atrakcyjne zarówno dla pracodawcy jak i pracownika.

15. Niska ranga, jakość i atrakcyjność kształcenia zawodowego - dostosowanie warunków kształcenia do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Jak wyżej (Problem B, nr 7)

16. Niska ranga, jakość i atrakcyjność kształcenia zawodowego - wsparcie osób dorosłych w podnoszeniu i zmienianiu kompetencji

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Jest to ważny aspekt o tyle, że w dobie dynamicznych zmian w gospodarce, (zmiana relacji popytu i podaży na dane usługi i dobra), na rynku pracy pożądana jest zdolność dostosowania się do tych zmian, co gwarantuje ciągłość zatrudnienia. W tym przypadku konieczny jest wzrost świadomości osób dorosłych o potrzebie podnoszenia lub zmiany kwalifikacji, kompetencji i umiejętności, ponieważ bazowanie na pierwotnym wykształceniu nie gwarantuje stabilnej pozycji zawodowej²². Korzyści płynące z podjęcia kształcenia ustawicznego dotyczą możliwości uzupełnienia braków w wykształceniu, uzyskaniu dostępu do wyższych szczebli edukacji, możliwości zdobycia nowego zawodu, lub doskonalenia się w już wykonywanym, zdobycia lepiej płatnego ciekawszego zatrudnienia, dostosowania do zmian w otoczeniu.

Warto zwrócić uwagę, że potencjalni beneficjenci bardziej są zainteresowani doksztalcaniem w formie krótkich kursów, a niżeli typowych form szkolnych. W projektach realizowanych w ramach PO KL poświęconych kształceniu ustawicznemu, do połowy 2013 r. wzięło udział niespełna 40 tys. osób w Polsce (jest to 28% celu jaki został założony). Niski stopień udziału w projektach jest spowodowany słabym zainteresowaniem oraz rezygnacją z udziału w projekcie. Zaproponowane w projekcie RPO WL działania jest bardzo ważne, dla poprawy atrakcyjności kształcenia zawodowego, jednak wymaga dodatkowych działań w zakresie promocji i zachęcania osób dorosłych do uczestnictwa w nich.

17. Niska ranga, jakość i atrakcyjność kształcenia zawodowego - wyposażenie szkół i placówek oświatowych w specjalistyczny sprzęt, nowoczesne narzędzia i pomoce dydaktyczno-naukowe

Ocena siły i kierunku powiązania: +++

Wsparcie w zakresie zakupu sprzętu przeznaczonego na potrzeby kształcenia zawodowego jest bardzo użyteczne i przyczynia się do rozwiązania problemu dopasowania warunków kształcenia do potrzeb rynku pracy (kształcenie zgodne z aktualnymi rozwiązaniami technologicznymi)²³. Wyposażenie stanowisk egzaminacyjnych wpłynęło na obiektywizację wyników, porównywalność uzyskanych dyplomów i kwalifikacji oraz rozszerzenie oferty edukacyjnej.

Logiczne jest, że wyposażenie placówek kształcenia zawodowego poprawia jakość i atrakcyjność kształcenia. Warto jednak zwrócić uwagę na możliwość rozwiązania problemu poprzez skierowanie działań na poprawę współpracy placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami. Tworzenie warunków odpowiadających rzeczywistości środowisku pracy jest bardzo kosztowne, a dodatkowo jest to inwestycja, w przypadku której konieczna jest uzupełnianie i doposażenie obiektów w sprzęt i pomoce, wraz ze zmianami technologicznymi zachodzącymi na rynku. W przypadku współpracy z pracodawcami i odbywaniu fachowego przygotowania do zawodu w zakładzie pracy zapewniony jest dostęp do sprzętu odpowiadającego faktycznemu środowisku pracy, z uwzględnieniem najnowszych rozwiązań, co jest najkorzystniejsze zarówno pod względem poznawczym i edukacyjnym jak i finansowo-ekonomicznym.

W województwie lubelskim placówki kształcenia zawodowego, w niewielkim stopniu korzystają z środków przeznaczonych na doposażenie. Jest to spowodowane problemami z przygotowaniem projektu inwestycyjnego przez szkoły oraz brakiem wsparcia w tym zakresie ze strony np. starostwa²⁴, co należy uwzględnić przy wdrażaniu programu.

²¹ Ocena wdrażania PO KL w kontekście ukierunkowania wsparcia dla priorytetu VIII i IX w województwie lubelskim – raport końcowy, 2010.

²² Potrzeby lokalnego rynku pracy, a oferta szkolnictwa zawodowego w regionie – raport końcowy, Lublin, 2009.

²³ Badanie ewaluacyjne działań na rzecz kształcenia i szkolenia w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – raport końcowy, 2008.

²⁴ Ocena poziomu realizacji wskaźników w ramach Priorytetu VIII i IX PO KL w województwie lubelskim – raport końcowy, Warszawa, 2010 r.

18. Niska ranga, jakość i atrakcyjność kształcenia zawodowego - organizowanie i udzielanie doradztwa edukacyjno-zawodowego

Ocena siły i kierunku powiązania: +

Doradztwo zawodowe w dużym stopniu wpływa na dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy, a tym samym na poprawę jego jakości i atrakcyjności. Umożliwia świadomy i racjonalny wybór przyszłego zawodu przez młodzież podejmującą naukę w szkołach zawodowych. Obligatoryjne zatrudnienie doradców zawodowych w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, w dużym stopniu może przyczynić się do poprawy jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego, jednak nie gwarantuje efektów ze względu, na wolny wybór uczniów, którzy nie są zobligowani zarówno do korzystania z usług doradcy, jak i realizacji swoich dalszych planów edukacyjnych, zgodnych z zaleceniami specjalistów w tym zakresie.

Z badań przeprowadzonych w województwie lubelskim²⁵ wynika, że pedagodzy nie posiadają wiedzy o potrzebach lokalnego rynku pracy, stąd należałoby przeprowadzić szkolenia w tym zakresie, lub też powierzyć zadanie doradztwa osobom lepiej do tego przygotowanym. Jedną z takich inicjatyw był projekt *Przygotowanie nauczycieli do roli doradcy zawodowego w ramach studiów podyplomowych*. Czynnikiem zewnętrznym wpływającym na niepowodzenie tego działania jest ogólne niechęć zarówno pracodawców, jak i dyrektorów szkół do współpracy z doradcami – nie mają oni ustawowego obowiązku powoływania takiej funkcji, i najczęściej ze względów finansowych z niej rezygnują.

19. Niska ranga, jakość i atrakcyjność kształcenia zawodowego - tworzenie programów pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych w trudnej sytuacji materialnej

Ocena siły i kierunku powiązania: +

Wyniki ewaluacji wsparcia w postaci programów stypendialnych ZPORR (Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego) w Polsce, wskazują na zadowalający efekt tego typu interwencji. Nie jest to jednak narzędzie, które w kompleksowy sposób przyczynia się do wyrównania dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Jak wynika z przeprowadzonych badań, każda kwota wsparcia, trafiająca do osób w trudnej sytuacji materialnej, zostanie wykorzystana, jednak w niewielkim stopniu przyczynia się to do poprawy sytuacji w zakresie wyrównania szans edukacyjnych. Efekty pomocy stypendialnej zostały nisko ocenione ze względu na skomplikowane procedury biurokratyczne, brak zróżnicowanej wysokości stypendiów, niska kwota wsparcia i nietrafnie dobrane kryteria przyznawania²⁶.

Wsparcie w postaci pomocy finansowej jest zasadne jednak konieczne jest doprecyzowanie zasad i form jego przyznawania oraz maksymalne ograniczenie biurokracji w celu osiągnięcia zamierzonych efektów.

Wskaźniki produktu → Wskaźniki rezultatu bezpośredniego

20. Liczba szkół zawodowych współpracujących z pracodawcami w programie

Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy

Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami

Powyższe wskaźniki są ze sobą logicznie łączą i mają wspólne odniesienie. Jest w pełni zasadne uznanie, że zwiększenie aktywności współpracy między szkołami zawodowymi a przedsiębiorcami, przełoży się na osiągnięcie lepszych kwalifikacji osób, który były objęte programem. Działanie to jest również istotne z punktu widzenia lepszego wykształcenia osób biorących udział w szkolnictwie zawodowym, tak aby większych ich szanse na rynku pracy [Barro. J.R. 2002. "Education as a Determinant of Economic Growth," in E. Lazear (ed.), *Education in the Twenty-First Century*, Stanford, CA: Hoover Institute; Busso, M., J. Gregory and P. Kline. 2010. "Do Local Empowerment Programs Work? Evidence from the Federal Empowerment Zone Program," NBER Working Paper No. 16096]. Bezpośrednia współpraca między instytucjami edukacyjnymi a pracodawcami, w zakresie staży i praktyk, poprawia dopasowanie kwalifikacji uzyskiwanych przez uczniów, z faktycznymi potrzebami rynku pracy, co pozwala na eliminację tzw. bezrobocia strukturalnego [OECD Employment Outlook 2013; Working for full employment, John Philpott, Routledge 2012; Benedikt Herz, Thijs van Rens (2011). *Structural Unemployment*, Universitat Pompeu Fabra, CREI and Universitat Pompeu Fabra]

Założony rezultat bezpośredni stanowi mierzalny wynik działań wspierania edukacji na poziomie zawodowym, w celu podniesienia kwalifikacji osób biorących udział w systemie szkolnictwa zawodowego oraz lepszego dopasowania ich kwalifikacji do potrzeb rynku pracy. Monitorowanie

²⁵ Potrzeby lokalnego rynku pracy, a oferta szkolnictwa zawodowego w regionie – raport końcowy. Lublin 2009

²⁶ Badanie ewaluacyjne działań na rzecz kształcenia i szkolenia w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – raport końcowy, 2008

wskaźnika liczby osób, które uzyskały kwalifikacje dzięki wzięciu udziału w programie, jest zasadne, jeśli założyć, że celem jest podniesienia jakości szkolnictwa zawodowego oraz jego lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy. Wskaźnik ten znajduje odniesienie do „Strategii Europa 2020”, Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020” oraz „Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020”.

21. Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach prowadzonych w oparciu o indywidualne podejście do ucznia

Liczba osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie

Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)

Liczba placówek i ponadgimnazjalnych szkół zawodowych wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego

Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego

Liczba osób poniżej 25 roku życia objęta wsparciem w programie

Ocena siły i kierunku powiązania: ++

Wszystkie wskaźniki łączą się ze sobą logicznie i mają wspólne odniesienie. Jest w pełni zasadne uznanie, że wyposażenie placówek edukacyjnych w sprzęt i materiały dydaktyczne, które są wykorzystywane w procesie kształcenia zawodowego, przełoży się na osiągnięcie lepszych kwalifikacji osób, który były objęte programem. Działanie to jest również istotne z punktu widzenia lepszego wykształcenia osób biorących udział w szkolnictwie zawodowym, tak aby większych ich szanse na rynku pracy [Barro. J.R. 2002. "Education as a Determinant of Economic Growth," in E. Lazear (ed.), *Education in the Twenty-First Century*, Stanford, CA: Hoover Institute; Busso, M., J. Gregory and P. Kline. 2010. "Do Local Empowerment Programs Work? Evidence from the Federal Empowerment Zone Program," *NBER Working Paper No. 16096*].

Założony rezultat bezpośredni stanowi mierzalny wynik działań wspierania edukacji na poziomie zawodowym, w celu podniesienia kwalifikacji osób biorących udział w systemie szkolnictwa zawodowego. Monitorowanie wskaźnika liczby osób, które uzyskały kwalifikacje dzięki wzięciu udziału w programie, jest zasadne, jeśli założyć, że celem jest podniesienia jakości szkolnictwa zawodowego oraz jego lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy. Wskaźnik ten znajduje odniesienie do „Strategii Europa 2020”, Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020” oraz „Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020”.

Analizując dane dotyczące stopnia realizacji wskaźników dla Priorytetu IX PO KL w województwie lubelskim pod koniec 2010 r. można wnioskować, że stopień osiągnięcia docelowej wartości wskaźnika nie zależy od zapotrzebowania na projekty w ogóle, ale w większym stopniu od atrakcyjności danej formy wsparcia. Zauważa się ciągle niewystarczającą ofertę szkoleń dla osób dorosłych oraz jej nieatrakcyjność ze względu na niski stopień innowacyjności. Ze sprawozdania z realizacji priorytetów PO KL²⁷ wynika, że beneficjenci są w dużym stopniu zainteresowani udziałem w projektach dotyczących szkoleń dla osób pracujących, które głównie z własnej inicjatywy chcą nabyć, uzupełnić lub podnieść swoje kwalifikacji i umiejętności, aby dorównać wymaganiom stawianymi przez pracodawców. Obserwuje się również znaczny wzrost zainteresowania przedsiębiorców oddelegowaniem pracowników do projektów szkoleniowych objętych pomocą publiczną.

Rekomendacje – podsumowanie

1. Część diagnostyczna projektu RPO jest ogólnie trafna w zakresie zgodności zidentyfikowanych w niej trendów społeczno-gospodarczych z faktyczną sytuacją występującą w województwie lubelskim. Identyfikacja problemów w zakresie edukacji jest jednak trudna do odczytania, ze względu na nieuporządkowaną formułę opisu zagadnienia. Proponujemy uporządkować zagadnienia i problemy związane z szeroko rozumianą edukacją np. w oparciu o poszczególne etapy kształcenia (np. edukacja przedszkolna, kształcenie ogólne, kształcenie zawodowe). Szereg problemów ujawnianych jest na etapie opisu planowanych interwencji – w dużej mierze nie ma do nich odniesienia w diagnozie. Dlatego zalecane jest uzupełnienie diagnozy o kompleksową analizę problemów z tego zakresu.
2. W przypadku planowanych działań, zostały one trafnie dobrane do zidentyfikowanych problemów.
3. Analiza zidentyfikowanych problemów, planowanych interwencji i spodziewanych efektów wykazała, konieczność poprawy wewnętrznej spójności. Konieczne jest doprecyzowanie jakie efekty mają zostać osiągnięte dzięki poszczególnym działaniom oraz opracowanie wskaźników realizacji tych efektów. W opisach interwencji wielokrotnie efekty określa się

²⁷ Sprawozdanie z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Numer Priorytetu PO KL VI, VII, VIII, IX, I półrocze 2013 r. Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie.

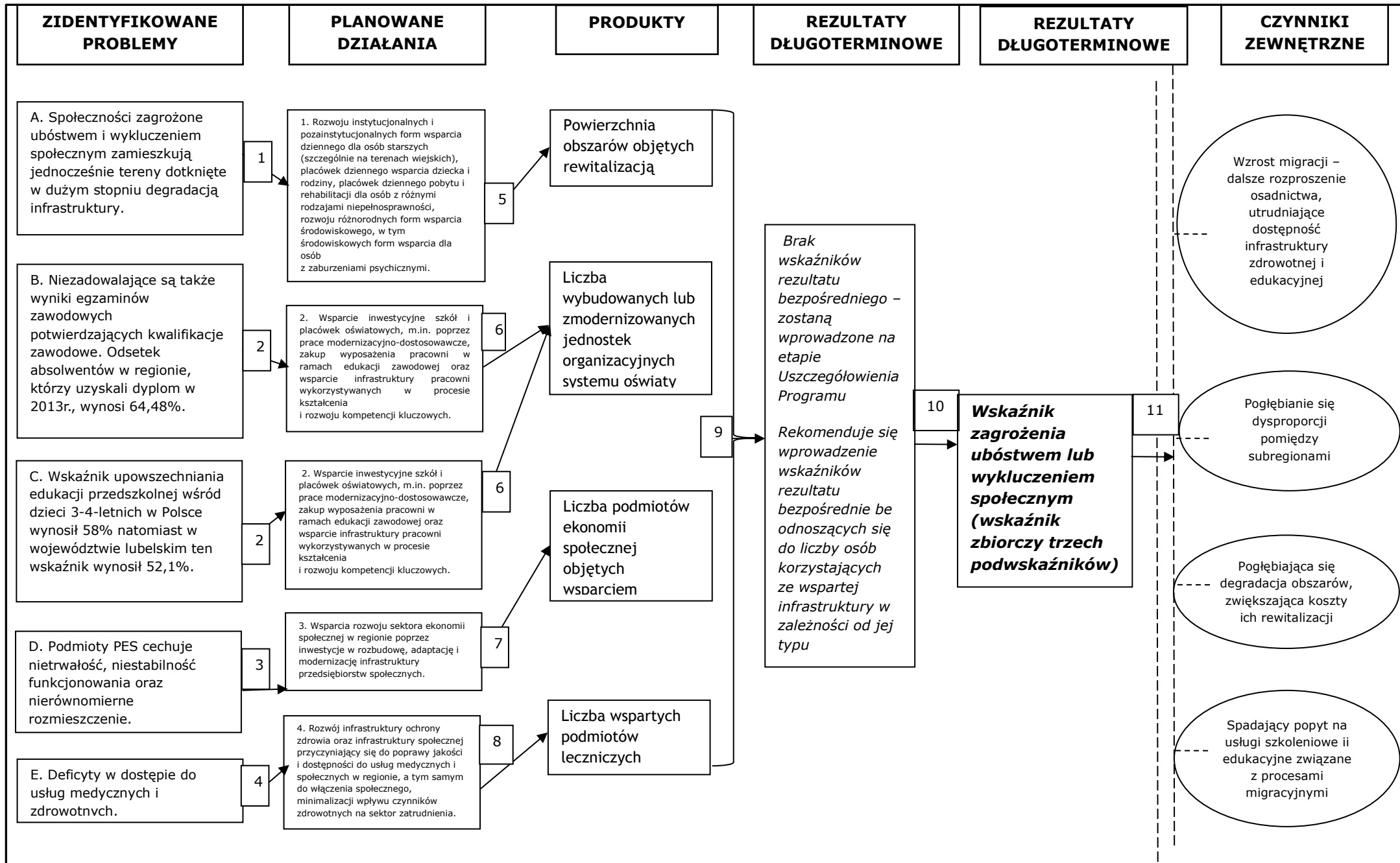
jako „poprawa jakości...”, „wzmocnienie rozwoju...”, „zwiększenie szans...”, które nie określają precyzyjnie co ma być rezultatem podejmowanych działań i w żaden sposób nie są one mierzalne.

4. Z analizy zaproponowanych wskaźników realizacji programu w zakresie 13 osi priorytetowej wynika, że nie dostarczą one informacji na temat postępu rzeczowego programu. Tylko jeden spośród zaproponowanych wskaźników znajduje się na WLWK, 3 pozostałe są spoza listy i dodatkowo nie są adekwatne do zaproponowanych typów interwencji. Konieczne jest zatem zaproponowanie wskaźników zbieżnych z planowanymi interwencjami.

Rekomendowana logika interwencji dla 14 Osi Priorytetowej: Infrastruktura społeczna

Cel tematyczny: Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem

Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie

Opis do Diagramu dla 14 Osi Priorytetowej

Powiązanie problemu A Społeczności zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym zamieszkują jednocześnie tereny dotknięte w dużym stopniu degradacją infrastruktury. z działaniem nr 1. Rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia dziennego dla osób starszych (szczególnie na terenach wiejskich), placówek dziennego wsparcia dziecka i rodziny, placówek dziennego pobytu i rehabilitacji dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, rozwoju różnorodnych form wsparcia środowiskowego, w tym środowiskowych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Zgodnie z teorią geografii kulturowej, Andolina et al.2005, Radcliffe 2006a brak dostępu do zinstytucjonalizowanych bądź społecznych form wczesnej interwencji i wsparcia na obszarach szczególnie dotkniętych wykluczeniem społecznym może być przyczyną gettoizacji i intensyfikacji patologii społecznych.

Powiązanie problemu B Niezadowolające są także wyniki egzaminów zawodowych potwierdzających kwalifikacje zawodowe. Odsetek absolwentów w regionie, którzy uzyskali dyplom w 2013r., wynosi 64,48%. Oraz problemu C Wskaźnik upowszechniania edukacji przedszkolnej wśród dzieci 3-4-letnich w Polsce wynosił 58% natomiast w województwie lubelskim ten wskaźnik wynosił 52,1%.z działaniem nr 2 Wsparcie inwestycyjne szkół i placówek oświatowych, m.in. poprzez prace modernizacyjno-dostosowawcze, zakup wyposażenia pracowni w ramach edukacji zawodowej oraz wsparcie infrastruktury pracowni wykorzystywanych w procesie kształcenia i rozwoju kompetencji kluczowych.

Wsparcie infrastrukturalne przyczyni się bezpośrednio do dostosowania oferty szkół ponadgimnazjalnych do wymagań regionalnego rynku pracy poprzez doposażenie pracowni umożliwiające adaptacyjność nauczania. Umożliwienie modernizacji i rozbudowy przedszkoli zwiększających podaż miejsc dla dzieci jest warunkiem koniecznym rozwoju edukacji przedszkolnej w województwie.

Powiązanie problemu D Podmioty PES cechuje nietrwałość, niestabilność funkcjonowania oraz nierównomierne rozmieszczenie z działaniem 3 Wsparcia rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie poprzez inwestycje w rozbudowę, adaptację i modernizację infrastruktury przedsiębiorstw społecznych .

Z badań ewaluacyjnych RPO wynika, że szczególnie pożądane są projekty, które przewidują, iż rewitalizacja będzie prowadziła do rzeczywistego ożywienia newralgicznych obszarów. W związku z tym rekomenduje się wysoki udział inwestycji na projekty modernizujące infrastrukturę i jednocześnie przyczyniające się do pobudzenia lokalnych społeczności. Działania na rzecz wsparcia instytucji otoczenia ekonomii społecznej odpowiadają na zdiagnozowany problem dużej zależności podmiotów ekonomii społecznej od zewnętrznych form dofinansowania. Zgodnie z teorią ekonomii społecznej (Sachs 2009) i teorią ekonomii socjologicznej (Granovetter 1985), cykl działania przedsiębiorstw ekonomii społecznej można podzielić na fazy: uzależnienia od dotacji (zleceń publicznych), okresu transformacji w kierunku łączenia różnych źródeł finansowania oraz okresu urynkowienia działalności przy rozszerzaniu składu przedsiębiorstwa. Wsparcie infrastrukturalne przy braku zdolności kredytowej PES staje się warunkiem koniecznym ich ekspansji rynkowej i zwiększenia trwałości funkcjonowania.

Powiązanie problemu E Deficyty w dostępie do usług medycznych i zdrowotnych z działaniem nr 4 Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz infrastruktury społecznej przyczyniający się do poprawy jakości i dostępności do usług medycznych i społecznych w regionie, a tym samym do włączenia społecznego, minimalizacji wpływu czynników zdrowotnych na sektor zatrudnienia.

Dostosowanie usług z zakresu opieki zdrowotnej i społecznej do zmian demograficznych oraz potrzeb mieszkańców wymaga znacznych działań inwestycyjnych. Dotyczą one kwestii inwestycji bezpośrednio w infrastrukturę ochrony zdrowia, jak i wyrównania szans dostępu do usług leczniczych. Osoby i rodziny długotrwale bezrobotne, ubogie i uzależnione od pomocy społecznej, tracą umiejętności radzenia sobie w trudnych

sytuacjach, przyjmują postawę bierności i wyuczonej niezaradności życiowej. Działająca infrastruktura społeczna zwiększa szansę reintegracji społecznej¹.

Powiązanie działania Rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia dziennego dla osób starszych (szczególnie na terenach wiejskich), placówek dziennego wsparcia dziecka i rodziny, placówek dziennego pobytu i rehabilitacji dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, rozwoju różnorodnych form wsparcia środowiskowego, w tym środowiskowych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi ze wskaźnikiem produktu Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją

Przedsięwzięcia infrastrukturalne będą prowadzone w ramach programów rewitalizacji fizycznej prowadzonej na obszarach rewitalizowanych społecznie. Wskaźnik produktu mierzy efekty prowadzonych działań.

Powiązanie działania Wsparcie inwestycyjne szkół i placówek oświatowych, m.in. poprzez prace modernizacyjno-dostosowawcze, zakup wyposażenia pracowni w ramach edukacji zawodowej oraz wsparcie infrastruktury pracowni wykorzystywanych w procesie kształcenia i rozwoju kompetencji kluczowych ze wskaźnikiem produktu Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych jednostek organizacyjnych systemu oświaty.

Wskaźnik bezpośrednio mierzy efekty planowanych interwencji

Powiązanie działania Wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie poprzez inwestycje w rozbudowę, adaptację i modernizację infrastruktury przedsiębiorstw społecznych ze wskaźnikiem produktu Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem

Wskaźnik bezpośrednio mierzy efekty planowanych interwencji

Powiązanie działania Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz infrastruktury społecznej przyczyniający się do poprawy jakości i dostępności do usług medycznych i społecznych w regionie, a tym samym do włączenia społecznego, minimalizacji wpływu czynników zdrowotnych na sektor zatrudnienia ze wskaźnikiem produktu Liczba wspartych podmiotów leczniczych

Wskaźnik bezpośrednio mierzy efekty planowanych interwencji

Na obecnym etapie programowania nie określono wskaźników rezultatu bezpośredniego. Rekomenduje się zastosowanie dla każdego wskaźnika produktu wskaźnika rezultatu odnoszącego się do liczby osób korzystającej ze wspartej infrastruktury w zależności od jej typu.

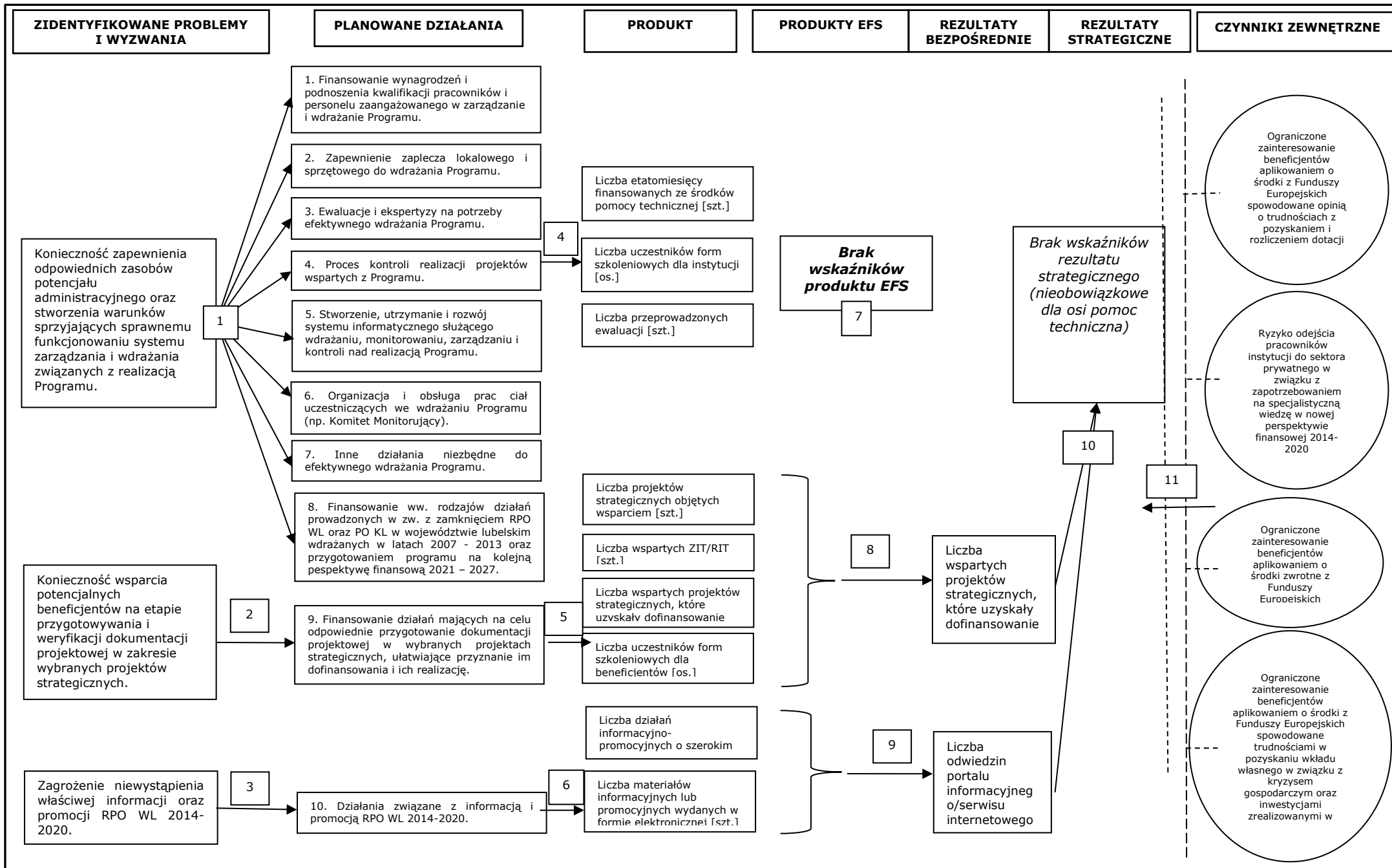
Rekomendowane wskaźniki rezultatu bezpośredniego przekładać się będą na wskaźnik rezultatu strategicznego Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (wskaźnik zbiorczy trzech podwskaźników)

Wskaźnik ten znajduje odniesienie do „Strategii Europa 2020”, Umowy Partnerstwa, Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020” oraz „Strategii Rozwoju Kraju do 2030 roku”.

Zewnętrzne czynniki ryzyka wpływać będą na perspektywy osiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźników. Szczególnie istotny wpływ mieć będzie zadłużenie jst skutkujące ryzykiem niskim trwałości interwencji oraz dalsza migracja koncentrująca popyt na infrastrukturę w większych ośrodkach.

¹ Charles Gore, Jose B. Figueiredo – International Institute for Labour Studies. *Wykluczenie społeczne i polityka przeciwdziałania ubóstwu.*

Rekomendowana logika interwencji dla 15 Osi Priorytetowej: Pomoc techniczna

Opis do Diagramu dla 15 Osi Priorytetowej

1 – Powiązanie problemu Konieczność zapewnienia odpowiednich zasobów potencjału administracyjnego oraz stworzenia warunków sprzyjających sprawnemu funkcjonowaniu systemu zarządzania i wdrażania związanych z realizacją Programu z planowanymi typami interwencji: Finansowanie wynagrodzeń i podnoszenia kwalifikacji pracowników i personelu zaangażowanego w zarządzanie i wdrażanie Programu, Zapewnienie zaplecza lokalowego i sprzętowego do wdrażania Programu, Ewaluacje i ekspertyzy na potrzeby efektywnego wdrażania Programu, Proces kontroli realizacji projektów wspartych z Programu, Stworzenie, utrzymanie i rozwój systemu informatycznego służącego wdrażaniu, monitorowaniu, zarządzaniu i kontroli nad realizacją Programu, Organizacja i obsługa prac ciał uczestniczących we wdrażaniu Programu (np. Komitet Monitorujący), Inne działania niezbędne do efektywnego wdrażania Programu, Finansowanie ww. rodzajów działań prowadzonych w zw. z zamknięciem RPO WL oraz PO KL w województwie lubelskim wdrażanych w latach 2007 - 2013 oraz przygotowaniem programu na kolejną perspektywę finansową 2021 - 2027, Finansowanie działań mających na celu odpowiednie przygotowanie dokumentacji projektowej w wybranych projektach strategicznych, ułatwiające przyznanie im dofinansowania i ich realizację, Działania związane z informacją i promocją RPO WL 2014-2020.

Wyżej wymienione działania polegające na umożliwieniu pracownikom podnoszenie swoich kompetencji oraz zapewnieniu odpowiednich warunków pracy dzięki zakupowi niezbędnego wyposażenia przyczynią się do poprawy skuteczności wykonywania obowiązków. Inwestycje w udoskonalanie kadry oraz usprawnienie narzędzi potrzebnych do pracy przyczyni się do wzrostu efektywności i wydajności pracowników. Natomiast takie działania jak finansowanie analiz i ocen, zamykania RPO 2007-2013 oraz przygotowywania kolejnej perspektywy finansowej przyczyni się do utrzymania niezbędnych zasobów ludzkich. Wraz z przekazywaniem kompetencji danej instytucji powinny być przekazywane odpowiednie środki finansowe, żeby mogła ona sprawnie funkcjonować.

Wskazane działania przyczynią się także do rozwiązania problemu z zarządzaniem instytucją. Odpowiednia organizacja prac nad bieżącą obsługą wdrażania oraz zapewnienie wymiany informacji usprawni wykonywanie działań. Wymiana doświadczeń oraz chęć kooperacji w poziomych sieciach współpracy świadczą o podejściu instytucji zgodnym z nurtem Nowego Zarządzania Publicznego (ang. *New Public Management*), przyczyni się do skrócenia czasu obiegu informacji, pozwoli wyeliminować błędy oraz może przyczynić się do powstania efektu synergii.

2 – Powiązanie problemu Konieczność wsparcia potencjalnych beneficjentów na etapie przygotowywania i weryfikacji dokumentacji projektowej w zakresie wybranych projektów strategicznych z planowanym typem interwencji, tj. Finansowanie działań mających na celu odpowiednie przygotowanie dokumentacji projektowej w wybranych projektach strategicznych, ułatwiające przyznanie im dofinansowania i ich realizację.

Wsparcie beneficjentów w przygotowaniu projektów oraz uproszczenie procedur przyczyni się do rozwiązania problemów jakie napotykają projektodawcy. Typ działań przedstawiono w sposób dość ogólny.

3 – Powiązanie problemu Zagrożenie niewystąpienia właściwej informacji oraz promocji RPO WL 2014-2020 z planowanym typem interwencji, tj. Działania związane z informacją i promocją RPO WL 2014-2020.

Problem informacji i promocji Programu może zostać rozwiązany za pomocą wskazanych działań. Zwiększanie wiedzy beneficjentów jest istotną formą komunikacji pomiędzy stronami, dzięki temu działaniu obie strony zyskują wiedzę potrzebną do prowadzenia dialogu oraz poznają swoje potrzeby. Bieżący dialog z opinią publiczną oraz promocja efektów są podstawowymi działaniami odpowiadającymi na wskazany problem. Istotne jest również włączenie innych sektorów we wdrażanie Programu, wpłynie to pozytywnie na opinie o nim. Sformułowany w ten sposób typ działań odznacza się dużym stopniem ogólności, który nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie czy działania odpowiadające na ten problem są trafne. Ponadto, nie zostały wybrane w sposób wyczerpujący.

4 – Powiązanie działań odpowiadających na pierwszy problem ze wskaźnikami produktu: Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej, Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji, Liczba utworzonych lub dostosowanych systemów informatycznych, Liczba użytkowników systemów informatycznych, Liczba przeprowadzonych ewaluacji.

Wskaźniki produktu są wynikiem realizacji działań przyjętych dla rozwiązania problemu 1. Zaproponowane produkty odpowiadają przyjętym działaniom.

5 – Powiązanie działań odpowiadających na drugi problem ze wskaźnikami produktu: Liczba projektów strategicznych objętych wsparciem, Liczba wspartych ZIT/RIT, Liczba wspartych

projektów strategicznych, które uzyskały dofinansowanie, Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów.

Wskazane produkty odpowiadają zaproponowanym dla rozwiązania problemu 2 działaniom. Wskaźniki mierzą poziom okazanego wsparcia oraz efekt realizacji projektów strategicznych przekładający się na wzrost kompetencji beneficjentów.

6 – Powiązanie działań odpowiadających na trzeci problem ze wskaźnikami produktu: Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu, Liczba materiałów informacyjnych lub promocyjnych wydanych w formie elektronicznej.

Wymienione produkty działań odpowiadają na wskazany problem.

7 – Powiązanie wskaźników produktu ze wskaźnikami produktu EFS.

We wskazanej logice interwencji brakuje wskaźników produktu EFS z produktami. Produkty powstałe w wyniku przeprowadzonych działań powinny mieć wpływ na zmiany społeczne i powstawanie kolejnych pozytywnych efektów.

8, 9 – Powiązanie wskaźników produktu ze wskaźnikiem rezultatu

Proponowane wskaźniki rezultatu wynikają z realizacji wskazanych działań oraz są wynikiem otrzymanych produktów. Wskazane rezultaty bezpośrednio stanowią rozwiązanie przede wszystkim na przedstawiony problem drugi (8) i trzeci (9). Nie wskazano rezultatu bezpośredniego nawiązującego wprost do problemu pierwszego.

10 – Powiązanie wskaźnika rezultatu ze wskaźnikiem rezultatu strategicznego

W przypadku osi Pomoc techniczna wyznaczenie wskaźnika rezultatu strategicznego nie jest konieczne i nie zostało określone.

11 – Powiązanie wskaźnika rezultatu strategicznego z czynnikami zewnętrznymi

Na osiągnięcie rezultatu, w tym rezultatu strategicznego mogą mieć wpływ czynniki zewnętrzne. Realizacja wskaźnika strategicznego może zależeć od czynników zewnętrznych, niezależnych od instytucji. Czynniki te to ograniczone zainteresowanie beneficjentów ubieganiem się o środki ze względu na opinię o pozyskiwaniu dofinansowania, brak środków na wkład własny oraz brak zainteresowania środkami zwrotnymi. Zagrożeniem dla realizacji Programu jest również odejście wykwalifikowanej kadry pracowników.